

ἸΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΣ ΙΘ'

ΙΟΥΛΙΟΣ · ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1970

ΤΕΥΧΟΣ 219 - 220

ος Δ. ΠΑΝΤΕΛΟΔΗΜΟΥ

Faculté des Lettres et Sciences Humaines Univ. de Lyon)

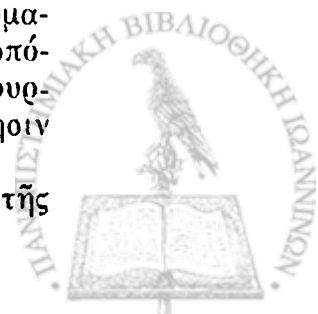
Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΒΟΥΡΒΑΧΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

Ὁ θορίαμβος τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρώτη μεγάλη ἐπιτυχία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἤνοιξε τὴν ὁδὸν διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς πρώτης Αὐτοκρατορίας. Τὸ Διευθυντήριον προκειμένου νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν σημασίαν τῆς νίκης τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἰταλικῆς στρατιᾶς διὰ μιᾶς ἀποτυχίας, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Βοναπάρτην τὴν 26ην Ὀκτωβρίου 1797 τὴν ἀρχηγίαν ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας. Ὁ εὐφυὴς ὅμως Κορσικανὸς διείδε τοὺς κινδύνους τῆς ἐπιειρήσεως ταύτης, ἡ ὁποία θὰ ἔδετε τέραμα εἰς τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν παδιοδοσίαν του. Τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ταλλεϋράνδου ἀπεφεύχθη ἡ σύγκρουσις Διθυντηρίου καὶ Βοναπάρτου, ἀπεφασίσθη δὲ ἡ ὁργάνωσις ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰγυπτον, βάσει τοῦ Ὑπομνήματος, τὸ ὁποῖον ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τοῦ Ὠτὲν εἶχε προσιᾶσει εἰς τὴν Ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τῆς Δημοκρατίας τὴν 23ην Φεβρουαρίου 1798. Οὕτω θὰ ἀπεμακρύνετο ἐκ τῆς πρωτευούσης ὁ ἐπικίνδυνος στρατηγὸς ἢ θὰ κατεφέρετο πλῆγμα ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας διὰ τῆς κατακτήσεως σημαντικῶν στρατηγικῶν θέσεων τῆς Μεσογείου καὶ διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Τὸ πενταμελὲς Διευθυντήριον ὑπέγραψε τὴν 12ην Ἀπριλίου 1797 τὴν ἀφασιν συγκροτήσεως στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βοναπάρτου. Μετὰ ἓνα περίπου μῆνα εἶχον συμπληρωθῆ αἱ προετοιμασίαι τοῦ τολμηροῦ ἐγχειρήματος καὶ τὴν 19ην Μαΐου τὸ ἐκστρατευτικὸν σῶμα ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰταλίας. Ἐπὶ τριακοσίων περίπου πλοίοις εἶχον ἐπιβιβασθῆ τριάκοντα καὶ δύο χιλιάδες ἄνδρες, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο οἱ στρατηγοὶ Ἐξάνδρος Μπερτιέ, Κλεμπέρ, Ντεσαίξ, Μενοῦ, Λάν, Μυρά, Νταβού, Λανύς, καὶ ἄλλοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νέοι, μὴ ὑπερβαίνοντες τὸ τριακοστὸν ἔτος ἡλικίας των'. Ἐπὶ πλέον, ἐκλεκτὸν ἐπιτελεῖον γεωγράφων, χημικῶν, φυσικομαθηματικῶν, ἀρχαιολόγων, ἰατρῶν, ἀστρονόμων, ἀρχιτεκτόνων, μηχανικῶν, γεωπόνων, βοτανολόγων, τοπογράφων, μεταλλειολόγων, συγγραφέων, ζωγράφων, μουσουργῶν, διερμηνέων καὶ τυπογράφων θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξερεύνησιν πλουσίας γῶρας τοῦ Νείλου.

Ὁ στόλος ἔφθασε τὴν 1ην Ἰουλίου πρὸ τῆς ἐνδόξου ἄλλοτε πόλεως τῆς

Κλεοπάτρας, ἀφοῦ προηγουμένως κατέλαβε τὴν νῆσον Μάλταν, ἐπίκαιρον στρατηγικὸν σημεῖον, τοῦ ὁποῦ οὐ Βοναπάρτης ἐσχεδίαζε τὴν κατάκτησιν ἤδη ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς Συνθήκης τοῦ Κάμπο - Φόρμιος. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν συντερίζετε ἡ ἀντίστασις τῶν Μαμελούκων, μετὰ δὲ τὴν νίκην τῶν Πυραμίδων τὴν 21ην Ἰουλίου ἦτο ἐλευθέρω ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ Κάιρον, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ στρατεύματα τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας εἰσῆλθον τὴν 25ην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἡ κατάληψις ὁμοῦ τῆς Αἰγύπτου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τοῦ Βοναπάρτου. Εἰς τὸ στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν πρόγραμμα του περιλαμβάνετο ἐκστρατεία εἰς τὴν Παλαιστίνην, συντριβὴ τῆς τυραννίας τῶν πασῶν, ἀνεύρεσις κεκρυμμένων θησαυρῶν καὶ πολεμοφοδίων, ὡς καὶ εἰσβολὴ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς διάλυσιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ δημιουργία νέας ἀπεράντου ἡγεμονίας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος κατελήφθη ἡ Παλαιστίνη, δὲν ἐπετεύχθη ὁμοῦ ἡ κατάκτησις τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἀκρας, ἐνισχυομένου ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Οὕτω τὴν 14ην Ἰουνίου ὁ γαλικὸς στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς Κάιρον καὶ ἐξῆλειψε τὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς ἀποτυχίας διὰ τῆς θριαμβευτικῆς νίκης εἰς τὸ Ἄμπουζιο τὴν 7ην Θεομιδῶρ³. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁμοῦ ἡ νέα ἐπιτυχία τῶν γαλλικῶν ὀπλῶν ἦτο δυνατόν νὰ συγκριθῆ πρὸς τὰς νίκας τοῦ Πύρρου εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ γαλικοῦ στρατοῦ ἦσαν σημαντικαί. Βεβαίως αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραι· οὐδεμία ὁμοῦ ἐνίσχυσις ἐφαίνετο δυνατὴ ἐκ τῆς Γαλλίας. Ἐπὶ πλέον, ἐπὶ ὀκτὼ συνεχεῖς μῆνας οὐδεμίαν ἐπιστολήν ἔλαβεν ὁ Βοναπάρτης ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου⁴, προφανῶς τοῦτο μὲν διότι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας εὐρίσκετο εἰς δεινὴν θέσιν, τοῦτο δὲ διότι ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἰς ἀποκλείσει τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἦτο εὐχερὴς ἡ πρὸς ἐγγίσις γαλλικῶν ἢ ξένων πλοίων, μεταφερόντων μηνύματα πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς. Αἱ παρασκευαζόμεναι ἐνίσχυσεις εἰς τὸν λιμένα τῆς Τυλώνος ἀπεφασίσθη ὅπως παραχωρηθῶν εἰς τὴν στρατιάν τῆς Ἰταλίας πρὸς τὸν μεγάλου κινδύνου ἐκ τῆς συνάψεως συμμαχιῶν τοῦ Σουλτάνου μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἐσπευσε νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Πύλης τὸν στόλον τῆς. Οὕτως ὁ Βοναπάρτης εὐρέθη ἐστερημένος τῶν ἐξ ἑξαχμιάδων ἀνδρῶν, ὁποῖων εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ καταληφθέντα ἐδάφη.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἄμπουζιο περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων 500 ἄρματα τοῦ Τούρκου τραυματία, τοὺς ὁποῖους ὁ ἀρχιστρατήγος ἀπεφάσισε νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν ἀντιναύαρχον τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐπελήφθη ὁ πολίτης Descroches, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἐπαινημένος εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν διαπραγματευτῶν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Πύλης εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ὁ σὲρ Sidney-Smith, προκειμένου νὰ ἐμβάλῃ εἰς ἀνησυχίας τὸν Βοναπάρτην, ἔδωκεν εἰς τὸν Γάλλον ἐκπρόσωπον κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις περὶ τῆς ἀποστοφῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀγγλικῶν ἐφημερίδας καὶ γαλλικὴν ἐφημερίδα τῆς Φεβρουαρίου τοῦ Ἀπριλίου, Μαΐου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουνίου 1799. Ὁ ἀρχιστρατήγος, ἀγνοῶν τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὴν Εὐρώπην γεγονότα ἀπὸ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀποτυχίας του, ἐπληροφορεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ ἐφημερίδων περὶ τῆς δεινῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο τὸ Διευθυντήριον καὶ περὶ τῶν συνεχῶν ἀποτυχιῶν ἐπὶ τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Καθ' ὃν χρόνον ἡ στρατιὰ τῆς Ἀνατολῆς ἔδραπε δάφνην εἰς τὴν Αἰγύπτου καὶ τὴν Παλαιστίνην, ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ κατάστασις τῆς Γαλλίας ἦτο ἀπελπιστικὴ. Εἰς ἐπιστολήν του πρὸς τὸν στρατηγὸν Ντιπὸν τῆς 11ης Αὐγούστου ὁ Βοναπάρτης περιγράφει ὡς ἀκολούθως τὴν ἐν Εὐρώπῳ κατάσταση συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων παρεχομένας εἰδήσεις: «Ἐλάβον ἀγγλικῶς ἐφημερίδας μέχρι τῆς 10ης Ἰουνίου. Ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη ἐπὶ τὴν Γαλλίαν ἦτο ἀπελπιστικὴ. Εἰς ἐπιστολήν του πρὸς τὸν στρατηγὸν Ντιπὸν

χθησαν. Ὁ Jourdain ἠττήθη εἰς Feldkirch, ἐντὸς τοῦ Μέλανος Δάσου καὶ διέβη ἐκ νέου τὸν Ρῆνον. Ὁ Scherer, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθησαν τὴν διοίκησιν τῆς ἰταλικῆς στρατιᾶς, ἠττήθη εἰς Ριβολί καὶ διέβη πάλιν τὸν Μίντσιο καὶ τὸν Oglio. Ἡ Μαντούα ἦτο ἀποξεκλεισμένη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν γεγονότων τούτων οἱ Ρῶσοι δὲν εἶχον φθάσει ἀκόμη. Ὁ πρίγκιψ Κάρολος διώκει ἐναντίον τοῦ Jourdain καὶ ὁ Κραγ ἐναντίον τοῦ Scherer. Ὁ γαλλικὸς στόλος ἐξ 22 πολεμικῶν πλοίων καὶ 18 φρεγατῶν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Βρέστης κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου, ἔφθασεν εἰς τὸ στενόν, συνεκρούσθη μετὰ τῶν Ἀγγλῶν, οἱ ὅποιοι διέθετον 18 πλοῖα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τουλῶνα. Ἐνισχύθη διὰ τριῶν ἰσπανικῶν πλοίων. Ὁ ἰσπανικὸς στόλος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Κάδικος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καρθαγένην. . . Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, νέος ἀγγλικὸς στόλος, εἰσελθὼν εἰς τὴν Μεσόγειον, συνεκεντρώθη ὑπὸ τὸν Jervis καὶ τὸν Νέλσωνα. Οἱ ἀνωτέρω ἠνωμένοι στόλοι ἀνέρχονται εἰς περισσότερα τῶν πενήντα πλοίων. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀποκλείουν τὴν Τουλῶνα καὶ τὴν Καρθαγένην. . . Ἡ Κέρκυρα κατελήφθη ἐξ αἰτίας τῆς πεινῆς. Ἡ φρουρὰ ὠδηγήθη εἰς τὴν Γαλίαν. Ἡ Μάλτα ἔχει ἐφόδια διὰ δύο ἔτη.»

Εἰς τὰ ἀνωτέρω γεγονότα πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ ἄφιξις 60 χιλιάδων Κοζάκων ὑπὸ τὸν Σουβαρόφ εἰς τὰ σύνορα τῶν Ἀλπεων, ἡ δυσχερὴς θέσις τοῦ Μασενά εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν βασιλοφρόνων τῆς Βανδέας εἰς τὸ ἑσωτερικόν. Ὁ Ναπολέων διεπίστωσεν ἀμέσως ὅτι ἡ ὀλοσχερὴς καταστροφή ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποφειχθῇ διὰ τῆς συγκροτήσεως δύο μόνον μετώπων, εἰς τὸν Ρῆνον καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ οὐχὶ διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς κατ' ἀκολουθίαν ἐξασθενήσεως αὐτοῦ. Οὐδεὶς ὅμως ἐκ τῶν ἀπαριζόντων τὸ Διευθυντήριον ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσῃ τὴν τραγικὴν πραγματικότητα καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἐνδεικνύόμενα μέτρα πρὸς σωτηρίαν τῆς Δημοκρατίας. Ἡ ἀπόφασις τοῦ μέλλοντος πρώτου ὑπάτου δὲν ἤργησε νὰ ληφθῇ. Εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα τῆς Ἀγίας Ἑλένης» ἀναγινώσκομεν χαρακτηριστικῶς: «ὁ Ναπολέων διῆλθε τὴν νύκτα ἐντὸς τῆς σκιῆς του καταβροχθίζων τὰς ἐφημερίδας ταύτας, καὶ ἀπεφάσισεν ἀμέσως νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ θεραπεύσῃ, ἐὰν ἦτο καιρὸς, τὰς δυστυχίας τῆς πατρίδος του καὶ νὰ σώσῃ ταύτην»⁸.

Τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, τὰ ὅποια ὠδήγησαν εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς 18ης Brumaire καὶ εἰς τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐγκαθίδρυσιν τῆς πρώτης Αὐτοκρατορίας, δέχονται κατὰ κανόνα οἱ ἀσχοληθέντες περὶ τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ Βοναπάρτου εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ εἰς τὴν Γαλίαν ιστοριογράφοι⁹, βασιζόμενοι κυρίως εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ ἐξορίστου τῆς Ἀγίας Ἑλένης καὶ εἰς τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν. Ἀναγινώσκοντες ὅμως ἐπὶ προσοχῆς τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὰς ὁποίας οὗτος ἀπῆλθνε τὴν βλάν Αὐγούστου 1799 πρὸς τὸν στρατηγὸν Κλεμπέρ καὶ πρὸς τὸν στρατὸν, παραφροῦμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει συμφωνία ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς ἐπισπεύσεως τῆς ἀχωρήσεως τοῦ Βοναπάρτου ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Οὕτω πρὸς τὸν ἀναλαμβάνοντα τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, ἀναφέρει ὅτι ἡ κυβέρνησις, ἦτοι τὸ Διευθυντήριον ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς Παρισίους¹⁰. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν στρατὸν προβάλλει τὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὡς αἰτίαν τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Γαλίαν τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν γεγονότων εἰς τὴν Εὐρώπην¹¹. Κατὰ τὴν ἄφιξίν του, τέλος, ὁ Βοναπάρτης φροντίζει νὰ ἐνημερώσῃ τὸ Διευθυντήριον τὴν 10ην Ὀκτωβρίου ἐπὶ τῶν ῥησιῶν αὐτοῦ: «... ἐπρομηθεύθη κατόπιν πολλῶν διπλωματικῶν συνομιλιῶν ἐφημερίδας τῆς Ἀγγλίας μέχρι τῆς 6ης Ἰουνίου καὶ ἐπληροφόρηθη τὰς ἡμέρας τοῦ Jourdain εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τοῦ Scherer εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐφυγον ἄλλοις μετὰ τῶν φρεγατῶν Muiron καὶ Carrière ἂν καὶ βραδύπλοοι. Δὲν ἐσκέπην ὅτι ὄφειλον νὰ ὑπολογίσω τοὺς κινδύνους ὄφειλον νὰ εὐρίσκωμαι ἐκεῖ ὅ-

που ή παρουσία μου θα ήτο πλέον ωφέλιμος. Διαπνεόμενος υπό τῶν συναισθημάτων τούτων. . . θα ἔφευγον ἐπὶ μιᾶς λέμβου, ἐὰν δὲν εἶχον φρεγάτας.»¹²

Ἡ ἐν Εὐρώπῃ κατάστασις ἀπῆτει τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ παρουσία ὁμοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦτο ἐξ ἴσου ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς πλουσίας χώρας τοῦ Νείλου. Ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία ἐξυπηρετεῖ κατ' ἄριστον τρόπον τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τοῦ Βοναπάρτου, ὁ ὁποῖος περὶ τὴν 10ην Αὐγούστου ἔλαβε τὴν ἱστορικὴν ἀπόφασιν περὶ ἐπιστροφῆς εἰς Παρισίους. Ἀνεκοίνωσε καὶ τὴν μόνον εἰς τὸν στρατηγὸν Μπερτιέ, τὸν γραμματέα αὐτοῦ Μπουρριέν καὶ εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Γκαντώμ, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ ἀνελάμβανε τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐπικινδύνου ταξιδίου ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν γαλλικὴν Κυανὴν Ἀκτὴν. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἠλπίζεν ὅτι ἐντὸς 15 ἡμερῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ρυθμίσῃ τὰ προβλήματα τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐπάνοδός του εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ μὴ σημάνη καὶ τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ ἀναχώρησις εἶχεν ὀρισθῆ διὰ τὴν 24ην Αὐγούστου καὶ ὁ ἀντιναύαρχος ἐνήργησε ταχέως τὸ ἐφοδιασμὸν δύο βενετικῆς κατασκευῆς φρεγατῶν, ὡς καὶ δύο μικρῶν ἱστιοφόρων Αἴφνης ὁμοῦ τὴν 17ην ὁ Γκαντώμ ἀνεκοίνωσε δι' ἐμπίστου ἀπεσταλμένου εἰς τὸ Βοναπάρτην ὅτι ὁ ἠνωμένος ἀγγλικὸς καὶ τσερκικὸς στόλος εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, κατευθυνθεὶς προφανῶς πρὸς τὴν Κύπρον καὶ Ρόδον, ἵνα ἀνεφοδιασθῆ, πρὸ πάντων δὲ ἵνα προμηθευθῆ ὕδωρ. Ἡ μοναδικὴ αὕτη εὐκαιρία παρενέβαλεν ἐμπόδιον εἰς τὰ σχέδια τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὁ ὁποῖος ἐπεθύμει ζωρῶς, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν στρατιάν τῆς Ἀνατολῆς, εὐρισκομένην εἰς δεινὴν θέσιν ἕνεκα τῆς διακοπῆς τῆς βοηθείας ἐκ τῆς μητροπόλεως. Τὴν ἐνάτην ἑσπερινὴν τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰδοποιοῦνται οἱ στρατηγοί, οἵτινες ἐπρόκειτο νὰ μετάσχουν τοῦ ταξιδίου, ὅπως εἶναι ἔτοιμοι, ἵνα συνοδεύσουν τὸν ἀρχιστράτηγον εἰς περιοδείαν εἰς τὴν Κάτω Αἴγυπτον. Συγχρόνως ἀπευθύνει οὗτος ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μέγα Ἐξόχον τοῦ Σουλτάνου, προτείνων τὴν ἑναρξιν διαπραγματεύσεων πρὸς διακοπῶν ἐχθροπραξιῶν, προφανῶς ἵνα κερδίσῃ πολύτιμον χρόνον. Τὴν 22αν Αὐγούστου ὁ Βοναπάρτης, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Μπερτιέ, Μυρά, Λάν, Ἀντροῦ καὶ Μαρομόν, φθάνει εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν. Τὴν 23ην ἀπογευματινὴν συνδίδεται μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μενού, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμπιστεύεται τὸ σχέδιόν του «θὰ φθάσω εἰς Παρισίους, θὰ ἐκδιώξω τὸ πλῆθος τῶν δικηγόρων, οἱ ὁποῖοι ἐμψύχουν ἡμᾶς καὶ εἶναι ἀνίκανοι νὰ κυβερνήσουν τὴν Δημοκρατίαν, θὰ τεθῶ ἐπιφανῆς τῆς κυβερνήσεως, θὰ συμφιλιώσω ἅπαντα τὰ κόμματα, θὰ ἀποκαταστήσω τὴν Ἰταλικὴν Δημοκρατίαν καὶ θὰ σταθεροποιήσω τὴν ὑπέροχον ταύτην ἀρχίαν»¹³. Παράλληλως ἀπευθύνει μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν γενναῖον στρατηγὸν Κλεμπέρ, ἐκθέτων τοὺς λόγους τῆς ἀναχωρήσεώς του καὶ τονίζων ἰδιαίτερος ἀνάγκην κατακτήσεως τῆς Αἴγυπτου πρὸς μελλοντικὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν κατὰ ρέουσαν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Δι' ἐτέρας ἐπιστολῆς διατάσσει τὸν ἀντιναύαρχον, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς¹⁴. Ἡ βίβασις ἐπραγματοποιήθη τὴν 7ην ἀπογευματινὴν τῆς ἰδίας ἡμέρας καὶ μετὰ τὸν ἄριστον ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἀναχωρήσεως. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Γαλλίαν ὄχι διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Δημοκρατίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ κηρύξῃ τὴν Ἰταλικὴν προοίμιον τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Αὐτοκρατορίας.

Μολονότι ὁμοῦ οἱ νεώτεροι ἱστοριογράφοι, βασιζόμενοι κυρίως εἰς τὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα γαλλικὰ ἀρχεῖα, εἶναι κατηγορηματικοὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, φαίνεται ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Βοναπάρτου περὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ἐλήφθη ἐκτελεστέως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου προσφεροθεισῶν ἐπισημάτων, τῶν ὁποίων αἱ εἰδήσεις δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσουν εὐκόλως τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀρχιστρατήγου. Τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν ὀφείλομεν νὰ ἀ-

τήσωμεν εἰς κείμενα καὶ γεγονότα, συνδεόμενα μετὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἰωσήφ Βοναπάρτου, ὁ ὁποῖος εἰσελθὼν κατὰ τὸ προηγουμένον ἔτος εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Πεντακοσίων¹⁵, ἠργάζετο ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον τὸ Διευθυντήριον, εὐρισκόμενον εἰς δεινὴν θέσιν ἕνεκα τῶν ἀποτυχιῶν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν πολιτικῶν διαμαχῶν, ἠσχολήθη ἐπανειλημμένως περὶ τὴν τύχην τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τὸν Ναπολέοντα, τὸν ὁποῖον ἐφοβοῦντο τὰ μέλη τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἕνεκα τοῦ λαϊκοῦ ἐρείσματος, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν οὗτος εἰς τὴν Γαλλίαν, μετὰ τὰς νίκας εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὴν 15ην Μαρτίου 1799 τὰ μέλη τοῦ Διευθυντηρίου παρέχουν ἐγγράφως ὁδηγίας εἰς τὸν ναύαρχον Βρυίχ περὶ τῆς προσεχοῦς δράσεως τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸν λιμένα τῆς Βρέστης στόλου: εἰσόδος εἰς τὴν Μεσόγειον, ἀποβίβασις στρατοῦ εἰς τὰς ἰταλικὰς ἀκτὰς, ἐνίσχυσις τῆς Μάλτας καὶ τῆς Κερκύρας καὶ προσόρμισις εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς ἀποβίβασιν στρατοῦ, ὀπλων, πυρομαχικῶν καὶ τροφίμων. Διὰ λόγους ὅμως ἀσφαλείας ἀποκρούεται ἡ ἀλήθεια εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Βοναπάρτην τῆς 4ης Ἀπριλίου, ἡ ὁποία ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Cersberg, ἐπιβιβασθέντα εἰς Γενοῦην ἐπὶ τῆς «Ἰσιδος» καὶ συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, πρὶν ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του. Παρὰ ταῦτα ὁ Βοναπάρτης ἐληροφορεῖτο ὑπὸ διαφόρων μυστικῶν πρακτόρων τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὴν Εὐρώπην κατάστασιν ἀποστέλλει μάλιστα κρυπτογραφημένον μήνυμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνήγγελεν εἰς τὸ Διευθυντήριον ὅτι ἐὰν ἡ Γαλλία ἐλάμβανε τὰ ὄπλα ἐναντίον τῶν βασιλέων, θὰ ἐπέστρεφεν εἰς Παρισίους¹⁶.

Οἱ Διευθυνταί, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐθορυβήθησαν καὶ ἔσπευσαν, πιεζόμενοι καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἐθεώρει τὴν ἀπομάζουσιν τοῦ φοβεροῦ Κορρικανῶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡς πολιτικὸν ἔγκλημα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, νὰ προτείνουσαν τὴν ἀνάκλησιν τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Βρυίχ διατάσσεται ἰσως μεταβιβάσῃ εἰς τὸν Βοναπάρτην τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν: «Αἱ ὑπερβολικαὶ προσπάθειαι, τὰς ὁποίας καταβάλλουν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία, ἡ σοβαρὰ καὶ σχεδὸν τρομακτικὴ τροπὴ, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ πόλεμος, ἀπαιτοῦν ὅπως ἡ Δημοκρατία συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις της. Τὸ Διευθυντήριον διέταξε κατ' ἀκολουθίαν τὸν ναύαρχον Βρυίχ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἅπαντα τὰ δυνατὰ μέσα διὰ νὰ καταστή ἕντος τῆς Μεσογείου καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπαναέρῃ τὸν στρατὸν, τοῦ ὁποῖου ἠγεῖσθε. Ἐχει λάβει τὴν ἐντολὴν νὰ συνεννοηθῇ εἴ' ὅμων ἐπὶ τῶν ληφθησομένων μέτρων διὰ τὴν ἐπιβίβασιν καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν. Θὰ κρίνητε, πολίτα στρατηγέ, ἐὰν εἶναι δυνατόν, ὅπως ἀφήσητε μετ' ἀρραλείας εἰς τὴν Αἴγυπτον μέρος τῶν δυνάμεών σας καὶ τὸ Διευθυντήριον σᾶς ἀτρέπει εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην νὰ ἐμπιστευθῆτε τὴν ἠγεσίαν εἰς οἰονδήποτε θέλατε κρίνει ἀφομόδιον. Τὸ Διευθυντήριον θὰ σᾶς ἔβλεπεν εὐχαρίστως ἐπὶ κελῆς τῶν δημοκρατικῶν στρατιῶν, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε τόσον ἐνδόξως ἔχετε κινήσει»¹⁷.

Δὲν πρέπει βεβαίως νὰ νομισθῇ ὅτι τὰ συναισθήματα τῶν μελῶν τοῦ Διευθυντηρίου ἐναντι τοῦ Βοναπάρτου μετεβλήθησαν αἰφνιδίως. Ἡ δεινὴ θέσις τῆς δημοκρατίας ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀποτυχιῶν εἰς τὰ μέτωπα τοῦ Ρήνου καὶ τῆς ἀλλας κατέστησαν ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς στρατιᾶς τῆς ἀνατολῆς, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο μόνος ἱκανὸς νὰ ὀδηγήσῃ νικηφόρως τὸν στρατὸν ἐπαναστάσεως ἐναντίον τῶν συνησοπισμένων ἐχθρῶν της. Ἡ ἐν λόγῳ ὁμῶς ἐπιστολή, συγγραφείσα τὴν 26ην Μαΐου 1799 οὐδέποτε ἔφθασεν εἰς χεῖρας τοῦ πολέοντος, κυρίως ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν τὰς ὁποίας ἀντιμετώπιζεν ὁ Βρυίχ ἀ τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἰσπανικοῦ στόλου πρὸς κοινὴν δράσιν καὶ κα τοῦ αὐστηροῦ ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ εἰς τὴν Μεσόγειον. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Βοναπάρτου, ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, υποψιάζονται τὴν πολιτικὴν τοῦ

Διευθυντηρίου και θεωροῦν ὡς θεβαίαν τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀρχιστρατήγου. Οὕτω τὴν 11ην Μαΐου ὁ Ἰωσήφ προέβαινεν εἰς τὴν ἀκόλουθον σκέψιν: «Προβλέπω ὅτι, ἐὰν παραταθῆ ἡ ἀμηχανία τοῦ Διευθυντηρίου, θὰ καλέσῃ τὸν ἀδελφόν μου νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ ἀναλάβῃ ἐκ νέου τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ». Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Λουκιανὸς Βοναπάρτης προέβλεπεν ὅτι θὰ ἀνεκαλείτο ὁ Ναπολέων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, «ἐὰν παρετείνοντο αἱ ἀτυχαί τῶν στρατιῶν», ὅτι οὕτως θὰ ὑπῆκουεν ἄνευ ἐνδοιασμῶν καὶ ὅτι θὰ ἀπεδέχετο τὴν ἡγεσίαν τοῦ στρατοῦ, μόνον ἐὰν θὰ ἐγίνοντο δεκτεῖ οἱ ὄροι του.

Τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βοναπάρτου ἐπεθύμει καὶ ὁ πολυμήχανος Ταλλεϋράνδος, ὅστις ἀπηθύμην ἐμπιστευτικὸν μήνυμα πρὸς τὸν Βρυῖχ, ληφθὲν τὴν 6ην Ἰουνίου εἰς τὸν λιμένα τοῦ Vado: «Ἴδού, ἡ ἀποστολή σας, ἐπανέρογεται εἰς τὴν πρώτην ιδέαν σας. Εἶμαι εὐτυχής. Τώρα εὐρίσκεισθε μακρὰν τῆς ἀοριστίας ἔχετε ἓνα σκοπὸν, ἓνα καθωρισμένον σκοπὸν, ἓνα σκοπὸν μεγίστης σημασίας. Τὸ Διευθυντήριον γράφει μόνον μίαν λέξιν εἰς τὸν Βοναπάρτην. Στέλλω εἰς αὐτὸν μίαν ἐπιστολήν τοῦ Μπαρράς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχω συνάψει ὠρισμένας γραμμάς. Τὸ Διευθυντήριον ἀναθέτει ἡμῖν τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἡμῶν καταστάσεως. Ἐπαναφέρετε τοῦτον. Ἐμπιστευόμεθα ἡμῖν τὸ πλέον ἀπόλυτον μυστικὸν τῆς ἀποστολῆς σας»...¹⁸.

Ἡ παραμονὴ τοῦ Βρυῖχ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Vado διήρκεσε μόνον τέσσαρας ἡμέρας, ἕνεκα τῆς καταδιώξεως 22 ἀγγλικῶν πλοίων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὐρίσκετο ὁ λόρδος Keith. Οὕτως ὁ Γάλλος ναύαρχος ὑπερρωθή ὅπως ἐγ καταλείψῃ τὸ πλέον σημαντικὸν μέρος τῆς ἀποστολῆς του καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ μέσθι Βαρκελώνης εἰς Καρθαγένην τὴν 22αν Ἰουνίου, ἐλπίζων ὅτι ἠνωμένος ὁ γαλλικὸς μετὰ τοῦ ἰσπανικοῦ στόλου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς πολυαριθμοτέρας ἀγγλικὰς ναυτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Μεσόγειον. Δυστυχῶς ὁ Ἰσπανὸς ναύαρχος Mazagredo ἠρνεῖτο νὰ ἀναλάβῃ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Μέσην Ἀποτολήν. Τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὴν Καρθαγένην ὁ Βρυῖχ λαμβάνει νέαν ἐπιστολήν ἐκ Παρισίων, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Διευθυνταί, ἀγνοοῦντες τὴν τελευταίαν κίνησιν τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ἐτόνιζον τὴν ἀνάγκην ἀνεφοδιασμοῦ τῆς Μάλτας καὶ προσορμίσσεως εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Γάλλος ναύαρχος μιλεῖ μόνον περὶ Μάλτας καὶ περὶ ἐπιθέσεως ἐναντίον μιᾶς ναυτικῆς μοίρας τῆς ἀγγλικῆς ἀποκρούπτων συνετῶς τὸ περὶ μεταβάσεως εἰς Αἴγυπτον σχέδιον πιστεύων ὅτι ἐνδεχομένη νίκη ἐπὶ τῶν Ἄγγλων θὰ παρέσυρεν εὐκόλως τὸν Ἰσπανὸν ναύαρχον εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς περιπέτειαν. Ζητεῖ μάλιστα τὴν ἐπέμβασι τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας πλησίον τοῦ Mazagredo, ἐπενθυμίζων τὰς ὑπὸ τοῦ ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις ἐναντι τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ἀπευθύνει ἐπιστολήν καὶ πρὸς τὸν Βοναπάρτην, τὸν ὁποῖον τηρεῖ ἐνήμερον τῆς καταστάσεως τῆς Μεσόγειου, ὡς καὶ τῶν ἐνεργειῶν του πρὸς ἐξοσφάλισιν τῆς συμμαχίας ἰσπανικοῦ στόλου. Ἐκθέτει ἐν συνεχείᾳ τὸ σχέδιόν του, προβλέπον δεινὴν πᾶν ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου πρὸς ἀπόκτησιν ἐλευθερίας κινήσεων εἰς τὴν Ἀποτολικὴν Μεσόγειον. «Δὲν θὰ ἀπολέσω μίαν στιγμὴν, συνεχίζει ὁ Γάλλος ναύαρχος, διὰ νὰ φθάσω εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀμέσως μετὰ τὸν ἀγῶνα. Ἔστε ἕτοιμοι ἐν μένῳ, ἵνα ζητήσητε τὸν ὀλιγότερον δυνατὸν χρόνον τὸν στόλον εἰς τὰς ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου. Ὅφείλετε νὰ ὑπολογίζητε, στρατηγέ, εἰς ἀπάσας τὰς προσπαθείαι τὰς ὁποίας δύναμαι νὰ καταβάλω, ἵνα ἀνατρέψω ἅπαντα τὰ ἐμπόδια καὶ ἐξοσφύσω ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον πλησίον ἡμῶν. Παρὰ ταῦτα εὐρίσκομαι εἰς δουλοπρεπίαν νὰ σᾶς ὀρίσω τὸν χρόνον τῆς ἀφίξεώς μου. Καί, ἐπειδὴ οὐδὲν ὑπόχρεωθε θεβαϊότερον τοῦ ἀποτελέσματος μιᾶς ναυμαχίας ἢ τῆς δυνατότητος ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ πρὶν ἐνωθῆ ἡμῶν, ὀφείλω νὰ σᾶς προτρέψω, πολίτα στρατηγέ, ὅπως λάβητε τὰ τελευταῖα μέτρα περὶ τῆς ἐπιτιθέσεως μόνον, ὅταν θ

χητε εἰδοποιηθῆ ὑπὸ φρεγατῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἀποσπᾶσω ἀμέσως μετὰ τὸ γεγόνος, περὶ τῆς προσεχοῦς ἀφίξεως τῶν ναυτικῶν δυνάμεων»¹⁹.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐνεπιστεύθη εἰς Ἑλληνα, ὁ ὁποῖος θὰ ἐλάμβανεν ὡς ἀμοιβὴν 500 λουδοβίκια ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου. Τὴν συμφωνίαν μεταξὺ Βρυῖχ καὶ τοῦ Ἑλληνοῦ πράκτορος εὐρίσκομεν εἰς τὸ ὑστερόγραφον τῆς ἰδίας ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον: «Ἐπεσχέθην εἰς τὸν Ἑλληνα ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς προσκομίσῃ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὅτι θὰ δώσητε εἰς αὐτὸν δῶρον 500 λουδοβικίων. Νομίζω, ὁποῖα στρατηγέ, ὅτι παρὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐν λόγῳ ποσοῦ, δὲν θὰ διστάσητε, ὅπως δώσητε τοῦτο εἰς αὐτόν».

Κατὰ τὴν Μ. Ἀβέρωφ²⁰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γάλλου ναυάρχου μετέφερον εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Ἑλλὴν ναυτικὸς Σωτήριος Βούρβαχης. Σχεδὸν πάντες ὅμως εἰς ἀσχοληθέντες περὶ τὸ θέμα τοῦτο ἱστοριογράφοι ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ τοῦ Βρυῖχ, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐπισυνάπτετο καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Διευθυντηρίου τῆς 26ης Μαΐου, οὐδέποτε ἔφθασεν εἰς χεῖρας τοῦ Βοναπάρτου. Ἐπὶ πλεον ἡ ἐπίσημος ἀλληλογραφία τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τῆς πενταμελοῦς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τούτου. Ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Αἴγυπτον εἶχε λάβῃ τὸ μήνυμα τοῦ Βρυῖχ, δὲν θὰ ἦτο ἀπαραίτητον, ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν 10ην Ὀκτωβρίου 1799 ἐκ τῆς Προβηγκίας τὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Γαλλίαν, ὑπενθυμίζων τὰς ἀποτυχίας τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν ἀπειλοῦντα τὴν πατρίδα του κίνδυνον. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι αἴτιον τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς Αἴγυπτου οὐδόλως ὑπέβλεπεν ἡ ἀπόφασις τοῦ Διευθυντηρίου τῆς 25ης Μαΐου 1799, τὴν ὁποίαν ὁ Βοναπάρτης προφανῶς ἠγνόει κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὰς Γαλλικὰς ἀκτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Ἑλληνα, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἐπικίνδυνον ἐπιστολὴν τῆς διασπάσεως τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς μεταφορᾶς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βρυῖχ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ναυτικὸς Βούρβαχης δὲν ἦτο ὁ μόνος πράκτωρ τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Κατὰ τὸ εὐτερον δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ Διευθυντήριον ἀπεφάσισε τὴν ἔναρξιν μαπραγματεῦσεων μετὰ τῆς Πύλης περὶ τῆς Αἴγυπτου. Τὴν 20ὴν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὑπεγράφη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βοναπάρτην, τὴν ὁποίαν θὰ μετέφερον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἑλλὴν καταγόμενος ἐκ Κερκύρας καὶ ὀνομαζόμενος Βιττάλμς. Τὸ σχέδιον προέβλεπεν ὅτι ὁ ἐν λόγῳ πράκτωρ θὰ ἐπεβίβαστο ἐλληνικοῦ πολεμίου εἰς τὴν Γένουαν καὶ ὅτι θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μέσῳ Κύπρου. Ἡ ὄντι, οὗτος ἀνεχώρησε τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ Σεπτεμβρίου ἐκ Παρισίων, ἔχων ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου. Ἡ ἐξέλιξις ὅμως τῶν γεγονότων ἐματαιώσε τὸ τολμηρὸν τοῦτο ἐγχείρημα. Τὴν 10ην Ὀκτωβρίου ἐπιδίωξις εἰς τὴν Προβηγκίαν τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Βοναπάρτην καὶ ἐπιστρέφει εἰς Παρίσιον. Εἰς τὰ Γαλλικὰ Ἀρχεῖα ἀναφέρεται ὁ ἐγκατεστημένος εἰς Γερμανίαν Πούλιος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν ὁργάνωσιν ἐπικοινωνιῶν ὄχι μόνον κατὰ τὸν Διευθυντηρίου καὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς Αἴγυπτου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, τῆς τουροκοκρατουμένης Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀποστολῆς γενικώτερον. Εἶναι τέλος γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ναυτικῶν χειρῶσεων εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τοῦ ἐπιβληθέντος αὐστηροῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ πολλοὶ Ἑλλήνες ναυτικοὶ μετεβίβαζον μηνύματα καὶ μετέφερον τροφίμα τὰς ἀποκεκλεισμένους λιμένας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αἴγυπτου, συνάπτοντες ἀπὸ τῆς μάχης καὶ ἀποκομίζοντες τεράστια κέρδη ἐκ τῶν τολμηρῶν τούτων ἐπιχειρήσεων.

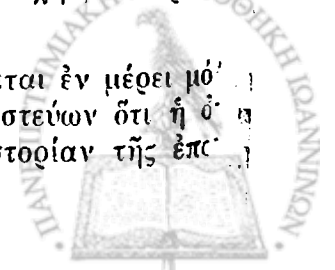
Τὸ μήνυμα τοῦ Βρυῖχ, ἐὰν ἔφθανεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, θὰ ἐνέβαλεν ὅπως εἰς ἀνησυχίας τὸν ἀρχιστράτηγον, διότι ἡ ἐπικλυθεῖσα μεταβολὴ εἰς τὸ Διευθυντήριον²¹ τὴν 30ὴν Πραιριάλ (19 Ἰουνίου 1799) μετέβαλε τὰ περὶ Αἴ-

γύπτου σχέδια, ἐνῶ ἡ ἔλλειψις συμφωνίας μεταξὺ Βρυίχ καὶ Mazzarredo ὠδήγησε τὸν γαλλικὸν στόλον τὴν 10ην Ἰουλίου εἰς Κάδικα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βρέστην τὴν 8ην Αὐγούστου. Ἄλλωστε τὰ νέα μέλη τοῦ Διευθυντηρίου ἐγκαταλείπουν τὸ σχέδιον ἀνεφοδιασμοῦ τῆς Μάλτας καὶ τῆς μεταφορᾶς τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Γαλλίαν, τονίζοντα τὴν ἀνάγκην ἐπιστροφῆς τοῦ στόλου εἰς τὴν Βρέστην εἰς ἐπιστολᾶς τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν πρὸς τὸν Βρυίχ τῆς 1ης καὶ 4ης Ἰουλίου 1799.

Αἱ ἐσωτερικαὶ διαμάχαι τείνουν νὰ ἐπαναφέρουν τὸ καθεστῶς τῆς Τρομοκρατίας. Τὰ νέα μέλη τοῦ Διευθυντηρίου κατηγοροῦν ἀναφανδὸν τοὺς προκατόχους τῶν ὅτι ἔχουν οἰκειοποιηθῆ δημοσία χρήματα, ὅτι διέπραξαν ἐγκλήματα ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν καὶ ὅτι εἶναι ὑπεύθυνοι τῆς δεινῆς θέσεως τῆς Δημοκρατίας. Ἐκθέσεις, διασαφήσεις τῆς πολιτικῆς τῶν κατηγορουμένων, λίβελλοι καὶ ἀπαντήσεις τῶν θιγομένων βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ἐνῶ οἱ Ἰακωβῖνοι, ἐκμεταλλεζόμενοι τὰς περιστάσεις, ἀνοίγουν ἐκ νέου τὰς λέσχας τῶν καὶ ἐξάπτουν τὸ μένος τοῦ ὄχλου ἐναντίον τῶν ὑπευθύνων τῶν ἐθνικῶν συμφορῶν. Ὡς ἀντίδρασις ἐναντίον τῆς τραγικῆς ταύτης καταστάσεως πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἡ ἐμφάνισις ἐνὸς νέου κόμματος, τοῦ ὁποίου ἡγεῖτο ὁ ἀββᾶς Σιεγές. Ἀρνηθεὶς πρὸ τριετίας, ὅπως ὀρισθῆ μέλος τοῦ Διευθυντηρίου, διότι κατὰ τὴν γνώμην του δὲν ἦτο ἱκανὸς διὰ τὸ μέγα τοῦτο πολιτικὸν ἀξίωμα, ἐδέχθη, ὅπως διορισθῆ πρεσβευτῆς εἰς Βερολῖνον, ἔνθα ἠγοράσθη ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του. Ἐκλεγείς Διευθυντῆς καὶ ἔχων τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Roger - Ducos καὶ βραδύτερον τοῦ Baggas, ἐπεχείρησεν, ὅπως ἐφαρμόσῃ τὸ πολιτικὸν του πρόγραμμα, προβλέπον τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ συντάγματος καὶ τὴν τοποθέτησιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κυβερνήσεως ἐνὸς στρατιωτικοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἀντεπεξήρχετο νικηφόρος ἐναντίον τῶν πολυαριθμῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας καὶ θὰ ἐπιβάλλετο ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν διαμαχῶν καὶ προσωπικῶν πολιτικῶν φιλοδοξιῶν. Μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς νέας ταύτης κινήσεως σημαντικὴν θέσιν κατέχει ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ναπολέοντος Λουκιανὸς Βοναπάρτης. Αἱ ἐνέργειαι ὅμως τοῦ Ἰωσήφ Βοναπάρτου ὑπῆρξαν πλέον ἀποτελεσματικά. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολιτικῶν διαμαχῶν, αἱ ὁποῖαι ἠκολούθησαν τὴν μεταβολὴν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Διευθυντηρίου ἐτόνισεν εἰς συνέλευσιν τῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶχε ἐγκαταλείψει εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τὴν στρατιὰν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς. Τοῦτο ἀπετέλει ἐθνικὴν προδοσίαν, διότι ἡ Δημοκρατία εἶχε μεγίστην ἀνάγκην γενναίων στρατηγῶν καὶ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπώλλετο καθημερινῶς εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας. Λέγεται ὅτι τὸ Διευθυντήριον ἀπεφάσισεν τὴν ἐκ νέου ἀνάκλησιν τοῦ Βοναπάρτου²². Οὐδὲν ὅμως στοιχεῖον κατέχομεν περὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης κατὰ μῆνα Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον τοῦ ἔτους 1799²³. Ἀτιθέτως εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Ἰωσήφ, γνωρίζων τὴν καιροσκοπικὴν πολιτικὴν τακτικὴν τοῦ Διευθυντηρίου, ἔστειλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸν Ἕλληνα ναυτικὸν Βούρβαχην, ὁ ὁποῖος ἔστειλεν εἰς τὴν ὁποίαν ἐξετίθετο λεπτομερῶς ἡ κρατοῦσα ἐν Γαλλίᾳ κατάσταση καὶ διερωτημένον τὰ συναισθήματα συμπαθείας τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τοῦ Μασσενά. Εἰς τὰ «Ἀπεμνημονεύματα» τοῦ Ἰωσήφ ἀναφέρεται ρητῶς: «Πάντα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐλυποῦντο διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βοναπάρτου ἀπὸ τῆς ἀνεκάλου αὐτὸν δι' ὄλων τῶν εὐχῶν τῶν: αἱ νίκαι τοῦ Μασσενά δὲν ἦσαν ἀνεκτάται διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν δημοσίων πραγμάτων. Ἐν μέσῳ τῶν περιστάσεων τούτων ἔστειλα εἰς τὴν Αἴγυπτον ἕνα Ἕλληνα, τὸν Βούρβαχην, πατέρα ὁμοίων τέκνων ἀνατρεφομένων εἰς τὸ Πρυτανεῖον τῶν Παρισίων»²⁴.

Τὴν κατηγορηματικὴν ταύτην ὁμολογίαν τοῦ Ἰωσήφ δέχεται ἐν μέρει μόνον ὁ ἀσχοληθεὶς περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο Boulay de la Meurthe, πιστεύων ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Βούρβαχην δὲν κατέχει σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπὶ τῆς

δου τοῦ Βοναπάρτου εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατὰ τὸν ἐν λόγῳ ἱστοριογράφον, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ναπολέοντος εἰς οὐδεμίαν ἀξιόλογον ἐνέργειαν προέβησαν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀναμένοντες ἐπίσημον λήμιν ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου περὶ ἐπιστροφῆς τοῦ ἀδελφοῦ των. Μόνον κατόπιν προτροπῶν καὶ ὑποδείξεων τοῦ παραιτηθέντος ὑπουργοῦ Γαλλεϋράνδου, ὅστις ἐπεζήτη τὴν σύναψιν σχέσεων μετὰ τοῦ πανισχύρου στρατηγοῦ, ὁ Ἰωσήφ ἀπεφάσισεν ὅπως τηρήσῃ ἐνήμερον τῆς καταστάσεως τὸν Ναπολέοντα. Ἡ συνάντησις Ἰωσήφ καὶ Σωτηρίου Βούρβαχη τοποθετεῖται χρονικῶς μετὰ τῆς καὶ 14ης Ὀκτωβρίου, ὅτε ἐγνωσθῆ εἰς Παρισίους ἡ ἀποβίβασις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Κουανὴν Ἀσπὴν. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀνωτέρω γνώμης ὁ Boulay de la Meurthe παρέχει τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: «Ἐπῆρχε τότε εἰς Παρισίους εἰς Ἑλληνα πρόσφυξ, ὀνομαζόμενος Κωνσταντῖνος Βούρβαχης, κάτοικος τῆς Κεφαλληνίας· διεκρίθη εἰς τὴν νῆσον ταύτην διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Γάλλων καὶ ὑπερημύνη τοῦ ἐπιτρόπου Rocholle ἐν μέσῳ τῶν ταραχῶν, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἡ ἐμφάνισις τουρκικῶν καὶ ρωσικῶν πλοίων. Ὁ ἴδιος, ληλατηθεὶς καὶ πληγωθεὶς εἰς τὴν ἐν λόγῳ στάσιν, διέφυγεν εἰς Κέρκυραν μετὰ τῶν υἱῶν του Διονυσίου καὶ Ἰωσήφ καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν υπεράσπισιν τῶν τειχῶν. Ὁ πρωτότοκος υἱὸς του Ἰωσήφ, ἡλικίας εἴκοσι ἑτῶν, διεκρίθη ὡσαύτως κατὰ τὴν πολιορκίαν. Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν, ἀπεβιβάσθησαν ἅπαντες εἰς Ἀγγλῶνα, τὴν 12ην Ἀπριλίου 1799, συγχρόνως μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Chabot, συνεπλήρωσαν τὴν quarantaine τὴν 8ην Μαΐου καὶ ἔφθασαν εἰς Παρισίους τὴν 9ην Ἰουλίου. Εὐρισκόμενοι εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν, ἔτυχον τὴν 13ην καὶ 29ην Ἰουλίου μικρᾶς βοηθείας. Τὴν 7ην Ὀκτωβρίου υπέγραψαν πάντες ὁμοῦ μίαν νέαν αἴτησιν: διὰ τὸν Διονύσιον, δεκατριῶν ἑτῶν, ἐζήτησαν μίαν θέσιν εἰς τὸ πρυτανεῖον διὰ τὸν Ἰωσήφ, «ἵκανόν πρὸς στρατιωτικὴν θητείαν, οἷανδήποτε θέσιν, ἢ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπαρξίν του, χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ τοῦ πατρὸς του, εὐτινος ἢ υγείας, προσβεβλημένη ὑπὸ τῶν τραυμάτων καὶ τῶν δυστυχιῶν του, δὲν δύναται, διὰ μικρὸν τοῦλάχιστον χρονικὸν διάστημα, νὰ στερηθῇ τῆς βοηθείας αὐτοῦ». Οὐδὲν ἐν παρομοίᾳ αἰτήσῃ ἐπιτρέπει ὅπως προβλέψωμεν ταξίδιον εἰς τὴν Αἴγυπτον... Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Βούρβαχης ἐδέχθη τὴν ἐπικίνδυνον ἀποστολήν, ὅπως μεταβῇ εἰς Κάϊρον. Εἶχε τὸν χρόνον νὰ ἀπομακρυνθῇ εἰς ἀπόστασιν δρόμου ὠρισμένων ἡμερῶν; Ἐξεπλάγη ἀντιθέτως εἰς Παρισίους ὑπὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ στρατηγοῦ; Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ μίαν ὑποχρέωσιν, ἢ ὁποία εἶχε καταστή ἄνευ ἀντικειμένου»²⁵.

Προφανῶς ὁ Boulay de la Meurthe, εὐσυνείδητος ἐρευνητὴς τῶν Γαλλικῶν Ἀρχείων, ἤχη εἰς τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα, ἐνεκα τῆς μὴ ὑπάρξεως ἐπίσημου ἐγγράφου περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Βούρβαχη, πιστεύων ὅτι ἡ αἴτησις τῆς 7ης Ὀκτωβρίου ἀποτελεῖ ἀδιάσειστον ἀπόδειξιν τῆς παρουσίας τούτου καὶ τῶν γένων του εἰς Παρισίους. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητον ὅτι τὴν ἐν λόγῳ αἴτησιν ἠνέταξαν οἱ προστάται τοῦ Ἑλληνοῦ ναυτικοῦ, προφανῶς ὁ Ἰωσήφ Βοναπάρτης, ὁ ὁποῖος καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ δείξῃ ἀπεριόριστον ἐνδιαφέρον καὶ θὰ προβῇ εἰς ποικίλας ἐνεργείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολυτιμῶν πρακτόρων του. Δὲν εἶναι ἀλίστα ἀπολύτως ἐξηκριθωμένη ἡ ἡμερομηνία ἀρίξεως τῆς οἰκογενείας Βούρβαχη εἰς Παρισίους. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὁ ἀναλαβὼν τὴν ἐπικίνδυνον ἀποστολήν τολμηρὸς θαλασσοπόρος τὴν 7ην Ὀκτωβρίου εὐρίσκετο εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, διότι, ἐκπληρώσας τὴν ἀναληφθεῖσαν ὑπηρεσίαν ἐναντι ὀρθοῦς ἀμοιβῆς, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ περιπολοῦντος τουρκικοῦ στόλου καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος μετὰ πάροδον ἱκανοῦ χρόνου, ὅταν ἡ Γαλλία υπέγραψε συνθήκην φιλίας μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πύλης.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς κατηγορηματικῆς ὁμολογίας τοῦ Ἰωσήφ, ἔχομεν καὶ ἐτέ-

ρας μαρτυρίας, επιβεβαιούσας την πραγματοποίησιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σωτηρίου Βούρβαχη, Οὕτω ὁ J. Miot, μετασχὼν τῆς ἐκστρατείας εἰς Αἴγυπτον, ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του: «ἔχω μίαν συγκεχυμένην ἰδέαν, πράγματι, ὅτι ἤκουσα νὰ ὁμιλοῦν εἰς τὸ Κάιρον περὶ τοῦ μυστηριώδους ταξιδίου τοῦ ἐν λόγῳ Ἕλληνας. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωσήφ ἤγαγε τὸν Βοναπάρτην εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Αἴγυπτον»²⁶. Κατὰ τὸν Miot ὁ Ἕλληνας ναυτικός, συνάψας παλαιότερον σχέσεις μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰωσήφ Βοναπάρτου, εὐρίσκετο εἰς Παρισίους κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίοδον. Ἐδέχθη ὅπως μεταφέρει εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπιστολὴν καὶ ἐπιδώσῃ ταύτην μόνον εἰς τὸν Ναπολέοντα, λαμβάνων ὡς ἀνταμοιβὴν 24.000 φράγκα. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολή, ὑπογραφομένη ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ, περιεῖχε ἀληθῆ εἰκόνα τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐν Γαλλίᾳ, τῶν διαμαχῶν τοῦ Διευθυντηρίου καὶ τοῦ Συμβουλίου τῶν Πεντακοσίων, ὡς καὶ τῶν διαθέσεων τοῦ λαοῦ ἔναντι τοῦ ἀρχιστρατήγου Βοναπάρτου, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ σώσῃ τὸ ἔθνος ἐκ τοῦ δεινοῦ κινδύνου. Ὁ Βούρβαχης ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἐκ Παρισίων, μετέβη εἰς Λιβόρνον, ἔνθα εὐρίσκετο τὸ πλοῖον του, καὶ πραγματοποιήσας τὸ ἐπικίνδυνον ταξίδιον ἔσθασεν αἰσίως εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Τὴν ἰδίαν γνώμην ἀσπάζεται καὶ ὁ A - C Thibaudeau εἰς τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἐκστρατείας εἰς Αἴγυπτον» παρέχων μάλιστα ὠρισμένας ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας: «Ὁ Βούρβαχης ἔλαβεν ἐκ μέρους τοῦ Ἰωσήφ μίαν ἐπιστολὴν εἰς τριπλοῦν ἔκρυπεν ἐν ἀντίγραφον εἰς τὸ δέγμα τῶν ὑποδημάτων του, τὸ δεύτερον ἐντὸς κοίλης ράβδου καὶ τὸ τρίτον τέλος ἐντὸς τῆς κόμης του, κάτω τῆς ταινίας τῆς οὐρᾶς. Φαίνεται ὅτι οἱ πράκτορες τοῦ Διευθυντηρίου ἐχρησιμοποίησαν πᾶν δυνατὸν μέσον προκειμένου νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀναχώρησίν του καὶ νὰ ἀποσπᾶσιν τὰ μηνύματα ὅτι, προδοθεὶς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε χρησιμοποίησει, ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ μόνον τὸ ἀντίγραφον, τὸ ὁποῖον εἶχε κρύψει ἐντὸς τῆς κόμης του. Κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ ἐπιβιβάσῃ πλοῖον τῆς πατρίδος του, νὰ διασχίσῃ τὸν τευρκικὸν καὶ ἀγγλικὸν στόλον καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν»²⁷. Προστίθεται μάλιστα ὅτι ὁ Βοναπάρτης, ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἐκτιμήσας ἰδιαιτέρως τὰς ἱκανότητας τοῦ τολμηροῦ θαλασσοπόρου, προέτεινεν ὅπως ἐπιστρέψουν ὁμοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ Βούρβαχης, πλέον συνετὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἠρνήθη τὴν μεγίστην ταύτην τιμὴν, ἀναλογιζόμενος τὸν κίνδυνον καὶ προβαλὼν ὡς πρόσχημα τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ὑπέστη τὸ πλοῖον του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐκ Λιβόρνου εἰς Ἀλεξάνδρειαν ταξιδίου. Κατὰ τὸν ἀπόπλουν τὸ Ἕλληνικὸν πλοῖον συνελήφθη ὑπὸ Τούρκων πειρατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνήργουν πρὸς ὄφελος τοῦ ἠνωμένου ἀγγλο - τουρκικοῦ στόλου. Οὕτως ἡ ἄρνησις τοῦ Βούρβαχη ἐπὶ πῆρξε σωτήριος διὰ τὸν Ναπολέοντα.

Ὡς τελευταίαν μαρτυρίαν, ἀποδεικνύουσαν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἕλληνας ναυτικοῦ, ἀναφέρομεν πιστοποιητικόν, ἐκδοθὲν κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1830 ὑπὸ τοῦ Rocholle τῇ αἰτήσει τοῦ Ἰωσήφ Βούρβαχη: «ὁ Κ. Βούρβαχης πατήρ εὔρε τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως παρᾶσχη ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἣ ὁποία ἐγένετο πατρίς του, δεχθεὶς μυστικὴν ἀποστολὴν πρὸς τὸν ἀρχιστρατῆγον τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Αἴγυπτον». Ἐπὶ πλέον ὁ Ἰωσήφ Βοναπάρτης ἀπηύθυνεν ἐπισημειωμένως ἐπιστολάς πρὸς τὸν Ταλλεϋράνδον²⁸ τὴν 1ην Μαΐου 1802, πρὸς τὸν κόμητα Thibaudeau²⁹ τὴν 10ην Μαΐου 1826 καὶ πρὸς τὸν Presle³⁰ τὴν 30ην Ἀπριλίου 1829, προκειμένου νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς λύσεως ὑποθέσεως τῆς οἰκογενείας Βούρβαχη. Ὁ Ναπολεὼν, γενόμενος αὐτοκράτωρ, ἀπένευεν εἰς τὸν Σωτήριον Βούρβαχην τὸν τίτλον τοῦ Γάλλου πολίτου, ἐκφράσας οὕτω τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν ριποκίνδυνον Ἕλληνα θαλασσοπόρον. Εἰσήγαγεν οὕτως τὸν υἱὸν αὐτοῦ Διονύσιον εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Fontainebleau, ἐνῶ τὸν Ἰωσήφ Βούρβαχην, ἀπόφοιτον τῆς περιφήμου στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Σαιν - Σί -

διώρισεν υποπρόξενον εις Κεφαλληνίαν.

Ὁ Σωτήριος Βούρβαχης ἐγεννήθη εις τὰ Σφακιά τῆς Κρήτης τῷ 1750, εὗκε δὲ τὴν καταγωγὴν του ἐκ τῆς οἰκογενείας Σχορδύλη, ἡ ὁποία ἀνέδειξε πολλοὺς ἀρχηγούς τῆς Κρητικῆς ἀντιστάσεως ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ὁ Εὐστράτιος Σχορδύλης μάλιστα ἐπωνομάσθη ἔνεκα τῆς γενναιότητός του ὑπὸ τῶν κατακτητῶν «Βούρ - Βαχί», ἐκ τῶν τουρκικῶν λέξεων *vourg* καὶ *Bachí*, αἱ ὁποῖαι σημαίνουν «πλήττω» καὶ «πρῶτος» ἀντιστοιχῶς. Μετὰ τὸ ὄλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου ἡ οἰκογένεια τοῦ Σωτηρίου Βούρβαχη κατέφυγεν εις τὴν Κεφαλληνίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν θυελλωδῶν γεγονότων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ τολμηρὸς Ἕλλην πλοηγὸς διέσπασεν ἐπανειλημμένως τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου μεταφέρων κρυφίως μηνύματα καὶ ἐπιστολάς εις γαλλικοὺς λιμένας, ἰδιαιτέρως δὲ εις τὰς ἀκτὰς τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς γαλλικῆς ἐκστρατείας εις τὴν χώραν τῶν Πυραμίδων. Εἰς τὸν ἐμπορικὸν λιμένα τῆς Μασσαλίας συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ πλουσίου ἐμπόρου Κλαρύ, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ Juliette ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὸν Ἰωσήφ Βοναπάρτην. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογεῖται ἡ σύναψις σχέσεων τοῦ Σωτηρίου Βούρβαχη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ναπολέοντος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ὑπατείας ὁ Βούρβαχης ἀπεσύρθη εις Κεφαλληνίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1806 εις ἡλικίαν 56 ἐτῶν. Ὁ πρωτότοκος υἱὸς του Ἰωσήφ, ὑπολοχαγὸς τῶν δραγόνων τὸν Μάϊον τοῦ 1800, ἔλαβε μέρος εις τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας, ἀπεστάλη τὸ ἐπόμενον ἔτος εις Ἰσπανίαν ἵνα ἐπιδώσῃ μηνύματα εις τὸν Πρέσβην τῆς Γαλλίας καὶ τὸν στρατηγὸν Λεκλέρ, ἐτοποθετήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἀμύνης εις τὸ 14ον σῶμα ἵππικοῦ καὶ διωρίσθη τὴν 20ὴν Ἰουνίου υποπρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ μετὰ τετραετίαν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ διπλωματικοῦ ἐκπροσώπου τῆς Γαλλίας εις τὴν Κέρκυραν. Τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1815, ὑπηρετῶν ὡς υποπρόξενος ἐν Ζακύνθῳ, ἔλαβε τὴν γαλλικὴν ὑπακοήτητα, ἐργασθεὶς μέχρι τοῦ 1826, ὅτε καὶ ἔλαβε σύνταξιν.

Ὁ Διονύσιος Βούρβαχης, ἀπόφοιτος τοῦ Πρυτανείου τοῦ Σαιν - Σὺρ καὶ τῆς εἰδικῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Fontainebleau, ἐγένετο ὑπολοχαγὸς τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1805 καὶ ἔλαβε μέρος μέχρι τοῦ 1814 εις πλείστας μάχας, τραυματισθεὶς ἐπανειλημμένως καὶ ἐπιδείξας ἀπαράμιλλον ἡρωϊσμόν. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ναπολέοντος εις τὴν νῆσον Ἑλβαν παρητήθη ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατεύματος, ἀναλαβὼν ἐκ νέου ὑπηρεσίαν κατὰ τὴν περίοδον τῶν Ἑκατὸν Ἡμερῶν, καὶ ὁποίας τραγικὸς ἐπίλογος ὑπῆρξεν ἡ ἡττα τοῦ αἵτου εις Βατερλώ. Ἡ δευτέρα κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Βουρβόνων ἀπεμάκρυνεν ὀριστικῶς τὸν Διονύσιον Βούρβαχην ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ὡς ἀνήκοντα εις τοὺς πλέον ἐνθέρμους ὀπαδοὺς τοῦ «ἐχθροῦ τῆς Εὐρώπης» Ναπολέοντος. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι διέμεινε ἐπ' ὀλίγον χρόνον εις τὸ Ἀργοστόλιον. Βέβαιον πάντως εἶναι ὅτι κατόπιν περιπλανήσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν³¹ ἐγκατεστάθη εις Πῶ, πρωτεύουσαν τῶν Πυρηναίων. Παρέμεινε πιστὸς εις τὸν διάσημον ἐξόριστον τῆς Ἀγίας Ἐλένης καὶ ξεδήλωνε δημοσίως τὰ συναισθήματα αὐτοῦ. Παρατηρηθεὶς αὐστηρότατα ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τοῦ Μπορντιῶ, ἐκάλεσεν εις μονομαχίαν τὸν συντάξαντα τὴν ἀναφορὰν ὑπάλληλον καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν. Τὸ ἐν λόγῳ ἐπεισόδιον ἔσχε ἐρασίαν ἀπήχθαι εις τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς κύκλους τῆς Γαλλίας, ἐσφαλίσει δὲ εις τὸν ἥρωα Βούρβαχην διαμονὴν ἐπὶ τινα ἔτη εις τὰς φυλακάς τῆς Λούρδης. Ἀποφυλακισθεὶς κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος, ἦλθεν εις Παρισίους καὶ ἤρχισεν ἠγαζόμενος ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνος τῆς πατρίδος του. Ἐνεργεῖ ὅπως σταθῇ ἐκ νέου εις τὸν γαλλικὸν στρατόν, προκειμένου νὰ κατέλθῃ εις τὴν Ἑλλάδα, φέρων τὸν βαθμὸν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποκτήσει ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν. ἀποβάλλει αἰτησίαν πρὸς τὸν βασιλέα ἀνευ ὅμως ἀποτελέσματος, διότι αὕτη συνε-

λήφθη, πρὶν φθάσῃ εἰς τὸν προορισμὸν τῆς. Ἀπευθύνεται εἰς τὴν Βουλὴν, ἡ ὁποία μεταβιβάζει τὴν αἴτησιν εἰς τὸν ἀρμόδιον περὶ τοῦ θέματος τούτου ὑπουργὸν Ἀμύνης. Οὗτος ἀρνεῖται νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν εὐνοϊκὴν εἰσήγησιν τῆς Βουλῆς. Ἐλθὼν εἰς ἐπαφὰς μετὰ τῆς Φιλελληνικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Παρισίων, ἣτις ἀποφασίζει τὴν κάθοδόν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀναχωρεῖ ἐκ λιμένος τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων τὴν 22αν Ἀπριλίου 1826, ἀποβιβάζεται εἰς Ναύπλιον καὶ ἐκθέτει εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν πρόθεσίν του ὅπως ἐνισχύσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Καραϊσκάκη. Λαμβάνει τὴν ἄδειαν ὅπως συγκροτήσῃ σῶμα ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καὶ ἐκστρατεύει κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως εἰς Ἐλευσίνα, ἔνθα εἶχον στρατοπεδεύσει αἱ δυνάμεις τοῦ Βάσου Μαυροβουνιώτου καὶ τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ. Ἐξεῖθεν ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων τῆς Ἀχροπόλεως, ἀνέκυψαν ὁμοῦ διαφωνίαι μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ τοῦ ἑλληνικῆς καταγωγῆς συνταγματάρχου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὡς πρὸς τὴν τακτικὴν, τὴν ὁποίαν ὤφειλον νὰ υἱοθεήσουν πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Κιουταχῆ. Ὁ Μαυροβουνιώτης καὶ ὁ Νοταρᾶς κατέλαβον τὰ περίξ ἰψώματα, ἐνῶ τὸ σῶμα τοῦ Βούρβαχη παρετάχθη εἰς τὴν πεδιάδα, ὑπέστη τὴν ἐπίθεσιν τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν τοῦ Κιουταχῆ κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου 1827, ἀντέστη ἡρωικῶς καὶ τελικῶς ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Διονύσιος Βούρβαχης, συλληφθεὶς αἰχμάλωτος, κατεκρεουργήθη οὐκ ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἰππικοῦ.

Τὴν παροῦσαν μελέτην ἐνδιιάφerei ἰδιαιτέρως ἡ ἀποστολὴ τοῦ Διονυσίου Βούρβαχη εἰς τὴν νῆσον Ἐλβαν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1815, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Παρίσιους. Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς Συνθήκης τοῦ Fontainebleau καὶ τὴν πρώτην παλινόρθωσιν τῶν Βουρβῶνων, ὁ Ναπολέων περιορίσθη εἰς τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδας, ὡς ὁμοῦ ὁ ἴδιος θὰ ὁμολογήσῃ βραδύτερον εἰς τὴν Ἀγίαν Ἑλένην ἤδη ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ὑπογραφῆς τῆς παραιτήσεώς του εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ ὁποία ἐν τούτοις θὰ ἐξηρτάτο ἐκ τῆς πολιτικῆς τοῦ βασιλέως: «Ἐὰν οἱ Βουρβῶνοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀρχίσουν μίαν πέμπτην δυναστείαν, οὐδεμία θέσις δι' ἐμὲ ὑπάρχει ἐνταῦθα, ὁ ρόλος μου ἔχει τελειώσει· ἐὰν ὁμοῦ, κατὰ τύχην, ἐπέμεινον ὅπως ἐπανορθώσουν τὴν τρίτην, δὲν θὰ ἐβραδύνουν νὰ ἐμφανισθῶ ἐκ νέου. Θὴ ἠδύνατο νὰ εἶπῃ τις ὅτι οἱ Βουρβῶνοι εἶχον πλέον εἰς τὴν διάθεσίν των τὴν μὴν καὶ τὴν συμπεριφορὰν μου· ἐὰν ἤθελον πράξει τοῦτο, θὰ παρέμεινον, διὰ τὸ κοινὸν ἄνθρωπον, εἰς φιλόδοξος, εἰς τύραννος, εἰς ταραξίας, μίαν μάλιστα»³². Ἐπὶ πλέον οἱ Βουρβῶνοι παρεβίαζον διαρκῶς τὰς συμφωνίας, Ἡ Πάρις καὶ ἡ Πλεζεντία δὲν παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν Μαρίαν - Λουίζαν, ἡ ὁποία ἐκρατεῖτο εἰς τὴν Αὐστροίαν. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης ἀπεφάσισεν ὅπως ὁ πρίγκηψ Εὐγένιος ἀπολέσῃ πᾶσαν ἔξουσίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐδμεύθη ἡ παρουσία τῶν μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Εἰς τὴν Ρώμην ἔξουσία τοῦ Πάπα ἀπεκαθίστατο ὁσημέραι, ἐνῶ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης πολυμήχανος Ταλλεϋράνδος προέτεινε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Εὐρώπης.

Εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ Βουρβῶνοι ἐπεχείρουν νὰ ἐπιβάλουν τὴν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως κατάστασιν. Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ λαοῦ ὑπῆρξεν ἔντονος καὶ πάντῃ ἤρχοντο τὴν ἐπάνοδον τοῦ αὐτοκράτορος³³. Ὁ Ναπολέων ἐτηρεῖτο ἐνήμερος, ὁ τῶν πολιαρχῶν ἐπισκεπτῶν τῆς νῆσου, περὶ τῶν προτάσεων εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης καὶ περὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπίστευεν ὅτι ἡ μεταφορὰ εἰς τὴν Ἀγίαν Ἑλένην ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας διότι ἡ ἐν λόγῳ νῆσος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐδέσποζε τῆς ὁδοῦ τῶν Ἰνδιῶν! Τὰ γέννηματα διέψευσαν δυστυχῶς τὰς προσδοκίας του. Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 18

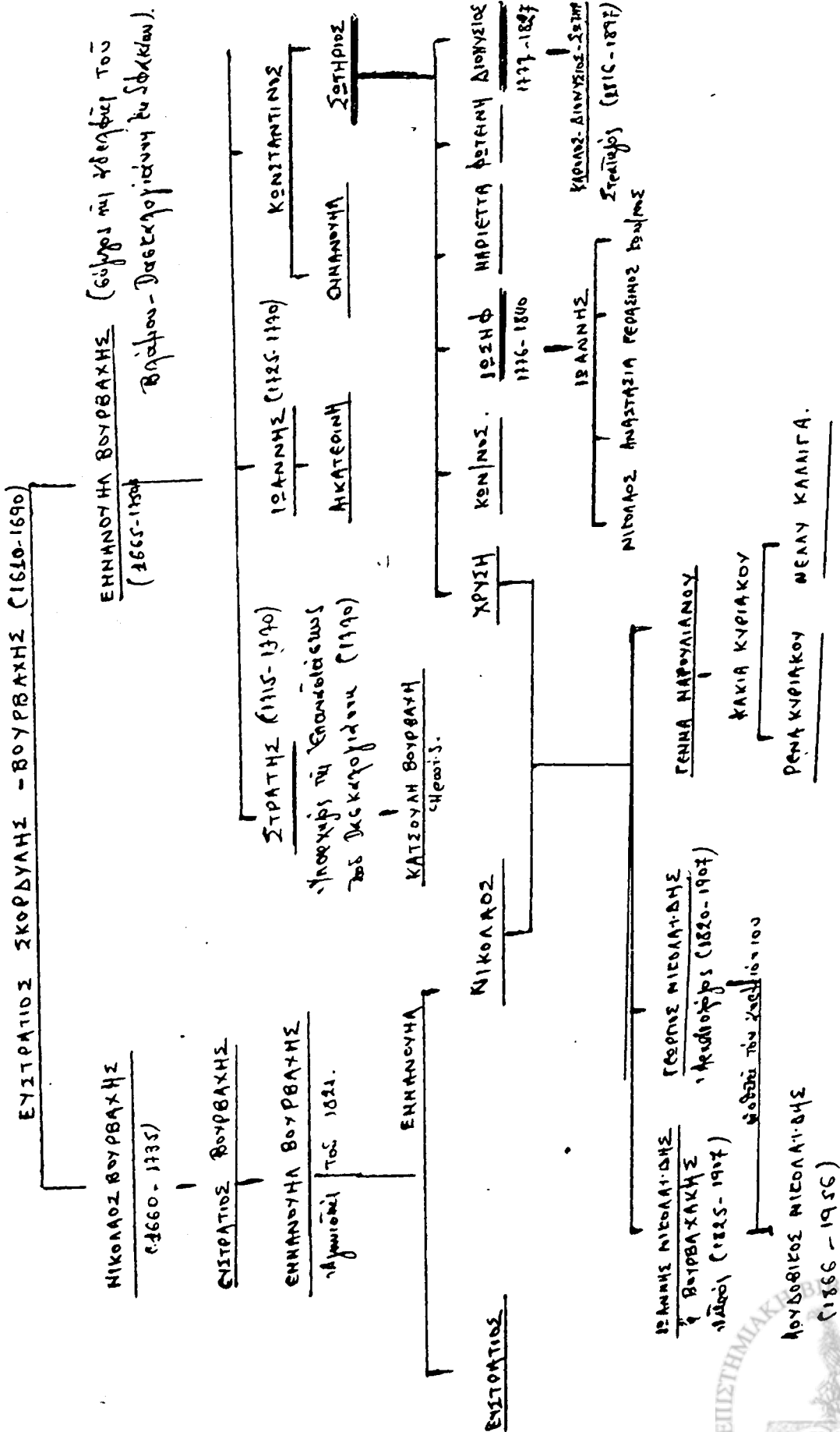
ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλβας, βέβαιος περὶ τῶν συναισθημάτων συμπαθείας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν θριαμβευτὴν τοῦ Ἀούστερλιτς, ἐσκέπτετο διαρκῶς τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Παρισίους. Τὸ ἔργον τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἀγίαν Ἑλένην L' île d' Elbe et les Cent - jours, γραφέν καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Bertrand ἀναφέρει ὅτι περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου ἔφθασεν εἰς Porto - Ferrajo ὁ Fleury de Chaboulon, ὁ ὁποῖος παρέσχε λεπτομερεῖς πληροφορίας εἰς τὸν τέως αὐτοκράτορα περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καταστάσεως μετὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν Βουρβόνων: «Ἐπισήλθεν εἰς τὰς λεπτομερεῖας ἐγγνώριζεν ἅπαντα τὰ ζητήματα καὶ τὴν γνώμην τῶν πλέον ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων. Ὁ νέος οὗτος οὐδενὸς ἦτο ἀπεσταλμένος, ἀλλ' ἔσπευσε νὰ εἴρῃ καταφύγιον εἰς τὴν Ἑλβαν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἔνεκα τῶν διαδραματιζομένων γεγονότων εἰς τὴν Γαλλίαν. Προστίθεται δὲ ὅτι «δὲν ὑπῆρξεν ἐπιστολή, ἐπικοινωνία μεθ' οἰουδήποτε, οἰαδήποτε ἀπόπειρα προηγουμένης συμφωνίας μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ»³¹. Εἰς τὰ Ἀπομνημονεῖματα³² ὅμως, τὰ ὁποῖα ὁ Fleury de Chaboulon ἐδημοσίευσεν εἰς Λονδῖνον τῷ 1819, ἀναφέρεται ὅτι οὗτος ἐστάλη εἰς Ἑλβαν ὑπὸ τοῦ δονζὸς de Bassano, ἐνθέρμου ὑποστηρικτοῦ τοῦ Ναπολέοντος. Περιγράφεται ἐν συνεχείᾳ ἡ συνάντησις τοῦ ἐν λόγῳ πράκτορος μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ λήψις τῆς ἀποφάσεως περὶ ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν. Νομίζομεν ὅτι αἱ παρεχόμεναι λεπτομέρειαι περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Ναπολέοντος, πρὸ πάντων δὲ ἡ προβαλλομένη βεβαιότης ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ ἐνεργοῦ ἀναμείξεως τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλβας εἰς τὰ πολιτικά πράγματα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Εὐρώπης γενικώτερον ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν εὐγλωττίαν τοῦ νεαροῦ Fleury de Chaboulon εἶναι τὸ ὀλιγώτερον ὑπερβολικαί, ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς συμβολῆς τοῦ ἀνωτέρου πράκτορος εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς τελευταίας σελίδος τῆς Ἱστορίας τοῦ Ναπολέοντος. Φαίνεται ὅτι ἡ ὅλη περιγραφή προσηρόμοσθι ἐκ τῶν ὑστέρων πρὸς τὰ διαδραματισθέντα γεγονότα, διότι ἄλλως εἶναι ἀδύνατον νὰ νοηθῇ ἡ ἀποκάλυψις λεπτομερειῶν τοῦ σχεδίου εἰς ἓνα μυστικὸν ἀπεσταλμένον ἐκ τῆς Γαλλίας, καθ' ὃν χρόνον ἠγγύουν τὰ πάντα περὶ τῆς ἀναχωρήσεως ὁ στρατάρχης Bertrand, ὁ στρατηγὸς Cambonne καὶ ὁ στρατηγὸς - κυβερνήτης Drouot.

Ἀνακριθῆς εἶναι ὡσαύτως καὶ ἡ πληροφορία τοῦ L' île d' Elbe et les Cents - Jours, καθ' ἣν οὐδεμία ὑπῆρξεν ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ἑλβας τὴν 25ην Φεβρουαρίου. Εἶναι ὅμως ἱστορικῶς ἐξηκριθωμένον ὅτι ἐκτὸς τῶν πολυαριθμῶν ἐπισκεπτῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐτηρεῖτο ἐνήμερος περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καταστάσεως, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλβας εὗρίσκετο εἰς συνεχῆ ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του βασιλέως Ἰωσήφ, ἰδίαις μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβόνων εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Εἰς τὰ Ἀπομνημονεῖματα τοῦ Ἰωσήφ Βοναπάρτου ἀναφέρεται ὅτι οὗτος εἰδοποίησε τὸν Ναπολέοντα διὰ μυστικοῦ πράκτορος περὶ σχεδίου τῶν Βουρβόνων, οἱ ὁποῖοι ἐπέδιωκον διὰ παντὸς τρόπου τὴν δολοφονίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, φοβούμενοι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην Ἀγίαν Ἑλένην³³.

Ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν θυελλώδους νυκτὸς τοῦ Φεβρουαρίου 1815 πλοιάριον, τοῦ ὁποῖου ἐπέβαινον δύο ναῦται ἐκ Γενούης, προσωμίσθη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Porto - Ferrajo. Ὁ εἰς τῶν δύο ναυτῶν παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ σκάφους ἐνῶ ὁ ἕτερος κατηνύνηθη ἐν σπουδῇ πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ Ναπολέοντος, κομίζων μήνυμα τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἑλβας. Ὁ Ἀρχιστράτηγος Bertrand εἰσήγαγε τὸν ἄγνωστον ἐπισκέπτην εἰς τὸ ἰδιαίτερον γραφεῖον τοῦ Βοναπάρτου, ὁ ὁποῖος ἀνεγνώρισεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εἰς ναύτην μετημαρτυμένου μυστικοῦ ἀπεσταλμένου τὸν υἱὸν τοῦ γενναίου θαλασσοπόρου Βούρβαχη Διονύσιον³⁴. Οὗτος διεβίβασε προφορικῶς τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως Ἰωσήφ καὶ τῶν μιστῶν ὁπαδῶν τοῦ Αὐτοκράτορος, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων ὀφείλεν ὅπως ἐπιστρέψῃ

ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΝΔΡΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΒΟΥΡΒΑΧΗ

χορφίως και τὸ συντομώτερον δυνατόν εἰς Παρισίους, καθ' ὅσον οἱ σύμμαχοι συνεζήτων εἰς Βιέννην περὶ τῆς μεταφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην Ἀγίαν Ἐλένην. Μετὰ μίαν ὥραν ὁ Διονύσιος Βούρβαχης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἠγκυροβολημένην félouque³⁸, ἡ ὁποία διέφυγε τελικῶς τῆς προσοχῆς τοῦ περιπολοῦντος εἰς ποικίλας ἐνεργείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολυτίμων πρακτόρων του. Δὲν εἶναι ἀγγλικῶν στόλου καὶ ἐφθάσεν εἰς Γένοβαν. Περὶ τῆς μυστικῆς ταύτης ἀποστολῆς αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι εἶναι ἑλλειπεῖς. Τοῦτο ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν ἑλλειψιν γραπτῶν κειμένων καὶ ἐπιστολῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἄκραν μυστικότητα, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἰωσήφ περιέβαλε τὸ παρόταλμον σχέδιον τῆς ἀποστολῆς πράκτορος πλησίον τοῦ κινδυνεύοντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Παρὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἰκανὸς θόρυβος ἐγένετο περὶ τῆς μυστικῆς ἀποστολῆς τοῦ Διονυσίου Βούρβαχη πλησίον τοῦ Ναπολέοντος, ἐφ' ὅσον λιθογραφία τῆς ἐποχῆς ἀναπαριστᾷ κατὰ τὴν λαϊκὴν φαντασίαν τὴν συνάντησιν τῶν δύο ἀνδρῶν εἰς Porto - Ferrajo³⁹. Οὕτως ἡ οἰκογένεια Βούρβαχη συνέδεσε τὸ ὄνομά της μετὰ δύο κρίσιμων περιόδων τῆς ἱστορίας τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ ἀναλογία τῶν δύο μυστικῶν ἀποστολῶν τοῦ Σωτηρίου τῷ 1799 καὶ τοῦ Διονυσίου τῷ 1815 εἶναι πασιφανῆς. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις οἱ τολμηροὶ Ἕλληνες θαλασσοπόροι ἔφερον, παρὰ τὸν αὐστηρὸν ἀγγλικὸν ἀποκλεισμόν, εἰς πέρας τὴν ἀναληφθεῖσαν ὑπηρεσίαν ἐκ μέρους τοῦ Ἰωσήφ Βοναπάρτου. Διαφορὰ ἐν τούτοις ὑπάρχει εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν Ἑλλήνων πρακτόρων εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Porto - Ferrajo. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Γαλλίαν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς προσωπικῆς ἡγεμονίας τοῦ Βοναπάρτου. Ἡ ἀναχώρησις ἀντιθέτως ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐπέφερεν τὴν τελικὴν πτώσιν του καὶ τὴν περιπέτειαν τῆς Ἀγίας Ἐλένης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ὁ Ντεσαίξ ἦτο 30 ἐτῶν, ὁ Λὰν 29, ὁ Νταβού 28, ὁ Ζινὸ 27, ὁ Ντυρόκ 26, ὁ Λουδοβίκος Βοναπάρτης 20 καὶ ὁ Εὐγένιος Μπωαρναὶ 17.
2. 27 Ὀκτωβρίου 1797.
3. 25 Ἰουλίου 1799.
4. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του εἰς τὴν Αἴγυπτον ὁ Βοναπάρτης ἔλαβε μίαν μόνον ἐπιστολὴν ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου, ἀποσταλεῖσαν ἐκ Παρισίων τὴν 25ην Δεκεμβρίου 1798 καὶ ληφθεῖσαν μετὰ τρεῖς ἀκριβῶς μῆνας πρὸ τῆς Ἀκρας. Ὁ Ναπολέον ἀπ' ἐναντίας ἀπηύθυνε πρὸς τὸ Διευθυντήριον ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1798 μέχρι τῆς 4ης Αὐγούστου 1799 δέκα καὶ ἐννέα ἐπιστολάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐτήρει ἐνήμερον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τῆς Δημοκρατίας ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Συρίαν.
5. Correspondance de Napoléon 1er publiée par ordre de l'empereur Napoléon III. Paris, 1860. Ἀρ. ἐπιστολῆς 4.341.
6. Κήρυξις τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας.
7. Στενὸν τοῦ Γιβραλτάρ.
8. Le Mémorial de Sainte - Hélène, Paris, Hachette, 1952, II. 264. 29 Αὐγούστου 1816. Τὰ ἐν λόγῳ Ἀπομνημονεύματα κατεγράφησαν ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ Ναπολέοντος κόμητος ντέ Las Cases.
9. Boulay de la Meurthe: Le Directoire et l'expédition en Egypte, Paris, 1885. Désiré Lacroix: » Bonaparte en Egypte », Paris 1899. J. Bainville: « Napoléon », Paris, 1957. Benoist - Méchin: » Bonaparte en Egypte », Lausanne, 1966. Τὴν ἰδίαν

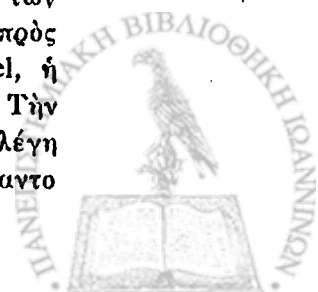

γνώμην ἐκφράζει εἰς τὰ «'Απομνημονεύματα» αὐτοῦ καὶ ὁ ἐπιτελάρχης τῆς στρατιᾶς, ἑμπιστὸς φίλος τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἀδελφὸς τοῦ διοικητοῦ τῶν Ἰονίων Νήσων Ἀλέξανδρος Μπερτιέ: « Mémoires du maréchal Bertrier, Campagne 1re Egypte, Paris, 1827.

10. Correspondance de Napoléon... ἐνθ' ἀν. ἀρ. 4375.
11. Αὐτόθι, ἀρ. 4380.
12. Αὐτόθι, ἀρ. 4382.
13. Αὐτόθι, τόμος 30, σσ. 94—95. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Αἴγυπτον, πολλοὶ Ἕλληνες ἐδέχθησαν νὰ ὑπηρετήσουν τοὺς σκοποὺς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, διὰ τῆς ὁποίας ἠλπίζον ὅτι θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς πατρίδος τῶν ἐκ τοῦ μισητοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Βοναπάρτου τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1798 συγκροτοῦνται τρεῖς ἑλληνικοὶ λόχοι ἐξ ἑκατὸν ἀνδρῶν ἕκαστος εἰς τὸ Κάϊρον, τὴν Δαμιέττην καὶ τὴν Ρωζέττην, ἀναλαμβάνοντες τὴν φρούρησιν τῶν ταχυδρομικῶν μεταφορῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν λόχων τούτων τίθενται ἄνδρες δεδοκιμασμένης ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Γαλλίαν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν κοινοποιεῖται διαταγὴ εἰς τὸν στρατηγὸν Μπερτιέ, διὰ τῆς ὁποίας ὀρίζετο ἀρχηγὸς τοῦ συγκροτηθησομένου λόχου εἰς Κάϊρον ὁ διακριθεὶς κατὰ τὴν τελευταίαν μάχην τῆς Δαμιέττης λοχαγὸς Νικόλαος. Πρόκειται περὶ τοῦ Νικολάου Παπαζογλοῦ ἢ Παπαδοπούλου, ὅστις ἐγεννήθη εἰς Τσεσμέ τὴν 15ην Αὐγούστου 1758 καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν Ἀρβανιτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ βραδύτερον ἐναντίον τῶν Μαμελούκων εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ Βοναπάρτης ἐξετίμησεν ἰδιαιτέρως τὰς ἰκανότητας τοῦ γενναίου Ἕλληνος ναυάρχου κατὰ τὴν σύγκρουσιν πλησίον τοῦ Καίρου τὴν 13ην Ἰουλίου 1798 καὶ ἐπέδωξε νὰ προσελκύσῃ τοῦτον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς προσφορᾶς τοῦ Ν. Παπαδοπούλου ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὡς καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ὅπως ἐνισχύσῃ τὰς στρατιωτικὰς του δυνάμεις διὰ τῆς προσελκύσεως Ἑλλήνων πολεμιστῶν καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ ἐγγράφου τῆς 15ης Νοεμβρίου 1798: «Αἱ προφυλακαὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον θὰ ἐπιτρέψουν ἐλευθέρως τὴν διάβασιν εἰς τὸν Νικόλαον Παπαδόπουλον, ὅστις διεκρίθη εἰς Δαμιέττην, ὅταν ἡ ἐν λόγῳ πόλις ὑπέστη τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἀράβων τοῦ Χασάν - Τουμπάρ καὶ ὑπῆρξεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ναύαρχος τοῦ στόλου τοῦ Μουράτ Μπέη. Αἱ προφυλακαὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ θὰ ἐπιτρέψουν ἐξ ἴσου τὴν διόδον εἰς τοὺς Ἕλληνας ναυτικούς, οἱ ὅποιοι θὰ ἐγκατέλειπον τὸν στόλον τοῦ Μουράτ Μπέη. Ὁ ἀρχιστράτηγος παρέχει ἀμνηστειάν καὶ ὑπόσχεται ἀνταμοιβὴν εἰς τοὺς ναυτικούς τούτους. Ὁ ἀρχιστράτηγος ὑπόσχεται ὡσαύτως εἰς τὸν Νικόλαον Παπαδόπουλον 1.000 τάλ. ληρα δι' ἕκαστον κανονιοφόρον, ἀνήκον εἰς τὸν στρατὸν τῶν Μαμελούκων, τὸ ὁποῖον θὰ παρέδιδεν εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν». Ἡ δράσις τῶν ἑλληνικῶν λόχων, οἱ ὅποιοι βραδύτερον ἀπετέλεσαν ἑλληνικὴν λεγεῶνα, δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν φρούρησιν τῶν ταχυδρομικῶν μεταφορῶν, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁ συγκροτησάντες τούτους Ἕλληνες πολεμισταὶ ἀπέκτησαν στρατιωτικὴν πείραν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν καὶ ἐδιδάχθησαν τὴν τέχνην τοῦ πολέμου. Πλείστοι ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων θὰ προσφέρουν μετ' ὀλίγον τὰς ὑπηρεσίας τῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος τῶν.
14. Ἄρ. 4374 καὶ 4375.
15. Τὸ Συμβούλιον τῶν Πεντακοσίων ἀπετέλεσε μετὰ τοῦ Συμβουλίου τῶν Παλαιῶν τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1795. Περὶ ἐλάμβανε 500 μέλη ἡλικίας ἄνω τῶν 30 ἐτῶν καὶ εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τῶν σχεδίων νόμου, τὰ ὁποῖα ὑπεβάλλοντο ἐν συνεχείᾳ πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ δεύτερον νομοθετικὸν συμβούλιον. Συνέθετε τὸν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων μελῶν τοῦ Διευθυντηρίου καὶ ἀπεφαίνετο περὶ τοῦ ἐγκρίτου τῶν ἐκλογῶν.
16. Τὸ μήνυμα τοῦτο ἔφθασεν εἰς Παρισίους τὴν 12ην Ἀπριλίον 1799.
17. Ἐδημοσιεύθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς Victoires et Conquêtes, 1818, t. XI, 207. Ἐν συνεχείᾳ περιελήφθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ Meneval « Sur le retour du g

néral Bonaparte de l'Egypte», ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Spectateur Militaire τῆς 15ης Μαΐου 1840, 66. 4-5. Τὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολὴν ὑπογράφουν οἱ Διευθυνταὶ Treilhard, La Reveillère - Leraux καὶ Barras.

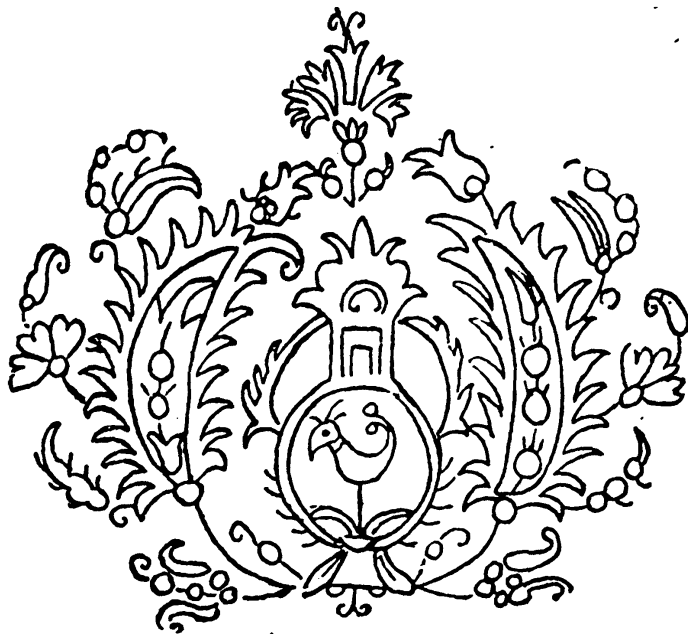
18. Meneval, ἔνθ' ἀν. σ. 6.
19. Αὐτόθι, σ. 7. Ὡς ἡμερομηνία συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης θεωρεῖται ἡ 11η Ἰουνίου.
20. M. Avéroff, Les Philhellènes, Bulletin de l'association Guillaume Budé, octobre 1967, p. 321.
21. Ἐκ τοῦ πενταμελοῦς Διευθυντηρίου ἐξηναγκάσθησαν εἰς παραίτησιν οἱ Merlin, Treilhard καὶ La Réveillère - Léraux. Μετὰ ἓνα ἀκριβῶς μῆνα ἐγένετο ἀποδεκτὴ καὶ ἡ παραίτησις τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς Δημοκρατίας ὑπουργοῦ Ταλλεϋράνδου.
22. A. C. Thibaudeau; Histoire de la campagne d'Egypte sous le règne de Napoléon Le Grand, Paris, 1839, vol. II, p. p. 454-455.
23. Τὴν πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἐπιστολὴν συνέταξε τὴν 18ην Σεπτεμβρίου ὁ ἀντικαταστάτης τὸν Ταλλεϋράνδον εἰς τὸ Ἔπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων Reinhard. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐπικυρωθεῖσαν μετὰ δὴήμερον ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου, ἐξετίθετο λεπτομερῶς ἡ ἐν Εὐρώπῃ κατάστασις, ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἐπιτακτικὴ ἢ ἀνάγκη ἐπιστροφῆς τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ παρείχοντο λεπτομέρειαι περὶ τῆς ἐνάρξεως διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Πύλης. Εὐθὺς ὅμως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἑλληνοσπύργου τὸ Διευθυντήριον ἀπεφάσισεν, ὅπως ὁ Ναπολέων διεξαγάγῃ αὐτοπροσώπως τὸς μετὰ τοῦ Σουλτάνου διαπραγματεύσεις, περιοριζομένης οὕτω τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πρέσβευτος Boulligny. Νέαι ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς τὴν 10ην Ὀκτωβρίου 1799. Κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν, ὁ Ναπολέων εἰλκεν ἀποβίβασθῆ εἰς τὴν Κυανὴν Ἀκτὴν!
24. Joseph Bonaparte: Mémoires et Correspondance politique et militaire, Paris, 1856², Vol. I, p. p. 74-75. Τὰ Ἀπομνημονεῦματα τοῦ βασιλέως Ἰωσήφ συνεγράφησαν κατὰ τὸ ἔτος 1830.
25. Boulay de la Meurthe, ἔνθ' ἀν. σσ. 240—241.
26. J. Miot: Mémoires pour servir à l'Histoire des expéditions en Egypte et en Syrie, Paris, 1814², p. 268.
27. Boulay de la Meurthe, ἔνθ' ἀν. σ. 241.
28. Revue des questions Historiques, Ὀκτώβριος 1880.
29. Le Contemporain, 1η Αὐγούστου 1882.
30. Revue des questions Historiques, Ὀκτώβριος 1880.
31. Ἡ σύζυγος τοῦ Διονυσίου Βούρβαχ ἦτο ἰσπανικῆς καταγωγῆς.
32. Las Cases, ἔνθ' ἀν., I, 510, 17 Ἀπριλίου 1816.
33. Ἐναι χαρακτηριστικὴ ἡ γνώμη τοῦ Ναπολέοντος περὶ τῆς παλινορθώσεως καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν Βουρβόνων: «εἶχομεν ἐκδιώξει τούτους ἐκ τῆς Γαλλίας· σήμερον ἐκδιώκονται οἱ ἴδιοι ἐκ τῆς καρδίας τῶν Γάλλων· εἶναι δοῦλοι τῆς Ἀγγλίας, δέν ἔχουν ζώην, εἰμὴ μόνον διὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ πρὸς ὄφελος ταύτης, τοῦτο δέν δύναται νὰ διαρκέσῃ». Pous de l'Hérault, Souvenirs es anecdotes de l'île d'Elbe, Paris, 1897, P. 365.
34. Correspondance de Napoleon..., ἔνθ' ἀν. τόμος 31, σσ. 32—33.
35. Mémoires pour servir à l'Histoire de la vie privée, du retour et du règne de Napoleon en 1815, Londres, 1819, 2 vol.
36. Joseph Bonaparte: Mémoires... ἔνθ' ἀν., τόμος X, σ. 209 καὶ 315. Τὴν ὑπὸ τῶν Βουρβόνων μελετωμένην ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἑλβαν δύο μισθάρνων ὀργάνων πρὸς δολοφονίαν τοῦ Ναπολέοντος, ἀπεκάληφεν εἰς τὸν Ἰωσήφ ἢ συγγραφεὺς De Stäel, ἡ ὁποία ἠθέλησε μάλιστα νὰ ἀναλάβῃ νὰ προειδοποιήσῃ σχετικῶς τὸν Αὐτοκράτορα. Τὴν ἐπισημάνει τῆς ἀποστολῆς ταύτης διεξεδίκαξε καὶ ὁ ἠθοποιὸς Ταλμά· τελικῶς ὅμως ἐπέλεγε ἡμῶς φίλος τοῦ Ἰωσήφ, διότι τόσον ἢ De Stäel, ὅσον καὶ ὁ Ταλμά, θὰ ἠδύναντο

νά δημιουργήσουν ύποψίας εἰς τὸν Ἄγγλον συνταγματάρχην Cambelle, ἓνα τῶν τεσσάρων ἐκπροσώπων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, οἵτινες θὰ «ἐπροστάτευον» τὸν Ναπολέοντα εἰς τὸ νέον βασίλειον αὐτοῦ. Ἡ ἀποκάλυψις αὕτη συνεζίνησε σφοδρῶς τὸν βασιλέα Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος συνέθεσε καὶ τὸ κατωτέρω ποίημα:

Mais la haine qui veille et se traîne dans l'ombre,
Médite contre lui quelque entreprise sombre;
Mais la haine, constante en son activité,
Quand il respire encor, ne peut être assouvie;
On trouble son repos, on menace sa vie,
On voudrait l'effacer du nombre des humains.

37. Le commandant Grandin: Le Général Bourbaki, Paris, 1898, p. 3. Μ. Αvéroff ἔνθ. ἀν. 66. 323 - 324.
38. Μακρόστενον πλοιάριον, δυνάμενον, κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ναυσιπλοίας, ὅπως κινήσῃ διὰ κωπῶν ἢ δι' ἰστιῶν.
39. Μ. Αvéroff, ἔνθ' ἀν. σ. 323.
40. Τὸ ἀνωτέρω ἀνέκδοτον γενεαλογικὸν δένδρον τῆς Οἰκογενείας Βούρβακη, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Κρητὸς ἱστορικοῦ Ι. Δ. Μουρέλλου, παρέσχεν ἡμῖν ὁ κύριος G. L. Nicolaidēs Βουρρακί, τὸν ὁποῖον καὶ ὀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς θεομῶς εὐχαριστοῦμεν.

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

ἀ. μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΤΟ Γ' ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΟΝΟΣ

Ὁ κ. Κων. Δ. Μέρτζιος, (κορυφαῖος ιστοριοδίφης καὶ ιστορικὸς λόγιος, ἀ.μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας»), ὁ ὁποῖος τόσα πολλὰ προσέφερεν εἰς τὴν ιστορικὴν ἔρευναν καὶ τόσον ἐτίμησεν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὴν διεθνῆ βιβλιογραφίαν, ἐγκαινιάζει, ἀπὸ τοῦ παρόντος τεύχους, τὸ τρίτον τεύχος τοῦ Μικροῦ Ἑλληνομήμονος. Ὡς γνωστὸν, τὸ πρῶτον τεύχος ἐδημοσιεύθη τὸ 1939, ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἰς τὴν πραγματείαν: Θωμᾶς Φλαγγίνης καὶ ὁ Μικρὸς Ἑλληνομήμων. Τὸ δεύτερον τεύχος, πὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἑπειρωτικῆν Ἑστίαν», ἐξεδόθη εἰς βιβλίον δι' ἀνατυπώσεως, τὸ 1959. Τώρα, τὸ ἀρχόμενον τρίτον τεύχος, τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιευθῆ καὶ αὐτὸ εἰς τὴν «Ἑπειρ. Ἑστίαν», θὰ περιλαμβάνει διάφορα ἱστορικὰ στοιχεῖα, ἀνευρεθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Μέρτζου εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουν ὀλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν χώρον, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Κύπρου, καλύπτουν μίαν περίοδον ἄνω τῶν 300 χρόνων. (Εἰδικώτερον, διὰ τὴν Κύπρον, θὰ δημοσιευθῆ ἡμερολόγιον Βενετοῦ ταξιδιώτου, κατὰ τὸ ἔτος 1671, περιέχον πολυτιμώτατα στοιχεῖα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν γενικωτέραν μορφήν τῆς ζωῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ μοναδικῶ καὶ ἀνεκδότου χειρογράφου).

Ἡ ἐν Κρήτῃ ἐπιδημία τοῦ 1593

καὶ ἡ κοπή τῆς . . γενειάδος

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1592 εἶχεν ἐνσκήψει σοβαρὰ ἐπιδημία παύλους ἐν Κρήτῃ. Περὶ ταύτης μᾶς ἔχει δώσει ἄρκετὰ στοιχεῖα ὁ γνωστὸς λόγιος Μελέτιος Βλαστός¹ ἱερομόναχος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ παρὰ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως ἡ ἐποπτεία ἐπὶ δύο συνοικιῶν τοῦ Χάνδακος (τοῦ ἡμερινοῦ Ἡρακλείου) ἡτοι τῆς τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Ἰέτρου, ὅπου εἶχον μολυνθῆ περὶ τὰ 200 οἰκίαι. Ἡ ἐπιδημία δὲν περιορίθη μόνον εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀλλ' ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὰ πέριξ χωρία, ἡ δὲ τοκήσις, ἵνα ἀνακόψῃ τὴν ἐπικίνδυνον πρόοδον τῆς μολύνσεως, εἶχεν ἀθέσει τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν εἰς τὸν Ὑγειονομικὸν Προνοητὴν ἐκλαμπρότον Βιτζέντζον Κορνάρου, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνέλαβε τὸν τομέα τοῦ διαμερίματος τῆς Πεδιάδας.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ κρούσματα εἰς τὰ διάφορα χωρία ἐπληθύνοντο καὶ τὸ ἀδύνατον εἰς ἓνα καὶ μόνον ἄνδρα νὰ ἐπαρκέσῃ, ὁ Δούκας τῆς Κρήτης Ἰωάννης Καπέλλο μετὰ τοῦ συμβούλου Δομηνίκου Ὀριο, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν ἀνώτατον Ὑγειονομικὸν Ἐπόπτην Βιτζέντζον Κορνάρου, μετέ-

1) Κ. Δ. Μέρτζιον: «Μελέτιος Βλαστός». Περιοδ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ (Τόμ. Δ' τεύχ. 1 σ.σ. 19 - 27).

βησαν τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1592 (Ἑνετ. ἔτος, ἦτοι 1593) εἰς τὴ ἐν τῷ εἰρημένῳ διαμερίσματι εὐρισκομένην Μονὴν τῆς Ἀγκαράθου καὶ ἀφοῦ ἐξήτασαν ἐπιτοπίως τὴν κατάστασιν, ἔκριναν ἐπιβεβλημένον τὸν διορισμὸν ἐνὸς βοηθοῦ καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξαν τὸν εὐγενῆ Ἀλβίτζε ντὲ Μέτζο εἰς τὸν ὁποῖον παρέσχον εὐρείαν ἐξουσίαν ἵνα ἐπιβάλλῃ ποινὰς εἰς τοὺς παραβάτας τῶν διαταγῶν του καὶ μεταξὺ τῶν ποινῶν ἀναφέρεται καὶ ἡ κοπή τῆς γενειάδος, ἣτις καὶ προηγεῖται τῆς ποινῆς τοῦ μαστιγώματος.

Πάντα ταῦτα ἔρχονται τώρα εἰς φῶς ἀπὸ ἐν διάταγμα ἐκδοθὲν παρὰ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως, ἐκ τῆς Μονῆς τῆς Ἀγκαράθου, ἀνευρεθὲν προσφάτως ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Κορνερ Βενετίας. Προβάλλει τώρα τὸ ἐρώτημα: Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ἐκλαμπρότατος Βιτζέντζος Κορνερ ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸ Διάταγμα, ὡς ἀνώτατος Ὑγειονομικὸς Ἐπόπτης; Κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Βιτζέντζο Κορνάρου τοῦ Τζάκομο, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀνδρέα, τοῦ ὁποῖου τὴν ἐκτενὴ διαθήκην τοῦ 1611 εἶχεν ἐκδώσει ἐπισημονικῶς² ὁ ἔγκριτος Κρῆς ἱστοριοδίφης κ. Στέργιος Σπανάκης.

Μὲ τὸ ὄνομα Βιτζέντζος Κορνάρου ἀναφέρονται τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μὲνον ἐξ, ἦτοι:

1) Ὁ τοῦ 1486 — ὄχι τοῦ 1476 ὡς ἐσφαλμένως ἀνεγράφη εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Ἑρωτοκρίτου, ποὺ ἐξεδόθη τὸ 1968 ὑπὸ τοῦ κ. Λ. Πολίτη διὰ τοῦ ἐκδοτικοῦ ΑΣΤΗΡ τῶν ἀδελφῶν Παπαδημητρίου. Οὔτε καὶ εἶναι τὸ 1486 ἔτος γεννήσεως, ὡς ἐνόμισεν ὁ κ. Πολίτης (σ. 9 τῆς Εἰσαγωγῆς) ἀλλά, μία ἀπλή χρονολογικὴ ἔνδειξις.

2) Ὁ ἄρχων Βιτζέντζος Κορνάρου, θεῖος τοῦ εἰρημένου Ὑγειονομικοῦ Ἐπόπτου.

3) Ἐνας ἄλλος Β.Κ. ἀναφέρεται ἅπαξ εἰς τοὺς Κώδικας Barbaro καὶ εἰς τὸν κλάδον ποὺ ἔχει γενάρχη τὸν Φραντσέσκον Κορνάρου, χωρὶς χρονολογίαν.

4) Ὁ Βιτζέντζος Κορνερ, νοτάριος εἰς τὸ Κάστρον (1616—1636) ἡτις περιλαμβάνεται εἰς τὴν Στατιστικὴν τοῦ Κρατικοῦ Ἀρχείου Βενετίας.

5) Ὁ Παπαβιτζέντζος Κορνάρου, νοτάριος, περὶ τὸ 1620, πλῆ ἀγράμματος καὶ

6) Ὁ ἐν λόγῳ Ὑγειονομικὸς Ἐπόπτης Βιτζέντζος Κορνάρου.

•••••

Ὅλοι-ὄλοι λοιπὸν οἱ Βιτζέντζοι Κορνάρου ἦσαν ἐξ (ἀρ. 6)³. Καὶ δὲ ὁ κ. Πολίτης, εἰς τὴν αὐτὴν Εἰσαγωγὴν (σ. 10) γράφει: «Καὶ τὸ ὄνομα

²) ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ τόμ. 9ος σ.σ. 379 - 486.

³) Καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐξ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν ποιητὴν τοῦ «Ἑρωτοκρίτου» Βιτζέντζου Κορνάρου. Ὁ γράφων τὸν ἐταίτισεν ἤδη μὲ τὸν ἐπ' ἀρ. 2 ἄρχ. θεῖον οὐ ὁμοτίμιον Ὑγειονομικὸν Ἐπόπτην. Καὶ τὸν ἐταίτισεν ὅταν διεπίστωσεν ἀπὸ 180 συμβόλαια ποὺ ἤχθησαν εἰς φῶς παρὰ τοῦ ἰδίου καὶ εἶπε ὅλα τοῦ 16ου αἰῶνος. Τὰ προκείμενα ἐκ τῆς μελέτης τούτων στοιχεῖα συμπιπτουν ἀπολύτως τοὺς 12 τελευταίους στίχους τοῦ ποιήματος, ὅπου ὁ ποιητὴς μᾶς λέγει ποῖος εἶναι ἡμεῖς. Ὁ κ. Πολίτης ἐνοχληθεὶς προφανῶς ἀπὸ αὐτὰ τὰ συμπεράσματά μου, ἀποστρέφεται (ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, τόμ. Κ' σ.σ. 206 - 212) ἀσιχητητὰ τὰ 180 συμβόλαια καὶ νὰ προβάλλῃ οὐδὲν ἄξιον λόγον ἐπιχείρημα, δὲν παραδέχεται τὸν ποιητὴν ἄρχοντα

κόμη Βιτζέντζος Κορνάρος πιστοποιήθηκε πώς τὸ εἶχαν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ὀρθόδοξοι, χωρὶς καμμιὰ σχέση πρὸς τὴ Βενετία...».

Καὶ ἐρωτῶ: Πότε, πῶς καὶ ὑπὸ ποίου πιστοποιήθηκε ὅτι τὸ εἶχαν πολλοὶ Ἕλληνες;

Ἄλλ' ὡς κυττάξουμε τί λένε τὰ «ντοκουμέντα» καὶ ταῦτα μᾶς λένε ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ βαπτιστικὸν Βιτζέντζος ἦτο σπανιώτατον ἐν Κρήτῃ καὶ ἰδοὺ τὰ τεκμήρια:

α) Εἰς τὴν Ἀπογραφὴν τῶν ἀρρένων, μεταξὺ 14—48 ἐτῶν ποὺ ἐγινε στὰ Χανιά τὸ 1536, ἐπὶ 1576 ὀνομάτων μόνον ἄπαξ συναντᾶται τὸ «Βιτζέντζος» μὲ ἐπώνυμον Κονερίνι (ἀρχεῖον Κρατικὸν Βενετίας).

β) Μεταξὺ τῶν 1248 κατοίκων τοῦ Μεγάλου Κάστρου ποὺ ἐπλήρωνον ἐτήσιον «λιβέλλο» εἰς τοὺς Ἑνετοὺς (βλ. Κώδικα Καστροφύλακα φύλλα 29—46, Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη Κλ. 6η - Κῶδιξ 156, Τοποθ. 6005) μόνον τέσσαρας φορὰς εὐρίσκεται τὸ βαπτιστικὸν Βιτζέντζος, μὲ ξένα ἐπώνυμα: Βιτζέντζος Φράνκο — Ζόρζι — Στριντζέρι καὶ Τρεσσάν (ἅπαντες Ἰταλοί).

γ) Καὶ μεταξὺ τῶν 269 κατοίκων τῶν Χανίων ποὺ ἐπλήρωνον «λιβέλλο» (φ. 213—218) δὲν ὑπάρχει Βιτζέντζος.

δ) Οὔτε καὶ μεταξὺ τῶν 338 κατοίκων Λασηθίου (φ. 59—68) συναντᾶται βαπτιστικὸν Βιτζέντζος.

ε) Καὶ μήπως εὐρίσκεται ὄνομα Βιτζέντζος μεταξὺ τῶν εὐγενῶν Κρητῶν τοῦ Ρεθύμνου (φ. 169—170) ποὺ ἦσαν 213;

στ) Τριακόσια περίπου εἶνε τὰ ὀνόματα τῶν ἰατρῶν, δικηγόρων, νοταρίων, ζωγράφων κ.λ.π. εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Μιχαὴλ Μαρά (βλ. Πρακτικὰ Ἀ' Διεθν. Συνεδρίου σ. 248—308 - Τ. 15—16 ὑπὸ Κ. Μέρτζιου) καὶ μόνον ἓνας ἀναφέρεται μεταξὺ αὐτῶν: ὁ Βιτζέντζος Ρίτσο, Ἰταλός.

ζ) Τριακόσιοι δέκα νοτάριοι Κρήτης ἀναγράφονται ὀνομαστικῶς εἰς τὴν Στατιστικὴν τοῦ Κρατικοῦ Ἀρχείου Βενετίας (σ. 260—284) καὶ μόνον ἓνας ἀναφέρεται μὲ ὄνομα Βιτζέντζο, ὁ ὑπ' ἀρ. 4 ποὺ ἀνέφερα παραπάνω.

τοῖαντον τὸν θέλει Ἕλληνα! καὶ κάμνει λογοπαίγνια, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ ἄλλος ὁ Βιτζέντζος Κορνάρος! Δικαίωμα του ἀπόλυτον εἶναι νὰ ἀρνητῆ τὰ πάντα, ἀλλὰ θάβη καὶ μέχρι σημείου νὰ ἀμφισβητῆ τὸ ὅτι ἡ γυναῖκα τοῦ Β.Κ. εἶναι Κορναροπούλα γράφον ὅτι: τοῦτο δὲν εἶναι «τόσο σίγουρο.» Ἄς ζητᾶξῃ προσεκτικώτερα τὴν ἐπισημημένην φωτοτυπίαν τοῦ ἐγγράφου εἰς τὴν σελ. 208 (πίναξ ΙΑ') καὶ θὰ πειρῆθῃ ὅτι «βιάστηκε» πολὺ, διότι τὸ ζήτημα τῆς Κορναροπούλας εἶναι «σιγουρότατο» καὶ τὰ γραπτὰ τοῦ Μέρτζιου δὲν ἀμφισβητοῦνται.

Αἱ πολλαπλαῖ ἐκδόσεις Βενετίας τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὸν ὀνομάζουν «εὐγενέστατον» εἰς τὸν 8ον προτελευταῖον στίχον γράφον καὶ «στὴν Γενιάν Κορνάρος», μὲ γάμμα κεφαλαῖον, ἐνῶ ὁ κ. Πολίτης δὲν δίδει καμμιάν σημασίαν ὅτι ὁ Βιτζέντζος καυχᾶται καὶ τὴν Γενιάν του καὶ γράφει τὴν λέξιν «γενιάν» μὲ γάμμα μικρό, εἰς τὰς ἐκδόσεις του. Κατὰ ταῦτα ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὸν εὐγενέστατον ἄρχοντα Β.Κ. τὸν ἐξελληνισθέντα καὶ ὡς ἀφίσωμεν τὸν κ. Πολ. νὰ δραματίζεται πολλοὺς Βιτζέντζους Κορνάρους, Ἕλληνας Ὀρθοδόξους! Καὶ μία ἄλλη ἀπορία μὲ ἀπαντᾶται: ἐγράφη ἄραγε τὸ ποίημα μὲ γράμμα τοῦ ἑλλ. ἀλφαβήτου ἢ μὲ ἰταλικά, ὡς ἐγράφη ἢ ἡ Θουσία τοῦ Ἀβραάμ; «Τῆς δι' Ἰταλικῶν γραμμάτων γραφῆς χρῆσιν ἐποιεῖντο οἱ ἐξελληνισμένοι Ἑνετοί» — γράφει ὁ Σάθας. Αὐτὴν τὴν γλῶσσαν ἔγραφον καὶ καταλάβαιναν. Εἰς Κρατικὸν ἀρχεῖον Βενετίας ἔχω ἀνεύρει 50 διαθήκας Ἑλληνιστὶ μὲ λατιν. γράμματα γενοῦσας ἐν Κρήτῃ (1638—48), ἄρα φρονῶ ὅτι ὁ Ἐρωτοκρίτος ἐγράφη ἔτσι καὶ «δύσκολος» ὁδοῖται ἢ μεταφορᾶ εἰς τὰ Ἑλληνικά, ὡς παρετήρησεν ὁ καθ. κ. Μέγας εἰς τὸν πρόλογον τῆς Θουσίας τοῦ Ἀβραάμ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ ἐφ' ὅσον ἐπὶ τεσσάρων χιλιάδων διακοσίων πενήντα ὀνομάτων (4250) (ποῦ εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν ἀνωτέρω μὲ βάσιν τὸν Κώδικα τοῦ Καστροφύλακα ποῦ ἐγράφη τὸ 1570—1582) μόνον 5—6 φορές ἀναφέρεται τὸ βαπτιστικὸν Βιτζέντζος, τίνι τρόπῳ ὡ ρ α μ α τ ῖ σ θ η ὁ κ. Πολίτης τὴν λεγεῶνα τῶν πολλῶν Βιτζέντζων Κορνάρων καὶ μὴ, καὶ μάλιστα Ἑλλήνων ὀρθοδόξων;

Ἄλλὰ καὶ μία ἄλλη βεβαίωσις τοῦ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδή: «Ὅλοι οἱ Κορνάροι Βιτζέντζοι καὶ μὴ τῆς ἀρχοντικῆς Βενετσιάνικης γενιᾶς, γεννήθησαν στὴ Σητεία ὅπου εἶχον καὶ τὰ κτήματά τους» (Κρητικὰ Χρονικὰ Τόμ. 20ῶς—5.209) καὶ αὕτῃ ἡ βεβαίωσις δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβής, διότι οἱ ἐννέα κλάδοι τῶν Κορνάρων τῆς Κρήτης, τῶν ὁποίων τὰ γενεαλογικὰ δένδρα περιέχονται εἰς τοὺς Κώδικας Μπάρμπαρα, ἦσαν διεσκορπισμένοι εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Νήσου. Μᾶς τὸ βεβαιώνει ὁ ἀναφερθεὶς πολῦτιμος Κώδιξ τοῦ Καστροφύλακα καὶ ἰδοὺ αἱ λεπτομέρειαι ποῦ μᾶς δίδει:

1) Nobili Veneti εἰς τὸ Κάστρον (Ἡράκλειον) ἀναφέρονται 165, ἐξ ὧν 17 εἶνε Κορνάροι (φ. 90—93).

2) Nobili Veneti εἰς τὸ Ρέθυμνον ἐμφανίζονται 84 ἐκ τῶν ὁποίων 13 Κορνάροι (φ. 108).

3) Nobili Veneti εἰς τὴν Σητείαν εὐρίσκομεν 59 ἐκ τῶν ὁποίων 1 Κορνάροι (φ. 136).

Καὶ ἄλλοι ἑπτὰ Κορνάροι ἀναφέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διότι ὁ Καστροφύλακας δὲν παραθέτει Κατάλογον Εὐγενῶν Ἑνετῶν τῆς πόλεως τῶν Χανίων.

Ἄς ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὸ θέμα, μετὰ τὴν μακρὰν παρέκβασιν. Ἴδοὺ τὸ Διάταγμα τὸ ὁποῖον ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης ἀναφέρεται: (Βιβλιοθήκη τοῦ Μουσείου Κορρὲρ Βενετίας — Ἀρχεῖον Μοροζίνι - Γριμάνι, Δέση ἀρ. 568, τετράδιον 48).

Ἀντίγραφον ἐν πιστῇ μεταφράσει:

«Ἡμεῖς Ἱεροώνυμος Καπέλλο τῆς Γαληνοτάτης Δουκικῆς Αὐθεντίας Δοῦκ καὶ Δομήνικος Ὅριο, σύμβουλοι, καὶ οἱ Προνοηταὶ τῆς ὑγείας ἐν Κρήτῃ,

Ἐπειδὴ ἐξέθηκεν ἡμῶν ὁ ἐκλαμπρότατος κύριος Βιτζέντζος Κορνέο, Προνοητῆς ἐπὶ τῆς ὑγείας καὶ ἀνώτατος ἐπιθεωρητῆς τοῦ διαμερίσματος τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μας ταύτην εἰς τὸ ἔδαφος τοῦτο, ἀναφορικῶς μὲ τὰ περὶ τὰ στατικά τῆς ἐπιδημίας καὶ ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ τὸ διαμέρισμα μέγας ἀριθμὸς χωρῶν ἐκ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα ἔχουν πολὺν πληθυσμόν, εἰς τινὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν γίνονται προόδους, τὸ κακόν, καθημερινῶς δὲ παρουσιάζονται διάφορα περιστατικὰ ὅποια μόνος αὐτὸς ἀδυνατεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ, καθόσον εἶναι ἀδύνατον νὰ παρορθεῖται εἰς ὅλα τὰ μέρη, τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον μερικὰς φορές ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν διὰ δημοσίας ὑπηρεσίας, οὐτε εἶναι ἄλλως τε δυνατόν νὰ παρορθεῖται εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ νὰ λαμβάνῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ μάλιστα διότι ὡς κατὰ φύρην εἶνε πολὺ ἀπειθάροχοι καὶ ὀλίγον ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ γείτονος, αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀκόμη, διὰ πάντα ταῦτα ὁ εἰρημένος ἐξήτησεν ἀπὸ ἡμῶν νὰ

δώσωμεν ἓνα σύντροφον καὶ βοηθὸν εἰς τοῦτο τὸ σπουδαιότατον ἀξίωμα καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ἀφοῦ εἶδομεν καὶ μὲ τὰ ἴδια μάτια μας ὅτι ὁ διορισμὸς οὗτος εἶναι ἀναγκαῖος χάριν τῆς δημοσίας υἰείας, ἔχοντες δὲ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἱκανότητα, τὴν πίστιν καὶ ἐπιμέλειαν ὑμῶν ἐκλαμπρότατε κύριε Ἀλβίτσε ντὲ Μέτζο τοῦ ποτε ἐκλαμπροτάτου Τζάκομο, ὁ ὁποῖος εἰς πάντα τὰ δημόσια ἀξιώματα τὰ ὁποῖα σᾶς ἔχουν ἀνατεθῆ, πάντοτε ἐπεδείξατε πολλὴν σύνεσιν, ἀγαθότητα καὶ ζῆλον εἰς τὰ ζητήματα τῆς Γαληνοτάτης Ἀνθεντίας, ἠθελήσαμεν νὰ σᾶς ἐκλέξωμεν ὡς καὶ σᾶς ἐκλέγομεν δυνάμει τοῦ παρόντος καὶ σᾶς διορίζομεν Προνοητὴν ἐπὶ τῆς υἰείας καὶ ἀνώτατον ἐπιθεωρητὴν τῶν κάτωθι χωρίων καὶ παρέχομεν τὴν ἐξουσίαν ἵνα λάβητε πάντα τὰ ἐνδεικνύόμενα μέτρα καὶ δώσητε τὰς διαταγὰς ἐκείνας ποὺ θὰ κρίνητε ἀναγκαῖας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐξασφαλίσητε διὰ παντὸς μέσου τὴν υἰείαν καὶ τὴν διαφύλαξιν τῶν ἐν αὐτοῖς κατοίκων. Ἔχετε ὁμοίως τὸ δικαίωμα νὰ φυλακίζητε, νὰ θέτητε εἰς τὰ δεσμά, νὰ κόπτητε γενειάδας καὶ νὰ μαστιγώνητε τοὺς παραβάτας τῶν διαταγῶν σας, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ καταδικάζητε τούτους εἰς χρηματικὴν ποινὴν μέχρι 50 δουκάτων καὶ πάντα ταῦτα τελεσιδικῶς καὶ χωρὶς δικαίωμα ἐφέσεως.

Ἐν ἡ ὅμως περιπτώσει παρουσιασθῶν ζητήματα σπουδαιότερας σημασίας, θὰ προβαίνητε εἰς τὸν σχηματισμὸν δικογραφίας καὶ ταύτην ὀφείλετε νὰ τὴν ἀποστέλλητε εἰς χεῖρας τοῦ προμηθηθέντος ἀνωτάτου ἐπιθεωρητοῦ, ἐκλαμπροτάτου Βιτζέντζου, ἵνα οὕτω δινηθῆτε μὲ μεγαλειτέραν ἐξουσίαν νὰ ἀσκῆτε τὸ ἐν λόγῳ ἀξίωμά σας καὶ νὰ ἐκτελῆτε τὴν ἡμετέραν Πρόθεσιν ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ καὶ ἱκανοποιήσει.

Διατάσσομεν τοὺς εἰρημένους ἀξιωματούχους, Προνομιούχους, τὴν ἐγγωρίαν πολιτοφυλακίην, τοὺς προϊσταμένους τῶν κάστρων καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς καὶ οἰοῦνδήποτε ἕτερον ἄτομον, τόσον δημόσιον ὅσον καὶ ἰδιώτην ὅτι ὀφείλουν νὰ ἐπιδεικνύουν ὑπακοὴν καὶ νὰ παρέχουν κάθε βοήθειαν καὶ διευκόλυνσιν εἰς τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὸ ρηθὲν ἀξίωμα, εἰς ὅ,τιδήποτε θὰ διαταχθῶν παρ' Ἑμῶν ἢ θὰ ζητηθῶν, ἐπὶ ποινῇ τὴν ὁποίαν ὑμεῖς θὰ τοῖς ἐπιβάλητε. Εἰς πίστωσιν τῶν ἰνω κ.τ.λ.,

Ἐξεδόθη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Ἀγκαράθου εἰς τὰς 10 Ἰανουαρίου 1592¹, κορία Ἰπποδέρα², Ἀλλιτσάνι³, Χουμέρι⁴, Γάλαττα⁵ καὶ Ἀποστόλους⁶ καὶ τὰ μέλη αὐτῶν, τὰ μοναστήρια, οἱ μῦλοι καὶ τὰ ἐπακολουθοῦντα.

Ἐρῶνυμος	Καπέλλο	Δούκας
Δομήνικος	Ὅριο	Σύμβουλος
Βιτζέντζος	Κορνάρος	Προνοητὴς ἐπὶ τῆς υἰείας

Τ.Σ.

τὸν Ἅγιον Μάρκον

•••

Εἰς τὸ Διάταγμα ἀναφέρεται, ὡς ποινὴ εἰς τοὺς παραβάτας, ἡ κοπὴ τῆς γενειάδος. Παρομοία ποινὴ δὲν ὑπῆρχεν ἐν Βενετίᾳ. Ἄρα ἦτο Κρητικὴ ἢ συ-

4) Κατὰ τὸ Ἑνετικὸν ἔτος, ἦτοι 1593.

5) Εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς Πεδιάδας.

6) Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ Μπελβεδέρε, κατὰ τὸν Κώδικα Καστροφύλακα.

7) Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ Μπελβεδέρε.

8) Εἰς τὸ τῆς Πεδιάδας.

9) Ὁμοίως.

νήθεια να φέρουν γενειάδας τὰς ὁποίας ἐθεώρουν τιμητικὰς διὰ τὸ ἄτομόν των τόσον, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς προσβλητικὴ ἢ κοπή καὶ νὰ ἐπιβάλλεται ὡς ποινή.

Τὴν συνήθειαν ταύτην τὴν εἶχον καὶ οἱ Ἄραβες οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τὴν γενειάδα ἱερὰν καὶ ἄθικτον. Γενειάδα ἔφερε καὶ ὁ προφήτης Μωάμεθ καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ Μωαμεθανοὶ τιμῶσι καὶ λατρεύουσι τὰς ὀλίγας τρίχας τῆς γενειάδος τοῦ Προφήτου, αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν —ὡς αὐτοὶ νομίζουν— καὶ φυλάσσονται ὡς ἱερὸν κειμήλιον. Καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐθεώρουν τὴν γενειάδα ὡς κάτι τὸ σεβάσιμον, τὸ δὲ βιαίως ἐπιβαλλόμενον ζύρισμα τοῦ πώγωνος, ἐκρίνετο ὡς ἀτιμωτικὸν μέχρι βαθμοῦ ἀπιστεύτου. Καὶ ἔχομεν περὶ τούτου ἀσφαλὲς τεκμήριον εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν (Βασιλειῶν Δευτέρα Κεφ. 10ον): Ὁ βασιλεὺς Δαβὶδ, ἀναφέρει ἐν ἀρχῇ τὸ Κεφάλαιον, ὅταν ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς υἱῶν Ἀμμὼν καὶ ἐβασίλευσεν ὁ Ἄννᾶν υἱὸς αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Δαβὶδ: ποιήσου ἔλεος μετὰ Ἀννῶν υἱοῦ Ναάσ, ὃν τρόπον ἐποίησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, μετ' ἐμοῦ ἔλεος καὶ ἔστειλεν ὁ Δαβὶδ πρὸς αὐτὸν τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ παρεγένοντο οἱ παῖδες Δαβὶδ εἰς τὴν γῆν υἱῶν Ἀμμὼν» (Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἀννῶν παρουσίασαν αὐτοὺς ὡς κατασκόπους), «ἔλαβεν Ἀννῶν τοὺς παῖδας Δαβὶδ καὶ ἐξύρισε τοὺς πώγωνας αὐτῶν καὶ ἀπέκοψε τοὺς μανδύας αὐτῶν ἐν τῷ ἡμίσει ἕως τῶν ἰσχιῶν αὐτῶν καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Δαβὶδ ὑπὲρ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἀπέστειλεν εἰς ἀπάντην αὐτῶν ὅτι ἦσαν ἄνδρες ἠτιμασμένοι σφόδρα καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς: «Καθήσατε ἐν Ἰεριχῶ ἕως τοῦ ἀνατεῖλαι τοὺς πώγωνας ὑμῶν καὶ ἐπιστραφήσεσθε. Καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν ὅτι κατησχύνθησαν ὁ λαὸς Δαβὶδ καὶ ἀπέστειλαν οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν καὶ ἐμισθώσαντο Συρίαν καὶ Ροῦβ εἰς χιλιάδας πεζῶν...». Μὲ ἄλλα λόγια τὸ ζύρισμα τῆς γενειάδος ἐθεωρήθη ὡς casus belli, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ ἐπακολουθήσαντος πολέμου, περιγράφονται, ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὸ αὐτὸ Κεφάλαιον.

•••••

Ἐπανέρχομαι εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ὡς εἶδομεν ἡ κοπή τῆς γενειάδος ἐθεωρεῖτο προσβλητικὴ καὶ ἀνοίγω κατὰ σύμπτωσιν τὸν Τόμον 9ον Σ. di Venezia τοῦ ἰδρύματος Cini τῆς Βενετίας καὶ βλέπω εἰς τὴν σ. 579 τὴν περιγραφὴν πού κάμνει ἓνας Γάλλος περιηγητὴς εἰς τὸ δίτομον ἔργον τῆς «Παγκόσμιος Κοσμογραφία», ὁ Andre Thevet, πού εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν Κρήτην πρὸ τοῦ 1575 ὅτε ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις τὸ ἔργον του:

«...ὁ λαὸς αὐτός, γράφει ὁ Thevet, εἶναι τόσον ἐρωτευμένος μετὰ τὴν μακρὰν γενειάδα πού φέρει, ὥστε ἂν τοῦ τὴν κόψη κανεὶς, τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἡ μεγαλυτέρα ἀδικία καὶ ὕβρις πού ἔμπορεῖ νὰ ὑποστῆ τις εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ διὰ τοῦτο μετετρέπη εἰς ποινήν, ὅπως καὶ ἐγὼ ὁ εἶδον εἰδὼν τί συνέβη εἰς ἓνα φαυλόβιον, ὁ ὁποῖος εἶχε ρίξει μίαν «σαϊτιάν», ὡς τὰ τρόπον ὑπουλον, ἐναντίον ἐνὸς γείτονός του καὶ κατεδικάσθη παρά τὸν βασιλεὺς εἰς τὴν κοπήν τῆς γενειάδος καὶ εἰς τὸ ζύρισμα, δημοσίᾳ, ἐνώπιον τοῦ βασιλέως οὗ καὶ ἦτο τόση ἡ ψυχικὴ ὀδύνη πού ἐδοκίμασεν, ὅπως ἐὰν ὠδηγεῖτο εἰς τὴν ἀγχόνην διὰ κρέμασμα».

•••••

Ὡς πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Βιτζέντζον Κορνάρου, οὗτος ἦτο καὶ

τά την επιδημίαν τοῦ 1596 εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν, ὅχι πλέον ὡς ἀνώτατος ἐπόπτης ἀλλ' ὡς βοηθός. Τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν ἐξήσκει κατὰ τὸ 1596 ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Donato, ὅστις ἦτο ταύτοχρόνως καὶ μέγας ἀνακριτής. Τὴν πληροφορίαν ταύτην μᾶς δίδει ὁ Ἕλληνας περιηγητὴς Fynes Moryson (1566—1614) ὁ ὁποῖος ἀφίχθεις ἐκ Μασσαλίας, εἰσήχθη εἰς τὸ λοιμοκαθαρητήριον τοῦ Χάνδακος ὅπου μετέβη ὁ Βιτζέντζος Κορνάρου μετὰ τοῦ γραφέως Παπαδοπούλου καὶ ἐνός ὑπηρέτου καὶ προέβησαν εἰς τὴν ἀπολύμανοιν τῶν ἀποσκευῶν τοῦ Ἕλληνα περιηγητοῦ. (Βλ. εἰς τὸ αὐτὸ σύγγραμμα Τόμ. 9ος σ. 587).

Κρατικὸν Ἀρχεῖον Βενετίας
Νοτάριος Νικόλαος Βέλανος — Δέσημη Πράξεων ἀρ. 13573.

Δύο προικοσύμφωνα, ἐκ Κύπρου Ἑλληνιστί τῶν ἐτῶν 1641 καὶ 1649

(Πιστὸν ἀντίγραφον)

«εἰς δόξαν τὴν ἁγίαν καὶ ζαορχικὴν τριάδος τῆς 14 Ἰουνίου 1641
εἰς τὴν Κύπρον Λευκοσίαν

διὰ τῆς παρουσί μου ὁμολογίᾳ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ κατοθεν ἠπογεγραμμένος ὅτι πὸς τὴν σήμερον διὰ θελήματος Θεοῦ ἐπιδὶ οὗρου εἰσνεβαστικάμεν με τῶν σιῶν Τζόρτζι Βραχίμι με τοῦ οὐρίου το θελήματι νὰ ἐλάβω τὴν γνῖσιαν τοῦ καὶ προτοτοκον θηγατέραν ὀνοματι Μαροῦ διὰ γινεκαν μου γνῖσιαν εἰς ἐπικλησίαν τῆς ἁγίας καὶ ζαορχικῆς Τριάδος καὶ κατὰ τοὺς νομοὺς τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκλήσιας, ἀπο τὸν ὀπίον σιῶν Τζόρτζι δε Βραχίμι πατέρα τῆς αὐτῆς συνθίας μου Μαροῦς εἰς ὅτι καὶ ἀν μοῦ ὀπλιγαριστικῆν¹ κατὰ τὴν ὑποσχέσιν τοῦ, χριστιανῶν ἀσπιην μαργαριταρη μετρίτᾳ καὶ σπιτιὰ τὰ οὐρια ἐκαθετον ὁ Παρπαριζ διλοπιὸ καὶ λέγο πὸς τὰ ἐλάβωμεν ὀλα ἐγὼ καὶ ἀνοθεν σιῶρα Μαροῦ ἢ συνθία μου ὀσα μᾶς ὀπλιγαριστικῆν, καλὰ κονδιτζιονατᾳ² διχὸς κανενα ζοντρεστον³ καὶ διὰ πιστεὸς ἀληθίας ἔκαμα τοῦ ἀνοθεν σιῶν Τζόρτζι δε Βραχίμι το αὐτον σχεδιον ἐμπροσθεν τὸν κατοθεν ἀξιόπιστον μαρτίρον ἐν μινι καὶ ἐν χρόνια ὅσ ἀνοθεν.

Ὁ Κυπρου ἀρχιεπισκοπος νικηφορος

Ὁ Παφου μ(η)τροπολιτης μακαριος

ὁ Ἀμαθοῦντος Γερασιμος

ἐγὼ Πέτρος δε Φραντζεσκο Χιλα ἢ Γιλᾶ
στερεονο τὰ ἀνοθεν

Εἰς δόξαν τοῦ ἀφεντι τοῦ Θεοῦ ταις 25 ἀπριλίου 1646

στὴν κηπρον εἰς λεκοσίαν

διὰ τῆς παρουσί μου ὁμολογίᾳ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ κατοθεν ὑπογεγραμμένος ὅτι πὸς τὴν σήμερον διὰ θελήματος Θεοῦ ἐπιδὶ οὗρου νὰ εἰσνεβιάστικα με τὸν σιῶν Τζόρτζι δε Βραχίμι με τοῦ οὐρίου το θελήματι ἐλάβω τὴν θηγατέραν τοῦ ὀνοματι Μιλίαν διὰ γινεκαν μου γνῖσιαν εἰς ἐπικλησίαν τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπο τὸν οὐρίου Τζόρτζι δε Βραχίμι καὶ πατέρα τῆς συνθίας μου σιῶρα Μιλίας εἰς ὅτι καὶ ἀν

1) Ἐπεχρεώθη, ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν (Ἰτ.λ.).

2) Εἰς καλὴν κατάστασιν.

3) Ἀντίρροπον. Ἡ Ἰταλ. λ. εἶναι *contrasto* = ἀμφισβήτησις.

μου οπλιγαρήστιζε κατα την υποσχεσιν του χρισαφην ασιμι μαργαριταρην μετροιτα σπιτια διλοπιο και λεγω πως τα ελαβα ολα οσα μου οπλιγαριστικε καλα κοντετζηναδα διχος κανένα κοντρεστον και δια να φενετε η αληθια εκαμα του ανοθι σιορ Τζώρτζη δε Βραχιμι το αφτον σχεδιον εμπροσθεν τον κατο αξιοπιστον μαρτηρον εν μινι και εν χρονια ως ανοθι

Ο κυπρου αρχιεπίσκοπος νικηφορος
 εγω μαρκος κρομουλο εις το παρων μαρτις
 εγω φραντζεσκος κουρευς εις το παρον μαρτις
 εγω νικολος μιστραλης στερεονο τα ανοθε
 εγω γερονιμος δε νικολο μαρτις μην εξευροντας γραμματα επαρακαλεσα
 τον σιορ κουρεον και απογραψε δια κοντον' μου
 εγω Βραχιμις δε νικολο μαρτις

★ ★ ★

Εἰς τὸ κατάστιχον τῶν νοταριακῶν πράξεων τοῦ νοταρίου Νικολάου Βέλانو, πού ἦτο Κρής, ἐγνώριζε τὴν Ἑλληνικὴν κα διέμενεν ἐν Βενετίᾳ, προηγείται τῶν δύο ἐγγράφων ἢ κάτωθι πρῶξις (φ. 196) ὑπὸ χρονολογίαν 13 Ὀκτωβρίου 1668 (Δέσμη 13573) συντεταγμένη Ἰταλιστὶ καὶ ἡ ὁποία παρτίθεται ἤδη Ἑλληνιστὶ κατὰ πιστὴν μετάφρασιν:

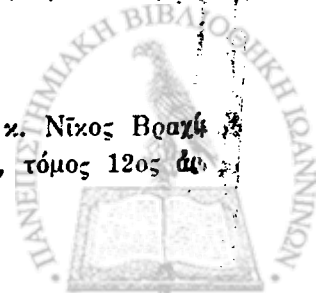
«Ὁ κ. Τζώρτζη Βραχιμι' τοῦ ποτε Βραχιμιῆ ἐκ Κύπρου, αὐθορμήτως παρουσίασεν εἰς ἐμὲ τὸν νοτάριον τὰ κάτωθι δύο ἐγγραφα εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι τῆς 14ης Ἰουνίου 1641 καὶ τὸ ἄλλο τῆς 25 Ἀπριλίου 1646 καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὰ καταχωρήσω εἰς τὸ Κατάστιχον τῶν νοταριακῶν μου Πράξεων, νὰ τὰ μεταφράσω Ἰταλιστὶ καὶ ἀκολούθως νὰ τοῦ δώσω αὐθεντικὸν ἀντίγραφον τὸ ὁποῖον ἔχη ἰσχὴν ὅπουδήποτε χρειασθῆ.

»Τὰ ἐν λόγῳ ἐγγραφα τὰ ἔδειξα εἰς τὸν κ. Πέτρον Χρυσσαφίδα τοῦ ποτε Ἰωάννου ἐκ Κύπρου, κάτοικον τῆς πόλεως ταύτης, πολὺ γνωστὸν μου ὡς καὶ εἰς τὸν κ. Τζώρτζη Ἡλία τοῦ Ἡλία ἐκ Λεβαδειᾶς, διαμείναντα ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς Κύπρον, τὸν ὁποῖον μοῦ συνέστησεν ὁ ἐξοχώτατος κύριος Ἰωάννης Χρυσσαφίδα τοῦ ποτε Παύλου ἐκ Κύπρου, διδάκτωρ - ἰατρός καὶ ἀφοῦ ἐξήτασεν ἐπιμελῶς τὰ δύο χειρόγραφα, βεβαιῶνων μεθ' ὄρκου ὅτι τὸ τῆς 14ης Ἰουνίου 1641 ὑπεγράφη διὰ χειρὸς τοῦ κ. Πέτρον δὲ Φραντζέσκο Γιλᾶ καὶ ἰδιοχείρως παρὰ τοῦ σεβασμίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, Νικηφόρου καὶ παρὰ τοῦ σεβασμίου ἐπισκόπου Ἀμαθοῦτος Γερασίμου.

»Ταῦτα βεβαιῶνουν λόγῳ τῆς οἰκειότητος πού ἔχουν μετὰ τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα των. Ὁμοίως ὁ εἰρημένος κ. Τζώρτζη ἀναγνωρίζει ὡς γνησίαν τὴν ὑπογραφήν τοῦ κ. Μάρκου Κρόμουλο λόγῳ τῆς οἰκειότητος πού ἔχει μετὰ τὴν γραφὴν του, ὁμοίως ἀναγνωρίζει ὡς γνησίαν τὴν ὑπογραφήν τοῦ σεβασμίου Μητροπολίτου Πάφου Μακαρίου. Ὡς πρὸς τὸ ἐγγραφον τῆς 25 Ἀπριλίου 1646 ἀμφότεροι δῆλωσαν ὅτι ἀναγνωρίζουν ὡς ἰδιόγραφον τὴν ὑπογραφήν τοῦ κ. Νικολάου Μιστραλή, ὁμοίως ὅτι εἶναι ἰδιόγραφος καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ σεβασμίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Νικηφόρου ἀναγνωρίζουν καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν Φραντζέσκο Κουρέ και Βραχιμι τοῦ Νικολάου, διότι ἔχουν μεγάλην οἰκειότητα μετὰ τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα. Ἐπίσης ὅτι ὁ κ. Ζώρτζη Ἡλίας ἀναγνωρίζει ὡς γνησίαν τὴν ὑπογραφήν τοῦ κυρίου Μάρκου Κρόμουλο.

4) Λογαριασμὸν (conto Ἰτ. λ.).

5) Τὸ ἐπώνυμον Βραχιμιῆ διεσώθη ἐν Κύπρῳ καὶ ἀναφέρεται ὁ κ. Νίκος Βραχιμιῆς λογοτέχνης (βλ. διάλεξιν τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη - Περιοδ. Παρνασσός, τόμος 12ος ἀρ. 196, σελ. 236).

Ἀκολουθεῖ τώρα ἡ πιστὴ μετάφρασις εἰς τὴν Ἱταλικὴν τῶν δύο Ἑλληνικῶν ἐγγράφων...

Καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ νοτάριος ἔγραφε τὰ κάτωθι:

«Ἐδῶ εἶναι τὸ τέλος τῶν εἰρημένων ἐγγράφων (τὰ ὅποια παραθέτει καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν) τὰ ὅποια κατεχωρήθησαν καὶ ἐπεστράφησαν εἰς τὸν εἰρημένον κ. Τζώρτζη Βραχίμη, εἰς ὃν ἐδόθη ἀντίγραφον τῆς πράξεως».

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ὁ Τζώρτζη (Γεώργιος) Βραχίμης Κύπριος εἶχε δύο θυγατέρας τὴν Μαροῦν καὶ τὴν Μίλιαν ἢ Μιλιάν τὰς ὁποίας ὑπάνδρευσεν εἰς Κύπρον τὴν μὲν πρώτην μὲ τὸν Πέτρον δὲ Φραντζέσκο Χιλὰ ἢ Γιλὰ τὴν δὲ δευτέραν μὲ τὸν Νικολὸν Μιστράλην. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐγγράφων δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὀνόματος, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναφέρεται ὁ «κάτωθι ὑπογεγραμμένος» καὶ ὑπογράφουν εἰς τὸ τέλος διάφοροι ὡς μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἓν καὶ εἰς τὸ ἄλλο, ἐπαναλαμβάνεται μετὰ τὸ ὄνομα ἢ φράσις «στερεονο τα ανοθε», αὐτὸ μὲ κάμνει νὰ πιστεύω ὅτι οἱ δύο γαμβροὶ εἶνε αὐτοὶ ποὺ ὑπογράφουν «στερεώνω».

Τὰ δύο πιστοποιητικὰ εἶναι εἶδος προικοσυμφώνων τὰ ὅποια παρουσιάζονται εἴκοσι καὶ πλέον ἔτη μετὰ τὴν τέλεσιν τῶν γάμων εἰς νοτάριον Βενετίας πρὸς ἐπικύρωσιν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ δύο γαμβροὶ εἶχον ἀνοίξει συζητήσεις μὲ τὸν πεθερόν, διότι δὲν τοὺς ἔδιδε τὰ ὑποσχεθέντα ὡς προικῶν καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰς συζητήσεις πιθανῶς καὶ δίκας εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἐν Λευκωσίᾳ δικαστήρια, ἐπῆλθεν ὁ συμβιβασμὸς μετὰ τὸν πεθεροῦ καὶ τῶν δύο γαμβρῶν καὶ ἔληξεν ἡ ὑπόθεσις.

Ὁ Τζώρτζη Βραχίμης, ὁ εἰρημένος πεθερός, ἦτο ἔμπορος ἐν Βενετίᾳ καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς σημαίνοντας, διότι τὸν εὕρισκομεν ὡς Μέγαν Φύλακα (Πρόεδρον) τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τὸ 1674. Ὁμοίως μεγάλης ὑπολήψεως, ἔχαιρε παρὰ τῆ Ἑλληνικῆ Κοινότητι καὶ ἄλλος Κύπριος ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὴν πράξιν τοῦ Νοταρίου καὶ εἶναι ὁ Πέτρος Χρυσασίδας, ὁ ὅποιος τρεῖς φορές ἀνεδείχθη ὡς πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἦτοι τὸ 1684, τὸ 1685 καὶ τὸ 1689.

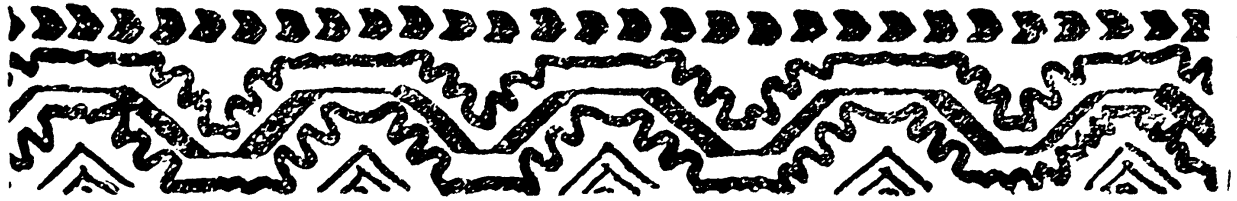

Ἐκεῖνο ποὺ μετὰ λύπης διαπιστώνομεν εἶναι τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον ποὺ εὕρισκετο κατὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία εἰς τὴν ἴπρον. Δὲν κάμνουν δυστυχῶς ἐξαιρέσιν οὔτε οἱ ἀνώτατοι κληρικοὶ τῆς Μεγαλοννήσου.

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ

Βενετία

Ἀρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΒΙΤΑΛΗ
Πρωτ. Ἱεροκήρυκος Νικοπόλεως

ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ ΤΟΥ ΕΝ ΠΡΕΒΕΖΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐδώσαμεν ὑπόσχεσιν, ὅπως παρουσιάσωμεν ἀγνώστους σελίδας ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Πρεβέζης, βάσει ἐπισήμων στοιχείων, τὰ ὅποια ἐπιμελῶς συνελέξαμεν ἐκ τῶν διασωζομένων κωδίκων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης. Καί, συνεπεῖς πρὸς τοῦτο, ἐξετάζομεν ἤδη μίαν ἐνδιαφέρουσαν πτυχὴν, ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ ἐν Πρεβέζῃ Γυμνασίου ὑπὲρ οὔ, εὐγενεστάτου τῷ ὄντι σκοποῦ, καθ' ἃ ἐμφαίνεται σαφῶς εἰς τὰ κείμενα, ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τῆς Νικοπόλεως, διὰ τῶν ἐκάστοτε ἀειμνήστων αὐτῆς ἀρχιερέων, τὰ μέγιστα συνέβαλε, διὰ συνεχῶς ἀγώνων καὶ διὰ πολλαπλῶν θυσιῶν.

Θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας ἡμῶν ταύτης, ἐκ συντελέσωμεν κατὰ τι εἰς τὸ νὰ γνωσθῇ ἡ ἀλήθεια περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν λόγῳ Γυμνασίου, τὴν ὁποίαν ἕτερος, ἀρμοδιώτερος ἡμῶν, θὰ εἶναι δυνατὸν περαιτέρω νὰ διερευνήσῃ, καὶ ἀμερολήπτως νὰ γράψῃ.

+ Φ.

Α'.

Ἐν τῇ πόλει τῆς Πρεβέζης ἐλειτούργει, κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, ἐν καὶ μόνον Σχολεῖον, ἰδρυθὲν παρὰ τοῦ ἐν ἱερομάρτυσιν ἀγίου Κοσμοῦ τοῦ Αἰτωλοῦ.

Μετὰ ταῦτα, διὰ τῆς γενναίας συνδρομῆς τοῦ ἐν Ρωσίᾳ Πρεβεζαίου Ἡμερολογίου Θεοφάνους, ἰδρύθη ἡ περιώνυμος «Θεοφάνειος Σχολή» τῆς Πρεβέζης.

Ἐξ ἄλλου, ἐν ἔτει 1906 ἀπαντῶμεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὰ ἐξῆς Σχολεῖα: α) Νηπιαγωγεῖον, β) Παρθεναγωγεῖον, γ) Δημοτικὴν Σχολήν, δ) Ἑλληνικὴν Σχολήν (τ.ἔ. Σχολαρχεῖον) καὶ ε) Γυμνάσιον, μονοτάξιον¹.

Ἡ ἐν λόγῳ Γυμνασιακὴ τάξις προϋπῆρχε τοῦ ἔτους 1904, καθ' ὅτι, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς ἐν Πρεβέζῃ Ἀντιπροσωπείας τῆς 26ης Ἰουλίου 1904, τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Δωροθέου, ἀπεφασίσθη, λόγω γίστης στενότητος χρημάτων, νὰ μὴ λειτουργήσῃ κατὰ τὸ νέον σχολικὸν ἔτος,

1) Βλ. Κωδὶξ Πρακτικῶν τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολῶν (1900—1928), σελ. 129—130, 132.

ταβληθῆ ὁμως ἐντατιζή προσπάθεια, ὅπως ἐξευρεθῶν, πάση θυσίᾳ, τοιαῦτα, εἰς τρόπον ὥστε ἐξάπαντος νὰ λειτουργήσῃ τὸ ἐπόμενον ἔτος².

Προφανές ἦτο, κατὰ ταῦτα, ὅτι ὑπῆρχε τεθειμένον ὀξύτατον τὸ πρόβλημα τοῦ χώρου. Χωρὶς κατάλληλα κτίρια καὶ οἰκείους ἦτο πάντῃ ἀδύνατος ἡ εὐρυθμοσ λειτουργία τῶν ἐν λόγῳ Σχολείων.

Ἐντεῦθεν ἐκδηλὸς ὑφίστατο ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος. Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Ναθαναήλ, τῆ 22 Μαΐου 1909, «σκέψεως γενομένης, ἐγκρίνεται ἵνα προσανξιηθῶσι τὰ κτίρια τῆς Θεοφανείου Σχολῆς, ὅπως ὄλον τὸ ἀνώγειον χρησιμεύσῃ διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς τε Δημοτικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Σχολῆς, τῶν κάτωθι ἀφινομένων ἐλευθέρων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς μαθητιώσης νεολαίας, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης καταρτισθήσεται προϋπολογισμὸς τῆς δαπάνης ὑποβληθισόμενος ὅσον τάχος εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἀντιπροσωπείας. Καὶ τοῦτο διότι κατόπιν τῆς ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τῆς οἰκίας τοῦ κληροδοτήματος Ροΐζου, εὐρέθη αὕτη ἀκατάλληλος καὶ διότι εἶναι δύσκολον ἵνα ἐξευρεθῆ ἕτερον κατάλληλον οἶκημα³.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διεξήχθη συζήτησις εὐρεῖα καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν (27.5.1909), καθ' ἣν ἐρρίφθη ἡ ἰδέα καὶ ἐλήφθη ἀπόφασις, ὅπως, διὰ τε τὸ Σχολαρχεῖον καὶ τὸ Γυμνάσιον, ἀνεγερθῆ ἴδιον οἶκημα, ἐντὸς τοῦ προαυλίου τῆς Θεοφανείου Σχολῆς, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἔργου προϋπολογίσθη δαπάνη ἐκ 400 περίπου εἰκοσοφράγων.

Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ πρακτικοῦ ἀποσπῶμεν τὸ ἐξῆς, λίαν διαφωτιστικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀπόσπασμα:

«Προκειμένου λόγου περὶ τῆς ἐν τῇ προηγουμένη συνεδρίᾳ ληφθείσης ἀποφάσεως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἀνωγαίου τῆς Θεοφανείου Σχολῆς, ὅπως ὀλόκληρον τὸ ἀνώγειον χρησιμοποιεῖται διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς τε Δημοτικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Σχολῆς, τοῦ ὑπ' αὐτὸ χώρου χρησιμοποιουμένου διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μαθητιώσης νεολαίας, ἀνεκοινώθη ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἴδι κατὰ τὴν ἐπιτόπιον μελέτην προεκρίθη ἡ γνώμη, ὅπως κατασκευασθῆ ἐν τῷ χώρῳ τῆς πρὸς ἀνατολὰς αὐλῆς τῆς Θεοφανείου Σχολῆς ἰδιαίτερον οἶκημα ἀπὸ ἑξ ὀρωμάτων συνιστώμενον ἱκανὸν δὲ διὰ τὰς ἀνάγκας οὐ μόνον τοῦ Σχολαρχείου ἀλλὰ καὶ δύο Γυμνασιακῶν τάξεων, οὔτινος κτιρίου ἢ δαπάνη ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων εἰδικῶν τεχνιτῶν προϋπελογίσθη εἰς 400 περίπου 20)φραγκα, τῆς μὲν Δημοτικῆς Σχολῆς ἐγκαθισταμένης, ἐν ᾧ οἶκημα σήμερον εὐρίσκεται τὸ Σχολαρχεῖον χρησιμοποιούσης τὸν σημερινὸν αὐτῆς κῶρον κατὰ τὰ διαλείμματα, τῶν δὲ μαθητῶν τοῦ Σχολαρχείου καὶ τοῦ Γυμνασίου χρησιμοποιούντων κατὰ τὰ διαλείμματα τὸν μόνον ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐλῇ κενὸν κῶρον μεταξὺ τῶν δύο Σχολῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ῥητωσῶ ἀποφασισθέντων, ἐνεκρίθη ἵνα διὰ τῆς προσηκούσης ἐκθέσεως ὑποβληθῆ τὸ ζήτημα εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἀντιπροσωπείας, ὑποδεικνυομένου ἅμα αὐτῇ, ὅτι ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἄνεται νὰ χρησιμοποιηθῆ τὸ κεφάλαιον τῆς ἀργούσης ἤδη ἀδελφότητος ὁ Ἅγιος Σπυρίδων⁴.

2) Κ ὠ δ ι ε Β' Πρακτικῶν Ἀντιπροσωπείας τῆς Χριστιανικῆς Κοινότητος Πρεβέ-
15 (1903—1925), σελ. 41.

3) Κ ὠ δ ι ε' Ἐφορ. Σχολῶν, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 177.

4) Ἐλθ' ἀνωτ., σελ. 178.

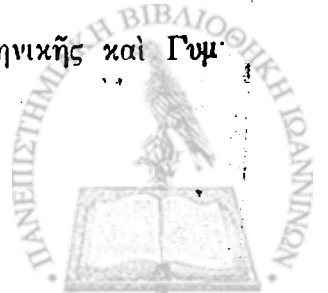
Τὴν τοιοῦτοτρόπως καταρτισθεῖσαν ἔκθεσιν ἢ ρηθεῖσα Ἐφορεία τῶν Σχολῶν ὑπέβαλε καθηκόντως, συνωδὰ τῷ Κανονισμῷ, εἰς τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς Ἀρχήν, τὴν Ἀντιπροσωπείαν, ἣτις καὶ ἐπελήφθη τοῦ φλέγοντος τούτου θέματος ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 2ας Ἰουνίου 1909. Ἐν αὐτῇ δ' ἀνεγνώσθη ἔκθεσις τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολῶν ὑπὸ χρονολ. 1ης Ἰουνίου, δι' ἧς ἀπαντῶσα εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀντιπροσωπείας ἔκφρασεῖσαν γνώμην περὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ Σχολαρχείου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κληροδοτήματος Ροΐζου τῆς Δημοτικῆς Σχολῆς ἐγκαθισταμένης, ὅπου νῦν τὸ Σχολαρχεῖον, δηλοῖ ὅτι ἐξετάσασα ἐπιτοπίως τὴν ἐν λόγῳ οἰκίαν εὗρεν αὐτὴν ὄλως ἀκατάλληλον ἵνα χρησιμοποιηθῇ ὡς Σχολὴ λόγῳ τῆς κατασκευῆς αὐτῆς καὶ ἀσύμφορον οἰκονομικῶς, ὅτι δυστυχῶς εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐξεύρεσις καὶ ἄλλης οἰκίας καὶ ὅτι τελευταῖον κατέληξε παμψηφεί εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς κατασκευῆς ἐν τῷ χώρῳ τῆς πρὸς ἀνατολὰς αὐλῆς τῆς Θεοφανείου Σχολῆς ἰδιαιτέρου οἰκήματος ἐκ δωμάτων ἕξ συνισταμένου, ἱκανοῦ δὲ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Σχολαρχείου καὶ δύο Γυμνασιακῶν τάξεων, οὐτινος κτιρίου ἢ δαπάνη προϋπελογίσθη ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἐπιτοπίως προσκληθέντων εἰδικῶν τεχνιτῶν εἰς 20)φραγκα 400 περίπου, πρὸς τὸ σκοπὸν ἵνα ἡ μὲν Δημοτικὴ Σχολὴ ἐγκαταστῇ ἐν ᾧ οἰκήματι σήμερον εὐρίσκεται τὸ Σχολαρχεῖον, τοῦ σημερινοῦ χώρου αὐτῆς χρησιμοποιουμένου διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς τῆς Σχολῆς καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Σχολαρχείου καὶ τῶν Γυμνασιακῶν τάξεων χρησιμοποιήσῃ κατὰ τὰ διαλείμματα τὸν ἀπομένοντα μεταξὺ τῶν δύο Σχολῶν κενὸν χώρον. Ἐν τέλει ἡ Ἐφορεία δηλοῦσα ὅτι σπουδαῶς ἡσχολήθη περὶ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ποσοῖ ἔχουσα ὑπ' ὄψει αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν οἰκονομικὴν τῶν Σχολῶν κατάστασιν μὴ ἐπιτρέπουσαν νὰ διατεθῇ οὐδὲ ἐλάχιστον πρὸς τοῦτο ποσὸν ἐκ τῶν κεφαλαίων αὐτῆς, ἕξ ἄλλου δὲ καὶ τὴν κατατρύχουσαν ἕνεκα τῶν γνωστῶν λόγων οἰκονομικῆς δυσπραγίας τὴν ἡμετέραν πατρίδα καὶ ὅτι κατέληξεν εἰς τὸ σημεῖον, ἵνα διὰ τὴν ἐν λόγῳ σκοπὸν διατεθῇ τὸ παρὰ τῇ Ἀθηναϊκῇ Τραπεζῇ κατατεθειμένον κεφάλαιον τῆς ἡδὴ ἐν διαλύσει ἀδελφότητος «Ἁγίος Σπυρίδων» ἀνερχόμενον περίπου εἰς τὸ διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἀπαιτούμενον ποσὸν ἧτοι περὶ τὰ 400 20)φραγκα. Ἐφ' αὐτῆς καὶ παρακαλεῖ τὴν Ἀντιπροσωπείαν ἵνα ἐγκρίνουσα τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου νεργήσῃ τὰ προσήκοντα χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐπιβολὴν καὶ ἀυθεντίαν αὐτοῖς παρὰ τοῖς μέλεσι τῆς τῆς ἀδελφότητος πρὸς ταχίστην πραγμάτωσιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ἡ Ἀντιπροσωπεία διασκεψαμένη ἐγκρίνει καὶ ἀποδέχεται τὴν ἀνέγερσιν τῆς Σχολῆς, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν παραλαβὴν τῶν κεφαλαίων τῆς ἀδελφότητος «Ἁγίος Σπυρίδων» θεωρεῖ ἑαυτὴν ἀναρμοδίαν ἵνα ἀποφανθῇ ἅτε τῆς ἀδελφότητος οὐσίας ὄλως ἀνεξαρτήτου⁵.

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἐφορεία τῶν Σχολῶν συνῆλθεν εἰς νέαν συνεδρίαν (9 1909). Καὶ κατ' αὐτὴν «ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἡ Ἀντιπροσωπεία ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς ἐνέκρινε καὶ ἐπεκρότησε τὴν περὶ ἀνοικοδομήσεως καὶ ἰδιαιτέρου κτιρίου διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Σχολαρχείου πρότασιν τῆς Ἐφορείας καὶ δηλώσασα συνάμα ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρησιμοποίησιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ κεφαλαίου τῆς ἀδελφότητος ὁ «Ἁγίος Σπυρίδων» δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῆς, ἵνα ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Ἡ Ἐφορεία λαμβάνουσα ὅτι ὄψει τὰς δηλώσεις ταύτας τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος, ἀναβάλλει ἵνα διασκεφθῇ περὶ τοῦ ὅλου ζητήματος εἰς προσεχῆ συνεδρίαν»⁶.

Οὕτω πως τὸ θέμα τῆς ἀνεγέρσεως ἐν Πρεβέζῃ Ἑλληνικῆς καὶ Γυμ

5) Κ ὦ δ ι ξ Β' Ἀντιπροσωπείας, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 145.

6) Κ ὦ δ ι ξ Ἐφ. Σχολῶν, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 181.

σιακῆς Σχολῆς, ἔλαβε σαφῆ κατεύθυνσιν καὶ ἐπίσημον ἔγκρισιν, πλὴν προσέκομφεν εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων, ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ.

Ὁ Μητροπολίτης Νικοπόλεως Ναθαναήλ ἀπεφάσισεν ἐξ ἰδίων αὐτοῦ ὅπως συνδρομήν τὴν τοιαύτην προσπάθειαν. Ἄτυχος ὅμως ἀποδειχθεὶς ἐν τῇ ἐν Πρεβέζῃ ἀρχιερατεία αὐτοῦ, ἦτις δὲν ἔφθασε καὶ τὴν διαιτίαν, ἀφῆκεν ὑστάτην αὐτοῦ θέλησιν ἐν κλίνῃ ἀσθενείας κατακείμενος, ὅπως τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν τῶν 400 20)φραγῶν διατεθῆ ἔκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χρηματικῆς περιουσίας, τῆς κατατεθειμένης εἰς Τραπεζὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὑπηρετεῖ ὡς Μητροπολίτης Προύσης.

Ἐπ' αὐτοῦ γίνεται σαφῆς λόγος ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς παρὰ τῇ Ἱ. Μητροπόλει Νικοπόλεως Δημογεροντίας, οὕτω πως:

«Υπολογίζω ἐκ τῆς περιουσίας μου νὰ ἐκκαθαρίσῃ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν μεριδίων τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν συγγενῶν μου ποσὸν 400 περίπου 20) φραγῶν, ὅπερ θέλω νὰ χρησιμοποιηθῆ διὰ τὴν ἀνάγεσιν Σχολῆς ἐν Πρεβέζῃ, τὴν ὁποίαν Σχολὴν ἤθελε μὲν νὰ ἀνοικοδομήσῃ πέρυσι ἢ Ἐφορεία, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τὸ ἀπαιτούμενον χρῆμα»⁷.

Ἄτυχῶς ὅμως περιεπλάκη τὸ θέμα τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς καταλειφθείσης περιουσίας τοῦ ἐν λόγῳ Ἱεράρχου, διότι τὸ ἀρμόδιον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπῆτει, ὅπως καταβληθοῦν αὐτῷ τὰ ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως ὀφειλόμενα, ἐκ τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως εἰς τὸν ἀοιδίμον, ὅπερ ἢ τε Ἀντιπροσωπεία καὶ ἢ Δημογεροντία δὲν ἤθελον ν' ἀκούσουν. Καὶ οὕτως μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ ἔτους 1918 δὲν εἶχον εἰσπραχθῆ τὰ 400 ταῦτα 20)φραγκα τοῦ Ναθαναήλ.

Β'.

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν ἄνω προσπάθεια κατεβάλλετο, ὅπως ἐξευρεθῆ τρόπος ἐξοικονομήσεως χρημάτων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἤδη ἀποφασισμένων διὰ τὴν ἀνάγεσιν τοῦ κτιρίου χάριν τοῦ τε Σχολαρχείου καὶ τοῦ Γυμνασίου. Διαβεβαίουμεθα δ' ἐπ' αὐτοῦ ἐκ τῆς σχετικῆς συζητήσεως τῆς γενομένης ὑπὸ τῆς Ἀντιπροσωπείας, ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 9ης Ὀκτωβρίου 1914, ἐν ἣ «ὁ Σεβασμιώτατος Πρόεδρος εἰσηγήσατο ὅτι ἢ ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος Β. Μελά ἐπιτροπή, δεικνύει ἀγαθὰς διαθέσεις ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ μονορόφου κτιρίου δημοτικῆς σχολῆς, τῆς Κοινότητος ἐπιφυλασσομένης ἑαυτῇ τὸ δικαίωμα τῆς μετὰ προσθήκης ἐπ' αὐτοῦ καὶ τῆς δευτέρας ὀροφῆς ἰδίαις δαπάναις καὶ δέον νὰ ὀρισθῆ καὶ τὸ οἰκόπεδον ἐφ' οὗ θὰ οἰκοδομηθῆ ἢ σχολὴ αὕτη· ὅτι ἢ ἔφορεία ὡς τοιοῦτον οἰκόπεδον κατάλληλον μετὰ τὴν ἰσοπέδωσιν κρίνει τὸ περιβόλι τοῦ ἀοιδίμου Γεωργίου Γκινάκα ἄτε κείμενον εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ὅμως τὸ κτῆμα τοῦτο ἀνήκει τῇ Ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἀνάγκη ἵνα δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου Σωματείου τῆς Ἀντιπροσωπείας ἐγκριθῆ καὶ παραχωρηθῆ τὸ οἰκόπεδον τοῦτο διὰ τὸν ὡς εἴρηται ἱερώτατον σκοπὸν. Μετὰ ἐξακρίβωσιν (δὲ) τῶν λεπτομερειῶν ἐπὶ τῆς ἐλπυζομένης οἰκοδομῆς ἐγκρίνεται παμψηφεί ἢ παραχώρησις τοῦ οἰκοπέδου τούτου ἄνευ τοῦ ἐλαιοτριβείου εἰδοποιουμένης πρὸς τοῦτο καὶ τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν λόγῳ Ἱεροῦ Ναοῦ»⁸.

7) Κ ὠ δ ι ξ Γ' Πρακτικῶν τῆς ἐν Πρεβέζῃ Δημογεροντίας (1898—1910), σελ. 88, πρὸς Βιτάλη Φιλαρέτου, Ἀρχιμ., Ἡ τελευταία θέλησις τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Ναθαναήλ.

8) Κ ὠ δ ι ξ Β' Ἀντιπρ., ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 242—43.

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπόφασις διεβιβάσθη ἀρμοδίως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ὡς ὠνομάζετο τότε τὸ νῦν Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ὅπερ, μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν εἰδικοῦ, ἀπεφάνθη, ὅτι τυγχάνει ἀκατάλληλον τὸ παρὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἐνοριακοῦ Ἰ. Ναοῦ Ἀγίου Δημητρίου προσφερόμενον οἰκόπεδον,⁹ ὅπερ ὁμως μετέπειτα ἐθεωρήθη καταλληλότερον διὰ νὰ κτισθῆ ἐπ' αὐτοῦ τὸ νῦν ὑπάρχον Β' Δημοτικὸν Σχολεῖον Προεβέζης.

Ἴδου δὲ τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς 15ης Αὐγούστου 1915:

«Ὁ Σεβασμιώτατος Πρόεδρος ἀναφέρει, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως δὲν ἤυρε κατάλληλον τὸ οἰκόπεδον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου (πρώην Γκινάκα), ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ οἰκοδομηθῆ ἡ Σχολὴ δαπάναις ἐν μέρει τοῦ κληροδοτήματος Β. Μελά προσφέροντος 25.000 φράγκα ὑπὲρ τῆς Κοινότητος καταβαλλούσης τὰ ὑπόλοιπα, ὅτι ἔνεκα τούτου διέταξε τὸν μηχανικὸν τοῦ Νομοῦ καὶ τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, ὅπως ἐξεύρωσι καὶ ὑποδείξωσι κατάλληλον οἰκόπεδον, ὡς τοιοῦτον δὲ οὔτοι ἐξεῦρον καὶ ὑπέδειξαν τὸ οἰκόπεδον Ἐμὶν Ἀγᾶ Μουσλῆ παρὰ τὸ Τζαμί, δι' ὅπερ ἡ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. Παναγ. Καρυτσιοῦ, Γ. Ποταμιάνου καὶ Γ. Τσακαλώτου μὴ ἀναλαμβάνουσα τὴν εὐθύνην τῆς ἀγορᾶς, ἦν πιθανὸν νὰ ἐπιβάλῃ τὸ Ὑπουργεῖον καὶ ἥτις ἀπορρέει ἐμμέσως ἐκ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Κληροδοτήματος πρὸς αὐτὴν μηδὲ δυναμένη νὰ ἀποποιηθῆ αὕτη τὴν δωρεὰν τοῦ Κληροδοτήματος ὡς ἀναρμοδία ἐνέκρινε ὅπως παραπεμφθῆ τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τὴν μόνην ἀρμοδίαν νὰ ἀποφανθῆ ὠρισμένως ἐπὶ τούτου. Μετὰ δὲ τὴν ἐξιστορήσιν καὶ ὄλων τῶν προηγουμένων ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ὡς καὶ τὴν πληροφορίαν ἦν ἔδωκεν ὁ βουλευτὴς κ. Βασ. Μπάλκος περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ Ὑπουργείου, ὅπως τοῦτο ἀγοράσῃ τὸ οἰκόπεδον Ἐμὶν Ἀγᾶ, ἡ Ἀντιπροσωπεῖα προτάσει τοῦ Σεβασμιωτάτου ἀνάβαλε νὰ ἀποφασίσῃ ὀριστικῶς μετὰ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ὑπουργείου καὶ τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου»¹⁰.

Διὰ πρώτην, ἄρα, φορὰν, τῷ ἔτει 1915, γίνεται λόγος περὶ ἀγορᾶς τοῦ οἰκοπέδου τοῦ Ἐμὶν Ἀγᾶ Μουσλῆ, κειμένου ἐγγὺς τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, πρὸς ἀνέγερσιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Γυμνασίου.

Ἀφ' οὗ δ' ἐξακριβωθῆ τὸ ἐν λόγῳ οἰκόπεδον ὡς κατάλληλον, ἐγένετι

9) Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ ὡς κῆπον Γκινάκα. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ περιλαμβάνεται εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς 30ῆς Μαρτίου 1903, ὡς ἐξῆς: «Τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιώτητος δηλώσεως ὅτι ἡ ἐνοριακὴ ἐπιτροπὴ τῆς Ἰ. Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, πρὸς ἐξόφλησιν τῆς πρὸς τὸν κ. Γ. Περδικάρην ὀφειλομένου ποσοῦ τῶν 204 λιρῶν, πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ὀπίσκειν εἶχον μεταβιβάσθῃ ἐπ' ὀνόματί του τὰ γνωστὰ τέως κτήματα τοῦ κ. Γ. Γκινάκα, ἦτοι τὸ λαοτριβεῖον καὶ ὁ κῆπος, ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Καραμανεῖου Κληροδοτήματος καθ' ἣν αὕτη ἐπλήρωσε τὸ ὡς ἄνω ποσὸν τῶν 204 λιρῶν πρὸς τὸν κ. Γ. Περδικάρην, τὰ δὲ ἐν λόγῳ κτήματα ἐνεγράφησαν δι' ἐπισήμου τίτλου ἐπ' ὀνόματι δύο ἐκ τῶν μελῶν τῆς Καραμανεῖου ἐπιτροπῆς, ἦτοι τῶν κ. Γ. Γερογιάννη καὶ Κ. Τόλια, ἡ δὲ ἱερὰ Ἐκκλησία θέλει πληρῶνει ἐτησίως τόκον 9% καὶ ἀνάλογον χρεωλύσιον μέχρι τελείας ἐξοφλήσεως, ὅτε καὶ ὑποχρεοῦται ἡ ἀρμοδιὰ ἐπιτροπὴ τοῦ Καραμανεῖου Κληροδοτήματος, νὰ μεταβάσῃ τὰ κτήματα ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ἡ Ἀντιπροσωπεῖα ἐκρίνε τὴν πρᾶξιν ταύτην (δρα Κ ὦ δι ξ Β' Ἀντιπρ., ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 7).

10) Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 250.

καὶ ἡ περαιτέρω ἐνέργεια πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ. "Ὅθεν ὠρίσθη δι' αὐτὸ τὸ ποσὸν τῶν 8.000 δραχμῶν, ὡς βλέπομεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδρίας τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς 9ης Ἰανουαρίου 1916, ἔνθα ὁ Μητροπολίτης Πρόεδρος ἀνακοινοῖ αὐτῇ, ὅτι «τὸ ζήτημα τῆς διὰ τοῦ Κληροδοτήματος Β. Μελά ἀνεγέρσεως Σχολείου ἐν Πρεβέζῃ φαίνεται, ὅτι ἔληξεν εἰς ὠρισμένον αἶσιον ἀποτέλεσμα καὶ ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο ζητεῖ τὸ μὲν τὴν ἀγορὰν τοῦ προκριθέντος ὡς καταλλήλου γηπέδου τῆς χήρας Ἐμὶν Ἀγᾶ Μουσαλῆ ἐκτιμηθέντος ἀντὶ 8.000 δραχμῶν, τὸ δὲ τὴν ἐπιμήρισιν καὶ μέρος τῆς δαπάνης, τοῦ ὑπολοίπου ταύτης παρεχομένου ὑπὸ τοῦ Δημοσίου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ Κοινότης θέλει ἀναλάβει ὠρισμένην ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλῃ μέρος τῆς δαπάνης, διὰ ταῦτα ἐνεκρίθη, ὅπως κληθῶσι εἰς κοινὴν συνεδρίαν ἅπαντα τὰ κοινοτικά τῆς πόλεως Σωματεῖα καὶ κοινῇ συσκέψῃ ἀποφασίσωσι ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου καὶ σοβαροῦ τῆς Κοινοτήτος ζητήματος»¹¹.

Δυστυχῶς οἱ σχετικοὶ κώδικες τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως δὲν ὁμιλοῦν σαφῶς περὶ τοῦ ἂν ὄντως ἐπραγματοποιήθη ἡ κοινὴ αὕτη σύσκεψις ἁπάντων τῶν Σωματείων τῆς πόλεως πρὸς λήψιν ἀποφάσεως. Ἐν τούτοις αἱ κάτωθι πληροφορίαι, ἐξ αὐτῶν ἀριθμόμεναι, μᾶς βεβαιοῦν, ὅτι ὑπῆρξε πλέον ἢ γεγονὸς ἡ ἀγορὰ τοῦ ὑπὸ ὄψιν οἰκοπέδου:

α) Εἰς τὸ πρακτικὸν συνεδριάσεως τῆς Ἀντιπροσωπείας, τῆς 2ας Αὐγούστου 1920, ἀναγιγνώσκομεν τὰ ἑξῆς: «Ὁ προδρεῦων (Πρωτοσύγκελλος Ἰωάννης Ζαγοριανὸς) ἐπληροφόρησεν ὅτι τὸ ποσὸν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος (Μητροπολιτικοῦ) Κηροπλαστείου ἄμα τῇ καταλύσει αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς μετρητὰ δραχμὰς καταβληθείσας τῇ Ἱ. Μητροπόλει ὑπὸ τοῦ τότε Ταμίου κ. Γεωργίου Περδικάρη ἦν 19 Αὐγούστου 1915 2931,90, αἵτινες διὰ τῶν εἰσπραχθειῶν ἐκ τῶν καθυπερουμένων καὶ ἡ σημείωσις δραχμῶν 138,25 καθὼς καὶ τῶν πληρωθειῶν ἔναντι τοῦ λ)σμοῦ των ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ Φραγκισκάτου καὶ Ἰωάννου Τσούτσουρα : δραχμῶν 800 ἀνήλθον εἰς δραχμὰς 3870,15. Ἐκ τούτων δὲ κατ' ἀπόφασιν τῆς ἀντιπροσωπείας δαπανηθειῶν διὰ τὴν ἀγορὰν οἰκοπέδου Ἐμὶν Ἀγᾶ 3047 καὶ ὁ σχετικὸς λογαριασμὸς ὑπολείπονται περίσσευμα ἐκ τοῦ Κηροπλαστείου δραχμῶν 823,15»¹².

β) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης πρακτικοῦ πληροφοροῦμεθα, ὅτι οὐ μόνον εἶχεν πραγματοποιηθῆ, ἀλλὰ καὶ ἐνοικιασθῆ. Ἐντεῦθεν τὸ ὑπολειφθὲν ποσὸν ἐκ τοῦ διαλυθέντος τῷ 1915 Μητροπολιτικοῦ Κηροπλαστείου Πρεβέζης, ἐκ δραχμῶν 823,15 ἐρογγυλοποιήθη εἰς δραχμὰς 900, «τῶν ὑπολειπομένων πρὸς συμπλήρωσιν 76,85 ἰδιωτικῶν ἐκ τῶν ἐνοικίων τοῦ οἰκοπέδου Ἐμὶν Ἀγᾶ» καὶ διετέθη εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ τότε ὑπάρχοντος ἐν Πρεβέζῃ Σωματείου Φιλαρμονικῆς ὁ «Ὀρφεύς»¹³.

Πότε ὅμως ἐγένετο ἡ τοιαύτη ἀγορά; Μετὰ βεβαιότητος δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ εἰπωμεν. Πάντως ἐξ ἄλλης θετικῆς πηγῆς, τ.ἔ. ἐκ τοῦ Ἐπιτομίου Πρεβέζης, εἰς ὃ ἀνετρέξαμεν, ἐμάθομεν τὰ ἑξῆς: Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1337 τῆς 14ης Μαρτίου 1916 συμβόλαιον τοῦ Συμβολαιογράφου Πρεβέζης Ἐμ. Τζωρτζη τεταγ. τόμ. Γ' ἀριθ. 310 ἐμφαίνεται ὅτι διανεμηθείσης τῆς περιουσίας τῶν κληρονόμων Μερογμε Σουζοῦ Ἀμπάξ ἡ ἐκ τῶν κληρονόμων Χατιγιῆ χήρα Ἐμὶν Ἀγᾶ ἔλαβεν ἐν οἰκόπεδον ἐντὸς πόλεως Πρεβέζης ἐν συνοικίᾳ Γενί Τζαμί Ἀ-Κωνσταντίνου καὶ δικαιούται νὰ εἰσπράξῃ τὴν κατατεθεισάν εἰς τὸ Ταμεῖον Πρεβέζης ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Κοινοτήτος Πρεβέζης ἀποζημίωσιν ἐκ δραχμῶν

11) Αὐτόθι, σελ. 255.

12) Κωδ. Β', ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 273.

13) Αὐτόθι.

8.000 ἢ ἑξακολοιμήση δικαστικὸν ἀγῶνα ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου Πρεβέζης.

Συμβόλαιον πάντως δὲν φαίνεται τότε νὰ συνετάχθη διὰ τὴν τοιαύτην ἀγορὰν τοῦ οἰκοπέδου. Τίτι τρόπῳ ἀκριβῶς ἐγένετο αὕτη ἀγνοοῦμεν ἡμεῖς. Ἡ σχετικὴ διερεύνησις ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ὑπ' ὄψιν θέματος, ἐν Πρεβέζῃ καὶ Ἰωαννίνοις, ἀπέβη τό γε νῦν ἄκαρπος. Πάντως, συμπεραίνομεν, διὰ νὰ ἔχῃ τοῦτο εἰς τὴν πλήρη αὐτῆς δικαιοδοσίαν ἡ Χριστιανικὴ Κοινότης Πρεβέζης καὶ νὰ ἐνοικιάσῃ τοῦτο, θὰ εἶχεν ὀπωσδήποτε ποιά τις ἐνέργεια ἢ πρᾶξις ἐπίσημος γίνεαι, μεταξὺ τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Ἰωακείμ, ὡς ἐκπροσώπου τῆς Χριστιανικῆς Κοινότητος, τῶν ἐκπροσώπων τῆς κληρονόμου Μουσλῆ, ἐνδεχομένως δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, ἐξ οὗ καὶ κατετέθη εἰς τὸ Ταμεῖον Πρεβέζης τὸ ποσὸν τῶν 8.000 δραχμῶν, εἰς τὴν διάθεσιν καὶ δὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς κληρονόμου τοῦ Ἐμὶν Ἀγῶ Μουσλῆ.

Χαρακτηριστικὸν ὡσαύτως εἶναι, ὅτι τῇ 21ῃ Ὀκτωβρίου 1923, ἐνώπιον τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν τῆς Πρεβέζης, διευτυπώθη, ἐν προκειμένῳ ποιά τις ἀμφισβήτησις ὑπὸ τινος Δ. Μήλωνος, προτείναντος, ὅπως «τὸ ὡς τοποθεσία τοῦ Γυμνασίου ὀρισθὲν γῆπεδον τῶν κληρονόμων Ἐμὶν Ἀγῶ ἐξαιρεθῆ, καὶ διότι εἶναι ἀπόζεντρον, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐκκρεμοδικεῖ πρὸ τοῦ Πρωτοδικείου καὶ συνέστησε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως κειμένου κήπου Ἀγίου Δημητρίου».

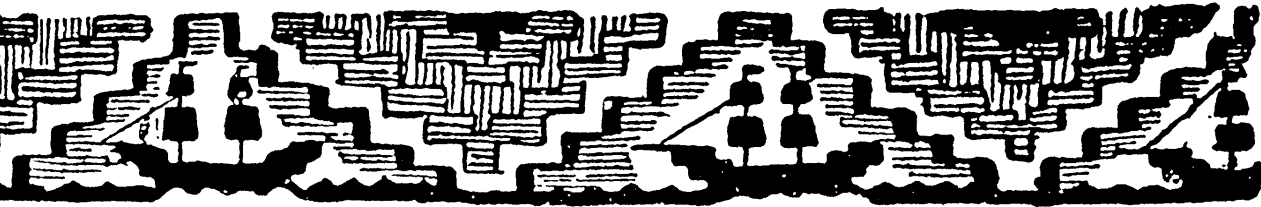
Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νικοπόλεως Ἰωακείμ, εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην τοῦ ἐν λόγῳ, δημοσίως καὶ ἐπίσημως ἐτόνισε καὶ εἶπεν, «ὅτι δὲν ἐκκρεμοδικεῖ τὸ ζήτημα τῆς κατοχῆς (τοῦ οἰκοπέδου), ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκτιμήσεως αὐτοῦ ἄτε τῶν κληρονόμων μὴ ἀρκουμένων εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν ὀρισθὲν καὶ εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον κατατεθὲν ποσὸν τῶν 8.000 δραχμῶν».

Μετὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην δήλωσιν τοῦ Μητροπολίτου ἀπερρίφθη παμπροσφατῶς ἡ πρότασις τοῦ Δ. Μήλωνος¹⁴.

(Συνεχίζεται)

14) *Ενθ, ἀνωτ., σελ. 284—85.

ΕΦ. ΜΠΕΤΤΗ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

VII. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΙΟΥΡΙΤΗΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

«Παρ' ήμῶν ή Ἑλλάς τήν ἐλπίδα τῆς μαθήσεως
καί τοῦ φωτισμοῦ αὐτῆς ζητεῖ καί ἐλπίζει...»
Γρηγ. Παλιουρίτης

Γράφοντας ἄλλοτε «Περὶ τῆς ἐν Ἠπειρῷ μονῆς Παλιουρῆς» εἶχα ἀνα-
φερθῆ δι' ὀλίγων καί στόν ἐπιφανέστερο ἀπό τοὺς κατὰ καιροὺς μονάσαντες σ' αὐ-
τῇ πατέρες, τὸ σοφὸ ἱερομόναχο Γρηγόριο Παλιουρίτη, φωτισμένο Δάσκαλο καί
ισυγγραφεύ, πὸν ἐλάμπρυνε μὲ τὴν ἐνδεκαετῆ διδασκαλία του τῶν ἀρχῶν τοῦ πε-
ρασμένου αἰῶνα τὸ Ἑλληνομουσεῖο τοῦ λιθόρουνου καί τίμησε ἐκεῖ στήν ξένη ὅσο
ὀλίγοι τὸ Ἠπειρωτικὸ ὄνομα.

Μὲ τὸ Δάσκαλο αὐτὸν ἀσχολήθηκε παλιότερα σὲ σχετικὴ ἐργασία του (Ἠπ.
Χρ. Β' σελ. 173 - 181) ὁ Πολύκαρπος Συνοδινὸς βασισθεὶς —χωρὶς καί νὰ τὸ
νημονεύει— σὲ ὅσα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Σχολὴ τοῦ Λιθόρουνου εἶχε πρὶν ἀπ' αὐτὸν
γράψει ὁ Περικλῆς Ζεφλέντης (Παροισ. Θ' σελ. 323 - 340). Στὸ μεταξὺ ὅμως
καὶ στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ καί τὸ ἔργο τοῦ Παλιουρίτη ἤρθαν σὲ φῶς ἀπὸ μετα-
γενέστερες καί πρόσφατες στὰ Ἀρχεῖα τῆς Ἰταλικῆς αὐτῆς πόλης ἐρευνες, ὥστε
μὰ νέα ἐνδύστη καί πῶ ἐμπεριστατωμένη παρουσιάσῃ του νὰ καθίσταται ἐπιβε-
βημένη. Μὲ τὴν πρόσφατη μάλιστα (1966) συμπλήρωση 150 ἀκριβῶς χρόνων ἀ-
πὸ τὸν πρόωγο θάνατό του ἡ λεπτομερειακὴ μὲ βάση τίς ὑπάρχουσες εἰδήσεις ἀ-
φορᾶ μας στόν λαμπρὸν Ἠπειρωτῆ, κατέχοντα ἀναντίρρητα ξεχωριστὴ θέση
εἰσαξὺ τῶν ἐξοχωτέρων ἐκπροσώπων τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Διαφωτισμοῦ καί τῶν
εὐγάλων Δασκάλων πὸν ἐξέθρεψαν παλιότερα τὰ Γιάννινα, ἀποτελεῖ χρέος ὑπέρ-
στο καί ἐλάχιστη τιμὴ στήν ἱερόν του μνήμη.

1. Ξεκίνημα

Πάνω ἀπὸ τὴν Παλιουρῆ καταστροφῆς προβάλλει τὰ λιγοστὰ σπιτάκια του
ἄμεσα ἀπὸ πουρναριές καί καρποφόρα δέντρα τὸ χωριουδάκι ἡ Δραγουμῆ. Οἱ
κοικοὶ του φτωχοὶ ξομᾶχοι καὶ ἄνθρωποι μοναστηριακοὶ παλιότερα, καθὼς καὶ ἡ
τους, ἔδιναν στὸ μοναστήρι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ μόχθου τους τοῦ κα-
μερινοῦ καί κάποιους ἀπὸ τοὺς καλογέροντες του, ὅσο γνωρίζω, τοὺς καλύτερους.
ὦ γεννήθηκε ἀπ' ἄγνωστους γονεῖς στὰ 1778 καὶ ὁ φωτισμένος δάσκαλος καὶ ἄ-
ς πρόμαχος τοῦ νεοελληνικοῦ διαφωτισμοῦ Γρηγόριος Παλιουρίτης. Δέν μᾶς
ἔστι ἀκριβῶς γνωστὸ τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Γρηγορίου, οὔτε τὸ ἐπώνυμό του.
ἴπο, καθὼς καὶ ὁ Βορεττὸς παρατηρεῖ (Νεοελλ. Φιλ. Β' σελ. 145), κρύβεται ἴσως
» ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα Γ.Δ. (Γεώργιος Δημητρίου;), μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Γρηγόριος ὑπο-
φέρεται στήν πρώτη ἐκδοση τῆς Ἑλληνικῆς τῆς Ἱστορίας (1807). Σίγουρα τὸ
πὸ τῆς ἡλικίας του τὸν ἠμπόδιζε νὰ θέσῃ ὑπὸ τὸ πολύμοχθο καί πολύτιμο γιὰ
ἐποχὴ του ἐκεῖνο ἔργο ἀξέριον τὴν ὑπογραφή του. Τὰ πρῶτα γράμματα διδά-
ξε ὁ Παλιουρίτης στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, πὸν εἶχε ἰδρύσει καί συντηροῦ-

σε με ἔξοδά της ἢ μονή, συμπλήρωσε δὲ τὴ στοιχειώδη μόρφωσή του κοντὰ στὸ θεῖο του πεπαιδευμένο μοναχὸ καὶ πνευματικὸ τῆς μονῆς Χατζηδιονύσιου, ὁ ὁποῖος με ἰδιαίτερη στοργὴ καὶ μέριμνα τὸν περιέβαλλε, καὶ γιὰ τὴ σπάνια φιλομάθειά του, καὶ γιὰ τὴν ἀναπηρία του, ἐπειδὴ ἀπ' ἄγνωστη αἰτία «βεβλαμμένον τὸν ὀφθαλμὸν εἶχε...». «Ἀπὸ μικροῦ παιδί, γράφει ὁ Βέης (Καλβ. Μελετήματα - Ν. Ἑστία τ. 489 σελ. 1385) φάνηξε ὁ Γρηγόριος πὺν ἦτανε γιὰ γράμματα, γοργὰ - γοργὰ πρόκοψε σ' αὐτὰ με τὴν προστασία καὶ τὰ πρόθυμα ἔξοδα τοῦ θεοῦ του πνευματικοῦ Χατζηδιονύσιου. Ἄτυχος ἦτανε ὁ Γρηγόριος γιὰτὶ τὸ ἓνα του μάτι τὸ δεξι(;) ἦτανε βλαμμένο καὶ μ' αὐτὸ δὲν ἔβλεπε καθόλου, ὥστόσο ἡ ἔξυπνάδα του καὶ ἡ σοφία του στάθηκε τόση ὥστε οἱ συγκαιρίτες του τὸν ἔλεγαν τεσσαρομάτιη...». Νέος πολὺ ὁ Γρηγόριος, δεκαπεντάχρονος ἴσως, ροδόλησε κάποια μέρα γιορτερὴ συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ χωριανούς στὸ μοναστήρι ἐγκαταλείποντας παντοεινὰ τὸ πατριζό του σπιτί, ὅπου σὲ σεμνὴ χωρὶς ἄλλο τελετὴ περιβλήθηκε τὸ ράσσο μ' αὐτὸ τὸ παραπάνω ὄνομα¹, συγκαταριθμηθεῖς μεταξὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς Παλιουρῆς², ἀπ' ὅπου κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσα συνήθεια καὶ Παλιουρῆς ἢ Παλιουρίτης ἐπωνομάσθηκε.

Εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδό του στὴ μονή, τόσο οἰκεία καὶ γνώριμη ἀπὸ τρουφερά του χρόνια, χειροτονήθηκε ὁ Γρηγόριος διάκονος γενόμενος γνωστὸς πλοτύτερα σὰν γαβοδιάκος ἀπὸ τὸ γαλασμένο μάτι του, ἐξακολούθησε δὲ γιὰ λίγὴ τὴν σ' αὐτὴ ἄσκησή του, ἐπιδιδόμενος παράλληλα ὑπὸ τὴν καθοδήγηση καὶ ἐπιβλεπὴ τοῦ διαβασμένου καὶ ζωσμογυρισμένου θεοῦ του στὴν προσφιλῆ του μλέτη. Φλεγόμενος ὁμως ἀπὸ ἔρωτα ὑψηλότερης μάθησης καὶ με τὴν προτροπὴ αὐτοῦ τοῦ Χατζηδιονύσιου καὶ ἔξοδά του, στάθηκε ὁ Γρηγόριος, περὶ τὰ 1796-1797, πιστεύουμε, στὰ Γιάννινα, ὅπου ἔγινε ἀρχικὰ καὶ μᾶλλον γιὰ λίγο χρόνι διάστημα μαθητὴς τῆς Μπαλαναίας Σχολῆς διευθυνόμενης ἀκόμη ἀπὸ τὸν Κοσμ.

Θὰ πρέπει με τὴν εὐκαιρία ν' ἀναφέρουμε, πὺς τὴν ἐποχὴ περίπου τὸ ἐργομοῦ τοῦ Γρηγορίου στὰ Γιάννινα ἀνοίγει τὶς πύλες της (1796) ἡ ἐπὶ δεκάετιες ὁλόκληρες ἀδρανῆσασα Δεύτερη τῆς πόλης μας Σχολή, ἡ Μαρούτσειος, πὺς δόξασε παλιότερα ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ μόλις ἀπὸ τὴν Εὐρώπη ἐπιστρέψαντος Ἀθανασίου τοῦ Ψαλίδα καὶ ἀποτελεῖ ἡ νέα σχολή, ἀ τὰ πρῶτα της βήματα ἐκφραση χτυπητῆ τῶν προσοδευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν νέων περὶ ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας ἰδεῶν τοῦ Διδασκάλου της. Ἐδῶ ὁ Ψαλίδας, πὺς πάντα συνεπῆς πρὸς τὶς ἀρχές του τὶς ἐθνοδιαφωτιστικῆς, ἀναπτύσσει με θάρρος ἀξιοθαύμαστο καὶ ἀποφασιστικὸτητα σταθερὴ τὶς νεωτεριστικῆς του ἀντιλήψε. Ὁ ὀπισθοδρομικὸς ἀπὸ τᾶλλο μέρος συντηρητισμὸς, πὺς με μεσαιωνικὸ φανατικὸ πολέμησε παλιότερα τὸ Σουγδουρῆ, τὸν Ἀνθρακίτη καὶ αὐτὸν τὸν Εὐγένιο, προσωποῦμενος πάντοτε ἀπὸ τὴν Μπαλάνειο Σχολὴ καὶ τοὺς δασκάλους της, κηρύττει εὐθὺς ἀμέσως πόλεμον ἀδυσώπητο κατὰ τοῦ ἄθεου, καθὼς τὸν εἶπαν, ἡ βολταιριστῆ Ψαλίδα, πὺς τόλμησε νὰ εἰσαγάγῃ στὸ σχολεῖο του τὶς ξένες διδασκαλίας καὶ τὶς ἐπιστῆμες τὶς φυσικῆς κατὰ τὸ σύγχρονο εὐρωπαϊκὸ σύστημα ἡ σὲ γλῶσσα μάλιστα ἀπλῆ, σὲ ἀντίθεση καταφανῆ με τοὺς Μπαλάνους, πὺς εἰς ἀποκλείσει ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοὺς κάθε σύγχρονη ἐπιστημονικὴ γνώση, ἐμμένοντες πεισματικὰ σὲ τὶς παλιῆς μεθόδους διδασκαλίας, βιβλία καὶ μαθήματα, ἐπειδὴ στεναὶν, πὺς παρόμοιες μαθήσεις «κάμνουσι νὰ ἀθεΐσουν ὅσοι τὰς μανθάνουν...».

Καὶ δὲν εἶναι μόνο ὁ Δάσκαλος, πὺς δέχεται τοὺς μύδρους τῶν ἀντιπολιτικῶν κύκλων τῆς πόλης μας ἀλλὰ καὶ οἱ μαθητῆς τοῦ Ψαλίδα διώκονται με τὸ μέσο ἀπὸ τοὺς ἴδιους αὐτοὺς ἀνθρώπους, χαρακτηριζόμενοι σὰν «ἄθεοι καὶ ἀνομοιοί». Χώρια πὺς καὶ οἱ μαθητῆς τῶν δυὸ Σχολῶν, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων κατὰ τὴν ἐπὶ Βούλγαρη ἀκόμη δημιουργημένη παράδοση, ἐάντιξεν καὶ ἀντιμάχως, καθὼς λέει ὁ Ἀραβαντινός, προσεφέροντο πρὸς τοὺς ἀνήκοντες εἰς τὴν Μαρούτσειον Σχολὴν...».

Κι ένας πού περισσότερο ίσως από κάθε άλλον υπέστη τις συνέπειες τῆς μεταξὺ τῶν δυὸ Σχολῶν ὀξύτατης διαμάχης, υπῆρξε καὶ ὁ Παλιουρίτης. Καθὼς ἤδη ἀναφέραμε, ὁ Γρηγόριος προσῆλθε ἀρχικά στὴ Μπαλάνειο Σχολή. Πολὺ ὀμως νωρὶς διαπίστωσε, ὥριμος πιά καθὼς ἦταν, τὴν τεράστια μεταξὺ τῶν δυὸ Σχολῶν διαφορὰ καὶ διψώντας γιὰ μόρφωση ἀληθινὴ ἀποφάσισε μὲ τὴ συγκατάθεση καὶ τοῦ θείου του —πρῶγμα πού τὸν δείχνει τὸ Χατζηδιονύσιου ἀνθρωποπροοδευτικὸ καὶ ἀνώτερο— νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν καθυστερημένη Μπαλάνειο ἀνηφώντας τις συνέπειες. Ὁ Ψαλίδας ἐδέχθηκε στὸ Σχολεῖο του μὲ χαρὰ τὸ συμπαθητικὸ καὶ πανέξυπνο καλογεράκι, τὸ περιέβαλε μὲ τὴ στοργὴ καὶ τὴν ἀγάπη του, τοῦδωσε τὴν καρδιά του. Δὲν γνωρίζουμε βέβαια τοὺς λόγους, πού πρόβαλλε ὁ Γρηγόριος ἐγκαταλείποντας τὴν «Πρώτη Σχολή» καὶ τὸ σεβάσιμο δάσκαλό της, παρ' ὅτι ἱεροσήμενος, καὶ πιγαίνοντας ὑπὸ τὸ νεαρὸ Ψαλίδα, πού τόσα οἱ περὶ τοὺς Μπαλάνειους συντασσόμενοι τοῦ καταμαρτυροῦσαν. Γιὰ τὸν ἀπηνῆ ὅμως διωγμὸ του ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τελευταίους, τὸ ἦθος καὶ τὴ συγκρότηση τοῦ Παλιουρίτη μᾶς μιλοῦν εὐγλωττα δυὸ γράμματα σταλμένα τὸ 1804 ἀπὸ τὰ Γιάννινα πρὸς τὸν ἐν λιθόρρω διαμένοντα Μιχ. Ζωσιμᾶ, πού ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὴν ἐκεῖ ἀνθοῦσα ἑλληνικὴ Κοινότητα ζητοῦσε πληροφορίες γιὰ τὸ Γρηγόριο, προκειμένου νὰ τὸν καλέσῃ σὰ δάσκαλο στὸ Ἑλληνικὸ τῆς Σχολεῖο.

2. Ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὸ Λιθόρρω

Ἡ Ἑλλ. Κοινότητα τοῦ Λιθόρρων ἰδρυθεῖσα ἀπὸ τὰ τέλη ἀκόμα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνα μετὰ τὴν ἀνακήρυξη τῆς πόλης ἐλευθέρης καὶ οὐδέτερης, ἀναπτυχθεῖσα δὲ ταχύτατα λόγῳ ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς τῆς ιδιότητος, ἐτράβηξε κοντὰ της καὶ κατὰ καιροὺς πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιὸ δραστήριους καὶ προικισμένους ἐμπόρους τῆς τουρκοκρατομένης Ἑλλάδας, καθὼς τοὺς Χιῶτες Ροδοκανάκη, Ράλλη, Σπανιολάκη καὶ τοὺς Ἡπειρωτὲς Ζωσιμάδες, Πάλλη, Πατρινοῦ, Μοσπινιώτη³ γιὰ νὰ γίνῃ, ὕστερα ἰδίως ἀπὸ τὰ ὀρθωφικά (1770), ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κέντρα τοῦ ἀποδῆμου Ἑλληνισμοῦ. Κατὰ τὸ 1760 ἀνήγειρε δαπάναις τῆς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀργίας Τοιάδος⁴, ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μεγαλόπρεπα κτίσματα τῆς πόλης, ἀπ' ὅπου πῆρε καὶ τὸνομα καὶ ἡ ἐκεῖ Κοινότητα τῶν Ἑλληνορθόδοξων, παρ' αὐτὴν δὲ καὶ κατὰ τὴ συνήθεια τῶν ἀποδῆμων Ἑλλήνων καὶ κοινὸ Σχολεῖο γιὰ τὴν ἑλληνοπρεπῆ μόρφωση τῶν τέκνων τῆς⁵.

Ἀπὸ τοῦ 1803 ὅμως ἡ Κοινότητα στερούμενη φαίνεται ἐντελῶς δασκάλου ἀπὸ τὸ σχολεῖο της, ἐκάλεσε κοντὰ της πρωτοστατοῦντος τοῦ Ἀλ. Πατρινοῦ, πού τότε ἐπετρόπευε, τὸν εἰς Μεσσηνίαν τῆς Ἰταλίας ἱερομόναχο Νεόφυτο γιὰ τρίτον ἐφημέριον καὶ «ἐν ταυτῶν διδάσκαλον» «διὰ νὰ διδάσκῃ, καθὼς τοῦ γράφει, ὅσα πτωχὰ ἠθέλην εὐρεθῶσιν ἐδῶ ἀπὸ τοῦ γένους μας, ὅπου δὲν μποροῦν νὰ ἔχουσι τὸν ρόπον. . . Σιμὰ εἰς τὰ πτωχὰ ὅπου ἠμποροῦν νὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὸ γένος μας εὐρίζονται καὶ ἀρχετὰ ἔχοντα τὴν κατάστασιν. . . καὶ αὐτὰ θέλει πληρῶνουν ἀπὸ τὸ πικρὸν τοῦ ξεχωριστὰ διὰ νὰ διδάσκωνται» (Π. Ζερλ. ὅ.π. σελ. 323). Ὁ Νεόφυτος ὅμως ἐδήλωσε ἀδυναμία νὰ παραδίνῃ πλὴν τῶν κοινῶν γραμμάτων καὶ ἑλληνικά καὶ δὲν ἦρθε.

Λογὲς τοῦ 1804 φθάνει ἐκεῖ ὁ κύριος Θεοδοσίος, Μυτιλινοῦ τὴν πατρίδα, «ἐπιμὼν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης Ἰταλικῆς τε καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν» πού μερικοὶ κάλεσαν —γιατὶ πολλοὶ δὲν τὸν ἠθέλαν— μὲ ἀναφορὰ τους (Περ. Ζερλ. ὅ.π. σελ. 36) ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους νὰ τὸν προσλάβουν γιὰ δάσκαλο τῶν παιδιῶν τῆς πόλεως. Μαζὶ μὲ τὴν παραπάνω ἀναφορὰ ὑποβλήθηκε στὴν Κοινότητα καὶ ἄλλη σχετικὴ πού ὑπογράφουν «30 ἐν Λιθόρρω νέοι καὶ Ἑλλήνων παῖδες» ὅπου διαφαίνεται συγγινητικὴ ἢ ἔφεση τῶν νέων τῆς παροικίας γιὰ σπουδὴ καὶ μάθησι. «Ἡ Κοινότης σας, τελειῶνουν τὴν ἀναφορὰ τους, γνωρίζετε τὴν χρεῖαν μας ἀναπλη-

ρώσατέ την με την απόκτησιν ενός διδασκάλου, ὃν καὶ ἀνὰ χεῖρας ἔχετε καὶ παρακαλοῦντες σας νὰ μὴν ἀπορρίψετε τὴν αὐτὴν αἴτησίν μας διὰ νὰ σᾶς κράξωμεν ὑπερασπιστὲς τοῦ γένους καὶ τῆς ἐδικῆς μας ἐπιδόσεως καὶ προκοπῆς». Παρὰ τὴν αἰτήσιν ὅμως τὴν παραπάνω καὶ παρακλήσεις ὁ Θεοδόσιος δὲν ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὴν Κοινότητα γιὰ δάσκαλός της καὶ τὸ σχολεῖό της ἐξακολουθεῖσε νὰ παραμένῃ κλειστό. Ἐνωρίτερα ἡ Κοινότητα καὶ στὴν προσπάθειά της πάντα ν' ἀποκτήσῃ δάσκαλο κατάλληλο καὶ ἱκανὸ γιὰ τὸ Σχολεῖο της δυνάμενο νὰ διδάσκη στοὺς πολυ-ἀριθμους νέους της τὰ κοινὰ καὶ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀπειθύνθηκε πρὸς διάφορους καὶ ἄγνωστο ἀπὸ ποῦ γνωρίζοντες οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες τὸν Παλιουσίτη ἐζήτησαν γι' αὐτὸν πληροφορίες ἀπὸ τὸν ἐκεῖ ἐγκατεστημένον Μιχαὴλ Ζωσιμᾶ⁶. Ἐναν ἀπὸ τοὺς αἰδιδίμους ἀδελφοὺς Ζωσιμᾶδες, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν σειρά του ἔγραψε ἀμέσως στοὺς οἰκείους του τῶν Γιαννίνων καὶ μάλιστα στὸ Χριστόδουλο Εὐθυμίου ἐξέχοντα Γιαννιώτη, ἐπίτροπο ἐπὶ σειράν ἐτῶν τῆς Καπλιαναίας Σχολῆς. Ὁ φιλογενῆς ἄνδρας ἀφοῦ ἐρεῦνησε προσεχτικὰ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Γρηγορίου τὸ πρᾶγμα ἀπάντησε στὸ Ζωσιμᾶ στίς 10.3.1804 ὡς ἑξῆς: «Κατὰ τὴν διαταγὴν σας ἐφέρεθην εἰς τὸν Ἅγιον Οἰκονόμου (Κοσμᾶν Μπαλᾶνον) ἐγγειοῦντάς του καὶ τὴν γραφὴν ὅπου μοῦ ἐσφαλούσατε καὶ ἐρωτῶντες τον μυστικῶς παρ' ἐλπίδα με εἶπε τὰ μύρια διὰ τὸ ὑποκείμενόν του καὶ δὲν συμφωνῶ νὰ σταλθῇ καὶ ὡς ἤθελε σᾶς ἀποκριθῇ διὰ μέσου μου οὔτε καὶ γὰρ δὲν ἀνέφερα τοῦ ρηθέντος ἱεροδιακόνου τὸ μηδὲν, ὅπου καὶ συνεχῶς με ἐρωτᾷ. Σὺς γνωστοποιῶ ὅμως ὅπου αὐτὸς κατ' ἀνάγκην ἐχορημάτισε εἰς τὸν Ἅγιον Οἰκονόμον μαθητὴ καὶ ἔπειτα ἔφυγε καὶ ἐπῆρθε ὑποκάτω εἰς τὸν κύριον Ἀθανάσιον Ψαλίδα. Τὸν ἐκατέτρεξαν οἱ Μπαλαναῖοι πολλοὺς χρόνους ἀλλ' ὁ Ψαλίδας τὸν ἐβοήθησεν δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτὸ δὲν τὸ ἠξεύρω τὸν σὸν μόνον ὅτι οἱ μὲν Μπαλαναῖοι γενικῶς καταφρονοῦν τοὺς μαθητὰς τοῦ Ψαλίδου καθὼς οἱ τοῦ Ψαλίδου τοὺς τοῦ Μπαλᾶνου, ἠρεῦνησα μυστικῶς διαφόρους καὶ ἀπὸ ἱερομένους καὶ ἀπὸ λαϊκοὺς δὲν τὸν κατηγοροῦν» (Π. Ζεφλ. ὁ.π. σελ. 326).

Ἀπὸ τὰ παραπάνω γραφόμενα τοῦ Εὐθυμίου, γνωρίζοντος ἄριστα τὴν ἐκτετατοῦσα τότε στὰ Γιάννινα κατάστασι, καταφαίνεται ἡ μεταξὺ τῶν δυὸ Σχολῶν τοὺς ὑπάρχονσα ἔχθρα, καθὼς καὶ ὁ εὐεξήγητος κατατρογμὸς τοῦ Γρηγορίου πρὸς τοὺς Μπαλᾶνους. Ἀπὸ ποῦ βέβαια ἡ Κοινότητα γνώριζε τὸ Γρηγόριο γιὰ τὸ ὅτι ὅποιο μέσω τοῦ Ζωσιμᾶ ζητοῦσε πληροφορίες δὲν φαίνεται. Μᾶλλον θὰ εἶχε πληροφορηθῇ ἀλληλογραφία μεταξὺ Εὐθυμίου καὶ Ζωσιμᾶ ἢ ἄλλου Γιαννιώτη ἐμπόρου τοῦ Λιθόρνο (Πάλλη, Πατρινοῦ), ὕστερα ἀπὸ αἴτησιν τοῦ ἰδίου τοῦ Γρηγορίου ὁ ὁποῖος ζητῶντας ἐργασίαν καὶ θέλοντας νὰ προσληφθῇ σὰν δάσκαλος τῆς παιδείας, δὲν ἔπαιε «συνεχῶς νὰ ἐρωτᾷ» καθὼς λέγει ὁ Εὐθυμίου, γι' αὐτὴ τὴν ἔκθεσιν. Ἡ Κοινότητα ὅμως, εἰθὺς ὡς ἔλαβε γνώσιν τῆς ἐπιστολῆς, δὲν φαίνεται ἔδωκε πίστιν στίς κατηγορίας τοῦ Μπαλᾶνου καὶ διὰ τοῦ Ζωσιμᾶ εἰδοποίησαν τοὺς οἰκείους του Χριστ. Εὐθυμίου καὶ Ἰω. Σταματάκη νὰ συμφωνήσουν καὶ ἀποστέλλουν τὸ ταχύτερον τὸν ἱερομόναχο Γρηγόριο στὸ Λιθόρνο. Παράλληλα ὅμως ἡ Κοινότητα πάλι διὰ τοῦ ἰδίου Ζωσιμᾶ ἐζήτησε ἡ Κοινότητα καὶ τὴν γνώμην τοῦ Διδασκάλου Ψαλίδου, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νὰ ἀπαντήσῃ συνιστώντας θεορᾶ τὸν ἑξοχὸ μαθητὴν τοῦ γράφει λοιπόν: «Γενναιότητα ἄνευ καὶ εὐγενεστάτη ψυχῇ. . . Μετὰ τὴν πόσιν τῆς ἔργασια ὅσον διὰ τὰ βιβλία καὶ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν ὅσον καὶ γράμματα ἀπὸ τὸν Κοραῖν σᾶς ἐπερίκλεισα καὶ μάλιστα τῆς ἐπαράστανα διὰ τὸν διδάσκαλον ἐζήτηε αὐτοῦ τὸ γένος. Ὅτι εἶναι ἑλλήν καλὸς, ποιητὴς, ρήτωρ, λογικὸς, μετὰ τὴν ἰταλικὴν, ἀριθμητικὸς ἐν λόγῳ μαθηματικὸς, ἔμπειρος τῆς λατινικῆς διαλέκτου ἰταλικῆς ὄχι ὅμως νὰ ὁμιλεῖ ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε χρῆσιν. Τὸν εἶχα εἰς τὸ Σχολεῖον ὑποδιδάσκαλον μετὰ μισθὸν 500 γροσίων ὕστερον τὸν ἐπῆρε ὁ ἄρχων λογοσυντακτικὴν φορέματα καὶ 500 γροσία τοῦ ἔδιδε καὶ τοῦ ἐδίδασκε τὸν ἀδελφόν, καὶ θεοσεβῆς, φιλόπνοος, χρηστοθήτης καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι δὲν θέλει εὐχαριστῆσαι τὸ γένος ἀπὸ αὐτὸν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ αὐτοῦ γένος, ἐπειδὴ τὸν ἐκατάπεισα ὁ

γένος αὐτοῦ εἰς Λιβόρον δὲν πληρώνει τοὺς παρομοίους κόπους ἀλλὰ τοὺς βραβεύει ὡς γενναιοφρον καὶ ἐλευθεριώτατον πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων. "Ὅθεν καὶ ἡ γενναιοτάτη σου ψυχὴ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι δὲν θέλει ἐνεργήσει ὡς ἐπίτροπος διὰ τὰ τοῦ δοθῆ μισθὸς ἀνάλογος καὶ ὡς σοῦ φανῆ εὐλογος εἰς τὴν γενναιοφρονα ψυχὴν τῆς ὡς εἰδήμονα καὶ ἔμπειρον καὶ φιλέλληνα καὶ φιλόμουσον καὶ φιλόποιν.

1804 ἔτος
Σεβρίου 23 - Ἰωάννινα

ἦς εἰμὶ καὶ ἔσομαι
δοῦλος ταπεινὸς
Ἄθανάσιος Ψαλίδας»
(Π. Ζερλ. ὁ.π. σελ. 328 - 9)

Ταυτόχρονα οἱ Χρ. Εὐθυμίου καὶ Ἰω. Σταματάκης βεβαιωθέντες τελικὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ψαλίδα γιὰ τὴν κατάρτιση καὶ χρησιμοῦθεια τοῦ Γρηγορίου, ἦσαν σὲ ἄμεση μαζὶ του συνεννόησι καὶ ἀφοῦ συμφώνησαν ὑπογράψαντες καὶ σχετικὸ συμφωνητικὸ —ἀποκείμενο στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τοῦ Λιβόρον— τὸν ξεπροβόδισαν μὲ τὶς εὐχὲς τοὺς ἀφοῦ τὸν ἐφοδίασαν μὲ τὰ ἀνάλογα ἔξοδα καὶ γράμματα συστατικὰ γιὰ τὴν Ἰταλικὴ αὐτὴ πόλη, γράφοντας μαζὶ στὸ Ζωσιμᾶ:

«Λιβόρον»

Πρὸς τὸν ἐντιμώτατον κ. Μιχ. Ζωσιμᾶν

Ἰωάννινα 20)9)1804

Ἄφοῦ ἠξιώθημεν τῆς τιμίας σας ἀπὸ τὰς δυὸ Ἰουλίου δὲν ἐλείψαμεν νὰ ἐρευνήσωμεν βαθέως περὶ τοῦ ἱεροδιακόνον κυρ Γρηγορίου διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἠκούσαμεν παρὰ πολλῶν ὅτι εἶναι χρηστοῦθης ἔχει ἀρχὰς εἰς τὴν Ἰταλικὴν διάλεκτον καὶ πλουτεῖ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν μας κανονικῶς καθὼς μετρίως καὶ τὴν λατινικὴν ὅπου εἰς τοῦτο καὶ μᾶς ἐβεβαίωσεν ὁ διδάσκαλός του κυρ Ἄθανάσιος Ψαλίδας βάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν χρεῖαν τοῦ αὐτοῦ γένους ἀπεφασίσσαμεν καὶ τὸν ἐσυμφωνήσαμεν κατὰ τὸ ἔσωθεν γράμμα (τὸ συμφωνητικὸ) τοῦ ὁποῖου τὰ γρόσια 200 ἐμετρήθησαν παρὰ τοῦ Χριστοδ. Εὐθυμίου καὶ πληρώσατέ τα τοῖς ἀντέθι κυρίως Λιανούση καὶ ἀδελφοὺς Εὐθυμίδη, ἐπαρακινήσαμεν τὸν ρηθέντα καὶ ἐχειροτονήθη ὅπου οὗτος ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ διὰ ἱερεὺς καὶ διὰ νὰ μισθῶσιν κατ' αὐτὰς πλασιμέτον διὰ Μεσσήνην ἀπερῶν καὶ ὁ ἴδιος μὲ αὐτὰ καὶ ἀφοῦ εὐδοκῆ καὶ τελειώσῃ τὸ λαζαρέτον του ἐκεῖ ἐξακολουθεῖ τὸ ταξιδιὸν του διὰ αὐτόθι, εἶθε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας τὰ ταξίματά του καὶ κατὰ τὴν μέχρη τοῦδε διαγωγὴν του νὰ φερθῆ καὶ αὐτόθι καὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ τὸ ὁποῖον ἀναμένομεν ἐν καιρῶ νὰ τὸ βεβαιωθῶμεν πρὸς εὐχαριστήσιν μας. Εἰς εἶδησίν σας ὅτι ἐδῶ ἦταν διδάσκαλος εἰς τὸν ἄρχοντα κυρ Ἀλέξιον Ἰωαννοῦτζου καὶ ὁ μισθὸς ὅπου παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανε ἐσπίνισατο εἰς γρόσια πενταζόσια τὸν χρόνον. Τὸ διακριτικὸν σας λοιπὸν καὶ τὸ φέρεσιμόν του καὶ ἐπιμέλεια ὅπου δείξει ἄς συμφωνήσουν αὐτόθι τὸν μισθόν του. Τὴν παροῦσαν μας σᾶς κάμνομεν τριπλάσιαν καὶ τὰς μὲν δύο δίδομεν τοῦ ρηθέντος κυρ Γρηγορίου τὴν μίαν σᾶς πέμπομεν μὲ τὴν πόσταν. Κάμνομεν τέλος καὶ ἀκριβοπροσκυνοῦντες σας μένομεν.

Δοῦλοι σας ταπεινοὶ

Ἰωάν. Σταματάκης

Χριστ. Εὐθυμίου.»

(Ζερλ. ὁ.π. σελ. 327)

Ὁ Γρηγόριος, καθὼς οἱ ἴδιοι παραπάνω Γιαννιώτες πληροφοροῦν, ἐπιβίασθη γιὰ τὴν Ἰταλικὴ Μεσσήνη περὶ τὰ τέλη Σεβρίου 1804 —ἀπὸ ποῖο Ἡπειρωτικὸ σκάλωμα δὲν ἀναφέρεται— ὅπου ἔφθασε στὶς 22 τοῦ ἐπόμενου μήνα. Ἄς σημειωθῆ πὺς μετὰ τὴ συμφωνία καὶ κατὰ παράκληση τῶν Εὐθυμίου καὶ Σταματάκη, καθὼς οἱ ἴδιοι στὸ παραπάνω γράμμα τοὺς γράφουν, χειροτονήθηκε

ὁ Γρηγόριος ἱερομόναχος, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ἀναπληρώνη στὴν ἀνάγκη καὶ τὸν ἱερέα τῆς Κοινότητος. Ἔτσι κομμένος, μ' ἄλλο λόγια, καὶ ραμμένος στὰ μέτρα τῶν λιθορνήσιων Ἑλλήνων, παπᾶς δηλ. καὶ δάσκαλος τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν, ὅπως ἀκριβῶς τὸν ἐγύρευαν καὶ τὸν ἤθελαν, ἄφησε κάποια φθινοπωριάτικη μέρα ὁ Παλιουρίτης τὴν πατρίδα του, πού, ἀλοίμονο, δὲν ἦταν γραφτὸ νὰ ματαϊδῆ.

Στὸ μεταξὺ βέβαια τῆς ἀποφοίτησής του ἀπὸ τὴν Καπλάνειο καὶ τῆς ἀναχώρησής του γιὰ τὸ λιθόρνο χρονικὸ διάστημα (1801 - 1804 περίπου), ἐξακολούθησε ὁ Γρηγόριος νὰ παραμένῃ στὰ Γιάννινα χρησιμοποιηθεὶς ἀρχικά, καθὼς πληροφορεῖ ὁ Ψαλίδας, σὰν ὑποδιδάσκαλος στὴν ἴδια Σχολὴ καὶ τελευταῖα σὰν ἰδιωτικὸς σὲ διάφορα ἀρχοντόσπιτα τῆς πόλης καὶ μάλιστα τοῦ Ζαγοροῖσιου προεστοῦ καὶ εὐνοοῦμένου τοῦ Ἀλῆ Ἀλέξη Νούτσου σὰν δάσκαλος τοῦ ἀδερφοῦ του. «Τὸν εἶχα εἰς τὸ Σχολεῖον ὑποδιδάσκαλον, λέει ὁ Ψαλίδας, μὲ μισθὸν 500 γρ. ὑστερον τὸν ἐπῆρε ὁ ἀρχων λογοθέτης τροφὴν φορέματα καὶ 500 γρ. τοῦ ἔδιδε καὶ τοῦ ἐδίδασκε τὸν ἀδερφόν...» Ἄλλες περισσότερες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Γρηγορίου στὰ Γιάννινα πληροφορίες κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ, ἐκτὸς ἀπὸ τίς εἰς τὰ παραπάνω γράμματα τῶν Εὐθυμίου, Σταματάκη καὶ Ψαλίδα ἀναφερόμενες, δὲν ἔχουμε.

Φθάνοντας λοιπὸν στὴ Μεσσήνη ὁ Γρηγόριος ἔγραψε ἀμέσως πρὸς τὸν Ζωσιμᾶ ἐσωκλείοντας καὶ μιὰ ἀπὸ τίς δυὸ ἐκεῖνες ἐπιστολὰς τοῦ Εὐθυμίου. Μὴ λαβόντας ὅμως ἀπάντηση ξανάγραψε στίς 13/33 τοῦ ἴδιου χρόνου πάλι στὸ Ζωσιμᾶ τὸ παρακάτω γράμμα μὲ τὸ ὁποῖο ζητᾷ νεώτερες πληροφορίες περὶ τοῦ πρακτεῦν, διατυπώνοντας μαζί καὶ τίς ἀνησυχίες του γιὰ τὴν ἐπιπολάζουσα σὲ μέρη ἐκεῖνα ἐπιδημία⁸. Γράφει λοιπὸν:

«Πανευγενέστατε ἀρχον.

Καὶ κατὰ τὴν κβ' τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ὅπου ἔφθασα εἰς Μεσσήνην ἔγραψα τῆς εὐγενείας της ἐν ἡ ἐπιστολῇ μου περιέκλειον καὶ μιαν ἐπιστολὴν τῶν ἀποστειλάντων με ἐπιτρόπων κυρίων Ἰωάννου Σταματάκη καὶ Χριστοδοῦλο Εὐθυμίου ἐξ ὧν ἔγνωτε τὴν μεταξὺ ἡμῶν συμφωνίαν νῦν δὲ τελειώσας καὶ κοινοματίζιάν μου καὶ ἀποκρίσεως παρὰ τῆς εὐγενείας της μὴ ἀξιοθελὲς καὶ πολλὰ περὶ τοῦ ἐνταῦθα κατακυριεύοντος θανάτου καὶ τὴν ἀποχώρησιν πάντων ἐκ τῆς Λιθόρνου ἀκούων εἰς ἄκραν ἀπορίαν εὐρίσκομαι τοῦ τί πρέπει νὰ ἀκολουθήσω νὰ ἔλθω τώρα αὐτοῦ κοντὰ ὅπου θέλω γίνῃ ριψοκίνδυνος καὶ ἡ εὐγένειά της δὲ θέλει μοὶ τὸ ἐπαινέσει. Λοιπὸν παρακαλῶ τὴν εὐγενείαν της νὰ μοὶ γράψῃ τὸ πρέπει νὰ ἀκολουθήσω ἐδῶ νὰ σταθῶ ἢ νὰ ἀπεράσω εἰς κανένα ἄλλο μέρος πλίσιστερον; ἕως οὗ ὁ θεὸς γένοιτο ἴλεως καὶ παύσῃ τὸ κακὸν καὶ τότε νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον μου καὶ νὰ ἀξιωθῶ καὶ τῆς εὐγενικῆς της προσωπικῆς παρουσίας ἧς καὶ εἰμί.

1804 Νοεμβρίου 30
Ἐν Μεσσήνῃ

Πρὸς μὲν θεὸν εὐχέτης
δοῦλος δὲ
Γρηγόριος διδάσκαλος Παλιουρίτης»
(Π. Ζεφλ. ὁ.π. σελ. 329 - 30)

3. Πρωτοδάσκαλος τοῦ Ἑλληνομουσείου

Δὲν γνωρίζουμε βέβαια πότε καὶ πῶς κατώρθωσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ Μεσσήνη ὁ Γρηγόριος, ὅπου ἔμεινε κοντὰ δυὸ μῆνες ἀγωνιώντας καὶ μὴ γνωρίζοντας πού κατευθυνθῆ καὶ πῶς τελικὰ ἐπέτυχε νὰ φθάσῃ στὸ Λιθόρνο καὶ νὰ συνδεθῆ τοὺς ἐκεῖ πατριῶτες. Τὸ Φεβρουάριον ὅμως τοῦ 1805 εὐρίσκεται ἐγκατεστημένον στὴν πόλιν τοῦ προορισμοῦ του δάσκαλος τῆς Σχολῆς τῆς ἐκεῖ ἐλληνικῆς κοινότητος γνωστῆς ἀπὸ δῶ καὶ πέρα σὰν Ἑλληνομουσεῖον καὶ ὑπογράφοντας μὲ τοὺς ἐκπαιδωτὰς της τὸ σὲ συνέχεια συμφωνητικὸ κατ' ἀντίγραφον πιστὸ ἀπὸ τὸ πρωτότυ-

ποὺ βρίσκεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς, ὅπου καθορίζονται λεπτομερῶς τὰ καθήκοντα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις καὶ τῶν δυὸ μερῶν γιὰ ἓνα χρόνο: «Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀναφέρει τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφο, γίνεται δῆλον ὅτι ἐσυμφώνησαν οἱ κύριοι ἐπίτροποι τοῦ Γένους καὶ τῆς ἐδῶ ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν τὸν πάτερ Γρηγόριον καὶ τὸν ἐσύστησαν κοινὸν διδάσκαλον ὅλον τοῦ Γένους ἐπὶ τοιαύτῃ συμφωνίᾳ: α') θέλει εἶναι εἰς χρέος ὁ ρηθεὶς πάτερ Γρηγόριος νὰ διδάσκη ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ Γένους καὶ ὅλους τοὺς προσερχομένους αὐτῷ ὁμογενεῖς κοινὰ γράμματα Ἑλληνικά, Ἱταλικά καὶ ὅ,τι ἄλλο ἠξεύρει μὲ τὴν πρόπουσαν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν β') θέλει ἀκολουθεῖ ἡ κοινὴ παράδοσις πάντοτε τρεῖς ὥρας πρὸ τοῦ γεύματος καὶ δύο μετὰ τὸ γεῦμα ἐν οἷς θέλει διδάσκονται ὅλοι οἱ μαθηταὶ ὁμογενεῖς ὅλα τὰ ἀνήκοντα μαθήματα χωρὶς νὰ ζητῆ παρ' αὐτῶν τὸν παραμικρὸν μισθόν. γ') θέλει λαμβάνει παρὰ τῶν κυρίων ἐπιτρόπων τοῦ γένους δώδεκα φλωρία τὸν καθέκαστον μῆνα διὰ μισθόν του καὶ κελὶ διὰ νὰ κατοικεῖ ἀμισθί.

δ') Ἄν τινὲς μαθηταὶ εἴτε ὁμογενεῖς ἢ ἑτερογενεῖς ἤθελον ἀκολουθήσει μαθήματα ἔξω τῶν ἀνω διορισθειῶν πέντε ὥρων τῆς ἡμέρας τότε οἱ μαθηταὶ θέλουν ἀγροικοῦνται μετὰ τοῦ διδασκάλου εἰς ξεχωριστὴν συμφωνίαν καὶ πληρωμὴν.

ε') Ἐπίσχεται ὁ ρηθεὶς πάτερ Γρηγόριος ἐνίοτε καὶ νὰ ἱερουργεῖ, ὅταν ἤθελαν τὸν διορίσει οἱ ἐπίτροποι τοῦ Γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ πλέον ἂν τὸ γένος ἤθελε λάβει χρεῖαν διὰ ἐφημέριον θέλει εἶναι εἰς χρέος ἢ λογιότης του εὐθὺς ὅπου προσκαλεσθῆ νὰ ἐκτελῆ ὅλες τὲς θρησκευτικὰς ἱεροπραξίαις κατὰ τὸν τρόπον τοῖς νόμους καὶ τὴν συνήθειαν τῆς ἐδῶ ἐκκλησίας, ὡς θέλει λάβει τὸν τόπον ἑνὸς τῶν ἐφημερίων χωρὶς ὅμως νὰ ἴσχυρῆ νὰ ζητήσῃ καμμίαν προσθήκην μισθοῦ διὰ τοῦτο ἀλλὰ μόνον νὰ λαμβάνῃ τὸ ἀνάλογον μέρος τῶν δίσκων καὶ δτ' ἄλλων τυχερῶν ὅπου ἔχουν οἱ ἐφημέριοι τῆς ἐκκλησίας.

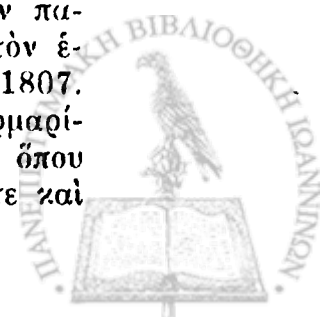
στ') Ἡ παροῦσα συμφωνία γίνεται δι' ἓνα μόνον χρόνον καὶ μετὰ ταῦτα θέλουν εἶναι ἐλεύθερα τὰ μέρη καὶ τὰ δυὸ ἂν δὲν κρίνουν εὐλόγον τὴν ἐξακολούθησιν τῆς. Πρὸς τούτων πάντων θέλει ἐγνωρίζει ὡς χρέος του ἀπαραίτητον ὁ πάτερ Γρηγόριος τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπιμέλειαν καὶ τὸ σεμνὸν καὶ ἀρμόζον εἰς διδάσκαλον καὶ καλόγερο πολίτευμα τῆς ζωῆς του, ὁμοίως τὸ γένος καὶ οἱ κύριοι ἐπίτροποι αὐτοῦ θέλουν ἀποδίδει τὸ ἀνήκον σέβας καὶ εὐλάβειαν τῇ λογιότητι του, ἐνδείξεως δὲ χάριν ἔγιναν δύο παρόμοια γράμματα συμφωνητικὰ πρὸς ἰσχυρίαν ἐκατέρου μέρους καὶ ἔστω.

Γρηγόριος ἱερομόναχος καὶ διδάσκαλος

805 Φεβρουαρίου Λιθόρνοφ»

(Π. Ζεολ. ὁ.π. σελ. 330 - 31)

Γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ὅμως ἐντελέστερα τὸ μὲ φροντίδες τῶν φιλογενῶν ἐμῶν τῆς παροικίας Πατρινοῦ, Πάλλη, Μοσπινιώτη, Ροδοκανάκη καὶ Σπανιοῦκη νεοϊδρυμένο Ἑλληνομουσεῖο^ο ἡ Κοινότητα μερίμνησε γιὰ τὴν ἐκλογὴ ὑπεύθυνον ἐπιστάτη ἐπιφορτισμένου μὲ τὴν ἐποπτεία του κατὰ τὴ σὲ συνέχεια καταρρούμενη ἀπόφασί τῆς: «3115 Φεβρουαρίου 1806. Πρὸς τούτοις ἐπροβάλλθη ἡ ἀπὸ τὸ σύστημα τῶν δεκαῆξ ἓνας διὰ νὰ εἶναι ἐπιστάτης καὶ νὰ παραστήσῃ εἰς ἕνα καιρὸν εἰς τοὺς ἐπιτροπεύοντες τὰ ἀναγκαῖα καὶ κάθε τι περὶ τοῦ εἰρημένου σχολείου καὶ ὀνομάσθησαν τέσσερα διὰ νὰ μείνῃ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς διὰ ἓνα μόνον ὄνο» (Τωμαδάκη: Ναοὶ καὶ θεομοί... ΕΕΒΣ ἔτ. 16 σελ. 81 - 127). Κατὰ γκαίρα δὲ γενόμενῃ ἐκλογῇ ἀναδείχτηκε πρῶτος ἐπιστάτης τῆς Σχολῆς ὁ Μιχαὴλ Σοσιμᾶς διαπρέπων μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς παροικίας γιὰ τὸν πλοῦτο, τὸν πατριωτισμὸ καὶ φιλογενεῖά του μὲ ψήφους 13 κατὰ δύο, ἐκλεγείς καὶ κατὰ τὸν ἑπόμενον χρόνον 1807 κατὰ τὴν ἀκόλουθῃ ἐπίσημη εἶδηση: «19)31 Ἰανουαρίου 1807. Πρὸς τούτοις ὁμιλήθη καὶ διὰ τὸν ἐπιστάτην τοῦ Σχολείου μας καὶ ἐκομφερομαρίνηκεν (ἐψηφίσθηκεν ἐκ νέου) διὰ ἄλλον ἕναν χρόνον ὁ κυρ Μιχ. Ζωσιμᾶς ὅπου ἔγενετο πέρου ἐκλεγμένος εἰς τοιαύτην ἐπιστασίαν» (Ν. Τωμ. ὁ.π.). Ἐκτοτε καὶ

μέχρι τοῦ 1809 χρόνου τοῦ θανάτου του¹⁰ ἐκλέγεται συνεχῶς ὁ Ζωσιμάς ἐπίτροπος τοῦ Ἑλληνομουσείου μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ συγκεκριμένα τὴν 15)27 Γενάρη 1810 μεταξὺ τριῶν ὑποψηφίων προταθέντων ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη τῆς Κοινότητος Ροδοκανάκη, ὁ ἐπίσης Γιαννιώτης Παναγιώτης Πάλλης μετ' ἡφους 11 κατὰ ἐνός. Ὁ Πάλλης αὐτὸς ποῦ ἦταν μεγαλέμπορος πατέρας τῆς ποιήτριας Ἀγγελικῆς Πάλλη - Βαρδολομαίη παιδί δὲ τοῦ Γιαννιώτη ἄρχοντα Ἰωάν. Πάλλη καὶ ἀδελφὸς τῶν Μπαλάνου, Λάμπρου καὶ Ἀναστασίου, διορισμένος μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου πρόξενός του γενικὸς στό λιθόρνο, ἔδειχνε ἐξαιρετικὰ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴ Σχολὴν ἐνδιαφέρον, γι' αὐτὸ καὶ ἐξακολουθητικὰ ἀπὸ τότε ἐκλέγονταν ἐπιστάτης τῆς. Δεῖγμα τοῦ θερμοῦ καὶ πάντα ἀμειώτου ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ἐνδιαφέροντος, ποῦ ἐπεδείκνυε ὁ Πάλλης αὐτὸς σὰν ἐπιστάτης τῆς, εἶνα καὶ τὸ ὅτι στίς 10 Φλεβάρη 1810 πρωτοστατεῖ στὴ λήψη ἀπόφασης «ὅτι εἶνα χρεία διὰ τὸ Σχολεῖον νὰ καλλωπισθῆ καὶ ἀνοιχθοῦν τὰ παράθυρα διὰ περισσώτερου φῶς πρὸς ὠφέλειαν τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ διδασκάλου...» Τὴν δὲ 19)31 Γενάρη 1811 ἐπανεκλέγεται ὁ ἴδιος «διὰ νὰ προβλέψη καὶ μερικὰ ἄλλα χρειάζοντα βιβλία διὰ τὸ Σχολεῖον καὶ τῷ ἐδόθηκεν ἡ ἄδεια νὰ τὸ βάλλῃ εἰς ἔργον...» (Ν. Τωμαδ. ὅ.π. σελ. 107) καὶ ἐξακολουθητικὰ μετὰ ταῦτα ἐκλέγονταν στὴ θέσιν αὕτη ὁ Παν. Πάλλης.

Ἐκτὸς τοῦ ὑπογραφέντος μεταξὺ τοῦ Γρηγορίου καὶ τῶν ἐπιτρόπων τῆς Κοινότητος γνωστοῦ συμφωνητικοῦ πάρθηκε ἀπὸ τοὺς ἴδιους ταυτόχρονα (7)19)2 - 1805) ἄλλη ἀπόφασις «νὰ δωθῶσι (εἰς τὸν Γρηγόριον δηλ.) εἰς μισθὸν προφωρία 12 τὸν καθέκαστον μῆνα μετ' ἡφους του νὰ μαθαίνει ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γένους μας εἰς τὸ Σχολεῖον ὅπου ἐπὶ τούτῳ θέλει γένει εἰς τὰ ὀσπίτια τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὰς 9 ὥρας τῆς ἀυγῆς ἕως τὰς 12 καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς ἡμῆσι μετὰ ἡμιμεσήμερον ἕως τὰς 5½. Ἐπειδὴ τις χρειάζεται ὀσπίτιον ἀνάλογον διὰ τὸ διδῶλον ὅπου νὰ γένῃ τὸ ἀναγκαῖον Σχολεῖον νὰ δωθῆ ἡ ἄδεια τῶν ἐπιτρόπων εὐρον τὸν τόπον νὰ πάρουν μάλιστα ὅλο τὸ πρῶτο πιάνο (πρῶτο πάτωμα) ἀπὸ ὀσπίτια τῆς Ἐκκλησίας μέσα εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ὅπου τῶρα κατοικεῖ ἡ Ἰγγλέδια νὰ γίνεταί τὸ αὐτὸ σχολεῖον καὶ κελιά ὅπου ἦθελαν χρειασθῆ» (Ν. Τωμαδ. κη: Ὁ Ἀνδρέας Κάλβος ἀπὸ λιθόρνον εἰς Φλωρεντίαν. ἀφιερ. εἰς Κ. Ἄμμαντ σελ. 172 - 3)¹¹.

Στὴν ἴδια αὕτη συνεδρίασις τῶν ἐπιτρόπων ἀποφασίστηκε νὰ δίνωνται στό Γρηγόριο τρεῖς ἐπὶ πλέον τζεκίνια (χρυσᾶ νομίσματα) τὸ μῆνα γιὰ νὰ παρῶναι τοὺς δασκάλους του τῶν ξένων γλωσσῶν μετ' ἡφους τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταδίδου τοὺς μαθητὰς του τοῦ Ἑλληνομουσείου ὅσα ὁ ἴδιος ἐμάθαινε.

Κατὰ τὶς πληροφορίες τοῦ καθηγητῆ Τωμαδάκη ἀσχοληθέντος ἐπανειλημένα μετ' ἡφους —ἐφαπτόμενο συχνὰ πρὸς τὰ ἐφηβικὰ χρόνια τοῦ ἐθνικοῦ ποιητῆ Κάλβου— τὸ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο τῆς Κοινότητος, λειτούργησε στὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας τῆς (Ἀγίας Τριάδος), ἡ ὁποία, καθὼς σημειώνει ὁ πιὸ πάνω ἐρευνητής (ὅ.π. σελ. 173), δὲν ἔβλεπε τότε πρὸς τὸ δρόμο ἐμποδιζόμενη ἀπὸ διάφορα ὀγκώδη κτίσματα ποῦ γκρεμίστηκαν τὸ 1908. Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ κτίσματα μὴ σωζόμενα σήμερα ἐστεγάζονταν τὸ Ἑλληνομουσεῖο.

Πολὺν καιρὸν ὁ Γρηγόριος, παρὰ τὴ γνωστὴ ἀναπηρία του καὶ τὴν τέλως σχεδὸν ἄγνοια τῶν ζωντανῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, κατόρθωσε μετ' ἡφους πρὸς τὴν ἀπάθειαν νὰ κινεῖ τὸν ἀνυπόκριτο θαυμασμό μας, ν' ἀποχτήσῃ μόρφωσιν εὐροπαικῆ καὶ νὰ γίνῃ ὄχι μονάχα λαμπρὸς δάσκαλος τῶν κλασσικῶν γραμμάτων, τῆς ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας ἀλλὰ καὶ συγγραφεὴς δυὸ ἀξιόλογων ὀγκωδῶν ἔργων Ἑλλην. ἱστορίας του δηλ. καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ μιλήσῃ παρακάτω. Πόση δὲ ἦταν ἡ ἐκτίμησις τῆς Κοινότητος πρὸς τὸ νεαρὸ καὶ ἀεισώματον, ποῦ προτοῦ ἀκόμα συμπληρώσει δυὸ χρόνια παραμονῆς στό λιθόρνο καὶ σὲ ἡλικία μόλις 29 ἐτῶν εἶχε ἔτοιμη τὴν πολυσέλιδη καὶ μοναδικὴν γιὰ

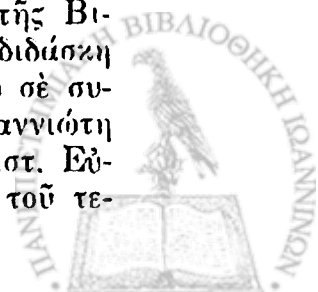
ἐποχή του ἱστορία του, φαίνεται ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Παν. Πάλλη ἐπιστάτη τῆς Σχολῆς καὶ ἀπὸ τὶς μὲ εἰσήγησὴ του λαμβανόμενες κατ' ἔτος ἀποφάσεις τῶν ἐπιτρόπων, πὺν ἀνανέωναν τὸ συμφωνητικὸ ἐπαναπροσλήψης του. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀποφάσεις (15)27 Ἰουνίου 1814) ἀναγράφεται ὅτι «ἀπὸ τὸν διδάσκαλον ὄχι μόνον τὸ γένος εὐρίσκειται εὐχαριστημένον ἀπὸ τὴν καλὴν του διαγωγὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταὶ οἵτινες εὐδοκίμησαν παρ' αὐτοῦ διδασκόμενοι...» (Τωμαδ. ὁ.π. σελ. 174).

Τὴ Σχολὴ ὁ Γρηγόριος, πὺν στὰ χρόνια του πῆρε μιὰ ξεχωριστὴ, καθὼς γράφει ὁ Βέης, ἀνύψωσε καὶ ἔφθασε νὰ γίνῃ ἀληθινὸ Ἑλληνομουσεῖο, ὑπηρετήσε ἐπὶ ἔνδεκα συναπτὰ χρόνια διδάσκοντας, ἱερουργώντας καὶ συγγράφοντας ὡς τὸν πρόωρον θάνατό του, ἐπισυμβάντα ἀπὸ ἄγνωστη αἰτία τὴν 4)4)1816. Καθὼς πληροφοροεὶ ὁ Περ. Ζεολάντης, πὺν ἐρεῦνησε τὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἑλλ. Κοινότητος τοῦ Λιθόρνου καὶ πὺν σ' αὐτὸν χροιστᾶμε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν σχετικῶν εἰδήσεων, τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία βαπτίσεων καὶ γάμων τῆς μνημονεύουν συχνότατα κατὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα τὸ Γρηγόριο, ἰδιαίτερα κατὰ τὰ ἔτη 1807 - 1809, πὺν συνεχῶς ἐφημέρευε καὶ κατὰ περιόδους στὰ μετέπειτα.

Κατὰ τὸ Μάη τοῦ 1811, σύμφωνα μὲ ἀποκείμενα στὸ Ἀρχεῖο τῆς Κοινοτήτος στοιχεῖα (Π. Ζεολάντη ὁ.π. σελ. 339 - 42) ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τὴν ἀκύρωσιν τοῦ ἄρθρου, πὺν τὸν ὑποχρέωνε νὰ ἱερουργῇ στὴν ἀνάγκη ὁ Γρηγόριος (ἐπιστολὴ του τῆς 11.5.1811 πρὸς Παν. Πάλλη). Κατόρθωσε δὲ νὰ γίνῃ δεκτὸ τὸ αἴτημά του, καθὼς φαίνεται ἀπὸ εὐχαριστήριον δικό του γράμμα (20.5.1811) πρὸς τὸν ἴδιο Πάλλη. Κατὰ τὸ συνταχθὲν ὁμως συμφωνητικὸ τοῦ 1814 ἡ Κοινότης ἐπεχείρησε νὰ τοῦ ἐπιβάλῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἱερουργίας, διότι δὲ ἀοηθήθη ἐπίμονα ὁ Γρ., δυσαρροστήθησαν οἱ Ἄρχοντες, τοὺς ὁποίους μὲ ἄλλη ἐπιστολὴ του (πρὸς Ἀλ. Πατριὸν 6.7.1814) προσπαθεῖ νὰ ἐξιλεώσῃ ὁ Δάσκαλος. Φαίνεται πὺς τὰ ἱερατικὰ του καθήκοντα πὺν ἐπίμονα προσπαθοῦσε νὰ ἀποφύγῃ ὁ Γρηγόριος καὶ στὰ ὁποῖα μποροῦσαν νὰ τὸν ἀντικαταστήσουν ἄλλοι ὑπάρχοντες ἐκεῖ παπᾶδες, πὺν δὲν ἦταν καὶ δασκάλοι —μ' αὐτοὺς δὲν ἤθελε ἴσως νᾶρχετᾶι σὲ προστριβὲς— τοῦ ἔτροωγαν πολύτιμο χρόνο ἀποσπώντας τὸν ἀπὸ τὸ κύριον διδακτικὸ καὶ συγγραφικὸ του ἔργο, πὺν τόσο τὸν ἀπορροφοῦσε. Τελείωνε τότε τὴν Ἀρχαιολογίαν του καὶ δὲν τοῦ περισσεύε, καθὼς σὲ γράμμα του ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, χρόνος οὐδὲ ν' ἀναπαυθῆ. Ὁ θάνατος ὁμως τὸν βοῆκε μεσοστρατὶς καὶ στὴν ἀκμὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δημοσιοποιότητός του, μόλις 38 χρονῶν, ἀνακόπτοντας τὸ λαμπρὸ παιδευτικὸ καὶ διαφωτιστικὸ του στάδιο. Στὸ βιβλίον ἀποβιωτηρίων ποιήσεων τῆς ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν τοῦ λιθόρνου σημειώνεται: «1816 Μαρτίου 23 (4 Ἀπριλίου ν.ῆ.). Ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ ὁ Ἱεροδιδάσκαλος Γρηγόριος Ἀρχιμανδρίτης, Παλιουρίτης Ἰωαννίτης καὶ ἐτάφη ἐν τῷ κοινῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Γένους παρ' ἐμοῦ Ἰωακείμ Ἱερομονάχου Βαλαμόντε ἐφημερίου ὄν χρονῶν 38» (Ν. Τωμαδ. ὁ.π. σελ. 174).

Ἡ διαθήκη τοῦ Γρηγορίου, πὺν συντάχθη μετὰ τὴ φροντίδα τοῦ ἴδιου ἀραπίνου Ἱερομονάχου Ἰωακείμ Βαλαμόντε Λευκάδιου μαζί μ' ἕνα πλῆθος ἐπιτολῆς του ἀπευθυνόμενες στὴν Κοινότητα καὶ ἀναφερόμενες σὲ πλῆθος μεταξὺ τοῦ ἴδιου καὶ αὐτῆς ζητήματα, ἀπόκειται στὰ Ἀρχεῖα τῆς καὶ ἀναμένει τὸν μελετητὴ καὶ ἐκδότη τῆς¹².

Μ' αὐτὴ ὁ Δάσκαλος ἀρῆνει τὴ μικρὴν του περιουσίαν σὲ ἀγαθοεργὰ κατήματα τῶν Γιαννίνων καὶ στοὺς συγγενεῖς του στὸ χωριό, μέγα μέρος τῆς Βιοθήκης του στὴν Καπλάνειο Σχολή, ὅπου ἀκόμα τότε ἐξακολουθοῦσε νὰ διδάσκῃ Ψαλίδας, ἀριθμὸ δὲ βιβλίων του στὸ μοναστήρι τῆς Παλιουρῆς. Ἀπὸ τὸ σὲ συγχεῖα ὁμως καταχωροῦμενο γράμμα τοῦ εἰς Λιθόρνον εὐρισκόμενον Γιαννιώτη ὄνομα Δημητρίου πρὸς τοὺς γνωστότατους προεστοὺς τῆς πόλης μας Χριστ. Εὐμῆμιον καὶ Σταῦρο Ἰωάννου (περιεχόμενον στὸ δημοσιευμένο ἤδη Ἀρχεῖο τοῦ τε-

λευταίου — 'Ηπ. Χρον. ΙΔ' σελ. 227—8), δύομισυ περίπου χρόνια μετά τὸν θάνατο τοῦ Γρηγορίου, δὲν εἶχε καταστῆ δυνατὴ παρὰ τὶς σχετικὲς ἐνέργειες τῶν ἐνδιαφερομένων ἢ ἐκτελέσεις αὐτῆς τῆς διαθήκης του ἀπὸ κἀνέλπιστον ἰσχυρογνωμίαν, καθὼς γράφει ὁ Δημητρίου, τῶν εἰς Λιθόρνο ὀφειλετῶν του. Καὶ νὰ τὸ γράμμα:

«23 8)βρίου 1819. Λιθόρνο. Ἀπὸ τὸν Κώστα Δημητρίου. Τοῖς εὐγενεστάτης κυρίοις μου κυρίοις Σταύρω Ἰωάννου καὶ Χριστοδούλῳ Εὐθυμίῳ προσκυνητῆς. Εἰς Ἰωάννινα.

1816 8)βρίου 21 Λιθόρνο.

Ἐν καιρῷ ἡξιώθην τὸ εὐγενές σας 21 Ἰουλίου διὰ μέσου τοῦ αὐτοῦ κυρ Σωτήρη μου (ἴσως ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Σταύρου Ἰωάννου) καὶ τὰ ἀνήκοντα γράμματά σας πρὸς τοὺς ἐδῶ ἐπιτρόπους μακαρίτου κυρ Γρηγορίου Παλιουρίτου τὰ ὁποῖα εἰθὺς ἐνεχείρισα καὶ ἐζήτησα κατὰ τὴν προσταγὴν σας τὴν βιβλιοθήκην καὶ μετρητὰ τοῦ μακαρίτου διὰ νὰ πράξω τὰ πάντα κατὰ τὸν διορισμὸν σας καὶ χρέος μου οἴτινες προθύμως μοῦ ἀπεκρίθησαν θέλουν τὸ ἀκολουθήσει. Ἐγὼ δὲ φροντίζοντας νὰ ἐπιτύχω τὴν εὐκαιρίαν ἐξαποστολῆς πραγμάτων καὶ ἐλπίζοντας νὰ λάβω τὰ μετρητὰ διὰ νὰ σᾶς ἀποκριθῶ μὲ τὴν στάλσιν καὶ σὺναξιν ἐσιώπησα ἕως σήμερον. Βλέποντας ὅμως τὴν μὴ ἐτοιμασίαν καμμίας ὀξαζιόνος διὰ Σαλαῶρας καὶ διὰ τὸ Κων(σ)πολιν κάμπιον παρ. 239 ἢ ρ. ἐβίασα μὲ τὰς παρακαλέσεις μου τοὺς ἐπιτρόπους νὰ μοῦ δώσουν κἂν τὰ μετρητὰ διὰ νὰ μὴ χάσω τὸ ἄνω ἐπωφελέστατον κάμπιον μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι οἱ χρεῶσται τοῦ μακαρίτου θέλουν τὰ πληρώσῃ τὸν Φεβρουάριον ὅπου τότε τελειώνουν αἱ σκρίται. Ἐγὼ ἐπρόσφερα τῶν ἐπιτρόπων τὸ ἄδικον ὅπου κάνουν οἱ χρεῶσται πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐκκλησίας μὲ τὰ ἄτοπα δικαιολογήματά των βαστώντες τὰ μετρητὰ μὲ 4% διάφορον τοῦ γρόνου καὶ ἐκεῖνοι νὰ πληρώνουν τὸ 20 νὰ χάσωμεν ἔτι καὶ τὸν νῦν κάμπιον ἐστάθιματα ἢ δικαία μου πρότασις προσφέρουσα παρὰ τοὺς ἐπιτρόπους. Βλέποντας λοιπὸν τὴν ἔλλειψιν ὀξαζιόνος διὰ τὴν στάλσιν εἰδὼν καὶ τὴν ἀνέλπιστον ἰσχυρογνωμίαν ποὺ ἠκολούθησε διὰ τὰ μετρητὰ κάμω τὸ χρέος μου σήμερον νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι τυχοῦσα μου εὐκαιρία διὰ Σαλαῶραν καὶ συναζόμενα τὰ μετρητὰ θέλω πράξῃ εἰς τὰ πάντα κατὰ τὴν προσταγὴν σας μένοντας ἀναπαυμένος...

Ὁ δοῦλος σας πρόθυμος
Κωνστ. Δημητρίου»

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Τοῦτο συνέβη καθὼς πιστεύω κατὰ τὸ 1792 ἐπειδὴ σὲ κτητορικὴ τῆς βρύσης τῆς μονῆς ἐπιγραφή μὲ ἡμερομηνία 30.9.1791 τὸ ὄνομα τοῦ Παλιουρίτη δὲν μνημονεύεται μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς μονῆς, ἀπὸ δὲ τὸ 1792 ὡς τὸ 1803 ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν μοναχῶν ποὺ ἐνεργοῦσαν τὶς εἰσπράξεις κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Πανηγυριοῦ (8 Σεπτ.) καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «διάκονος» ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸ Γρηγόριό μας.

Στὴν κτητορικὴ ἄλλωστε τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς ἐπιγραφή (1796) ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν τότε πατέρων, τελευταῖος στὴ σειρά, καὶ ὁ Παλιουρίτης σὺν «Γρηγόριος ἱερεὺς διάκονος», πράγμα ποὺ δείχνει πὺς ὡς τὸ χρονον αὐτὸν τουλάχιστον ἐξακολουθοῦσε νὰ διαβιώνει μόνιμα στὸ μοναστήρι. Ἀπὸ τὸ ἐπόμενο ἴσως ἔτος (1797) μεταβαίνει στὰ Γιόρτανινα γιὰ φοίτηση, στὶς Σχολές τους, γιατί ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα παύει ν' ἀναφέρεται στὸ κοινὸν τῶν ἀδελφῶν τῆς μονῆς.

(Καίτα καὶ σχετικὲς μὲ τὴν Παλιουρὴ ἐργασίες μου: 'Ηπ. Ἐστία τόμ. ΙΑ' καὶ ΙΒ')

2) Ἡ ὀρθὴ ἐπωνυμία τοῦ Μοναστηριοῦ δὲν εἶναι «τῶν Παλιούρων» καθὼς πολλοὶ ἐρεινητῆς (Τωμαδάκης, Μ. Γιαννοπούλου κ.ἄ.) ἀναγράφουν, ἀλλὰ «τῆς Παλιουρῆς ἢ Παλιουριώτισσας», ὅπως ὠνόμασαν τὴν Παναγιά, ποὺ εἰκόμισιά της βρέθηκε, κατὰ σωζόμενὴν παράδοση, σὲ παλιουριά (ἀφθονοῖν στὸν τόπο) καὶ στάθηκε ἀφορμὴ ν' ἀνεγερθῇ ἐκεῖ:

λιότερα ομώνυμο έκκλησάκι. Ὁ Παλιουρίτης γράφει συχνά: «Παλαιωρῆς», παράγοντας ἴσως τὴ λέξη ἀπὸ τὸ «Παλαιὸν Ὠρεῖον», ἀρχαία κλασσικὴ πολιτεία, πὺν τοποθετεῖται ἐκεῖ κοντά. Ἑτυμολογία καὶ γραφὴ ὄχι σωστὴ βέβαια. (Κοίτα πὸ πάνω ἐργασίες μου καὶ Ν. Βέη: Καλθικά Μελετήματα Ν. Ἑστία 1947 τ. 489 σελ. 1385 σημ. 5).

3) Σχετικὰ μὲ τὴ δράση τῶν Ἑλλήνων τοῦ λιβόρνου κοίτα στὴν παραπάνω μελέτη τοῦ Ν. Βέη καὶ εἰς Ρ. Γαρταγάνη: Ἄνθρ. Κάλθος σελ. 11 κ.κ.).

4) Ἀπὸ γράμμα τῆς Κοινότητος τοῦ Λιβόρνου μαθαίνουμε πὺς: «ἔτει 1760 μηνὸς Ἰανουαρίου ὀγδοὴ ἡμέρα Κυριακῆ εἰς τὰς ὥρας ἑννέα ἔγινεν ἡ πρώτη λειτουργία (στὴν καινούργια ἐκκλησία τῆς Ἀγιατριάδας) καὶ ἐμοιράσθησαν λαμπάδες κοινῶς ὁλουνῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν...» (Π. Ζερλέντη: Περὶ τῆς ἐν λιβόρνῳ Ἑλλ. Σχολῆς - Προσθήκαι - ΔΙΕΕ τ. 8 σελ. 109).

5) Γνωστοὶ δασκάλου τοῦ Σχολείου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1775 τοῦλάχιστον ὑπῆρξαν ὁ λογιώτατος σὺρ Παναγιώτης Θωμᾶς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ζακύνθιος ἱερομόναχος Ἀκάκιος, ὁ ὁποῖος τὸ 1792 ζητήσας αὔξηση τοῦ μισθοῦ του ἀπὸ τὴν Κοινότητα καὶ μὴ δικαιωθείς ἀναχώρησε γιὰ τὴ Βενετιὰ ὅπου ἀσπάσθηκε τὸν Καθολικισμό (κοίτα καὶ Ν. Τωμαδ.: Ναοὶ καὶ Θεομοί... εἰς ΕΕΒΣ. τ. 16 σελ. 106). Διδάσκαλος ἐπίσης τοῦ κοινου Σχολείου τῆς Κοινότητος καὶ ἐπίτροπος μαζί τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγιατριάδας χρημάτισε γιὰ λίγο (1803 - 4) καὶ ὁ Χρυσάφ. Χατζηβασιλείου ὁ γνωστότατος Χριστοφ. Περραιβὸς συναθλητῆς τοῦ Πρωτομάρτυρα καὶ συνεχιστῆς τοῦ ἔργου του στὴν Ἑλλάδα (Ρ. Γαρταγάνη ὁ.π. σελ. 23).

6) Ἀπὸ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1803 ὁ Μιχ. Ζωσιμᾶς μὲ διάταγμα σχετικὸ τῆς Ἑπτανησιακῆς Γερουσίας διωρίσθηκε προξενικὸς πράκτοράς της στὸ Λιβόρνο σὲ ἀντικατάσταση τοῦ ἀπολυθέντος Βινζένζου Κάλθου, θείου τοῦ ποιητῆ. (Κοίτα Ρ. Γαρταγ. ὁ. π. σελ. 14 καὶ Δ. Θερεϊανοῦ: Ἄδ. Κοραῆς Β' σελ. 186).

7) Ὁ Γούδας γράφοντας περὶ τοῦ Ἀλεξίου Νούτσου (Βίοι Παράλλ. Στ' σελ. 384, ἀναφέρει, ἀπληροφόρητος ἴσως, ὅτι αὐτὸς εἶχε τρεῖς ἀδελφές τὴ Σωσάνα, τὴν Ἀγγελικὴ καὶ τὴ Χρυσή, καὶ ὄχι ἄλλον ἀδελφόν. Στὸ σπίτι τοῦ Ζαγορίου προεστοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον στενὰ συνδέονταν ὁ Ψαλίδας, θὰ προσλήφθηκε ὁ Γρηγόριος μὲ σύσταση χωρὶς ἄλλο τοῦ Δυσόλιου του, πὺν δὲν ἔπανε νὰ τὸν προστατεύη καὶ μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του ἀπὸ τὴν Καπλιάνειο. Μεταξὺ δὲ τῶν συνδρομητῶν τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Γρηγορίου περιλαμβάνεται καὶ ὁ «Εὐγενέστατος Ἀρχων λογοθέτης Ζαγορίου Ἀλέξιος Νούτζου» (Ἡπ. Χρονικ. I σελ. 149).

8) Σὲ γράμμα του ὁ Κοραῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρο Βασιλείου (5.12.1804) γράφει μεταξύ ἄλλων: «Ἐπειδὴ περὶ Ζωσιμᾶ ὁ λόγος μὴ λησιμονήσης παρακαλῶ νὰ μὲ σημειώρης τὸ ταχύτερον, πὺς ἔχει καὶ πὺν ἐσώθη ἀπὸ τὴν λοιμικὴν νόσον τοῦ λιβόρνου. Μὴν ἐρωτᾶς πόσον μὲ θλίβει ἡ μέριμνά του μάλιστα διὰ τὴν ἀργοπορίαν εἰς τὸ νὰ ἀποκριθῆ εἰς ἴαν μου τῶν τελευταίων ἐπιστολῶν...» Ν. Δαμαλά: Ἐπιστ. Κοραῆ Α' σελ. 546). Σὲ ἄλλην μεταγενέστερην ἐπιστολή του πρὸς τὸν ἴδιον Βασιλείου ὁ Κοραῆς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ζωσιμᾶς (ἀρχῆς Μαρτίου 1805) «δὲν εἶχε ἀκόμη ἐπιστρέψει εἰς Λιβόρνον...» (ὁ. π. σελ. 580).

9) Ἰδρύθηκε τὸ 1805 γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ κατάρτιση τῶν πολυπληθῶν νέων τῆς κοινότητος καὶ ὀνομάσθηκε κατὰ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς Ἑλληνομουσεῖο (Κυθωνίες, Πάφος εἶχαν ὀμώνυμα σχολεῖα), ἴδρυμα δηλ. ὅπου ἐθεραπεύονταν οἱ κνηγνημένες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα Μούσες, ἰδέα πὺν τραγούδησε σὲ μιά ἀπὸ τὶς ὁδές του καὶ ὁ Κάλθος. Ὁ Ν. Τωμαδάκης στὴ γνωστὴ μελέτη του «Ναοὶ καὶ Θεομοί τῆς Ἑλλ. Κοιν. Λιβόρνου» (σελ. 1) δημοσιεύει φωτογραφία, πὺν εἰκονίζει τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγιατριάδας καὶ τὸ Ἑλληνομουσεῖο δίπλα της, ὅπως ἦταν στὰ χρόνια τῆς Ἑθνεγεροσίας.

10) Ὁ Μιχ. Ζωσιμᾶς ἀπέθανε στὸ Λιβόρνο στίς 1.7.1809 καὶ θάφτηκε στὸ παλιὸ γροταφεῖο τῆς Κοινότητος. Ἐπιγραφή στὴ ταφόπετρά του γράφει: «Α)Ω Μιχαὴλ ὁ Ζωσιμᾶς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἐνθάδε κεῖται μακάριος μὲν τῶν πλείστων ἀγαθῶν ἅμα τοῖς φίλοις

ἀδελφοῖς αἴτιος Ἕλλησι κατέστη φθόνω τῆς τύχης ἀθέατος τῆς ὅσον οὐκ ἤδη παρούσης ἑλληνικῆς εὐδαιμονίας τελευτήσει ἡλικίας ἔτει μζ' α' Ἰουλίου αωθ'». (Κοίτα καὶ Π. Ζεφλ. ὅ.π.). Τὸ θάνατο τοῦ Ζωσιμᾶ, μεγάλου εὐεργέτη καὶ προστάτη τῶν Μουσῶν, ἀνάγει εἰς τὸν Κοραῆ μὲ γράμμα του (11.7.1809) ὁ ποιητὴς Κάλβος. (Κοίτα Ν. Δαμαλά ὅ.π. Β' σελ. 49 - 50).

11) Τὴν ἐργασία αὐτὴ τοῦ καθ. Τομαδάκη, δυσεύρετη ἐδῶ, εἶχε τὴν εὐγενῆ καλοσύνη νὰ μοῦ στείλῃ ὀλόκληρη φωτογραφημένη ὁ ἐκλεκτὸς φίλος Λ. Βρανούσης, πρὸς τὸν ὁποῖο ἐκφράζω καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὶς θερμὰς μου εὐχαριστίας.

12) Κινημένος ἀπὸ τὴ σημείωση 1 τῆς σελ. 174 τῆς πρὸ πάνω ἐργασίας τοῦ κ. Τομαδάκη, ὅπου ἀναφέρει ὅτι κατέχει πλῆθος σχετικῶν μὲ τὸν Παλιουρίτη πληροφοριῶν, ποὺ σταχυολόγησε ἀπὸ διάφορες πηγὰς κατὰ τὶς εἰς Λιδόρονο μελέτες του, τόλμησα νὰ ζητήσω μὲ γράμμα μου ὀλίγες, γιὰ πληρέστερη ἐνημέρωσή μου. Δὲν ἀξιώθηκα ἀπαντήσεως.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΣΕΡΕΜΕΤΗ

Δρ. Δικαίου

ΑΝΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ " AUDIENTIA EPISCOPALIS "
ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ
(ΙΔΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ 16 - 18^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑΣ) *

Μετ' άνεκδότων έγγραφων

ΑΡΙΘ. 4.

ARM. D. BUSTA 26 - Νο 382

(Δικογραφία διαζυγίου 'Ανεζίνας Σπυρωνή κατά Φραγκίσκου Μούσου-
ρα έκ φύλλων 16, έξ ών γεγραμμένα μέχρι 9α, τὰ δ' υπόλοιπα λευκά).

«21: Σεπτεμβρίου(ου) 1765: Βενετία

Ένεφανίσιθη έμπροσθεν του πανερωτάτου μητροπολίτου και με την προσταγήν του εις τό οφφ(ίχι)ον ή 'Ανεζίνα θυγατέρα του ποτε 'Ιωάννου Βαπτισ(του) Σπυρωνή, από τό 'Τζερίγο, ως συμβία του Φραντζέσκου Μούσουρα, από τους Κορυφούς, κάτοικος από πολλούς χρόνους εις έτούτην την πολιτείαν, ή οποία έφανερώσεν ως έπακολουθεϊ.

Είμαι χρόνοι 25: όπου εγώ διά κακήν μου τύχη, έπέρασα εις γάμον πρώτον με τον Φραντζέσκον Μούσουρα, από τους Κορυφούς, ό οποίος με όλον, όπου πριν με εύλογηθη, μου έδωκε, να καταλάβω ότι είναι νοδάτος, και πως έχει τον τρόπον εις τό να κυβερνά γυναίκα και φαρμείαν, και αυτός ήταν πτωχότατος, και σολτάδος, μόνον εγώ έμενα εύχαριστημένη, δίδοντας, πάντα ταίς έλπίδες μου εις τον Θεόν να μάς κυβερνήσῃ. "Επειτα όπου με εύλογηθη απερνώντας μερικός καιρός, έμίσειψε με τον καπετάνιον του δια τον λεβάντε και έστάθη έξω από την Βενετίαν εις τό ταξίδιον 16: μήνας και όταν έγύρισε, ηύρε γεννημένον ένα παιδίον άρσενικόν, τό όποϊον είχα εγκαστροφθῆ με αυτόν και πάλι, ύστερα από όλίγον καιρόν έμίσειψε, όμοί(ως), έπῆγεν εις τον λεβάντε, με τον καπετάνιον του, ως και την πρώτην φοράν και απερνώντας έξ μήνας ήλθεν και έστάθη, με του λόγου μου, τρεις μήναις, έπειτα έπῆγε εις τό Ροβίνιο, δια υπόθεσιν του καπετάνιου του, και όταν ήλθεν όπισω [. . . .] και έσυγκατοίκισε μαζί μου έπτά μήναις εις όλο αυτό τό διάστημα, από την ώραν όπου με εύλογηθη, χωρίς εύσπλαχνίαν έγινε φθορ(εως) τῆς πτωχικῆς μου προικός, μην αφήνοντάς μου τό παραμιζρότερον, τόσον όπου και τό πάπλωμα από τό κρεββάτι μου και αυτό τό έπῆρε, αφήνοντάς με εις άκραν δυστυχίαν. Έκολληθη

* Συνέχεια έκ του προηγουμένου, σελ. 300.

με μίαν γυναῖ(κα) Λουγρέτσα τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὴν Δαλματίαν, καὶ ἦτον μὲ αὐτὴν ἐνωμένος ἰα: χρόνους, χωρὶς νὰ λάβῃ (τὴν) παραμικρὰν φροντίδα διὰ λόγον μου, οὔτε κ' ἂν νὰ στοχαστῆ ποτὲ πὼς εἶχε χροέ(ος) εἰς ἐμὲ τόσον διὰ τὸν δεσμὸν ὅπου ἦτον ἀναμεταξύ μ(ας). ὅσον καὶ διατὶ ἐγὼ, ἔμεινα ὑστερημένη ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸ προικίον μου, μὴν ἠμπορῶντας [ἀλλεοτρόπως], ὑπόφερα, ὡς ἠμπόρεσα εἰς τὸ διαστήμα αὐτό, ἀμὴ αὐτὸς ποσῶς δὲν ἐμετανόησε, ἀλλὰ ἔμεινε εἰς τὴν κακίαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, ὥστε ὅπου ἡ ἴδια πάλῃ ἀνωθεν γυναῖκα Λουγρέτσα, ἐβαρέθη νὰ εἶναι ἐνωμένη μὲ αὐτὸν καὶ ἐτραβήθη, ἀλλ' αὐτός, καὶ τότε δὲν ἐνεθυμήθη πὼς ἔχει γυναῖκα νόμιμον καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν λόγον μου, διὰ νὰ συζησωμε, καὶ νὰ ἔχῃ τὴν φροντίδα ὅπου πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἄνδρ(ας) πρὸς τὴν νόμιμόν του γυνή, ἀλλὰ ἠῦρεν ἄλλην, μία κάποιαν γυν(αῖκα) λεγόμενη Ρό[σ]α, καὶ εἶναι καὶ συγκατοικεῖ μὲ αὐτὴν ἐδῶ εἰς τὴν Βενετία εἰς τὸν Σάντι Ζάπο Κόστα Ρίκα. Ἐγὼ κινημένη ἀπὸ τὸ παράπονο καὶ καταφρόνεις δὲν ἔλειπα πολλαῖς φοραῖς νὰ ἀναφέρω τὸ παράπονόν καὶ δίκαιόν μου εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν ἐφημερίους τῆς ἐκκλησί(ας) τοῦ Ἁγί(ου) Γεωργίου, αὐτοὶ δὲ πᾶντα μοῦ ἀπεκρίθησαν, πὼς δὲν ἔχουν ἐξουσίαν, οὔτε ἠμποροῦν νὰ βάλουν χεῖρας εἰς τέτοιαν ὑπόθεσιν, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι [ἔργον] ἐδικόν τους καὶ μὲ ἐπαρηγοροῦσαν μὲ λόγους, λέγοντάς μου νὰ ἔχω ὑπομονήν, ἕως οὗ ἂν τύχῃ νὰ μετανοίωσῃ καὶ αὐτὸς καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς αἴσθησιν. Τέλος πάντων μὲ τὸ νὰ οἰκονομήσῃ ὁ Θεὸς νὰ ἔχωμε ποιμένα καὶ ἐπιστάτη εἰς τὰς ψυχὰς μ(ας) τὸν Πανιερώτατον, προστρέχω δακρυροοῦσα, καὶ μὲ ὄλην τὴν ταπείνωσιν, εἰς τὰ σπλάχνα τῆς μητρὸς μου ἁγίας ἐκκλησί(ας), καὶ εἰς τὴν πατρικὴν προστασίαν τῆς πανιερότητός του διὰ εὐσπλαχνίαν, νὰ οἰκονομήσῃ τὴν κυβένησιν τῆς ψυχῆς μου, ἐλευθερώνοντάς με ἀπὸ τὸν ἀνωθεν κακοπροαίρετον Φραντζέσκο καὶ κατὰ τοῦ μυστηρίου μὲ τὸ νὰ μοῦ δώσῃ τὸ διαζύγιόν μου, νὰ ἀπεράσω εἰς δεύτερον συνοικέσιον, μὴν τύχ(η) καὶ κινδυνεύσω εἰς κανένα ψυχοφθόρον κακόν, ἀλλὰ νὰ τὸ καὶ νὰ εἶμαι εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τελειώσω, ὡς χριστιανὴ καὶ ὡς καλιότερη θέλει οἰκονομήσῃ ὁ Θεός.

Ἐρωτήθη πὼς ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἰδῇ καλεότερα ἢ δικαιοσύνη, τὰ ὅσα, ὡς ἀνωθεν ἐφανέρωσε.

Ἀπεκρίθη, ἃς ἐξετάσῃ ἡ δικαιοσύνη τὸν μαστρ. Ἀποστόλη Ἀρτινὸ Παπουτζῆ, τὸν Τζώρτζη Φακορέλην καὶ τὴν γυν(αῖκα) Ἀντριάνα Λεοντζῆνη, συμβία τοῦ Λυμπερίου Λεοντζῆνη καὶ τότε ἡ δικαιοσύνη, θέλει ἰδῆ βέβαια, ὅσα ἐγὼ ἐφανέρωσα εἰς ὀλιγολογίαν καὶ μὲ ὅλην τὴν ταπείνωσιν, εἰς τὰ ὅποια [ἀπευθύνουμαι] καὶ ζητῶ νὰ γένη ἐξετάσις, κατὰ τοὺς νόμους, ὡς οἴτως τὰ γραφόμενα λαμβάνοντας ἐστερέωσαν.»

(φ. 2α - 4β) (Ἐπακολουθοῦν αἱ ἐξετάσεις τῶν μαρτύρων, οἵτινες ἐπιβεβαίωσαν τὴν Πρώτην ἢ ἐξετάσις τῆς Ἀντριάνας τὴν 1.10.1765, κατόπιν τοῦ Ἀποστόλη Μίτζη, παπουτζῆ, τὴν 23.10.1765 καὶ τρίτη τοῦ Τζώρτζη Φακορέλη τὴν 26.10.1765. Εἰς τὰς 3.12.1765 ὁ Ἀρχιεπ. Γρηγόριος ζήτησε νὰ γίνῃ πρόσκλησις τοῦ Φραντζέσκου διὰ νὰ προσέλθῃ).

(φ. 5α)

(φ. 5α)

«Ἡμεῖς Γρηγόρι(ος)
Κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Φιλαδελφ(είας) προστάττομεν ἐσένα τὸν Φραντζέσκο Μουσούρα, ἀπὸ τὸ Τζερίγο, κληρικός εἰς Γαύκον τὴν πολιτείαν, ὅτι εἰς διορίαν ἡμερῶν τριῶν πρώτων»

ἀρχομένων, νὰ ἤθελε διαφεντευτῆν εἰς τὸ προτζέσο ὁποῦ ἔκαμε ἐναντίον του ἡ Ἀνεζίνα συμβία του, διὰ ταῖς αἰτίαις ὡς κάτωθεν. Ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ, καταπατῶντας τοὺς νόμους καὶ ὄρους τοῦ μυστηρίου(ου) ἐτόλμησες νὰ μιάνης τὴν [κοίτην] τῆς ἄνωθεν ὁμοζύγου σου, μὲ τὸ νὰ εὐρέθης εἰς τὸ μισαρὸν πταῖσμα τῆς μοιχεί(ας) μὲ ἕτερα πρόσωπα, γνωστὰ εἰς τὴν δικαιοσύνην, ὡς καὶ εἰς τὸ προτζέσο, τὸ ὁποῖον θέλεις κάμει μὲ τὸν ὀλιγορῶτερον τρόπον καὶ μέσα εἰς τὴν ἄνωθεν διορίαν καὶ τὰς [ε. . . .] καὶ [. . . .].

Ἐδόθη 4: Δεκεμβρίου 1765: Βενετία

(φ. 5β) Ἀκολουθεῖ ἡ καταχώρισις τῆς βραχείας πράξεως τοῦ ὑπηρετοῦ, ὅστις βεβαιοῖ ὅτι τὴν ἄνω κλήσιν παρέδωσε ἀνθημερὸν εἰς χεῖρας Φραντζέσκου).

(φ. 5β) Ἀκολουθεῖ καταχώρισις πράξεως 7.12.1765 καθ' ἣν σημειοῦται ὅτι ἐνεφανίσθη ἡ Μαρία Ρώση ἀπὸ τὴν Κόστα Ρίκα ἡ ὁποία παρακαλεῖ νὰ στείλῃ ἄνθρωπον τοῦ ὄφφικίου εἰς τὸ σπίτι τοῦ Φραντζέσκου, ὅστις εἶναι κατάκοιτος εἰς τὸ κρεβάτι καὶ νὰ λάβῃ « . . . ἐκ στόματος τὰ ὅσον ἀγοικᾶ. . . »

(φ. 5β) Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως αὐτῆς ὁ μητροπολίτης ἀποφαίνεται καταφατικῶς.

(φ. 6α) Πράγματι τὴν 9.12.1765 ἐπεσκέφθη τὸν ἀσθενοῦντα Φραντζέσκον ἄνθρωπος τῆς γραμματείας καὶ κατεχώρισε τὴν κατάθεσιν του. Κατὰ τὴν σχετικὴν πράξιν ὁ Φραντζέσκος ὁμολογεῖ τὰ πάντα καὶ ζητεῖ καὶ αὐτὸς τὴν λύσιν τοῦ γάμου διὰ νὰ νομιμοποιήσῃ τὴν μετὰ τῆς Μαρίας Ρώση σχέσιν του δοθέντος ὅτι αὕτη εἶναι καὶ εἰς ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν.

Ἐπακολουθεῖ πρῶξις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου:)

(φ. 6β)

«10 Δεκεμβρίου 1765:

Ὁ πανιερώτατος καὶ Θεοπρόβλητος Μητροπολίτης Φιλαδελφ(είας) βλέποντας καὶ ἀναγνώθοντας τὸ ὅσον ὡς ἄνωθεν ἐφανερώσε καὶ ἐζήτησεν ὁ Φραντζέσκος Μούσουρας, ἐδιόρισε νὰ γίνῃ τὸ διαζύγιον καὶ νὰ γραφθῇ ὡς κάτωθεν.

12 Δεκεμβρίου 1765: Βενετία

Καθεζόμενος ἐν βήματι ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Φιλαδελφεί(ας) καὶ διαβάζοντας τὴν φανέρωσιν ἥτοι κοσσιτούτο τῆς Ἀνεζίνας Σπυρώνη 27: Σεπτεμβρίου(ου) ἀπερασμένου καὶ ταῖς ἀκόλουθαις μ(αρ)τυρίαις ὁποῦ ἔδωσε εἰς τὴν δικαιοσύνην τῆς πανιερότητός του, ἐναντίον τοῦ ἀνδρός της Φραντζέσκου Μούσουρα, ζητῶντες τὴν λύσιν τοῦ γάμου, ὁποῦ εἶναι ἀναμεταξὺ αὐτῶν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ αὐτὸς Μούσουρας ἐτόλμησε νὰ πέσῃ εἰς τὸ συχαμερὸν πταῖσμα τῆς μοιχεί(ας) μὲ ἕτερα πρόσωπα, ὁμοί(ως) βλέπ(ον)τας καὶ τὴν προσταγὴν ὁποῦ ἐδόθη τοῦ ἰδίου 4: τρέχοντος διὰ νὰ διαφεντευτῆ κατὰ τοὺς νόμους, ὅσον ἀκόμα, καὶ τὸ ὅσον αὐτὸς ἐπρόσφερε καὶ ἐζήτησε 9: τοῦ παρόντος, καὶ θέλοντας ἡ πανιερότητά του νὰ ἔλθῃ εἰς τελείας ἐξόφλησιν καὶ οἰκονομίαν τῆς αὐτῆς ὑποθέσε(ως), καλῶς τὰ πάντα στοχαζόμενος(ας) καὶ τοὺς (ἱερῶν) νόμους, τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριν ἐπικαλούμενος, διαζευγνύει καὶ διασπᾷ τὸ αὐτὸ συνοικέσιον ὥστε οὔτε εἶναι, οὔτε λέγεσθαι τὸν Φραντζέσκον ἄνδρα τῆς Ἀνεζίν(ας), οὔτε τὴν Ἀνεζίνα γ(υν)αῖκα τοῦ Φραντζέσκου, ἀλλὰ κεχωρισμένοι εἶναι ἀπὸ τοῦ νῦν μέχρι τέλους ἔχοντας ἄδειαν ἢ αὐτὴ Ἀνεζίνα νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον

γάμον, ὁ δὲ Φραντζέσκος δεδεμένος εἶναι ἕως καὶ (τὰ ἐξῆς) διὰ τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχεί(ας), ὡς εἰς τὸ προτζέσο καὶ [εἰς] ταῖς [ἔξοδαις]...
(Ἵπογραφή) Ὁ Φιλαδελφείας Γρηγόριος

13: Δεκεμβρί(ου) 1765

Ἐκηρύχθη ἡ ἄνωθεν ἐπὶ θήματι.»

(φ. 8α) (Ἐν συνεχείᾳ ὁ Φραντζ. Μουσούρας τὴν 15.1.1766 ἔστειλε ἀπὸ τὴν κλίνην τοῦ αἰτησιν, ζητῶν ὡς ἐκ τῆς καταστάσεώς του νὰ τῷ ἐπιτραπῇ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον καὶ παρακαλεῖ νὰ ἔλθῃ ἄνθρωπος εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ λάβῃ τὸ «κοστιτούτο».

(φ. 8α) Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος δέχεται καὶ ὁρίζει νὰ μεταβῇ ὁ «καγγελλάριος του».

(φ. 8β) Αὐθημερὸν οὗτος πηγαίνει καὶ καταχωρεῖ σχετικὴν προᾶξιν περιέχουσαν τὴν αἴτησιν τοῦ Φραντζέσκου (15.1.1765/6).

(φ. 9α) Ἐν τέλει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀποφαίνεται ὡς ἐξῆς:)
«16 Ἰανουαρί(ου) 1765/6: Βενετία

Ὁ Πανιερώτατος καὶ Θεοπρόβλητος Μητροπολίτης βλέποντας καὶ διαβάζοντας τὴν ἀναφορὰν, παραστημένην χθές, ἐκ μέρους τοῦ Φραντζέσκου Μίση Μούσουρα, καὶ τὸ κοστιτούτο, ὅπου αὐτὸς ἐπρόσθεσε μὲ τὰ ὅποια αὐτὸς ζητᾷ εὐσπλαχνίαν καὶ ἔλεος, ἐπειδὴ καὶ εἶναι κατοικίος ἀπὸ βαρυτάτην ἀσθένειαν καὶ φοβεῖται μὴ τὸν προλάβῃ ὁ θάνατος, καὶ ἀποθάνῃ, ἐκτὸς τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ κινδυνέυσῃ καὶ τὴν ψυχὴν, νὰ τοῦ ἀσηκωθῇ ὁ [δεσμὸς] τοῦ γάμου, ὡς εἰς τὴν ἀποφασιν 12 Δεκεμβρί(ου) ἀπερασμέν(ου) [...] καὶ νὰ τοῦ δοθῇλευθερία νὰ ἀπεράσῃ εἰς γάμον, μὲ τὸ πρόσω(πον), γνωστὸν τῆς ἐκαιοσύνης ὅπου ἀπὸ πολλοῦ εἶναι ἐνωμένος καὶ θέλωντας ἡ Πανιερωτητά του νὰ οἰκονομήσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἄνωθεν καὶ διατὶ εἶναι ἕκνον καὶ ἐγγὺς τοῦ τεκεῖν τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὡς εἰς τὸ ἄνωθεν κοστιτούτο, τὰ (π)άντα καλῶς στοχαζόμενος, διὰ εὐσπλαχνίαν καὶ οἰκονομίαν τῶν ἄνωθεν δύο ψυχῶν ἐνεργῶντας μὲ συγκατάβασιν ἀγίῳ πν(εύματι), διορίζει τὴν ἐνέργειαν τῆς ἄνωθεν ἀναφορ(ᾶς), ὥστε νὰ ἡμπορῇ ὁ αὐτὸς Φραντζέσκος νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον τῇ τοῦ νόμου ἀγία διαταγῇ καὶ τὰς

(ὑπογραφή) Ὁ Φιλαδελφείας Γρηγόριος»

ΑΡΙΘ. 5.

D. BUSTA 25 - No 383

(Δικογραφία διαζυγίου Ἰωάννου Μπορμίρου κατὰ τῆς συζύγου Μαρίας Τορούτογλου —μακροσκελῆς— ἐν τετραδίῳ συνερραμμένῳ διὰ φύλλων, ἀριθμημένων μέχρι τοῦ 22, τῶν λοιπῶν δὲ φύλλων 23 - 42 λευκά)

Ἐν ἀρχῇ (φύλ. 1) παρατίθεται ἰταλιστὶ ἡ ἀπὸ 12.2.1766 ἀφ' ἑσῆς διαζυγίου τοῦ Μπορμίρου, ἐπὶ ἐγκαταλείψει καὶ μοιχείᾳ τῆς γυναίκας του μετὰ τινος νέου, (ὁ ὁποῖος εἶχε κλέψῃ ἀντιζείμενα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν), τὸν ὁποῖον εἶχε διώξῃ ἐκ τῆς οἰκίας του, ἀλλ' αὐτὸς κρύπτετο παρὰ ταῦτα εἰς τὴν σοφίταν τῇ ὑποδείξει τῆς γυναίκας μὲ τὴν ὁποίαν τελικῶς καὶ ἔφυγε.

Ἐπακολουθεῖ ἐν φ. 2 ἡ μετάφρασις εἰς τὴν ἐλληνικὴν ταύτης.

συνεχεία μακρὰ ἐξετάσεις μαρτύρων καὶ διαδίκων, παρατιθεμένων τῶν καταθέσεων αὐτῶν (μέχρι 22.4.1766) (φ. 3 - 21α). Ἐν τέλει προᾶξις - ἀποφασίς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου: ἐπὶ τοῦ νότου φύλλου 21):

«17 Μαΐου 1766: Βενετία

Καθεζόμενος ἐπὶ βήματος ὁ Πανιερώτατος καὶ Θεοπρόβλη(τος) μητροπολίτης Φιλαδελφείας), γύρ(ιος) Γρηγόρι(ος), καὶ διαβάζοντας τὴν ἀναφορὰν τοῦ Ἰωάννου Μπριμίρου 12: Φεβρουαρί(ου) ἀπερασμένου καὶ τὸ κοινοῦ τοῦ ἰδίου 14: τοῦ αὐτοῦ, ὅσον ἀκόμα ταῖς μ(αο)τυρίαις ὅπου ἔδωκε ὁ αὐτὸς εἰς τὴν δικαιοσύνην τῆς Πανιερότητός του, ἐναντίον τῆς συμβίας του Μαρίας Τορούτογλο(υ), ζητώντας μὲ ἀυτὰ τὸ διαζύγιόν του.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ αὐτὴ Μ(αο)ρία, ἐτόλμησε νὰ ἀπεράσῃ φεύγοντας εἰς τὴν Τεραφέρμα, μὲ ἄλλον γνωστὸν τῆς δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνωθεν Μπομίρ(ος), ἐπρόφθασε φεύγουσα ὡς ἄνωθεν εἰς ἓνα κέλεσο ἔξω ἐνὸς χωρίου), ἔχουσα μὲ τ(οῦ) λόγου της, καὶ πρᾶγμα τοῦ ἀνδρός της, καὶ τὴν ἤφερε μὲ τοῦ λόγου του εἰς ταύτην τὴν πολιτείαν, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν του, αὐτὴ δὲ χωρὶς νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἄνδρα της, μίαν καὶ ἄλλην φορὰν ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀνδρός της, εἰς ἄλλα ὀσπίτια, ὡς εἰς τὸ προτζέσο. Θεωρῶντας ἀκόμα τὴν προσταγὴν 29: Μ(αο)τίου πρὸς τὴν αὐτὴν Μ(αο)ρία διὰ νὰ διαφεντευτῇ εἰς τὸ ὅσον αὐτὴ μὲ κοινοῦ τῆς ἐπρόσφερε, 31: τοῦ αὐτοῦ φανερώουσα περιπλέ(ον), ὅτι μετὰ τὴν ἄνωθεν φυγὴν ὁ αὐτὸς ἄνδρας της τὴν ἐδέχθη καὶ συγκατοικεῖ, ὡς πρότερον μὲ αὐτόν, γνωρίζοντάς την, ὡς γυναῖκα του, τῆς ὁποίας ἐδόθη πρόσταγμα 4: Ἀπριλί(ου) διὰ νὰ προσφέρῃ ἔγγραφον διαφέντευσιν, ὅμ(ως) βλέποντες τὸ ὅσον αὐτὴ ζητᾷ 6: τοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν εἶδῃσιν, ὅπου ἐδόθη πρὸς τὸν αὐτὸν Μπομίρον καὶ τὴν φανέρωσιν καὶ ζήτημα ὅπου ἔ-

φ. 22α)

καμε ὁ ἴδιος 10: τοῦ αὐτοῦ, ὅσον ἀκόμα καὶ τὰς δύο ἀκολουθούς προσταγὰς 11: καὶ 25: Ἀπριλίου πρὸς τὰ ἄνωθεν πρόσ(ωπ)α, διὰ νὰ ἤθελε ἀλεγάρουν κατὰ τοὺς νόμους, καὶ θεωρῶντας τὴν ἀναφορὰν τῆς Μ(αο)ρίας 6: τοῦ τρέχοντος, καὶ τὴν φανέρωσιν τοῦ Ἰωάννου ἀνδρός της 7: τοῦ αὐτοῦ, μὲ τὰ ὅποια καὶ ἄνωθεν ζητοῦν καὶ οἱ δυὸ νὰ ἀπεράσῃ ἢ δικαιοσύνη εἰς ἐξόφλησιν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Διὰ τοῦτο ἡ Πανιερότητά του τὰ πάντα καλῶς καὶ νουνεχῶς στοχάζομενος καὶ τοὺς (ἱερ)οὺς νόμους ἐν ἀγίῳ πνεύμα(τι) διορίζει.

Ἔστοντας καὶ ὁ ἄνωθεν Ἰωάννης ἐδέχθη τὴν ἄνωθεν Μ(αο)ρίαν τὴν γυναῖκα του μετὰ τὴν αὐτῆς φυγὴν καὶ τὴν κατηγορίαν, καὶ ἐνώθη μετ' αὐτῆς, συμπαθεία τε καὶ οἰκονομία χρώμενος πνευματικῇ, τὴν μὲν Μαρρίαν, ἄνευ ἐτέρ(ας) ποινῆς προστάζει νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐξῆς ὅλως διόλου ὑποτεταγμένη καὶ ὑπήκοος πρὸς τὸν νόμιμον αὐτῆς ἄνδρα, ὡς ὁ (ἱερ)ὸς ἀπαιτεῖ θεσμός, τὸν δὲ Ἰωάννην ἀγαπᾶν τὴν ρηθεῖσαν Μαρρίαν, τὴν συμβίαν του, διάγειν καὶ πολιτεύεσθαι μετ' αὐτῆς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ εἰρήνῃ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν διαταγὴν καὶ εἰς ταῖς ἔξωδαις.

(Ἵπογ.) Ὁ Φιλαδελφείας Γρηγόριος

20: Μαΐου 1766

Ἐκηρύχθη ἐπὶ βήματι, παρόντων τῶν μερῶν.»

ΑΡΙΘ. 6.

ARM. D. BUSTA 26 - No 384

(Δικογραφία διαζυγίου Έλενας Ράντικ και του Μιχαήλ Μίλοβικ. Φύλλα 30 - 54, ἐξ ὧν γεγραμμένα τὰ φ. 30 - 44).

(φ. 30α) Ἡ Ἑλένα Ραντάκη διὰ τῆς ἀπὸ 21.3.1766 αἰτήσεως κατηγοροῦσιν τὸν ἄνδρα τῆς Μιχαήλ Μίλοβικι ὅτι τὴν ἐγκατέλειπε ἀπὸ 4ετίας, οὐδὲν δόλως ἐνδιαφεροθεὶς δι' αὐτὴν καὶ τὴν διατροφὴν τῆς ἑκτοτε, καὶ ζητεῖ λύσιν τοῦ γάμου.

(φ. 37α) Κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐνεφανίσθη ὁ ἄνδρας τῆς καὶ συνετάγη προᾶξις καταθέσεώς του τὴν 21.4.1766.

Οὗτος ὑποστηρίζει ὅτι ἀντιθέτως ἢ σύζυγός του τὸν ἐγκατέλειπε, διότι δὲν ἤθελε νὰ ζῆ ὑποταγμένη εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ἐλεύθερα καὶ νὰ κάνη ὅ,τι θέλει καὶ ζητεῖ καὶ αὐτὸς διαζύγιον.

Ἐπακολουθοῦν ἐξετάσεις μαρτύρων ὑποδειχθέντων ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ βεβαιούντων τὴν κατάθεσίν του:

Οὕτω ὁ Δημήτριος Μωραΐτης ἐκ Χίου: ἐν τέλει κατέθεσε:

(φ. 38β) (Ἀπόσπασμα (27 Ἀπριλίου 1766)
ἐκ τοῦ τέλους):

«Ἐρωτήθη, ποῦ εὐρίσκεται (ἡ Ἑλένα), πῶς ζεῖ καὶ τί ἐπιχειροῦμα κάνει.

Ἀπεκρίθη, τοῦ θελήματός της εἶναι καὶ ἐλεύθερα πάγει ὅπου θέλει μὲ ὅποιον, θέλει καὶ τί (ὅπως) μπορεῖ αὐτὴ ἔχει πολλοὺς φίλους καὶ τὴν ἐκυβεροῦν.

Ἐρωτήθη, ἀνίσως ζῆ τιμημένα καὶ σωφρόνως.

Ἀπεκρίθη, τί τιμὴ θέλει νὰ φυλάξη αὐτὴ καὶ νὰ ζῆσῃ σωφρόνως. Ἄν ἤθελε νὰ ζῆσῃ ἔτζι ἐκαθότου μὲ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ ὄχι τὸ περιπατῆ τόσους χρόνους εἰς τὸ θέλημά της, καὶ ἔξω τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἀνδρός της. Ἐπειτα εἶναι καὶ πτωχή, μὰ εἶν(αι) καὶ νέα, ἀστοχαστῆ ὁ καθένας ἂν αὐτὴ ἐμπόρεσε νὰ φυλάξη τιμὴ. Τὸ ἔχω ἀδύνατον.

(φ. 39α) Ἐρωτήθη, ἀνίσως καὶ ἠμπόρεσε νὰ ἰδῆ κανένα σημεῖον ἀπ' αὐτοῦ μου ἔργου εἰς αὐτὴν καὶ ὅπου νὰ πέ(φ)τη εἰς τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα.

Ἀπεκρίθη, πολλαῖς φοραῖς τὴν εἶδα νὰ παίξῃ μὲ διαφόρους καὶ νὰ κάνη πράγματα καὶ σχήματα ὄχι τιμημένης γυναικός, μὰ νὰ τῆ ἰδῶ νὰ κάνη ἁμαρτίαν, ἤτοι μοιχείαν καθολικὴν δὲν τὴν εἶδα. Νι (π)λώσουν ἀπάνου της ναί, καὶ νὰ τὴν ἀγκαλιάξουν καὶ φιλοῦν καὶ αὐτὰ τὰ εἶδα πολλαῖς καὶ τὴν ἐμίλησα [... λης], μὰ αὐτὴ ποτὲ δὲ ἄκουσε νὰ παύσῃ.

Ἐρωτήθη εἰς τὰ κοινὰ ἐμπόδια καὶ ἀπεκρίθη καλ(ῶς) τὰ ὅσα τοῦ ἐδιάβασα, τὰ ἐβεβαίωσε, καὶ ὤμοσε καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ 86.»

(Ἀκολουθεῖ ἡ ἐξετάσις τοῦ Τζώρτζη Γούρα, ἐτῶν 40 ὄσως ἐκ τοῦ ἐπιμάχου σημείου καταθέτει:)

(φ. 39β) (Ἀπόσπασμα)
«... Ἐρωτήθη, ἀνίσως καὶ εἰς τὸν καιρὸν ὅπου εἶναι γὰρ

από τὸν ἄνδρα τῆς ζῆ τιμημένη καὶ σώφρονα.

Ἄπεκρίθη, δὲν εἶναι δυνατόν, διατὶ ὅλοι ἄνθρωποι εἴμαστε καὶ ἡξεύρομε τὰ κοσμικὰ πράγματα. Αὐτὴ ἂν ἤθελε νὰ ζήσει τιμημένη ἐκαθόντων μὲ τὸν ἄνδρα τῆς, μὰ διὰ νὰ εἶναι ὁ ἄνδρας (τῆς) γέρος καὶ αὐτὴ νέα, θέλει νὰ ζῆ τοῦ θελήματός τ(ῆς). Ἐγὼ νὰ ἰδῶ νὰ κάνη μὲ κανέναν, ἁμαρτίαν καὶ σμῖξιν σαρκικὴν δὲν εἶδα, μὰ ὡς καθὼς περιπατεῖ, βέβαια, νέτα δὲν εἶναι.....»

(Κατάθεσις τοῦ μάρτυρος Νικολάου Σπυρώνη, ἐτῶν 48, τῆς 28.4.1766).

(Ἀπόσπασμα)

ρ. 40α) «... Ἐρωτήθη ταῖς ἡμέραις ὅπου ἐστ(ά)θη εἰς τὸ σπίτι του (σ η μ. τοῦ ἀνδρός τῆς) πῶς ἐκυβερνόταν, ἔζη σωφρόνως.

Ἄπεκρίθη, κακὰ καὶ ψυχρά, αὐτὴ πάντα κουβένταις πολλαῖς καὶ κρουφῆς εἶχε μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους, καὶ ἀκόμα ἡμπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς ποτὲ δὲν τὴν εἶδα νὰ πέση εἰς τὸ κρεβάτι νὰ κοιμηθῆ, καθὼς ὅλοι, ἢ(τοι) νὰ γδυθῆ, ἀλλὰ πάντα ντυμένη, τί ἔκανε τὴν νύκτα αὐτὴ ἡξεύρει. Ἐπειτα μία γυναῖκα, ὅπου ἀφήνει τὸν ἄνδρα τῆς καὶ θέλει νὰ ζῆ ἐλεύθερη, πῶς ἡμπορεῖ νὰ ζῆ σωφρόνως. Ἐγὼ μὲ ὅλον ὅπου δὲν εἶδα νὰ μοιχεύεται, πάλιν καλὴ γυναῖκα καὶ τιμημένη δὲν ἡμπορῶ νὰ τὴν εἰπῶ...»

41α) (Ἐπακολουθεῖ πρῶξις 28.4.1766 τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γρηγορίου ὁ ὁποῖος καλεῖ τὴν Ἑλένα νὰ προσέλθῃ «διὰ νὰ διαφεντευθῆ εἰς ἱστορίαν ἡμερῶν τριῶν, πρώτων ἐρχομένων».

Ἡ Ἑλένα προσέρχεται τὴν 30.4.1766 καὶ συντάσσεται μακροσκελῆς καταχωρίσις τῆς ἐξετάσεώς τῆς):

«30: Ἀπριλί(ου) 1766: Βενετία

41β) Ἦλθε εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄφριζι(ον) μιά γυναῖκα, εἰς (στά...) ἀρκετὴν νέα τὴν ἡλικίαν, ἕως 24: χρονῶν, ἐνδεδυμένη κοντογούνιον εἰς χρῶμα κόκκινον, μὲ καρκέτα ριγάδα, μὲ μία ὀμπιλία εἰς τὸ κεφάλι ἀπά(νω), τὸ ὄνομα τῆς Ἑλένα Ράντιζ.

Ἐρωτήθη.

42α) Ἄπεκρίθη ... πρὸς τὰ ὁποῖα ἀποκρίνομαι ταπεινῶς καὶ ὡς ἡμπορῶ. Ἄς ἡξεύρει ἢ δικαιοσύνη, ὅτι ὅσον διὰ τὴν φυγὴν μου, τόσον τὴν πρώτην, ὅσον καὶ τὴν δευτέρα φορά, ἐγὼ δὲν ἐπαρρακινήθηκα νὰ κάμω τέτοιον ἔργον ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν, παρὰ ἀπὸ τὴν κακὴν ζωὴν ὅπου μοῦ ἔκανε ὁ ἄνωθεν ἄνδρας μου, διατὶ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἡμπορῶ νὰ εἰπῶ, ὅπου εὐλογήθηκα μὲ αὐτὸν καὶ ἐσμίξαμεν ὡς ἀνδρόγυνον, μὲ ἔλαβε εἰς ὑποψίαν, καὶ ἐκεῖνο ὅπου τὸν ἤφερε εἰς αὐτὸ ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ διατὶ ἐγὼ εἶμαι νέα καὶ αὐτὸς γέρος ἐπέκεινα ἀπὸ ἐξῆντα χρονῶν, καὶ τὰ περισσότερον, ὅπου τὸν ἔκανε νὰ στερεώνεται εἰς αὐτὴν τὴν γνώμην, εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔκανα τὴν πλύτρα, καὶ ἤρχονταν οἱ σολτάτοι μὲ τὸ νὰ ἤμαστε εἰς τὸ Λίδο καὶ μοῦ ἤφεραν τὰ σκουτιὰ τους, νὰ τοὺς τὰ πλύνω, καὶ πάλιν ἤρχονταν καὶ τὰ ἔπαιρναν, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον καὶ πολλοὶ νέοι καὶ τοὺς ἔβλεπε ὁ ἄνδρας μου καὶ ἔμπαινε εὐθὺς εἰς μέμψιν, καὶ μοῦ ἔλεγε πολλὰ λόγια ἐντροπῆς καὶ ὑβριστικά....»

β) μετὰ, ἦλθα ἐδῶ εἰς τὴν Βενετιάν μὲ γνώμην ἢ νὰ χωρίσω ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου καὶ νὰ λάβω τὴν ἐλευθερίαν μου, ἢ νὰ μὲ πάρῃ μαζί του, καὶ ἔβαλα ἄνθρωπους καὶ τοῦ ἐμίλησαν

καὶ τί ἐμαρτύρησε μὲ ὄρκον πὼς ἐστάθηκα τιμημένη καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸν καὶ τοῦ ἐζήτησα συμπάθιον καὶ τὸν ἐβεβαίωσα πὼς ἐστάθηκα μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου ὑποψιάζεται. Αὐτὸς τότε μοῦ εἶπε πὼς θέλει νὰ ἰδῆ ἂν εἶμαι παστοική, καὶ νὰ πᾶμε εἰς τὸ μαγαζὶ εἰς τὸν s(igno)τ Φραντζέσκον διὰ νὰ μὲ ψηλαφήσῃ, ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθην, πὼς εἰς τὸ μαγαζὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ πάγω, ἂν ἦτον εἰς ἓνα (σ)πίτι βέβαια ἤθελα τὸ κάμω καὶ αὐτὸς τότε ἐθύμωσε καὶ ἔβγαλε τὸ (σ)παθὶ καὶ ἤθελε νὰ μὲ σκοτώσῃ.»

(φ. 43α) «. . . . καὶ διὰ νὰ καταλάβῃ ἡ δικαιοσύνη, τί ἄνθρωπος εἶναι, εἰς καιρὸν ὅπου ἔκανε μὲ τοῦ λόγου μου ὡς ἄνδρας, μοῦ ἔλεγε πόσοι σολτάτοι, πόσοι τεμποῦροι, πόσοι καπουρέλοι, καὶ πόσοι ἄλλοι νὰ μοῦ ἔκαμαν ἐμένα, ἤγουν ἐκεῖνο ὅπου ἔκανε ἐκεῖνος ἐκείνην τὴν ὥρα, καὶ ἄλλα πολλὰ, τόσον ὅπου (πιά) δὲν ἠμπόρεσα νὰ ὑποφέρω καὶ ἐμίσησα ἀπὸ αὐτὸν ὡς ἐπροεῖπα καὶ παρακαλῶ νὰ μοῦ δοθῆ ἡ ἐλευθερία μου.»

(φ. 43α) «. . . . Ἐρωτήθη, πρὸς αὐτὴν ποίαν ἀπολογία δίδει εἰς τὴν μ(α)ρτυρίαν ὅπου λέγει πὼς τὴν εἶδε νὰ κἀνὴ σχήματα ὄχι τιμημένης γυναικὸς καὶ νὰ περιπατῆ μὲ πολλοὺς ὄθεν ἤθελες καὶ νὰ σὲ ἀγκαλιά-

(φ. 43β) ζουν πολλοὶ καὶ νὰ ἀπλώνουν ἐπάνω σου καὶ νὰ σὲ φιλοῦν, ὅλα αὐτὰ ὑποψ(ίαν) ἔργα ὅπου φέρουν μιὰ γυναῖκα νὰ κοιθῆ ἄτιμη καὶ μοιχαλὶς, τί λέγεις, τί ἀποκρίνεσαι.

Ἄπεκρίθη, φάλσ(ο) ὡς τελείως ψευδὴ καὶ ἐναντιοῦμαι τὴν μ(αρ)τυρίαν αὐτήν. Ποτὲ κανέν(ας) δὲν μὲ ἀγκάλιασε οὔτε μὲ ἐφίλησε, καὶ ἂν ἐσυναναστρεφόμουν μὲ πολλοὺς καὶ ἐπεριπάτησα, ὅμως πάντα ἐφύλαξα τὴν τιμὴ μου χωρὶς ποτὲ νὰ δεχθῶ νὰ ἀπλώσῃ κανέν(ας) ἐκ τοῦ λόγου μου μὲ κακὸν στοχασμόν. Εἶναι ψευδής, τὸ ἐναντιοῦμαι.

Ἐρω(τή)θη πρὸς τὴν αὐτὴν Ἑλένα, τί ἀπόκρισιν δίνεις εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἐπάνου εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἐσὺ ποτὲ τὴν νύκτα ὁπότεν ἐγύρισες ἀπὸ τὴν πρώτην φυγὴν, ὅπου ὁ ἄνδρας σου σὲ ἐδέχθη, δὲν ἐγδύθης ποτὲ νὰ κοιμηθῆς, ἀλλὰ ἐπήγαινες εἰς τὸ κρεβάτι ἐνδυμένη αὐτὸ εἶναι ἔργον ἢ μέμψιν, πὼς νὰ ἔβγαινες ἀπὸ τὸ (σ)πίτι τὴν νύκτα ἐ(πει)δὴ καὶ ὁ ἄνδρας σου ἦτον εἰς τὸ πόστο του, ὡς σολτάδος.

Ἄπεκρίθη καὶ αὐτὰ ψέμματα εἶναι, ἐγὼ πάντα ἐπήγαινα εἰς τὸ κρεβάτι, καθὼς κάνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀπὸ τὸ (σ)πίτι τὴν νύκτα δὲν ἔβγαινα, τὸ ἐναντιοῦμαι, τὸ προτεστάρω ὡς ψευδὴ.

Ἐρωτήθη πρὸς τὴν αὐτὴν εἶναι φανερωμένο καὶ θεβαιωμένο εἰς τὴν δικαιοσύνην, πὼς ὁ τρόπος καὶ ἡ ζωὴ ὅπου ἔκανες καὶ οἱ σιναναστροφές, ὅπου εἶχες μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους καὶ τὰ περιπατήματα ὅπου μὲ πολλοὺς ἔκανες, ζῶντας αὐτοθέλητη καὶ μὲ ἐλευθερίαν, δὲ ἦτον τρόπος καὶ ζωὴ τιμημένης γυναικὸς, ἀλλὰ τέλος κακὸν καὶ κηκὴς γυναικὸς, τί ἀποκρίνεσαι, καιρὸς εἶναι νὰ φανερώσῃς τὴν ἀληθειαν διὰ νὰ μὴν πέσης εἰς μεγάλην παιδείυσιν.

Ἄπεκρίθη, τί νὰ εἶπω, ἐγὼ βλέπω πὼς δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἰχωριστῶ τὸν ἄνωθεν ἄνδρα μου, καὶ αὐτὸ πρὸ πολλοῦ τὸ ἐπιθυμῶ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ζητᾷ, ἢ καλὴ ἢ κακὴ, ἢ τιμημένη, ἢ ἄτιμ(ος) ἐστάθη.

(φ. 44α) τί τὸν μέλλει αὐτόν; ἐμεῖς χωρίζομεν καὶ αὐτὸς λαμβάνει τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ ἐγὼ τὴν ἐδικήν μου, ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ συφωνήσωμε εἰς τὴν ἡλικίαν ὅπου εἴμαστε, ἐγὼ νέα, ἐκεῖνος γέρος, π

εἶν(αι) δυνατόν νά σταθοῦμε. Ἐτοῦτο μόνον παρακαλῶ τήν δικαιοσύνη νά μέ ἐλευθερώσῃ, διὰ νά μήν κινδυνεύσω περισσότερον καί χάσω τήν ψυχήν μου ἢ καλή, ἢ ἀτιμη εἶμαι, εἶμαι διὰ τοῦ λόγου μου.

Ἐρωτήθη ἀνίσως καί ἔχη νά προσφέρῃ κανένα ἄλλο πρᾶγμα εἰς τήν δικαιοσύνην.

Ἀπεκρίθη, ἐγὼ εἶπα ὅλον ἐκεῖνο, ὁποῦ ἦταν ἡ ἀλήθεια καί ὁποῦ ζητῶ.

Ἐρωτήθη ἀνίσως καί θέλη νά κάμῃ διαφέντευσιν ἐγγράφ(ως) εἰς τήν δικαιοσύνην, ἀπάνου εἰς τὸ ἄνωθεν προτζέσο.

Ἀπεκρίθη, ἐγὼ ἄλλην διαφέντευσιν δέν ἀκούω νά κάμω, ἐπειδὴ καί ἀρκετά ἐφανέρωσα τῆς δικαιοσύνης τὸν σκοπὸν μου καί ὅσα ἠκολούθησαν.

Ἐρωτήθη, τί ζήτημα κάνει εἰς τὸ παρὸν ἀπὸ τήν δικαιοσύνην.

Ἀπεκρίθη, νά γίνῃ τὸ διαζύγιόν μου καί νά μοῦ δοθῇ ἐλευθερία διὰ νά ζήσω ὡς καλύτερα ἠμπορέσω καί ἄς εἶναι εἰς (ἔργον) τῆς δικαιοσύνης, πὼς ὁπόταν δέν μοῦ δίνει τὸ διαζύγιον, ἐγὼ κινδυνεύω κατὰ τήν ψυχήν, ἄλλος τρόπος δέν εἶναι νά φυλαχτῶ παρὰ τὸ διαζύγιον καί ἡ ἐλευθερία μου, καί οὕτως στεραιοῦνται τὰ ὅσα ὡς ἄνωθεν ἐπρόσφερε, (ἀφέθη) »

(Δέν ὑπάρχει εἰς τὸν φάκελλον πρᾶξις λύουσα ἢ μὴ τὸν γάμον).

ΑΡΙΘ. 7.

ARM. D. - BUSTA 26 - No 386

(Δικογρ. διαζυγίου τῆς Χριστίνας Πολυλά κατὰ Νικ. Βλατᾶ. Ἡ δικογραφία ἐπὶ φ. 1 - 136, ἐξ ὧν γραμμένα φ. 1 - 78).

Ἐπὶ τῆς ὑποβληθείσης λατινιστὶ αἰτήσεως διαζυγίου ἀπὸ 9.8. 1766 τῆς συζύγου διὰ τοῦ «ἐυλαβεστάτου Ἀββᾶ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Βριγώνη Δοττόρου, ὡς ἐπιτρόπου καί διὰ ὄνομα τῆς κυρίας Χριστίνας Πολυλά, γυναικὸς τοῦ κυρίου Νικολάου Βλατᾶ. . . » διὰ κακὴν συμπεριφορὰν καί ἀπειλὰς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος συντάσσει πρᾶξιν κλήσεως ὡς ἑξῆς: (ἐπὶ τοῦ φ. 1β):

1β) «Ἡμεῖς Γρηγόριος Φατσεᾶς θείῳ ἐλέει Μητροπολίτης Φιλαδελφείας.

Τῷ ἀγαπητῷ ἡμῶν ἐν Χ(ριστ)ῷ κύρ Νικολάῳ Βλατᾶ τὴν ἐν κ(υρί)ῳ ὑγείαν. Αἰτήσῃ καί κατηγορία τῆς ἀγαπητῆς ἡμῶν ἐν Χ(ριστ)ῷ κυρίας Χριστίνας Πολυλά, τῆς συζύγου σου, σὲ κρᾶζομεν, προσκαλοῦμεν καί νοθετοῦμεν διὰ τὴν πρώτην δικάσιμον ἡμέραν, ὁποῦ εἶν(αι) ἡ δευτέρα, ἡ τετάρτη, ἢ ἡ παρασκευή, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀγγελίαν τοῦ παρόντος, ὁποῦ θέλει σοῦ γένει ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Βελοῦδον, ὑπρέτην τῆς Μ(ητ)ροπόλεώς μας διὰ νά παρησιασθῆς προσωπικῶς καί ἐννόμως ἔμπροσθέν μας εἰς τὴν κατοικίαν μας περὶ τὴν τρίτην ὥραν ἢ ὀλίγον ὕστερα, ὁποῦ ἀσχολοῦμεθα ἀκούοντας τὰς διαφορὰς, διὰ τὰ κακά, τὰς σκληρότητας, τοὺς φοβηρισμοὺς μὲ γυμνωμένον σπαθὶ εἰς κίνδυνον τῆς ζωῆς της, καί ἄλλα ὁποῦ διεξοδικώτερον εἰς (. . .), μὲ χρέος σου ὁμως, ἂν ἔτζι σοῦ φανῇ νά εἰπῆς, νά προβάλλῃς, νά προσφέρῃς νά ἀντειπῆς, νά ἐναντιωθῆς κάθε πρᾶγμα ὁποῦ (. . .), ἐκ ὧν καί (. . .).

Ἐδόθη ἀπὸ τὴν καθέδραν τῆς Μ(ητ)ροπόλεως μας ἐν Βενετία
κατὰ τὴν 1ην Αὐγούστου αψῆστ
τῆ αὐτῆ ἡμέρα. (1766)

Ἐπαρεδόθη ἢ προδιατεθεῖσα ἐπιταγὴ πρὸς τὸν Ἰωάννην Βελού-
δον, διὰ τὴν ἀπαγόρευσίν της πρὸς τὸν κύριον Νικόλαον Βλατᾶ.

10 τοῦ αὐτοῦ

(φ. 1β) Ἀνάφερον ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Βελούδος ὑπηρετῆς τούτου τοῦ ἀρ-
χιερατικοῦ θρόνου, ὅτι ἔκαμε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς προλεχθείσης ἐπι-
ταγῆς αὐτοπροσώπως, καὶ μετὰ τὴν συντροφίαν τοῦ Ἰακώβου Γκαλάτη,
κλήτορος τῆς ἐξοχωτάτης Ἀββογαρίας, ὡς εἶναι καὶ διάκειται, πρὸς
τὸν κύριον Νικόλαον Βλατᾶ. Τόσον εἰς φῶς. Προσφέροντας καὶ τὴν ἰ-
δίαν ἀναφορὰν τοῦ προσηθέντος κλήτορος.»

(φ. 5β) (Ἐν συνεχείᾳ προσέροχεται τὴν 14.8.1766 ὁ Βλατᾶς καὶ ζητεῖ ἀν-
τίγραφον τῆς αἰτήσεως τῆς συζύγου του.

(φ. 7α) Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος αὐθημερὸν διὰ πράξεώς του «δίδει εἶδησι»
(ἔπεται ἢ εἶδησις:).

«Ἡμεῖς ὁ Γρηγόριος Φατζέας θείω ἐλέει Μ(ητ)ροπολίτης Φι-
λαδελφείας. Τῇ ἀγαπητῇ ἐν Χ(ριστ)ῷ Κυρία Χριστίνη Πολυλᾶ δι-
δεται εἶδησις περὶ τῆς ἀναφορᾶς, προσαχθείσης παρὰ τοῦ κ(υρίου)υ
Κολλονέλλου Νικόλαου Βλατᾶ, τοῦ συμβίου της, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀπο-
κρίνεται εἰς τὴν προλαβοῦσαν Κεφαλαιώδη τὴν ἐδικὴν της, παρη-
σιασμένη διὰ ὄνομά της παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου κ(υρίου)υ Ἀββᾶ Βρι-
γώνη Δοττόρου, δι' αἰτίαν, ὅτι ἐὰν θέλῃ νὰ κάμῃ ἀπολογίαν εἰς αὐτὴν
μετὰ νόμιμον τρόπον, νὰ τὸ ἐνεργήσῃ ἀν βουληθῆ εἰς τὴν πρώτην δικα-
σιμον ἡμέραν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀγγελίαν τοῦ παρόντος, ἀλλέως (...):
εἰς ὧν (...).

Ἐδόθη ἀπὸ τὴν κατοικίαν μας τῇ ἡδῆ: Αὐγούστου αψῆστῳ.

Ἐπαρεδόθη τὸ πρωτότυπον τῷ Ἰωάννῃ Βελούδῳ ὑπηρετῇ τοῦ
ἀρχιερατικοῦ θρόνου διὰ νὰ τὸ ἀναγγείλῃ πρὸς τὴν κυρίαν Χριστί-
ναν Πολυλᾶ, διὰ (...)

τῆ αὐτῆ ἡμέρα

Ἀνάφερον ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Βελούδος, ὑπηρετῆς τούτου τοῦ
Ἀρχιερατικοῦ θρόνου, ὅτι ἔκαμε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς προλεχθείσης
ἐπιταγῆς αὐτοπροσώπως, ὡς εἶναι καὶ διάκειται, πρὸς τὴν Χριστίαν
Πολυλᾶ, τόσον εἰς φῶς...»

(φ. 8α) (Ἡ Χριστίνα τὴν 25.8.1766 ζητεῖ ἀντίγραφον ἀπαντήσεως τοῦ
(φ. 11α) συζύγου της: ὁ Ἀρχιεπίσκοπος αὐθημερὸν δέχεται).

(Ἐν συνεχείᾳ ὁ Βλατᾶς ἐμφανίζεται παριστάμενος διὰ τοῦ σπη-
γόρου του «εὐλαβεστάτου καὶ ἐξόχου κυρί(ου) Κανονικοῦ Νικόλαου
Βιανκίνη, Δοττόρου...».

Ἐπακολουθεῖ ἢ κατάθεσις συμπληρωματικῶν δικογράφων παρὰ
τῶν διαδίκων, ἐκθετόντων τὰς ἀπόψεις των.

(φ. 17α) Καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος «ἐπρόσταξε τὴν ἐξέτασιν τῶν
μαρτύρων καὶ τῶν συμμαρτύρων, ὅπου ἤθελαν φανερωθῆ. Καὶ κ'
γένῃ ἰκεσία εἰς τὴν προσκυνητὴν ἐξουσίαν τοῦ Ὑπερτάτου βουλευτη-
ρίου τῶν δέκα, διὰ τὴν ἄδειαν νὰ ἐξετασθῆ ὁ προβληθεὶς μάρτυς κανε-
νικὸς πατρίνης, καὶ κάθε ἄλλος ἱερεὺς τῆς λατινικῆς θρησκείας, ὅποι
ἤθελε συνεισαχθῆ...».

(φ. 20 - 69) (Ἐπακολουθοῦν αἱ καταθέσεις εἰς τὴν ἰταλικὴν τῶν ἐξεταζομένων)

νων μαρτύρων, ἐξ ὧν τινες ἀποκρίνονται ἐφ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν 9 σημείων - θεμάτων ἀποδείξεις κεχωρισμένως, τινὲς δὲ γενικῶς καὶ ἐπὶ ὀλίγων).

Εἶτα ἔπονται συμπληρωματικαὶ καταθέσεις τῶν διαδίκων καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ λύουσα τὸν γάμον προΐξις, ἀπόφασις: Ἰταλιστὶ καὶ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἢ ὁποῖα ἴσως εἶναι γεγραμμένη διὰ χειρὸς Ἀρχιεπισκόπου Φατσεά, φέρουσα πάντως ἀριστερὰ τὴν συντετημημένην διὰ μελάνης ἔνδειξίν του καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ στοιχεῖα του «Φιλαδελφείας Γρηγόριος»):

(φ. 70 - 76)

(φ. 77β)

«1766: ἐν μηνί Νοεμβρίῳ 11: Βενετία

Καθεζόμενος (...) ὁ Πανιερώτατος καὶ Θεοπρόβλητος Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Κύριος Γρηγόριος Φατζέας, καὶ ἀναγιγνώσκοντας τὴν Κεφαλαϊώδη ἀναφορὰν 11: τοῦ ἀπερασμένου Αὐγούστου, προσφερομένη παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως Ἰωάννου βαπτιστοῦ Ἀριγώνη Δόκτορος, καθὼ νόμιμος ἐπίτροπος τῆς εὐγενοῦς κυρίας Χριστίνης Πολυλά, μετὰ τὴν ὁποίαν ζητεῖ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς κύριον Νικόλαον Βλατὰ Κολλονέλλον.

Διασκεψάμενος δὲ ὁμοίως τὴν ἀναφορὰν καὶ τὰ ἐρωτήματα τῶν προβληθέντων μαρτύρων, ὁποῦ εἰς τὰς 19: τοῦ αὐτοῦ προσήχθη παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως Κανονικοῦ Βιανκίνη Δόκτορος, νόμιμος ἐπίτροπος καὶ αὐτὸς τοῦ ἄνωθεν εὐγενοῦς κ(υρίο)υ Νικολάου Βλατὰ Κολλονέλλου, προσέτι δὲ καὶ ἕνα καθ' ἕνα τὰ γράμματα ὅλα, ὁποῦ ἐπαρρησίασαν τὰ ἄνωθεν μέρη, ἐξετάζοντας ἀκριβῶς καὶ τὰς καταθέσεις τῶν προβληθέντων μαρτύρων, καὶ συμμαρτύρων. Ἀφορῶντας καὶ εἰς τὰς ἐπιταγὰς ὁποῦ ἔγιναν εἰς τὰ μέρη διὰ τὰ προσφέρουν τὰ δικαιολογήματά των εἰς τὴν δικαιοσύνην τῆς Πανιερότητός του, καὶ τέλος εἰς τὰ Κοσμιτοῦτα, εἴτε ἐγγράφους ἀναφορὰς ὁποῦ ἐδόθησαν εἰς τὴν Καγγελαρίαν τοῦ 14: Ὀκτωβρί(ου) ἀπερασμένου ἀπὸ (τοῦ)ς αὐτοῦς κυρίαν Χριστίνα Πολυλά καὶ Κ(ύριο)ν Νικόλαον Βλατὰ Κολλονέλλον πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἐγγραφὸν ὑστερινὴν δικαιολογίαν, ὁποῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπρόσφερον ὁ ρηθεὶς Κύριος Νικόλαος Βλατὰς, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀμφότερα τὰ μέρη ζητοῦν τὴν τέλειαν λύσιν τῆς συζυγίας των μετὰ ἐκκλησιαστικὸν διαζύγιον, καὶ ὡς σαφέστερον φαίνονται τὰ πάντα εἰς αὐτὰ τὰ δικάσιμα γράμματα.

φ. 78α)

Ταῦτα πάντα καλῶς καὶ νουνεχῶς σκέψασα ἡ πανιερότης αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἱεροὺς νόμους τῆς ἁγίας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περὶ ὑποθέσεως τοιαύτης ἐπιμελῶς ἐρευνήσασα, τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριν ἐπικαλούμενος καί.

Ἀποφασίζει λελυμένον τὸ ἄνωθεν συνοικέσιον, καὶ κεχωρισμένον τὸ προορηθὲν ἀνδρόγυνον, δυνάμει τοῦ παρόντος Διαζυγίου, εἴτε λύσεως, ὥστε ἀνίσχυρον εἶναι καὶ ἄκυρον πάντα δεσμὸν τοῦ γάμου, ὁποῦ ἠκολούθησε μετὰ τὸ ρηθέντος κυρίου Νικολάου Βλατὰ καὶ κυρίας Χριστίνας Πολυλά, καὶ ἔστωσαν ἐλεύθεροι ἀμφότεροι τῆς προὔπαρχούσης πρὸς ἑαυτοὺς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως, ὡσάν ποτὲ νὰ μὴν ἦθελε γένῃ.

Οὕτως ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀπεφάνητο, καὶ

(ὑπογρ.) Ὁ Φιλαδελφείας Γρηγόριος

13: Νοεμβρίου 1766

Ἐκηρύχθη ἐπὶ βήματος καί».

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ι. ΜΑΛΛΟΓΙΑΝΝΗ

Φ υ σ ι κ ο ὗ

Βοηθοῦ Ἐργαστηρίου Μετεωρολογίας

Κλιματολογίας Μαθηματικοῦ

Τμήματος Ἰωαννίνων

ΔΙΟΣΗΜΕΙΑ ἢ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙΡΟΥ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ*

Ι. Γενικά

Διὰ πρώτην φοράν διαβάζοντας τὸν πρόλογον τῆς τρίτης ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματος «ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ» τῶν κ.κ. Β. Δ. Κυριαζοπούλου καὶ Γ. Κ. Λιβαδά μοῦ ἐνεποίησαν ἀρχετὴν ἐντύπωσιν τὰ κάτωθι:

«Συστηματικαὶ παρατηρήσεις μετεωρολογικῶν φαινομένων καὶ χαρακτηρισμὸς αὐτῶν διὰ προσωπικῆς ἐκτιμήσεως, ἐγένοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Διὰ τῶν παρατηρήσεων τούτων συνετάσσοντο τὰ πρῶτα γνωστὰ μετεωρολογικὰ δελτία τῆς Ἰστορίας, τὰ καλούμενα «Παραλήγματα», τὰ ὁποῖα ἐξετίθεντο εἰς τὴν Ἀγορὰν τῆς πόλεως καὶ περιελάμβανον παρατηρήσεις ἐπιμετεωρολογικῶν καὶ ἀστρονομικῶν φαινομένων, μετὰ τῆς ἀπαραιτήτου προγνώσεως τοῦ καιροῦ. Αἱ ἄνευ ὀργάνων παρατηρήσεις αὗται, περιορίζοντο ὡς ἦτο ἐπόμενον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν αἰσθητῶν εἰς τὸν ἀνθρώπου ἀτμοσφαιρικῶν στοιχείων καὶ τῶν καλουμένων σημείων καιροῦ ἢ Διοσημείων (σημείων τοῦ Διός), χαρακτηριστικῶν δηλ. λεπτομερειῶν τοῦ ὄρατοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ περιβάλλοντος, τὰς ὁποίας ἡ ἰθαγενὴς πείρα ἐδέχετο ὅτι προηγούντο συνήθως ἀρισμένης ἐξελίξεως τοῦ τοπικοῦ καιροῦ».

Κάποτε δὲ ἔφθασα καὶ εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα τοῦ προαναφερθέντος συγγράμματος, εἰς τὴν ὁποίαν διὰ τὰ Διοσημεῖα ἢ Σημεῖα καιροῦ εἶναι γραμμένα τὰ ἑξῆς:

«Τὰ Διοσημεῖα τῶν Ἀρχαίων εἶναι ἐμφανίσεις χαρακτηριστικῶν ἀτμοσφαιρικῶν φαινομένων (π.χ. μερικαὶ μορφαὶ νεφῶν σχηματιζομένων εἰς ὄρισμένα σημεῖα γειτονικῆς κορυφογραμμῆς), τὰ ὁποῖα ἀπεδείχθη ἐκ πείρας, ὅτι συνδέονται συνήθως μὲ γνωστὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς παρατηρήσεως καὶ ἐπομένως ἀποτελοῦν στοιχεῖα παραδοσιακῆς προγνώσεως τοῦ τοπικοῦ καιροῦ».

Ὅντιν αἱ διάφοροι Μετεωρολογικαὶ Ἐπιτηδεύσεις συνιστοῦν εἰς τοὺς παρατηρητὰς τῶν ἐπαρχιακῶν Σταθμῶν τὴν συλλογὴν τῶν ὑφισταμένων ἐπιχωρίων ἐμπειρικῶν στοιχείων προγνώσεως τοῦ καιροῦ, δι' ἐπιμόνων ἐρωτήσεων πρὸς τοὺς ἐντολίους βοσκούς, τοὺς γεροντωτέρους ναυτικούς, ἰδίως τῶν μικρῶν σκαφῶν τοπικῆς ἀλιείας ἢ συγκοινωνίας, ὅπως καὶ τῶν μυλωνάδων τῶν ἀνεμομύλων, ἐάν τις πάροχον».

* Ἀναγνώσας τὰ ἀνωτέρω ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου συνεχῶς παρακινούμε-

* Ἐπὶ μορφῆν προσωπικοῦ ἡμερολογίου.

νος και καθοδηγούμενος υπό του πρώτου διδάξαντος Μετεωρολογίαν και Κλιματολογίαν εις Πανεπιστημιακόν επίπεδον εις 'Ιωάννινα κ. Γ. Κ. Λιβαδά καθηγητοῦ τῆς Μετεωρολογίας - Κλιματολογίας τοῦ Μαθηματικοῦ Τμήματος 'Ιωαννίνων και νῦν καθηγητοῦ εις τὴν ἀντίστοιχον ἔδραν τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἤρχισα τὴν συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τῶν τοπικῶν Διοσημείων, ἀπὸ τὰ μέσα Δεκεμβρίου τοῦ 1969.

II. Τὸ διοσημεῖον τοῦ καλοῦ καιροῦ

Πρὶν ὁμῶς ἀρχίσω τὴν παράθεσιν τῶν συλλεχθειῶν πληροφοριῶν, περὶ τῶν Διοσημείων τοῦ λεκανοπέδιου τῶν 'Ιωαννίνων, πρέπει νὰ ἀναφέρω και τὸ ἔξῃς: Κυττάζοντας κάποτε, νομίζω τὸν 'Ιούνιον τοῦ 1967, ὁ κ. Λιβαδάς ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ γραφείου του πρὸς τὸν ὄρεινόν σχηματισμὸν τοῦ Περιστερίου - Τζουμέρκων, ἐν μικρὸν αὐτοτελὲς σωρειτόμορφον νέφος, τὸ ὁποῖον εις τὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν τῆς Μετεωρολογίας λέγεται Cumulus δηλ. Σωρείτης, εἶπεν «Ταῦτο εἶναι σημεῖον (δείγμα) καλοῦ καιροῦ». Εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Μετεωρολογίας ἡ ἐμφάνισις τοιούτων νεφῶν ὑπεράνω τῶν κορυφογραμμῶν ἀναφέρεται και μετὰ τὴν Γαλλικὴν φράσιν «Cumulus de beau temps». Ταῦτα τὰ νέφη διεθνῶς καλοῦνται Cumulus Humilis και συμβολίζονται Cu (hüm). Ταῦτα εἶναι τὰ καλούμενα σωρεῖται καλοκαιρίας, εἶναι νέφη πολὺ μικρᾶς κατακορύφου ἀναπτύξεως, τὰ ὅποια γενικῶς ἐμφανίζονται πεπλατυσμένα.

Πράγματι ὁσάκις παρατηρήθησαν τοιαῦτα νέφη εις τὰς κορυφογραμμάς, καὶ ὅποια περιβάλλουν τὸ λεκανοπέδιον και ἰδίως εις τὴν ὡς ἄνω θέσιν, δηλ. ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Περιστερίου - Τζουμέρκων ὁ καιρὸς ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἐξαιρετός.

Ἀπὸ 1.1.70 μέχρι 30.6.1970 τὸ ὡς ἄνω Διοσημεῖον παρατηρήθη 6 (ἔξ) φορές και ἐπαληθεύθη και τὰς ἔξ.

III. Συμβολισμὸς διοσημείων παρατήρησις και καταγραφή αὐτῶν

Ἐκαστον Διοσημεῖον συμβολίζω μετὰ ἓνα, οὕτως εἶπεν, αὖξοντα ἀριθμὸν συνοδευόμενον ἀπὸ ἓνα δείκτην, ὅστις εἶναι τὸ ἀρχικὸν τοῦ ἐπωνύμου αὐτοῦ τοῦ τοῖου μου τὰ εἶπεν.

Οὐχὶ σπανίως ὁ ἀριθμὸς συνοδεύεται και ἀπὸ χαρακτηριστικὸν ἢ χαρακτηριστικὸς ἐκθέτας πρὸς διάκρισιν και ἀντιδιαστολήν, ἀπὸ παραπλήσια Διοσημεῖα.

Ἐπίσης πολλάκις ὁ ἀριθμὸς περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα κύκλον. Οὕτω τὸ προσημασμένως περιγραφέν, παρατηρηθὲν και ἐπαληθευθὲν Διοσημεῖον συμβολίζω διὰ τὸν Λατινικὸν ἀριθμὸν I (ἓνα) συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ δείκτου Λ (λάμδα) ἐκ τῆς Λιβαδάς — ἦτοι I_{Λ} ἢ I_{Λ} ἢ I_{Λ}

Κατωτέρω μετὰ τὴν ἀντίστοιχον περιγραφὴν ἐκάστου Διοσημεῖου θὰ δίδω και τὸν συμβολισμὸν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἀντίστοιχον αἰτιολογίαν.

Ἡ παρατήρησις τῶν Διοσημείων γίνεται καθ' ὅτανδήποτε στιγμὴν και ὡς εἰς τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος και ὑπεράνω χαρακτηριστικῶν θέσεων ἀναγλύφου, ὅπου συνήθως ἐμφανίζονται.

Καταγράφονται δὲ διὰ τοῦ ἀντιστοίχου συμβόλου κάτωθεν τῆς ἡμερομηνίας παρατηρήσεως, ἐπὶ ἡμερολογίου τοῖχου μορφῆς κάδρου. Ἡ ἐπαληθεύσεως σημαίνεται διὰ τοῦ Ε τιθεμένου κάτωθεν τῆς ἡμερομηνίας ἐπαληθεύσεως.

IV. Διοσημεΐα Βερτοδούλου - Σαλαμάγκα - Κωστή

Κατωτέρω παραθέτω τὰς συλλεχθείσας πληροφορίας κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν καὶ μὲ τὴν σειρὰν μὲ τὴν ὁποίαν μοὶ ὑπηγορεύθησαν. Αἱ συλλεχθεῖσαι πληροφορίες καὶ περιγραφαὶ Διοσημεΐων κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1969 ἦσαν:

α) Σημεΐα καιροῦ: Βερτοδούλου*, Σαλαμάγκα**.

1αΒ «Ἐὰν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Βουνοπλαγιᾶς (ΒΔ(NW) τῶν Ἰωαννίνων) τὸ ἔσπερας καὶ μὲ αἶθριον οὐρανὸν παρουσιασθῇ λάμψις ἔστω καὶ ἀσθενεστάτη, μετὰ παρέλευσιν τὸ βραδύτερον ὀκταώρου ἕως δεκαώρου, θὰ ἐκδηλωθῇ καταιγὶς εἰς τὴν πόλιν».

1βΒ «Ἀντιστρόφως ἂν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, ὁ καιρὸς εἶναι βροχερὸς ἢ ὑπάρχει καταιγὶς κλπ. καὶ εἰς τὴν ὡς ἄνω διεύθυνσιν παρουσιασθῇ διακοπὴ τῆς νεφώσεως καὶ φανῇ τὸ γαλάζιο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ ὀλιγόωρον διάρκειαν θὰ ἐπακολουθήσῃ καλοκαιρία ἐπὶ τῆς πόλεως».

«Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν κυρίως κατὰ τὴν χειμερινήν, ἑαρινήν καὶ φθινοπωρινήν περιόδον».

2β «Κατὰ τὴν θερινήν περίοδον ὅταν ἰδίως ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ ὄρους Ὀλύτσια (Τόμαρος) παρουσιασθῶν νέφη κατακορύφου ἀναπτύξεως καὶ διασταυρωθῶν μὲ ἕτερα τοιαῦτα ἐξ ἄλλων διευθύνσεων, ὡς μὲ τὰ τῶν Μιτσικελίου - Περιστερίου κλπ. τότε ἔχομεν ἀπότομον καταιγίδα ἐπὶ τῆς πόλεως (κοινῶς μπόρα)».

Σημείωσις: Τὰ νέφη κατακορύφου ἀναπτύξεως εἶναι τὸ Cumulus (Σωρεΐται) καὶ τὰ Cumulonimbus (Σωρειτομελανία). Κυρίως τὸ ὡς ἄνω Διοσημεΐον ἐπαληθεύεται ὅταν τὰ νέφη εἶναι Cb (Cumulonimbus), ἐνῶ ἂν τύχουν Cu (Cumulus) ἢ ἀνάμεικτα τότε ἡ ἔντασις τοῦ Διοσημεΐου ἐξασθενεῖ μέχρι τελείας μὴ πραγματοποιήσεως τῆς καταιγίδος.

Ἀπὸ 1.1.1970 μέχρι καὶ 30.6.1970:

Τὸ Διοσημεΐον 1αβ παρατηρήθη 2 φορές καὶ ἐπαληθεύθη καὶ τὰς δύο.

Τὸ Διοσημεΐον 1ββ παρατηρήθη 2 φορές καὶ ἐπαληθεύθη καὶ τὰς δύο.

Τὸ Διοσημεΐον 2β παρατηρήθη 5 φορές καὶ ἐπαληθεύθη καὶ τὰς πέντε. ὄχι ὅμως μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως πάντοτε.

3 ἢ 3B ἢ ΙΣ. «Ὅταν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Μιτσικελιοῦ παρουσιασθῇ μία νέφωσις (κουκούλα κατὰ τὴν τοπικὴν ὀνομασίαν), ἡ ὁποία δὲν διαλύεται ἀποτελεῖ ἔνδειξιν ὅτι ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς 12ώρου ἢ 24ώρου θὰ ἐκδηλωθῇ ἄνεμος εἰς τὴν πόλιν ἀποκαλούμενος βοριάς, ὁ ὁποῖος εἶναι σφοδρότατος καὶ δημιουργεῖ τρικυμίαν εἰς τὴν λίμνην καὶ οἱ πλόες λέμβων καὶ βενζινακάτων ματαιοῦνται.

Ἡ σφοδρότης του δὲ εἶναι τοιαύτη, ὥστε προκαλεῖ καταστροφὰς εἰς τὴν πόλιν ἢτοι: ἐφαρπαγὴν στεγῶν κλπ.

Οὗτος ὁ ἄνεμος προσβάλλει τὰ λεγόμενα ριζιά, δηλ. τὰ χωριά, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μιτσικελιοῦ: Στροῦνι, Περίβλεπτος, Κρανοῦ.

* Βερτοδούλος Ἀπόστολος: Τεχνικὸς Δημοσίων Ἔργων. Νῦν Συνταξιοῦχος, προσφέρων τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων.

** Σαλαμάγκα Δημήτριος: Γεννήθηκε τὸ 1894 εἰς τὰ Ἰωάννινα. Τὸ 1911 ἀπεφοίτησεν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς καὶ τὸ 1916 ἔλαβε τὸ πτυχίον τῆς Νομικῆς Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1924 ἠσχολήθη μὲ λαογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ 1951 τοῦ ἀπενεμήθη «Ἐπαινος» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διὰ τὴν προσφορὰν του. Εἰς τὰς Δεκεμβρίου 1965 ἀπεβίωσεν.

λα, Λυκοτρίχι, Κρῦα καὶ τὸ κάτωθεν τῆς τοποθεσίας τοῦ Δρίσκου χωρίον (Ἄδρομίστα) Λογγάδες, λόγῳ τῆς καθοδικῆς του πορείας. (Ἐὰν δὲ εἰς τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος διασχίζει τὸ Μιτσικέλι ὁδὸς Ἰωαννίνων — Μετσόβου — Τρικάλων, περὶ αὐτοκίνητον, χρειάζεται προσοχή, διότι ὑπάρχει κίνδυνος, ἀνατροπῆς του, ἰδίως δὲ τῶν μικρῶν αὐτοκινήτων).

Σημείωσις: Εἰς τὸ ὡς ἄνω Διοσημεῖον δίδω καὶ τὸν συμβολισμόν (1)Σ (Σ = Σαλαμάγχα), διότι μετὰ διαβάζοντας τὸ βιβλίον «Περίπατοι στὰ Γιάννινα» τοῦ Δ. Στ. Σαλαμάγχα, ἀνέγνωσα εἰς τὸ ἀφήγημα: «Οἱ θυμοὶ τῆς λίμνης» καὶ εἰς τὴν σελ. 111 τὰ κάτωθι:

«Ὅταν ὅμως ξεπρόβαλε ἀπὸ κάποτε στὴν κορυφὴ τοῦ Μιτσικελιοῦ τὸ μαζονὸ ἐκεῖνο καὶ πουπουλένιο κάτασπρο συννεφάκι, πὺν ὄλο καὶ σβήνει ἀνατολικά μὰ φουρντώνει ἀντίστοιχα ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρο του, θαρρεῖς ἔτσι ἀέννα νὰ ξαναγιεννιέται, τότε ὁ κάθε νησιώτης, ἀνήσυχος σήκωνε κατὰ κεῖ τὰ μάτια του καὶ διαζόταν νὰ γυρίσῃ γλήγορα στὸ σπίτι του· κι' ἂν ἔνοιωθε πὺς δὲν προκάνει, ἔτρεχε νὰ σιγουρέψῃ τὸ καίκι του ἔξω στὴν ξέρα ἢ πίσω στὸ μικρὸ μακρουλὸ κυματοθραύστη τοῦ Μώλου.

Τὸ ἤξερε αὐτὸς καλὰ τὸ μακρουλὸ ἐκεῖνο κάτασπρο συννεφάκι· κι' ἂν τύχαινε νὰ βρισκόταν κοντά του, θὰ τὸν ἄκουγες νὰ μουρμουρίζῃ ἀνήσυχος.

— Βοριάς... πέφτει βοριάς...

Ὁ Βοριάς... Κατέβαινε ἀπὸ τὸ Μιτσικέλι, ἔπεφτε στοὺς Λυγγιάδες, κάτω στὸ Στροῦνι καὶ στὴν καλαμιὰ, στὸ νησί, στὴν λίμνη (... στὰ Γιάννινα).

Ἀπὸ 1.1.1970 μέχρι καὶ 30.6.1970:

Τὸ Διοσημεῖον 3B παρατηρήθη 2 φορές καὶ ἐπαληθεύθη τὴν μία καὶ αὐτὴν ὄχι μὲ ὄλην του τὴν ἔντασιν.

β) Σημεῖα Καιροῦ: Κωστῆ*.

(4)Κ. Κατὰ τὸν κ. Κωστῆν ἂν ἄνωθεν τῆς Παμβώτιδος παρουσιαθοῦν ζῶναι ὁμίχλης (Σ.Σ. μᾶλλον πρόκειται διὰ νέφη stratus) εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Λυγγιάδες ἢ καὶ χαμηλότερον, ἐντὸς τῆς ἰδίας ἡμέρας τὸ ἀπόγευμα, πρέπει νὰ ἐναμεινωμένον βροχὴν εἰς τὴν πόλιν. (Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ὡς ἄνω Διοσημεῖον πρέπει νὰ παρουσιασθῇ κυρίως τὸ πρωί).

Ἐκ γενομένων παρατηρήσεων τοῦ ὡς ἄνω Διοσημεῖου ἀπὸ 1.1.1970 ἕως καὶ 30.6.1970, τοῦτο παρατηρήθη 11 (ἕνδεκα φορές) ἐξ ὧν τὰς 9 ἐπαληθεύθη κατὰ τὴν 1ην καὶ 11ην ἐμφάνισιν ἐξεδηλώθη ὑπὸ τὴν πλέον μικρὰν ἔντασιν) καὶ 2 δὲν ἐπαληθεύθη.

• Τὸ ἱστορικὸν τοῦ τρόπου συγκεντρώσεως τῶν μέχρι τοῦδε διοσημεῖων

— Τὰ μέχρι στιγμῆς ἀναφερθέντα Διοσημεῖα τὰ συνεκέντρωσα μέσα Δεμβρίου 1969 εἰς ἓν γραφεῖον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ὅπου εἶχα ταβῆ πρὸς συνάντησιν τοῦ κ. Βερτοδούλου, καθ' ὅτι ἐγνώριζον ὅτι οὗτος εἶναι εἰβάτης καὶ μανιώδης φωτογραφιστὴς τοπίων.

Ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ κ. Μ. Κωστῆς καὶ μοῦ ἀνέφερεν ὅτι ἐγνώριζεν σχετικῶς.

— Ὁ φοιτητὴς τοῦ Μαθηματικοῦ Τμήματος Ἰωαννίνων κ. Ἰωάννης Ξυγαλὸς εἰς σχετικὴν πρότασιν μου, προθύμως ἀνέλαβεν νὰ μὲ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν διαφόρων γέροντας ἀλιεῖς κατοίκους τῆς Νήσου τῆς λίμνης Παμβώτιδος, δι-

* Μιλτιάδης Κωστῆς: Ἐπάλληλος τῶν Ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων.

ότι και ούτος είναι κάποιος ταύτης, προς συγγέντρωσιν σχετικών πληροφοριών δια νέα τυχόν υπάρχοντα Διοσημεία.

— Μία φορά κατά την οποίαν τρεις σεβάσμιοι Νησιώται γέροντες ώλιες συνεκεντρώθησαν, δέν κατώρθωσεν ό κ. Ξυνόγαλος να με εβρη και μετά έπληροφορήθην υπό του ίδιου ότι εις εκ των τριών, καίως γνώστης των Διοσημείων, απέβίωσεν.

Ώστερα από άλληπαλήλους συνεννοήσεις, επί τέλους την 24ην Μαρτίου 1970 και ώρα 17.15 έντός της οικίας του ως άνω φοιτητού συνητήθην μετά τριών σεβασμίων γερόντων ώλιών, οτινες μου ανέφεραν τά κάτωθι Διοσημεία.

VI. Σημεία καιρού (Διοσημεία) άλιέων Νησιωτών

Ο πρώτος γέρον μετά του οποίου συνητήθην, έως ότου έλθωσιν οι έτεροι δύο, έλέγετο Λεωνίδας Ξυνόγαλος και με έπληροφόρησεν τά κάτωθι περί των Διοσημείων.

α) Σημεία Καιρού: Α. Ξυνόγαλου:

(5Ξ)* «Εις τό βάθος μεταξύ της όροσειράς του Μιτσιζελισού και της άπέναντι της χαμηλής τοιαύτης φαίνεται ό Σμόλικας. Η διεύθυνσις αυτή είναι ή W και NW των Ίωαννίνων όταν έκει συνεφιάση τότε θα έχομεν κακοκαιρίαν εις όλην την περιοχην των Ίωαννίνων και πέραν ταύτης άκόμη, ένω όταν έκει ίδίως κατά την δύσιν του Ηλίου ξεκόψη και φανή κακκινωπόν σύννεφον (έννοείται όταν έχη κακοκαιρία), τότε ό καιρός καλύτερεύει.

(Σ.Σ.: Το ως άνω Διοσημείον του κ. Α. Ξυνόγαλου εις πρώτην προσεκτικην παρατήρησιν είναι τό ίδιον με τά Διοσημεία 1(α) και 1(β) του κ. Βερτοδόβλου. Άλλά τοίτο ως γενικώτερον περιέχει τά άλλα).

Το ως άνω οίως Διοσημείον δέν είναι δυνατόν λόγω της θέσεως του Πανεπιστημιακού πτερίου να παρατηρηθῆ, ίσως τοίτο παρατηρηθῆ από την στέγη του πύργου, όστις τώρα κατασκευάζεται δια την εγκατάστασιν των Μετεωρολογικών όργάνων πάντως ή μη παρατήρησις του 5Ξ Διοσημείου από της θέσεως του Πανεπιστημιακού πτερίου, μάς έγένησεν την ιδέαν ότι εις εκάστην περιοχην πρέπει να εγκαθίσταται εις Μετεωρολογικός Σταθμός υπό της Ε.Μ.Τ. (Εθνικής Μετεωρολογικής Ώπηρεσίας), εις τοιαύτην θέσιν έξ ης να παρατηρώντα άπαντα τά Διοσημεία μη έξαιρουμένων των φαινομενολογικών τοιούτων (περί τώ όποιών βίλεπε κατωτέρω).

Περί της θέσεως του ως άνω Μετεωρολογικού Σταθμού και της σημασίας αυτού θα αναφερθώμεν κατωτέρω.

— Μετά ό γέρο - Ξυνόγαλος μου ιστόρησε τά ακόλουθα:

«Το 1915 όταν ήμουν στρατιώτης έπῆγα εις τό Μετζιτιέ (νύν Κεφαλοβρουσον) άρχάς Αυγούστου, όπου συγκεντρώνονται πολλοί Βλάχοι της περιοχής δια τό πανηγύρι του Δεκαπενταυγούστου, όπως τό λέγον.

Παρετήρησα τότε ότι συνεχώς ένας Βλάχος τσομπάνος κάθε βράδυ και τά μεσάνυχτα έβγαينه έξω.

Κάποτε τον έρώτησα, γιατί βγαίνει κάθε βράδυ και μου ειπεν:

«Άπόψε έλα να σου δείξω».

Έπῆγα και μου ειπεν: «Θά κοιτάς, τον πολικό άστέρα και προς ποίαν μεριά βγάζει καπνό, σαν όμίγλη, θα καταλαβαίνης τον καιρό, οι μεριές είναι δέ»

* 5Ξα και 5Ξβ κατά τό 1αB και 16B αντίστοίχως.

Ξ (16)*. Δηλαδή, όταν βγάξη καπνὸ ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος θὰ ἔχωμεν βοριά, ὅταν δὲ ἀπὸ τὸν νότον, θὰ ἔχωμεν βροχή.

Ἐὰν ὁ καπνὸς πρὸς βορρᾶν εἶναι μαυρωπὸς, τότε θὰ ἔχωμεν χιόνι καὶ ἐὰν ὁ ὡς ἄνω καπνὸς εἶναι στροβιλώδης, τότε θὰ ἔχωμεν χιόνι μὲ ἀέρα (μπόρα).

Ἐὰν ὁ καπνὸς εἶναι νοτιοδυτικὸς τότε θὰ ἔχωμεν θραскиάν.

Ὅταν δὲ βγαίνη καπνὸς ἀπὸ τὸν πολιζὸν ἀστέρα ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο μέρος, ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἔχωμεν ἀέρα.

* Ἡ πρόγνωση αὐτὴ ἰσχύει δι' ἓνα μῆνα.

«Πράγματι, τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουν καὶ διὰ τὰ Γιάννενα, διότι τὰ παρατηρῶ ἀπὸ τὸ νησί καὶ ἐπαληθεύονται».

(Σ.Σ. Πράγματι ἰσχύουν καὶ διὰ τὰ Ἰωάννινα, διότι κυρίως ἡ χιὼν εἰς Ἰωάννινα μῆς ἔρχεται ἐκ τοῦ S ἢ SE καὶ ἡ βροχὴ S, ἐκ τοῦ Ἰονίου πελάγους).

Τὴν παρατήρησιν τοῦ Πολιζοῦ ἀστέρος καλοῦμεν Διοσημεῖον $\delta\Delta^k_{\Xi}$ καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκθέτου ΔK, θὰ θέτωμεν τὴν διεύθυνσιν ἐξ ἧς θὰ παρατηρηθῆται ὁ καπνὸς (ἢ ὁμίχλη).

(Σ.Σ. Οὐδεὶς πιστεύω νὰ νομίζῃ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ συνηθισμένου καπνοῦ ἢ τῆς συνηθισμένης ὁμίχλης, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀπλοὺς καὶ ἀγνοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐπαίδου εἶναι ἀδύνατον ἄλλως πῶς νὰ τὰς ἐκφράσουν. Μᾶλλον θὰ πρόκειται περὶ μεταβολῆς τῆς πυκνότητος τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ τῶν κινητικῶν αὐτοῦ χαρακτηρῶν ὅποτε παρουσιάζονται αὐταὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων, ὁλόγω διαφορετικῆς διαθλάσεως, διαχύσεως κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι εἰς πρώτην παρατήρησιν φαίνονται ὡς καπνὸς ἢ ὁμίχλη).

Μετὰ ὁ γέρο - Εὐνόγαλος ἤρχισε νὰ μοῦ διηγῆται διὰ τὸ πῶς καταλαβαίνει τὸν καιρὸν ἀπὸ τὴν παρατήρησιν τοῦ ἀστέρος Ἑσπέρου καὶ τῆς Σελήνης.

7 Ξ «Παρατηρῶντες πρὸς τὸ μέρος, πὺ πύνεται τὸ Φεγγάρι ἢ δύει ὁ Ἥλιος, ἐὰν ἴδωμεν τὸν Ἑσπερο καθαρόν, θὰ ἔχωμεν καλὸν καιρὸν, ἐὰν δὲ γύρω του ὑπάρχει σύννεφον (στέμμα) τότε θὰ ἔχωμεν κακὸν καιρὸν».

Διὰ τὴν καλοκαιρίαν θέτομεν 7 $\Xi\alpha$ καὶ διὰ τὴν κακοκαιρίαν 7 $\Xi\beta$.

— Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἦλθαν καὶ δύο ἄλλοι σεβάσμιοι γέροντες νησιῶ-
ες ἀλιεῖς, πρῶτος ὁ κ. Εὐστάθιος Γκαρνανάσης καὶ μετὰ ὁ κ. Ἥλιος Σκούρης.

β) Σ η μεῖ α καιροῦ Σ ω τ η ρ ί ο υ Σ ί μ ο υ (τιμῆς ἔνεκεν)

Ἐκεῖνη τὴν στιγμὴν ὁ γέρο Εὐνόγαλος μοῦ ἔλεγεν διὰ τοὺς μηνίσκους τοῦ εγγαριοῦ καὶ οἱ ἄλλοι ἀκούοντες ἐπιβεβαίωσαν ταῦτα, διὰ τοῦτο τὰ Διοσημεῖα τῆς Σελήνης τὰ συμβολίζομεν $\delta^X_{\text{N}\Sigma}$ ὅπου X— Ξ , (1), (2), (1)—(2).

Οἱ ἐκθέται θὰ ἐρμηνευθῶν κατωτέρω, ἀλλὰ ὁ δείκτης N.Σ.Σ. σημαίνει: Διοσημεῖα Νησιωτῶν τὸ N πρὸς τὴν ὄλων τῶν ἀλιέων νησιωτῶν καὶ τὰ ΣΣ εἶναι τὰ ἀρχικὰ τοῦ μακαρίτου γέροντος ἀλιέως Σωτηρίου Σίμου, ὅστις κάποτε μὲ ἐρίμενεν διὰ νὰ μοῦ εἰπῆ τὴν πείραν τῶν παρατηρήσεών του διὰ τὴν πρόγνωση τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ ἡ συνάντησις δὲν ἐγένετο, μετὰ ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας οὗτος ἀ-

* Εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν «16 μεριῶν» ἀμέσως θυμᾶται κανεὶς τὰς 16 διευθύνσεις τοῦ μου καὶ ἐκλήσεται. Παραθέτομεν κατωτέρω τὰς 16 διευθύνσεις τοῦ ἀνέμου μετὰ τῆς ιστοίχου ὀνομασίας τῶν σπουδαιότερων.

1) N (Βορρᾶς ἢ Τραμοντάνα), 2) NNE, 3) NE (Μέσης ἢ Γραῖγος), 4) ENE, 5) E (Πηλώτης ἢ Λεβάντες), 6) ESE, 7) SE (Εὐρος ἢ Σιρόκος), 8) SSE, 9) S (Νότος ἢ Τρια), 10) SSW, 11) SW (Λίψ ἢ Γαρμπῆς), 12) WSW, 13) W (Ζέφυρος ἢ Πονέντες), 14) WNW, 15) NW (Σκύρων ἢ Μαίστρος), 16) NNW.

πεβίωσεν και η ευκαιρία έχαθη. Ο γέρο Ξυνόγαλος σχεδιάζοντας ένα μισοφέγγαρο (μηνίσκον) του ήλλαξεν τον προσανατολισμόν και μου έλεγεν δι' εκάστην θέσιν τὰ κάτωθι: υπό την έγκρισιν των δύο άλλων συνομηλίκων του και μέ θεατὰς τούς δύο άνεψιούς του.

Έάν τὸ φεγγάρι είναι ὀρθιον ἔχομεν ξηρασία (ὁ ἐκθέτης $\chi = \Xi$ τώρα αὐτονόητος).

Έάν τὸ φεγγάρι είναι ὀριζόντιον τότε ὁ καιρὸς πάει πρὸς βροχὴν (συμβολισμὸς Διοσημείου 8ΝΣΣ).

Έάν τὸ ἄκρον (1) (ἀριστερόν) τοῦ μηνίσκου είναι πολὺ λεπτόν τότε ἔχομεν ὀπωσδήποτε βροχὴ, ἐάν είναι λεπτόν τὸ (2) (δεξιόν) θὰ ἔχομεν βοριά και ἐάν ἀμφότερα τὰ ἄκρα τοῦ μηνίσκου (1)—(2) είναι λεπτά θὰ ἔχομεν καταιγίδα. (Οἱ ἐκθέται τώρα αὐτονόητοι).

(Σ.Σ. Εἰς μίαν ἀνάπαιναν ἐρώτησα διὰ τὴν κουκούλα τοῦ Μιτσιζελιοῦ, ἢ ὁποία φέρνει, τρόπος τοῦ λέγειν, τὸν βοριά, ὅλοι οἱ γέροντες μου ἀπήτησαν ὅτι πράγματι τοῦτο συμβαίνει).

— Τὸν λόγον τώρα ἔχουν τὰ πτηνά, οἱ μύρμηγκες και οἱ ποντικοὶ τοῦ βάλτου, δηλ. τρόπον τινα Διοσημεῖα φαινομενολογικά.

γ) Διοσημεῖα (φαινομενολογικά) Ε. Γζαρανάτση.

9* Γ Ο Γζαρανάτσης μου εἶπεν: «Ὅτι τὰ πτηνά, κουροῦνες, καρακάξες κ.λ.π. φωνάζουν στρεφόμενα πρὸς τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἔλθῃ μπόρα».

Έκεινή τὴν στιγμὴν ὁ φοιτητὴς τῶν Μαθηματικῶν Ξυνόγαλος, προσέθεσεν «Πράγματι μία μεγάλη κουροῦνα (κοινῶς γκαῖλα), ἔρχεται εἰς τὸν πλάταν (τὸν μεγάλο) και φωνάζει πρὸς κάποιο μέρος και μετὰ ἀπὸ ὀλίγας ὥρας ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἄνω διεύθυνσιν μπόρα».

9* Γ Μετὰ ὁ γέρο Γζαρανάτσης μᾶς μεταφέρει εἰς τὰ μυρμήγγια λέγοντας

«Ὅταν τὰ μυρμήγγια βγάζουν χῶμα ἔξω ἀπὸ τὰς φωλεὰς των, συσσωρεύουν περισσότερον ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θὰ ἔλθῃ ἡ βροχὴ».

δ) Διοσημεῖα (φαινομενολογικά) Η. Σζούρη.

10* Σ Τέλος ὁ γέρος Σζούρης μᾶς εἶπεν:

«Ὅταν τὸ μικρὸν πτηνὸν παλαδίτσκος συνεχῶς κεληδῆ ἐπὶ μίαν ἡ δὴ ἡμέρας, θὰ ἔχομεν κακοκαιρία».

Έπίσης μᾶς περιέγραψεν παραστατικά τὰς φωλεὰς τῶν ποντικῶν τοῦ βάλτου (πέριξ τῆς λίμνης), τὰ ὁποῖα εἶναι μεγάλα σὰν νυφίτσες.

10* Σ «Κάμουν, μᾶς εἶπεν, τὰς φωλεὰς των με δύο ἢ τρία πατώματα ἀναλόγως τοῦ κίματος τῆς λίμνης ἀνεβοκατεβαίνουν εἰς τὰ διάφορα πατώματα. Αὐτὸ ὅμως τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως εἶναι τὸ ἔξῃς:

«Εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἐξέρχονται τῆς φωλεὰς των οἱ ποντικοὶ τοῦ βάλτου προμηνύεται κακοκαιρία. Δύνασαι τότε νὰ τοὺς πλησιάσῃς τὰς φωλεὰς των και νὰ τοὺς καμακώσῃς. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν προαισθάνωνται κακοκαιρία, ἐνῶ ὅταν προαισθάνωνται καλοκαιρίαν ἢ δὲν τοὺς εὐρίσκεις μέσα εἰς τὰς φωλεὰς των ἢ μόνις πλησιάσῃς τὰς φωλεὰς των φεύγουν».

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν τρίμηνον ἀπὸ 1.4.1970 ἕως 30.6.1970 αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἄνω Διοσημεῖων τῶν ἀλιέων νησιωτῶν εἶχον ὡς κάτωθι:

5Ξα Έπαρουσιάσθη τὴν 5.4.70 και ἐπαληθεύθη τὴν 5ην και 6ην 4.70

5Ξβ Διὰ τὴν παρουσίαν του τὴν 23.6.70 και τὴν ἐπαληθευσίαν του διαρροῦμεν ἐπιφυλάξεις.

6ΔΚΞ Δὲν παρατηρήθησαν.

7Ξα και 7Ξβ Δέν παρατηρήθησαν.

8ΝΣΣ Τοῦτο παρατηρήθη τὴν 9.4.70 καὶ συνδιαζόμενον μὲ τὴν ἐμφάνισιν μικροῦ Σεληνιακοῦ στέμματος ἐπαληθεύθη τὴν 11.4.70.

8(1)—(2) Παρατηρήθη τὴν 8ην Μαΐου καὶ ἡ ἐπαλήθευσις του θεωρεῖται ἀμφίβολος.

8ΝΣΣ (X—Ξ, (1), (2)) δέν ἔχουσι παρατηρηθῆ.

9κΓ καὶ 9μΓ. Δέν παρατηρήθησαν.

10πΣ καὶ 10π'Σ Δέν παρατηρήθησαν.

VII. Γενικά χρήσιμα συμπεράσματα

Ἡ μὴ παρατήρησις ἐνὸς Διοσημείου δέν ἔπεται ὅτι δέν ἐνεφανίσθη, ἀλλὰ πιθανὸν νὰ μὴν ὑπέπεσεν καὶ εἰς τὴν ἀντίληψίν μας.

Τὸ νὰ μὴν ὑποπέση ἐν Διοσημείον εἰς τὴν ἀντίληψίν μας, ἐφ' ὅσον τοῦτο συνέβη, δύο τινὰ συνηγοροῦν εἰς τὴν μὴ παρατήρησίν του.

α) Ὅτι δέν γίνεται ἡ παρατήρησις ἀνὰ πᾶσαν τοῦλάχιστον ὥραν τὸ 24ωρον καὶ β) ὁ τόπος παρατήρησεως νὰ μὴν εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος.

Τὸ ἀνωτέρω δεύτερον μέρος μᾶς ἐμβάλλει εἰς τὰς ἀκολούθους σκέψεις, ἡτι: ὅτι ὁ Μετεωρολογικὸς Σταθμὸς (ὁ χαρακτηριστικὸς Μετεωρολογικὸς Σταθμὸς) ἐκάστης περιοχῆς, πρέπει νὰ ὑπάρχη εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ παραρῶνται τὰ τυχὸν ἐμφανιζόμενα Διοσημεῖα εἰς ὅποιανδήποτε στιγμὴν.

Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἐὰν ἀπὸ τὰς τοποθεσίας ἐνθα παρουσιάζονται Διοσημεῖα, φέρωμεν μετὰ τὴν ἀναγνώρισίν των ἐπὶ τοῦ χάρτου πρὸς τὸ κέντρον τῆς περιοχῆς εὐθείας· ἐκεῖ δὲ ἐνθα θὰ συναντηθοῦν αὗται αἱ εὐθεῖαι, συνηγοροῦντες καὶ τοῦ ὑψομέτρου ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Μ.Σ., ἐκεῖ θὰ εἶναι ὁ καλύτερος τόπος ἐγκαταστάσεως τοῦ Χαρακτηριστικοῦ Μετεωρολογικοῦ Σταθμοῦ τῆς περιοχῆς.

Ἐὰν δὲ μερικὰ φαινομενολογικὰ Διοσημεῖα εἶναι ἀδύνατον νὰ παρατηρηθῶν ἐκ τῆς θέσεως τοῦ χαρακτηριστικοῦ Μ.Σ. λόγω τῆς ἀποστάσεως, τότε πρὸς ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι εὐκόλος ἡ μετάβασις τοῦ παρατηρητοῦ μέχρι τοῦ τόπου παρατήρησεως τούτων.

Ὅσάκις δὲ γίνεται ἐμφάνισις ἐνὸς Διοσημείου, καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἀρχίζουσι καὶ ἀντίστοιχοι παρατηρήσεις (ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν τὰ ἀπαιτούμενα μέσα καὶ προσωπικόν), μέχρι τῆς ἐπαληθεύσεως τούτου ἢ μέχρι τοῦ μεγίστου χρόνου καθ' ὃν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπαληθευθῆ τοῦτο καὶ δέν ἐπαληθεύθη, ὅποτε ὡς εἶναι εὐνόηθον θὰ προκύβουν χρήσιμα συμπεράσματα καθότι, «ἡ φύσις εἰς τὰ ἐλάχιστα εἶναι ἄσπληνη».

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΤΣΙΛΗ
'Επιτίμου Δημοδιδασκαλίσσης

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ*

Παροιμίες που δεν δημοσιεύθηκαν

- 1 'Αλλοιῶς κλουνὶ (κλωστή) κι ἀλλοιῶς μανί.
- 2 "Αν δὲ βρέξ' θὰ σταλάξ'.
- 3 "Ανθρουπου πὸ σόϊ κι σκύλου πὸ μαντρί.
- 4 'Απόμ'νει σὰν ἡ Σούλτου μὶ τ'ν οὐκνά.
- 5 'Απόμ'νει σὰν ἡ καλαμιὰ στοὺν κάμπου.
- 6 'Απὸ ποῦ εἶσι ἄντρα μ', ἀποὺ κεῖ ποῦν ἡ γ'ναῖκα μ'.
- 7 'Απ' τὰ καλὰ κερδισμένα παίρν' οὐ διάουλους τὰ μ'σὰ κι ἀπ' τὰ κακὰ κι αὐτὸν κι αὐτά.
- 8 Αὐτὴ εἶνι σιγανοπαπαδιὰ — ἡ ψιλὴ βροχὴ (γιὰ τὴν πονηρὴ).
- 9 Γῶμα πὸ χουργιὸ κι' δείπνου πὸ γειτόν'ς (γιὰ ἀνοικοκύρευτη).
- 10 Γλυκὸς οὐ ὕπνος τὴν αὐγὴ, ὄξου οὐ κ...ς τὴν Λαμπρὴ.
- 11 Γύρσοι ἡ τέντζιρ κι ἡβρι τοῦ καπάκ'.
- 12 'Εγὼ προυστάζου τ' σκύλα μ' κι ἡ σκύλα μ' τ' νουρά τ'ς.
- 13 "Εκατοῖ ἡ πουμπὴ στὴν πόρτα κι περγιλάει τ'ς διαβάτις.
- 14 "Εκατοῖ ἡ δουλειὰ στὴν πόρτα κι κυνήγησε τὴ φιώχεια.
- 15 'Ελιὰ ἀπ' τοὺν παπποῦ σ' κι κλῆμα τοῦ χεριοῦ σ'.
- 16 "Εφαῖ οὐ ἀρίφ'ς (ὁ μερακλῆς) ἓνα αὐγὸ κι ἀλείφτ'κι κι ὡς τ' αὐτὸ.
- 17 "Ηβρις φαῖ κάτσι φαί, ἡβρις καυγᾶ — ἡ ξύλου— σιοὺκ φεύγα.
- 18 'Η καλὴ νοικοκυρὰ εἶνι δούλα κι κυρὰ.
- 19 'Η νύχτα βγάξ' ἐπίσκοπου, κι αὐγὴ Μητροπολίτ'.
- 20 'Η πρῶτ' δούλα, ἡ δεύτερ' κυρὰ, ἡ τρίτ' τρώει τοὺ κιφάλ'.
- 21 'Η χώρα καίγουνταν κι ἡ π...α λούζουνταν.
- 22 'Η ψυχὴ τ' ἀνθρώπ' ἔχ' πουλλὰ ντουλάπια.
- 23 Καλὰ εἶν' τὰ φαρδομάνικα μόν' τὰ φορᾶν οἱ παπάδις.
- 24 Καλὴ πλάστρα τοῦ κόσκινου, καλὴ ζυμώστρα οὐ φούρνους.
- 25 Κάτσε γέρο διάτανε.
- 26 Κί τ' ἄντρα μέσ' τὴν κ'λιὰ μαλώνουν.
- 27 Κί τὰ μιταξουτὰ βρακιὰ θέλουν πιδέξια σκέλια.
- 28 Κλέφτ'ς χουρις καλαοῦζο (ὁδηγὸς) κι Διοπότ'ς χωρὶς ἀνήψια δὲ γίνι.
- 29 Κοιλιά σὰν τὴν Μποϊνίκοβα (στομάχι πὸ χωνεύει πολλα σὰν τὴν καὶ βόθρα Μποϊνίκοβα - νερόμυλος Καστρίτσης).
- 30 Κῦττα μὶ τῶνα, νὰ σὶ κυττάξου μὶ τὰ δυό.

Λ

- 63 Λεῖπ' οὐ Μάρτ'ς ἀπ' τὴν σαρακουστή; (Γιὰ ἄτομο πὸ ἀναμιγνύεται κάθε κοινωνικὴ ἐκδήλωση).
- 64 Λεῖπ' οὐ γύρους, οὐ τριγύρους, οὐ γιακάς κι τὰ μανίκια.
- 65 Λίγα ἀπ' τοῦ γουνὶ (γονέα) πουλλὰ ἀπ' τοῦ Θεοῦ.
- 66 Λόγια καλὰ λ'θάρια στοὺν τρουβά.
- 67 Λούσι μι χτενίσι μι, ξαίρου ποιὸς μὶ γένν'σι.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ τεῦχος 201 - 202, σελ. 63.

M

- 68 Μάης παντάδειλ'νους κι πάλι πεινασμένους.
(Πουρνό - πουρνόπ'λου, γιῶμα - γιωματόπ'λου κι δείπνο).
- 69 Μάθι τέχνη κι ἄστηνε, κι ἄν πεινάσης πιάστηνε.
- 70 Μάρτης, γδάρτης κι κακὸς παλουκοκάφτης.
- 71 Μάρτη βάλι μάστουρα κι ἄς τον κι ἄς ψειρίζιτι.
- 72 Μάρτη ξύλα φύλλα, μὴ κάψ' τὰ σταλίκια.
- 73 Μάρτης γδάρτης κι σακκουλοτινάχτης. (Παλαιότερα ὁ ἐφοδιασμοὸς γιὰ ὄλον τὸν χειμῶνα γινότανε ἀπὸ τὸ καλοκαίρι καὶ φθινόπωρο καὶ τὸ Μάρτη τελειῶνανε καὶ τιναζότανε οἱ σακκοῦλες).
- 74 Μάτ' κιουτῆς, κι' πλάτ'ς ντοῦρος.
- 75 Μαύρου εἶν κι τοῦ γαρύφαλλου (μοσχοκάρφι), μόν' π'λιέτι μὴ τοῦ δράμι (γιὰ νόστιμη μελαχροινή).
- 76 Μεροδούλ', νυχτοφάϊ.
- 77 Μικρὴ βοηθεία, μιγάλ' σωτηρία.
- 78 Μικρὰ τὰ πιδιὰ μικρὰ τὰ βάσανα, μεγάλα τὰ πιδιὰ μιγάλα τὰ βάσανα.
- 79 Μὴ τοῦ ζῶρ' (βία) παντρειά δὲ γίνιτι.
- 80 Μὴ τοῦν θ'κὸ σ' φάϊ κι πιέ, κι ἀλισθερίσ' (δοσοληψίες) μὴν ἔχ'ς.
- 81 Μιὰ στοῦ χῶμα, ἄλλ' στοῦ στρῶμα.
- 82 Μιγάλ' κόρ, μιγάλ' τύχ'.
- 83 Μὴ πότ'σις τ'ς ἰλιᾶς τοῦ φαρμάκ'.
- 84 Μὴ σιάξ' κι μὴ βρέξ' (γιὰ χαϊδεμένο παιδί).
- 85 Μιγάλ' μπουκιά' κι ὄχ' μιγάλ' κουβέντα.
- 86 Μοῦδωκες τοῦ μέσα τ'ς ἰλιᾶς κι τ' ὄξου τ'ς καρύδας (τὰ μὴ φαγώσιμα)
- 87 Μ' ἔύν'σι οὐ μπουζάς.
- 88 Μπαίν μὴ τοῦ σακκὶ κι βγαίν' μὴ τοῦ βιλόν». (Ἀρρώστεια).
- 89 Μπάτι σκυλιά κι ἀλέστι κι ἀλεστικά μὴ δίνετι.
- 90 Μπρὸς κι πίσου τοῦ Χριστοῦ εἶν' ἡ καρδιά τοῦ χειμωνιοῦ.
Μπρὸς βαθὺ κι πίσου ρέμμα. ("Ὅταν βρίσκεται κανεὶς πρὸ ἀδιεξόδου).

N

- Νὰ δουλέψουν δυὸ νουμάτ' (ἄτομα) νὰ βγῆ τοῦ κουμμάτ'.
- Νὰ γηράσης νὰ πῆς τῆ ψεῖρα μπούμπα.
- Νάκαναν κι οἱ μυῖγες μέλ' ἔτρουγα κι' ἐγὼ ἡ καῦμέν' (γιὰ ἀνικάνους)'
- Νὰ κὰν ἡ Μάνα δώδεκα, νὰ χάνη δεκατρία.
- Νάηταν ἡ ζήλεια ψύρα, θὰ κόλαη τὸν κόσμον ὄλου.
- Νὰ φᾶς μιὰ μυριά ἀλάτ' νὰ μάθ'ς τοῦν ἄλλουν.
- Νὰ χ—σ'κι νὰ μὴ φράν'.
- Νέρατα (φύκια τῆς λίμνης) μᾶς δόκαταν, κακλακίδες (θῆκες καρποῦ βελανιδιᾶς) σᾶς δόκαμαν.
- Νόμ' δῶσε μου) κυρὰ τοῦν ἄντρα σου κι πάρι σὺ τοῦν κόπανου.
- Νύφ' γαμπρὸ ἔχασα, τὰ δυὸ μ' παιδιὰ τάχω.
- Νύφ' κι ἀντραδέρφ' κι τοῦ κακὸ τ' ἀγκάθ'.

≡

Ξιραγκινὸ (ἀδύνατο) γουιάρ', Ξιπατουμὸς τ'ς καλύβας.

- 104 Ού βλάχους ἔτρουγι, ἢ φουστανέλλα τ' χαίρουνταν.
 105 Ού γαιμπρός κι τού πιπόν' πουλλοὺς ὀπ' ἀλαθών'.
 106 Ού θ'κός μου ἄντρας πέθανι καμμιανῆς νὰ μὴν πουμείν'.
 107 Ού καλὸς οὐ νοικοκύρ'ς τού χειμώνα χαίριτι.
 108 Ού καλὸς οὐ νοικοκύρ'ς ἀνοίγ' τὴν πόρτα μὴ τὸν κ...υ. (Στὰ χέρια κρατάει τὰ ψώνια).
 109 Ού κακὸς οὐ χρόνους περνάει, οὐ κακὸς οὐ γείτουνας δὲν περνάει.
 110 Ού καλὸς οὐ μύλους (ἐδῶ ἐννοεῖ τὸ στομάχι) ὅτ' νὰ θρῆ ἀλέθ'.
 111 Ού κερὸς περνάει κι τού σκ'νι μαζών' (σκοινὶ = νῆμα τῆς ζωῆς).
 112 Ὅλα τὰ στραβά τὰ καρβέλια ἢ νύφ' τὰ κάν'.
 113 Ὅλοι οἱ μῆνες τρῶν τού κρέας κι οὐ Μάρτης τρώει τὰ κόκκαλα.
 114 Ού λύκος σ' ἀναμπουμπούλα (φασαρία, ταραχή) χαίριτι.
 115 Ὅλ' σ' Γιάνν' τ' χαρά.
 116 Ού λόγους φέρ' ἀντίλογου κι ἀντίλουγους φαρμάκα.
 117 Ὅλους οὐ καυγᾶς γιὰ τού πάπλωμα (μῦθος Ναστρατίν).
 118 Ὅμορφη (εἰρωνικᾶ) σάν κουλουκύθ' ἀνάλατου.
 119 Οὐ μ'σαφίρ'ς τὴν πρώτ' ἡμέρα ἀξίζ' μὰ λίρα κι τ' δεύτερ' μὰ ψεῖρα.
 120 Ὅμοιασαν κι συμπεθέριασαν.
 121 Οὐ μυλωνὰς ἂν τ'νάξ τὰ γένια τ' φκιάν' τὴ κ'λούρα.
 Οὐ μυλωνὰς κι ἂν πεινάσ' τὰ γένια τ' θὰ τ'νάξ.
 (Παραλλαγή τῆς προηγούμενης).
 122 Οὐ νιὸς τὰ νιατὰ τ' κι οὐ γέρους τ' ν'αρμάτα τ'.
 123 Ὅντᾶπρεπι (ὅταν ἔπρεπε) δὲν ἔβρεχι κι τού Μάη χιόν'ζι.
 124 Οὐ νάχας κι οὐ τάχας πέθανι, οὐ γιάτους εἴν' οὐ θ'κός μας.
 125 Ὅξου ἀπ' τού κουρμι μ' ὄς εἴν' κι τ' ἀδερφοῦ μ' (ἐγωῖστικῆ).
 126 Ὅξου ἀπ' τού κουρὸ πουλλὰ τραγούδια λέν'.
 127 Οὐ οὐκνὸς πάει μακριά, κι οὐ φιλάργυρος πληρών' πουλλά.
 128 Ὅπ' ἀκούς πολλὰ κираσία, τοῖμασι μικρὰ καλάθια.
 129 Ὅπ' ἐνενηντα ἐννιὰ κι' ἕνα ἑκατό.
 130 Ὅπ' μπαίν' ἡλιους, δὲ μπαίν' γιαιρός.
 131 Ὅποιους ἔχ' μαχαῖρ' τρώει πιπόν'.
 132 Ὅποιους πολυδιαλέει παίρν' τὰ διαλιγούρια.
 133 Ὅποιους διαλέει τὸν αἰθέρα παίρ' τὴν κακὴ τ' τὴν μέρα.
 134 Ὅποιους γιννιέτι μιλαψός, πουτέ του δὲν ἀσπρίζει.
 135 Ὅποιους ντρέπιτι πουλλὰ καλὰ στερειύτι.
 136 Ὅποιους ἔχ' ξένου ἀλουγου, μ' σουδρουμῖς ξιπιζεύει.
 137 Ὅποιους δὲ θέλ' νὰ ζμῶσ' κάθι μέρα κοσκινίζ'.
 138 Ὅποιους β'λιέτι (βούλειται) ἀπὸ βραδύς, στὴ τσέργα ξημερών'.
 139 Ὅποιου δάχτυλου νὰ κόψης τού ἴδιου πουνάει.
 140 Οἱ πουλλές οἱ μαμμές γκαβὸ τού βγάζουν τού πιδί.
 141 Ὅπου καπνὸς ἐκεῖ φουτιά.
 142 Ὅπ' οὐ φτουχὸς κι ἡ μοῖρα τ'.
 143 Ὅταν μουφλιζ' (χρεωκοπεῖ) οἱ διάτανους παληὰ διφτέρια ἀνοίγ'.
 144 Ὅτ' μικρομαθαίν'ς δὲ μεγαλαφήν'ς.
 145 Ὅτ' ἀκούς στὴ γειτονιά σου πάντεχέτο στὴ γωνιά σου.
 146 Οἱ τυφλές οἱ κόττις τ' νύχτα ψειρίζουντι.
 147 Οὔτι ψύλλους στοὺν κόρφου τ'.
 148 Οὐ ὕπνους θρέφει τού πιδί, οὐ ἡλιους τού μουσχάρι, κι τού κρο...
 γέροντα τὸν κάνει παλλικάρι.

- 149 Οὐ ψ'λὸς δούλους τ' κουντοῦ.
 150 Οὐ χουρταμένους τοὺν νησικὸ δὲν τοὺν πιστεύει.

Π

- 151 Πάντρεψέ μι μακρυὰ νὰ ξαίρου νὰ πινιέμι.
 152 Παπαντίτσα (Ύπαπαντὴ) χιονισιμέν' κοφινίτσα γεμισμέν'.
 153 Πάρι κι μὴ βάν'ς γρήγουρα τοὺν πάτου φτάν'ς.
 154 Παρηγουριά στοὺν ἄρρουστου ὠσπου νὰ τούρθ' ἢ ὕρα.
 155 Πῶτοι τ' αὐγὸ κι ἔφτακι στοὺν οὐρανό.
 156 Πῶτοις τὴν πίττα.
 157 Πέσι πάπα (ψωμί) νὰ σὶ φάου (τεμπέλης).
 158 Πιρ'σεύει ἀπ' τοῦ λύκου νὰ φάη ἢ ἀλ'πού.
 159 Πίσου ἔχ' ἢ ἀκλάδα τ'ν οὐρά τ'ς.
 160 Ποῦ πᾶς ἔρμου βιό; πάου νὰ ρ'μάξου κι ἄλλου.
 161 Ποῦθ' ἔχ'ς τὰ μάτια σ' βγαλμένα; ἀπ' τοὺν ἰθ'κὸς (ιδικὸς) βαθύτιρα.
 162 Πότι μῆλα, πότι φύλλα (γιὰ ἀνεργία).
 163 Πολυτεχνίτ'ς κι ἐρημοσπίτ'ς.
 164 Ποῦ σὶ πουνεῖ κι ποῦ σὶ σφάζ'.
 165 Προῖκα χίλια πέρπιρα καὶ κακαῖδου ἂν πάρης, τὰ χίλια πᾶν δὲν ἔρχουν-
 τι κι' ἢ κακαῖδου σοῦ μένει.

Ρ

- 166 Ράψι ξύλουσι, δουλειὰ μὶ σ' ἀπολείψ'.
 167 Ρίξου ρίξου παλαβέ, ὠσπου νάρθ' ἢ γνώση σου.
 168 Ρώτα παθὸ μὴ ρουτᾶς γιατρό.

Σ

- Σὰν τοῦ σκ'λί στ' ἀμπέλι.
 Σὰν τὴν μυῖγα μέσ' τοῦ γάλα.
 Σὰν τὰ πιδιά τ' λαγοῦ (σκορπισμένα).
 Σὰν τὴν ὀχιντρα (ὀχιά). (Ὁ κακὸς ὁ ἄνθρωπος).
 Σὰν ξαναγίνου νύφ' ξαίρου πῶς προσκυνάου.
 Σὰν νύφ' ἀποῦ Διφτέρα.
 Σὰν τ'ς κόττας τὰ πουδάρια (ἄτσαλα).
 Σαράντα φάϊ, σαράντα πιέ, σαράντα κάνι γιὰ τὴν ψ'χή σ'
 Σ'κτύτ' ἀποῦ μᾶστ'ρα (σὲ σκάζει).
 Σιοῦκ ἰοῦ νὰ κάτσου ἰγῶ.
 Σιοῦκ' Παπᾶ νὰ κάτσ' οὐ Χότζας.
 Σὶ χάρβαλου σακκί, θέλεις βάλε, θέλεις μὴ.
 Σκ'λί π' ἀλιχτάει κι δὲ δαγκάν', ρίξ' τ' κόκκαλα νὰ φάη.
 Σοῦρθι τῶνα (κακὸ) καρτέρ' κι τ' ἄλλου.
 Σ' φέρ' τ' αὐγὸ κι σ' τρώει τὴν κόττα.
 Στοὺν μπάτου ξουρίζουν τοῦ γαμπροῦ.
 Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα, ὅσου θέλεις βρόντα.
 Στ' λίμ' νὰ πᾶς νιρὸ δὲ θὰ βρῆς (γιὰ ἀνίκανο).
 Συγγενὴς ἀπ' τῆς συκιᾶς τοῦ γάλα.
 Σύρτι μι κι ἂς κλαίου, κι ἂν κλαίου τί σᾶς κάνω.

Τ

- 189 Τ' Ἀη Λιὸς τοῦ καρύδ', τ'ς Ἀη Σωτήρας τοῦ σταφύλ', τῆς Παναγιᾶς τοῦ σύκου.
- 190 Τ' Ἀη Λιὸς γυρίζ' ἢ σφαῖρα ἀλλοιωῶς (ἀρχίζει νὰ δροσίζη ὁ καιρός).
- 191 Τ' Ἀη Γιωργοῦ νὰ φέξ'.
- 192 Τ' ἀγῶϊ ξυπνάει τοὺν ἀγουγιάτ'.
- 193 Τάξ' τ' γιοῦ σ' ψέμματα κι τ' γαμπροῦ σ' ἀλήθεια.
- 194 Τ' Αὐγούστου οἱ δριῖμες τὰ πανιὰ κι τοῦ Μαρτιοῦ τὰ ξύλα.
- 195 Ταίριασαν κι συμπιθέριασαν
- 196 Τιμπέλ' κι δέκα παραπάν'.
- 197 Τί τοῦ θέλ'ς τοῦ χ'σὸ (χρυσὸ) τοῦ λ'γὲν (λεκάνη) κι νὰ φτύν'ς αἴμα μέσα. (Γιὰ πολὺ πλούσια ἄτομα προσβεβλημένα ἀπὸ φθίση).
- 198 Τί ἔχ' ἢ μύτ' σ Γαμπρὲ κι τρέχ'; Εἶν' ἀπὸ τοῦ χ'μύνα. —Σὶ ξαίρου κ' ἀπ' τοῦ καλουκαίρ'.
- 199 Τί σ' λείπ' κασιδιάρ'; σκούφια ἀπὸ μαργαριτάρ'.
- 200 Τί σ' λείπ' ζουλφιρή; φερ'τζες ἀπὸ πιρπιρί.
- 201 Τοῦ φρονίμου νόγα (κάμε νόημα) κι τ'ζουρλοῦ μουλόγα.
- 202 Τοῦ φτουχοῦ τὸ βρέσιμο καρφὶ καὶ πέταλου.
- 203 Τοῦ τεχνίτ' τὰ πιδιὰ ὡς τοῦ γιῶμα θὰ πεινάσουν κι ὡς τοῦ βράδ' ε' χουρτάσουν.
- 204 Τοῦ ζουρλὸ κι τοῦ μιτζ'μένου (μεθυσμένον) ξέν' πόν' τοὺν γηράζου
- 205 Τ' ὄμορφου κριαριοῦ ἔτ' κριμοῦν τὰ κ'δούνια.
- 206 Τοῦ παληὸ (ροῦχο) φ'λάει τοῦ κινούργιου.
- 207 Τοῦ ζιστὸ τοῦ κουλουκύθ' πῆγι στὴν πόλη κι ἤρθε. (Πάλι ζεστὸ γιὰτὶ ἀργεῖ νὰ κρυώση).
- 208 Τοῦ μήλου κατ' ἀπ' τὴ μηλιὰ θὰ πέσ'.
- 209 Τοῦ ἕνα κανένα (παιδί), τὰ δύο λίγα, τὰ τρία καλά, τὰ τέσσερα πουλλ'
- 210 Τοῦ φαῖ τ' σκουριμέν'ς.
- 211 Τοῦ φτ'νὸ τοῦ κρέας τὰ σκ'λιὰ τοῦ τρῶν'.
- 213 Τοῦ ψάρ' ἀπ' τοῦ κιφάλ' βρουμάει.
- 214 Τοῦ μ'σιακὸ τοῦ βόιδ' τοῦ τρώει οὐ λύκους.
- 215 Τοῦ ψέμμα γιουματάει, δὲ δειπνάει.
- 216 Τοῦ σαρανταημέρου ἢ μέρα, καλημέρα καλησπέρα (πολὺ μικρή).
- 217 Τοῦ ἡμερου τ' ἀρνὶ β'ζὰν ἄδου μαννάδες κι τ' ἀγρίου οὔτι τ' μάννα
- 218 Τοὺν ἔστειλαν γιὰ μαμμὴ κι ἤρθι στὰ βαφτίσια.
- 219 Τὸ κέντημα εἶναι γλέντημα (τὸ παίρνεις καὶ πᾶς ὅπου θέλεις) ἢ ρε εἶναι σιργιάνι, κι αὐτὸς οὐ ἔρμους ἀργαλειὸς εἶνι σκλαβιά μιγάλη.
- 220 Τ'ς Ἀης Ἀννας ἀνασαίν' ἢ μέρα. (Μὲ τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιο 9 κεμβρίου ἐορτὴ τῆς Ἀγίας Ἀννης ἦτανε τὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιο).
- 221 Τ'ς νύχτας τὰ καμώματα τὰ βλέπ' ἢ μέρα κι γιλάει.
- Τ'ς νύχτας τὴ δ'λειὰ τ' βλέπ' ἢ μέρα κι γιλάει.
- 222 Τ'ς κάπας μανίκ',
- 223 Τσόπα σὺ νὰ κρίνου γῶ.
- 224 Τράβα τοῦ σκ'λι μὴ στάξ' ἢ οὐρά τ'.

Υ

- 226 Ὑστερνὴ μου γνώση νὰ σ' εἶχα πρῶτα.

- 226 Φάει νύφ' τοῦ ζ'μὶ καλὰ εἶν' κι τὰ κουψίδια.
 227 Φᾶτι τζ'μπέδισ, φᾶτι ντλαμάδισ (μῦθος Ναστραντίν).
 228 Φεγγάρι γιὰ κλέψ' μου γ'ναῖκα. —X—σ ἄντρα μ' κι ἔμπα μέσα.
 229 Φεύγ' οὐ γάτους κουρεύουν τὰ πουντίκια.
 230 Φιδουφαγουμένους κοιμήθ'κι, ὄχ' ὄμιους κι οὐ νηστ'κός.
 231 Φίδ' κουλουβά.
 232 Φοῦρνος νὰ μὴν καπνίσ' (κατάρια). ('Ανάγεται σὲ ἐποχὴ ποὺ κάθε στίτι εἶχε τὸν φοῦρνο του).
 233 Φγ'νὴ στ'ν ἄχν' κι ἀκριβὴ στὰ πίτ'ρα.
 234 Φτύν'ς τοὺν ἀνήφουρου φτύν'ς τὰ μούτσ'να σ' (πρόσωπο).
 Φτύν'ς τοὺν κατήφουρου φτύν'ς τὰ πουδάρια σ'.
 (Δὲν πρέπει νὰ κατηγορῆς τοὺς δικούς σου γιὰ κάτι γιὰτὶ εἶναι καὶ δική σου ντροπὴ).
 235 Φύλλαξέ μι ἀποὺ νιρὸ (σταλαματιὰ) νὰ σὲ φυλλάξου ἀπὸ σεισμό. (Λέει τὸ πλιθάρι —τοῦβλο χωματένιο ἄψητο— στὸν νοικοκύρη).
 236 Φύλαξ' τοῦ φίδ' τοῦ χ'μώνα νὰ σὶ φάη τοῦ καλουκαίρ'.
 237 Φουτιὰ κι νιρὸ καρτιριμὸ δὲν ἔχουν.

X

- 38 Χάθ'κι ἡ πόλ' γιὰ βιλόν'.
 39 Χατῆρ' τ' μιανοῦ, χατῆρ' τ' ἄλλ' νοῦ ἴσο' κανένα ποὺ τοὺν ἄντρα μ'.
 40 Χίλιους κόσμους χίλια λόγια.
 41 Χίλιες νύφες τοῦ γαμπροῦ κι χίλ' γαμπροὶ τῆς νύφης.
 42 Χριστὸς γεννᾶτι γιαιράκια φᾶτι.

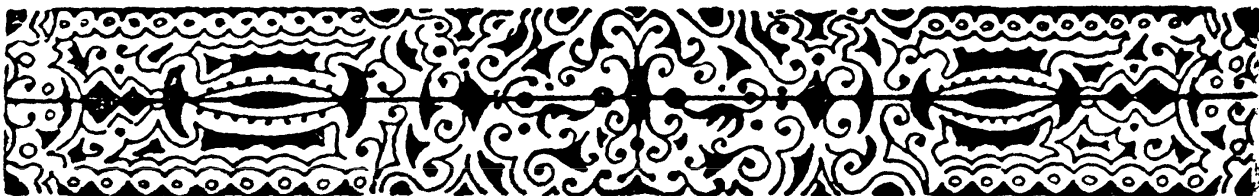
Ψ

- 3 Ψυχικὸ μὶ ξένα κόλλυβα (ταυτόσημη μὲ τὴν «Τοῦ ξένου βιὸς οὐ καλόγηρος γιὰ τὴν ψυχὴ του δίνει».)
 4 Ψουμὶ κι τυρὶ ἂν κοιμηθῆ οὐ βλάχους κι σ'κουθῆ.

Ω

- 5 'Ως τοῦ γιώμα τοῦ ψουφάει. ('Ο Μάρτης τὸ ζῶο ἀπὸ τὸ πολὺ κρύο) κι ὡς τοῦ βράδ' τοῦ βρουμάει (ἀπὸ τὴ ζέστη).
 'Ωσπου νὰ σκεφθῆ οὐ φρόν'μους, παντρεύιτι οὐ ζουρλός.

ΠΑΝΟΥ ΓΡΙΣΠΟΥ, Δασολόγου

ΔΑΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ*

Κριτσοτόπι (τό) ἔδαφος πετρῶδες, γυμνόν, ἄγονον. Ἀσβεστολιθικόν κάρσι. Φλύσχης. Σχιστόλιθος καὶ σχιστὴ ἄργιλος. Γενικῶς τὰ ἄγονα βραχῶδη μέρη.

Κρύφτρα (ή) ἢ κρυψώνα. Τόπος κατάλληλος διὰ νὰ ἀποκρυβοῦν ἄνθρωποι διωκόμενοι, ἢ τροφίμα ἢ ἄλλα εἶδη, ἐναντίον κινδύνου λεηλασίας, διαρπαγῆς, καταστροφῆς κ.λ. Ἐπίσης ἀποκρύψεως πολεμικῶν εἰδῶν πρὸς χρησιμοποίησιν ἐν καιρῷ. Τοῦτο συνέβαινε συχνὰ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐλληνικῶν κινήματων πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τῆς τουρκοκρατίας, ἐντεῦθεν δὲ πολλαχοῦ π.π. Ταυτόσημοι πρὸς τὰ ἀμπάρια κιβώτια ἀπὸ σανίδας ἐλάτης ἢ ἄλλων ξύλων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτοποθετοῦντο τὰ πρὸς ἀπόκρυψιν ἀντιζείμενα.

Τὰ τοπωνύμια «κρύφτρας» καὶ «ἀμπάρια» ἀπαντοῦν πολλαχοῦ τῆς ὑπαίθρου ὅπως καὶ τὸν «καταφύγι» ὡς ἀνὰ τὸν τ.δ. Ἀργιθέας Καρδίτσης, θέσις Ἀμπάρου παρὰ τὴν Στεφανιάδα. Ὁμοία θ. ἐν τῇ Ἐπ. Καλαμπάκας ἐπὶ τῶν βράχων τῶν Μετεώρων.

Κτέος (ὁ) ἐν Εὐρυτανίᾳ τὸ δάσος (Δ. Λουκόπουλος). Ἡ λέξις ἀκούγεται καὶ σὰν οὐσιαστικόν καὶ σὰν ἐπίθετον. Λέγουσιν «ἐδῶ εἶναι κτέος» ἢ «ὁ τόπος εἶναι κτέος» (δασώδης).

Κτηνοτροφία (ή). Τὸ λήμμα τοῦτο δύναται νὰ ἀποτελέσῃ μόνον τὸν ἴδιον τόμον λαογραφίας ἢ καὶ ἰδίαν λαογραφίαν, «Κτηνοτροφικὴ λαογραφία». Πραγματενόμενοι ἐνταῦθα μὲ γενικώτερον πνεῦμα τὴν «Δασικὴν λαογραφίαν» χομεν ἤδη περιλάβει λήμματα κτηνοτροφικὰ πολλαχοῦ, ὡς ἀγριδί, ἀγριογούσιο, ἀδημητροῖσιο, βοσκός, γίδα, γάλα, γέννος κ.λ. Μὲ αὐτὰ δὲν ἐξαντιλοῦμεν τὸ θέμα τῆς κτηνοτροφικῆς λαογραφίας, ἢ ὅποια εἶναι πλουσιωτάτη. Ὡστε ἐνταῦθα θὰ περιορισθῶμεν ἀφ' ἐνὸς εἰς ὅσα σημεῖα ἡ κτηνοτρ. λαογραφία ἐμπλέκεται μὲ τὴν δασικὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ συνδέσωμεν τὰ μερικὰ λήμματα ὑπὸ μίαν ἐνότητα.

Ἄν καὶ ὁ ὅρος κτηνοτροφία δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸ δημῶδες λεξιλόγιον τῶν κτηνοτρόφων, δὲν ὑπάρχει ἐν ταῦτοις ἀνάλογος λ. εἰς τὴν δημοτικὴν. Ὁ δὲ κτηνοτροφία ἔχει ὑπεισέλθει εἰς τὸ λεξιλόγιον τοῦ κτηνοτροφικοῦ κόσμου διὰ τῆς πιστημονικοῦπηρεσιακῆς ὁδοῦ, λόγῳ τῆς ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς κτηνοτροφίας τῶν κτηνιάτρων, τῶν ζωοτεχνῶν (γεωπόνων) καὶ τῶν δασικῶν. Ἔτσι λέγουσιν σήμερον μὲ τὴν κτηνοτροφίαν ἀσχολούμενοι «εἵμαστε κτηνοτρόφοι» γνησιώτερον ὁμῶς λέγει εἵμαστε τσελιγκάδες ἢ τσοπαναρέοι, ἢ βοσκοὶ κ.τ.λ.

Ἡ λαϊκὴ κτηνοτροφία, ὅπως δηλ. διμορφώθη ἡ κτηνοτροφικὴ οἰκομία, ἐμπειρικῶς διὰ τῆς μακροχρονίου ἀσκήσεως διακρίνεται κυρίως εἰς προβατοτροφίαν καὶ εἰς αἰγοτροφίαν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει καὶ ἡ κτηνοτροφία μεγάλων ὄνων, ἀλλὰ ἡ τελευταία ἀντιπροσωπεύει μικρὸν ποσοστὸν εἰς ὄγκον κεφαλαίου ἐν τῷ συνολικῷ ζωοκομικῷ κεφαλαίῳ τοῦ συνθέτει τὴν κτηνοτροφικὴν οἰκονομίαν εἰς τὴν χώραν μας, ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ νέου ἐλληνικοῦ βασιλείου μέχρι σήμερον. Ὡστε ἐνταῦθα θὰ περιορισθῶμεν νὰ ὁμιλήσωμεν μόνον γιὰ τὴν αἰγοτροφίαν.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 308.

καὶ τὴν προβατοτροφίαν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας μετὰ τὴν σημερινὴν τῆς ἑκτασίν, εἰς μικρὰ ζῶα, ἤτοι πρόβατα καὶ αἴγας, ἀνέρχεται σταθερῶς καὶ ἀμεταβλήτως εἰς 12 ἑκατ. κεφαλάς, ἐξ ὧν εἶναι πρόβατα, 8 ἑκ. αἴγες 4 ἑκ. κεφαλαί.

Βοσκοτόπια ἢ λιβάδια. Μετὰ τὰ ζῶα οὗτα ἐπιτυγχάνεται ἡ παραγωγικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν ὄρεινῶν βοσκῶν, ἤτοι τῶν δασῶν θεωρουμένων ὡς βοσκησίμων ἐκτάσεων, τῶν μερικῶς κεκαλιμμένων ἐκτάσεων διὰ δασικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν βοτανικ. εἰδῶν καὶ τῶν ὑπαλικῶν ἐκτάσεων ποῦ καλύπτονται ἀπὸ κτηνοτροφικὰ φυτὰ καὶ μόνον. Μετὰ μίαν λ. οἱ ἐκτάσεις αὐτὲς ὀνομάζονται βοσκὲς ἢ βοσκότοποι ἢ λιβάδια. Ἡ ἐπιφάνειά των καλύπτει τὰ 0.628 τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας, κατὰ συνέπειαν ἢ ἑκτασίς των ἀνέρχεται εἰς 82.896.000 στρέμματα ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δάση εἶναι περὶ τὰ 16 ἑκ. στρ. Οἱ βοσκότοποι αὐτοὶ εἶναι κατὰ ἰδιοκτησίαν δημόσιοι καὶ ἔχουν δεσφῆ ὡς ἔσοδον εἰς τὰς κοινότητας. Ὑπάρχουν βεβαίως καὶ ἰδιωτικὰ λιβάδια, ἀλλὰ αὐτὰ κυρίως εὐρίσκονται εἰς τὰ κατώτερα καὶ χρησιμεύουν ὡς χειμερινὰ βοσκαί. Ἡμεῖς ἐνταῦθα ὀμιλοῦμεν γιὰ τὰς θερινὰς βοσκὰς, τὰ λιβάδια τῶν μεγάλων ὑψόμετρων. Διότι μόνον εἰς αὐτὰ τὰ ὑψόμετρα ὑπάρχουν δάση καὶ δασοπονία, μετὰ μόνην ἐξαιρέσιν τὰ δάση τῆς παραλίου Πεύκης, τῶν ὁποίων ἢ ἑκτασίς εἶναι μικρά, ἐνῶ ἢ ἑκτασίς τῆς ζώνης τῶν αἰθαλῶν πλατυφύλλων σήμερον δὲν ὑπολογίζεται δασοπονικῶς ὡς τελείως ἀσήμαντος. Τὰ λιβάδια, τόσον τὰ χειμερινὰ ὅσον καὶ τὰ ὄρεινά, ἐνοικιάζονται οἱ κτηνοτρόφοι κατ' ἔτος. Κάθε αὐτοτελὴς κτηνοτροφικὴ μονὰς ὀνομάζεται τσελιγκάτο καὶ τελεῖ ὑπὸ ἕναν τσελιγκαν ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν κτηνοτρόφων τῆς συντροφιάς, ὁ ἔχων δηλ. τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ποιμενικῶν ζῶων. Τὰ ποιμενικὰ ἢ τσοπάνικα ζῶα, ἀποτελοῦνται κατὰ τὰ 2)3 ἀπὸ πρόβατα καὶ κατὰ τὸ 1)3 ἀπὸ γίδια. Μιὰ ἰσχυρὰ μονὰς περιέχει 1.000 πρόβατα καὶ 500 γίδια. Ὡστε ἡ βλάβη τοῦ δημ. τραγουδιοῦ, ἡ ὑπερβαλλομένη ὡς ἔχουσα τὸν ἀνωτέρω ἀριθμὸν αἰγοπροβάτων, δὲν ἔλεγέ τι τὸ ὑπερβολικόν. Ἀλλὰ ὅλα τὰ ζῶα τῆς ομάδος δὲν ἀνήκουν εἰς ἕνα καὶ μόνον κτηνοτρόφον. Μετὰ τὸν τσελιγκαν σμίγουν οἱ λεγόμενοι σμίκτες ἔχοντες μικρότερον ἀριθμὸν ζῶων καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐκμεταλλεόμενοι τὸ λιβάδι καταβάλλοντες τὴν ἀναλογιστὴν μερίδα τοῦ μισθώματος. Ἡ τοιαύτη συνεταιρικὴ ἐκμίσθωσις καὶ ἐκμετάλλευσις τοῦ λιβαδίου, ἐπιβάλλεται κυρίως χάριν τῆς εὐχεροστεράς παραγωγῆς καὶ καθέσεως τοῦ τυροῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ κυριώτερον προϊόν τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς. Εἶναι δὲ ἀξιοπρόσεκτος καὶ λίαν ἀξιόλογος ἡ ὀργάνωσις ἀπὸ ἀπόψεως βιοαστικῆς καὶ λογιστικῆς τῆς τυροκομίας ὥστε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀπόλυτον ἀκριβοδικαιοσύνην εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ προϊόντος, διότι ἄνευ αὐτῆς κινδυνεύει νὰ νατραπῇ ἢ ὅλη τυροκομικὴ οἰκονομία. Ἡ περιγραφὴ τῆς ὅλης αὐτῆς κτηνοτροφικῆς δραστηριότητος ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως, δύναται νὰ λάβῃ τὸ κάτωδι σχηματικόν:

Α' Βοσκότοποι, βοσκαί ἢ λιβάδια.

1. Θερινά. Δασικὴ ζώνη ψυχροβίων κωνοφόρων. Ἀνωτέρα ζώνη δρυμῶν καὶ καστανιάς. Ζώνη Ὀξυῶς. Ἀλπική.
2. Χειμερινὰ λιβάδια. Ζώνη θερμοβίων κωνοφόρων. Κατώτερα ζώνη δρυμῶν. Ζώνη αἰθαλῶν πλατυφύλλων. Διάπλασις φρυγάνων, ποῶν καὶ γράστων. Γυμναὶ ἐκτάσεις περιοδικῶς γεωργικῶς καλλιεργούμεναι. Γυμναὶ ἐκτάσεις πάσης φύσεως.
3. Φυτικὰ εἶδη ὡς κτηνοτροφικὰ θεωρούμενα. Δημῶδη ὀνόματα φυτῶν καὶ πάσης φύσεως λαογραφικαὶ εἰδήσεις συνδεόμεναι πρὸς αὐτὰ.
4. Ἀνθρωποκοινωνίαι. Ἐγκαταστάσεις ἐντὸς τῶν βοσκοτόπων πρὸς χρῆσιν α) Ἀνθρώπων, β) Ζῶων. Βίοι (τσελιγκάδες, τσοπάνηδες, βοσκοί, ὑπηρέτες. Ἦθη καὶ ἔθιμα περὶ τὰς κτηνοτροφικὰς ἐργασίας). Οἰκονομικὴ μορφή τῶν κοινωνικοκτηνοτροφικῶν σχέσεων (Ρόγα. Σμίκτες. Χωριανή

κτηνοτροφία. Νομαδική κτλ. Κεφαλαϊκά ζῶα, μεσιακά, χασάπικα. γιδοθήτσες, μανάρια).

Β' Κτηνοτροφικά ἢ ποιμενικά ζῶα.

1. Πρόβατα καὶ προβατοτροφία. α) Εἰς τὰ θρεϊνὰ λ. β) Εἰς τὰ χειμερινὰ λιβάδια. "Ἡθῆ καὶ ἔθιμα ζωοκομικά. Ζωοτεχνικά. Οἰκονομικά ἔθιμα. "Ἄλλα ἔθιμα.
2. Γίδοτροφία. Ὅμοίως ὡς ἄνω.
3. Βοοειδῆ καὶ "Ἄλογα.
4. Σημασία τῆς κτηνοτροφίας εἰς τὰς σχέσεις της μὲ α) τὸ ἔδαφος καὶ τὴν συντήρησιν τῶν παραγωγικῶν του δυνάμεων. β) τὴν Γεωργίαν. γ) τὴν Δασοπονίαν.

Γ' Κοινωνικὴ ζωὴ τῶν κτηνοτρόφων καὶ ἰδίᾳ τῶν νομάδων.

Α' Θρησκευτικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Β' Τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου.

Δ' Ἰδιάζοντες τοπικοὶ χαρακτήρες. Α' Κατὰ μεγάλας περιοχάς. Κατὰ μεμονωμένας περιοχάς μικρᾶς ἐξαπλώσεως.

Κυνήγι (τό). Ἡ θήρα καὶ τὸ θήραμα. Ἡ κυνηγετικὴ λαογραφία εἶναι πλουσιωτάτη καὶ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδίου κεφαλαίου ἂν μὴ ἰδίᾳς Λαογραφίας. Ὡς λῆμμα τῆς Δασικῆς λαογραφίας δὲν ἐνδιαφέρει εἰμὴ καθ' ὅσον τὸ δάσος εἶναι χώρος διαμονῆς καὶ διατροφῆς τῶν θηραματικῶν ζῶων, ἢ ὁρθότερον, τῶν ἀγρίων ζῶων, ἀσχέτως ἂν ταῦτα εἶναι θηράματα ἢ μὴ. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀπόψεως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετάζεται τὸ ἀγριον ζῶον καὶ ἀπὸ ζωολογικῆς ἀπόψεως, ὡς λόγου χάριν ἢ κερατοφυία τῆς Ἐλάφου καθ' ὅσον τὸ ἐλαφοκέρατον εἶναι λαογραφικὸν ἀντικείμενον. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων ὑπὸ τὸ παρὸν λῆμμα δὲν θέλομεν ἐκταθῆ εἰς κυνηγετικά ἐνδιαφέροντα, ἀλλὰ ὅπως ἐπράξαμεν ἤδη, εἰς τὰ καθέκαστα λήμματα θέλομεν ἀναπτύξῃ κάθε λαογραφικὸν στοιχεῖον ἐν σχέσει μὲ τὸ ἀντίστοιχον ἀγριον ζῶον, ὡς ἀγριογίδα, ζαρκάδι, λαγός, κοῦκκος, κουκκάλογο, κουρούνα, λύκος, τσάκαλος, χοῖρος κλπ. Σημειοῦμεν ἀκόμη ὅτι ἡ θήρα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἔχη χάσει τελείως τὸν οἰκονομικὸν της χαρακτήρα. Ἀσκεῖται μόνον ὡς ἀθλημα καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ αὐτῆς εἰμὴ ἀπὸ τεχνικῆς, ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς ἀπόψεως.

Κυπαρίσι (τό) μορφή Ὀριζοντιόκλαδος *Cupressus sempervirens v. horizontalis* κν θηλυκὸ κυπαρίσσι λόγῳ τῆς μεγάλης καρποφορίας του ἐν συγκρίσει μὲ τὸ Ὀρθόκλαδον. Ἡ μορφή ὀριζοντιόκλαδος εἶναι ἡ τυπικὴ μορφή τοῦ εἴδους ἢ ὁποῖα δύναται νὰ ἀναπαράγεται διὰ σπερμάτων αὐτοφυῶς, ἐνῶ ἡ ὀρθόκλαδος εἶναι καλλιευρουμένη μορφή, μὴ ἀναγεννωμένη αὐτοφυῶς. Ἐν Ἑλλάδι ἡ ὀριζοντιόκλαδος κυπαρίσσις ἀπαντᾷ αὐτοφυῶς εἰς δασικὴν κατάστασιν ἐπὶ μεγάλης ἐπιφανείας μόνον ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῶν Λευκῶν Ὀρέων κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Σφακίων. Εἰς τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα ἀπαντοῦν νησίδες τινὲς ὀριζοντιόκλαδου εἰς μικρὰν ἐκτασιν, ὡς ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν Θεσπρωτίᾳ παρὰ τὴν Πάργαν.

Τὸ αὐτοφυῆς κυπαρίσσι τῆς Πάργας ὑπόκειται εἰς χαμηλὴν διαχείρισιν μὲ περίτροπον χρόνον 16 περίπου ἐτῶν καὶ μὲ βάσιν τὴν τεχνικὴν ὠριμότητα μικρῶν διαστάσεων ξυλείας, ἀποκλειστικῶς στρογγύλης πρὸς παραγωγὴν δοκίδων ἢ ὀροφοπήγεων, τὰ εἰς τὸ ἐμπόριον καλούμενα ἐλατάκια. Ἡ τοιαύτη ἀλόγιστος καὶ κακότεχνος διαχείρισις ὀδηγεῖ τὴν συστάδα τῆς Πάργας εἰς ἐξαφάνισιν, ἢ δὲν ληφθῆ μέριμνα προστασίας της. Εἶναι κρίμα νὰ ἐξαφανισθῆ αὐτὸ τὸ μοναδικὸν δείγμα ἐνδημικοῦ κυπαρίσσιου εἰς τὴν Ἠπειρον.

Εἰς τὰ 1950 ὅποτε ἐπέρασα ἀπὸ τὴν Πάργαν καὶ ἐπεσκέφθην τὴν συστάδα

δα, ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καθέννας ἠδύνατο νὰ κόπτη ἐκεῖ ἀνεξελέγκτως. Δὲν γνωρίζω ἂν σώζεται ἀκόμη μέχρι σήμερον. Ἡ Κοινότης Πάργης καὶ τὸ Δασαρχεῖον θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν θέσουν ὑπὸ προστασίαν, δὲν πρόκειται παρὰ περὶ μικρᾶς ἐκτάσεως.

Κύπρος (ὁ). Λέγεται καὶ **κυπρί** (τὸ). Ἡ κουνούνα ἢ ὁποῖα ἀναρτᾶται εἰς τὸν λαιμὸν τῶν κριῶν ἢ τῶν τράγων οἱ ὁποῖοι χρησιμεύουν ὡς ὄδηγοὶ τῶν ποιμνίων (βλ. γεσέμι). **Κυπρώνω** σημαίνει ἀναρτῶ κύπρον ἀντιφ. **Ξεκυπρώνω** (βλ. ὁ γκιόσος μου σ. 405 τεύχ. 198 - 9 τόμ. ΙΖ' Ἡπ. Ἐστίας). Ἄκυπρος ὁ γωρὶς κύπρον.

Ἡ ἐξάρτησις τῶν κουνουγιῶν λέγεται κουνουγιᾶ (βλ. λ.). Αἱ συνηθέστεραι εἶναι ἡ κόθρα καὶ τὸ ρέθι (βλ. λ.). Ἡ κόθρα λέγεται καὶ κουλούρι.

Οἱ κύπροι διακρίνονται εἰς διάφορα εἶδη: μακροὶ, κοντοί, μακρόπλατοι, κοντόπλατοι, στενόμακροι, κοντόστενοι, μονοί, διπλοὶ (διπλόκυπροι), τριπλοὶ (τριπλόκυπροι) ἤτοι μὲ δύο ἢ τρεῖς παρακύπρους. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα εἶδη κουνουγιῶν, ὅπως τὸ λέρι, τὸ σκλαβέρι, τὸ τσάφαρο (βλ. λ.). Τὸ ζίλι εἶναι μικρὸ κουνουγιᾶ γιὰ κατσιζάκια. Τὰ κουνούγια λαλοῦν.

Κῶλος (ὁ) καὶ **κάλως**, ἡ ρίζα τοῦ δέντρον ἢ ἐπὶ ὑλοτομημένου τοιούτου, τὸ πρέμνον. Τὸ ἐκ τοῦ κώλου ἢ κάλου φερόμενον παραβλάστημα (περνοβλάστημα ἢ ριζοβλάστημα) ἐπὶ πλατυφύλλων εἰδῶν (τὰ κωνοφόρα δὲν παραβλαστάνουν) ὀνομάζεται ἐν Ἡλείῳ κωλόριζον, ἐν Πελοποννήσῳ κωλοφούσι καὶ κωλοφυσίδι ἐν Κύπρῳ παραπούλι ὡς μαρτυρεῖ ὁ στίχος:

ἄμμὰ ξερε πὼς ὕλαντρον ἄμα κοπῆ καβάτζι¹
τριγύρω του πετάσσονται τρακόσια παραπούλια.

Λ

Λαγός. 1) Τὸ δασικὸ ἀγρίμι *Lepus timidus* L. Ἀπὸ τὸ λατιν. ὄνομα τοῦ γένους ἢ ἀλβανικὴ ὀνομασία *λιέπουρ* ἀπὸ τὴν ὁποίαν πολλὰ τοπωνύμια ἐν Ἡλείῳ ὡς *Λιεπουράρου* ράχισ εἰς τὴν κοινότητα Μακρύνου Ζαγορίου. Ὅμοιος *Μπουκουλιέπουρι* φυτωνυμιζὸν τοπωνύμιον στὴν ἴδια κοινότητα, ἀναφερόμενον στὸ δασικὸν φυτόν *Berberis cretica* L, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ ἐξελλημισμένον ὡς *Λαγόςωμο*. 2) Τὰ φυτικὰ εἶδη *Delphinium agacis*, D. *peregrinum* καὶ *Scandix Pecten Veneris* L.

Τοῦ *Λαγοῦ* τ' αὐτιά ἢ *Φτιά* τ' *λαγοῦ*, ὀνομάζεται στὴν Ἡλείῳ τὸ φυτό *Hermodactylus tuberosus* L.

Λεπέδα, ὀνομάζεται κατὰ τὸν Θ. Χελδραῖχ κοινῶς τὸ εἶδος *Iris attica* Borg. et Heldr. ὄνομα πού ἴσως ὑποκρύπτει τὸ λατ. ὄνομα *Lepus*. Ἡ λαογραφία τοῦ λαγοῦ εἶναι πλουσιωτάτη, ἀλλὰ ἄνευ δασικοῦ περιεχομένου, πλὴν τῶν ἀνωτέρω.

Λαγκάδα (ἡ) **Λαγκάδι** (τὸ) ἢ **κοιλὰς** τῆς ὁποίας κατὰ κανόνα τὸ ἔσπον διαρρέεται ὑπὸ χειμάρρου ἢ ποταμίου. Ἡ ἀνδροσ **λαγκάδα**, **ξερολάγαδα**. Πολλαχοῦ πλν. Στὴν Γορτυνία ἢ ἱστορικὴ κοινότης τὰ **Λαγκάδια**. Στὴν Κρήτη ἀπαντᾷ κατ' ἄρσ. ὁ **Λαγκός**.

Λακκος (ὁ) **λακκιά** (ἡ) ὁ χειμάρρος, ἢ ρεμματιά, τὸ ξεροπόταμο. Ὑποκορ. **κουτσολάκκι** (τὸ). Ἐπίρ. **καταλακκῆς**, μέσα στὸ λάκκο.

Πολλαχοῦ πλν. καὶ σύνθ. **Βαθύλακκος**, χειμάρρος στὴν περιοχὴ τῆς κοιν. **Μάτης** (Μπούλτσι) Ἰωαννίνων, στὸ Μιτσικέλι, πού ἀπὸ τὸν διάυλο τῶν Ἰωαννίνων χύνεται στὴν λίμνη.

Λάκωμα (τὸ) περὶ τὰν λάκκων βαθύπεδον:

1. Καβάτζι, ἢ Λεύκη.

Λάκκωμα (τό). Τὸ περὶ τὸν λάκκον βαθύπεδον:

—Ποῦ 'ν τὰ χίλια πρόβατα;

—Κάτω στὰ λακκώματα

(παιδ. ᾄσμα)

Λέγεται καὶ ἀπλῶς λάκκα (ή). Ἐν Ἠπειρῷ πιν. Λάκκα — Σούλι.

Λάλα (ή), τὸ ἔντομον Κνηθοκάμπη *Knethocampa pitioscampa* (Σούλι).

Λαμπρόξυλο (τό) καυσόξυλον προερχόμενον ἐξ ὑλοτομίας προσηλίου δάσους. Τὰ καυσόξυλα αὐτὰ καίονται εὐκολώτερα καὶ ἔχουν μεγαλυτέραν θερμομαντικήν ἀπόδοσιν ἢ τὰ προερχόμενα ἐξ ὑλοτομίας σκιερᾶς κλιτύος (ἀπόσκιον).

Λαντζονιά (ή) ἡ στενοχωρία, ἡ κατάθλιψις, καὶ ο. λαντζοδέρνομα, ἦτοι βασανίζομαι εἴτε συνεπεία σωματικῆς παθήσεως εἴτε ψυχικῆς. Γιὰ τὸν ἐτοιμοθάνατο λέγουν ὅτι λαντζοδέρνεται. (Ζαγόρι).

Λάπατο (τό) καὶ λάπαθο, ἀλλαχοῦ Θαλασσόγαμπος. Τὸ κηπευόμενον φυτόν *Atriplex hortensis* L. Πολλαχοῦ πιν. Ἐν Εὐβοῖ. «Ὁ Κατσαντώνης ἔπιασε τὴ Σκάλα στὸ Λάπατο καὶ ἔκαρτέραε τὸ Βεληγκέκα».

Ἐπειδὴ ἔχει καὶ κάποιαν ὑπόξινο γεῦσιν καὶ Ξυνολάπατο. Χρησιμοποιεῖται στὴ μαγειρικῆ γιὰ πίττες.

Λαφύρι (τό) τὸ ποῶδες φυτόν τῶν λειμώνων καὶ τῶν δασῶν *Silene Graeca* Bois. Τὸ φυτόνυμα ἀπαντᾷ σὲ ὅλην τὴν Ἠπειρὸν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς βορείου.

Λάχανο (τό) κυρίως τὸ κηπευόμενον *Brassica oleracea* u. *capitata*. Λέγεται καὶ μάπα. Ποικιλίαι τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ κραιπολάχανα, τὰ μπρόκολα, τὰ κουνουπίδια, τὰ σκαρολάχανα ἐπὶ βράχων παραλίω τῶν τόπων, τὰ γερμανικά κ.ἄ.

Λάχανα ἐπίσης ὀνομάζονται καὶ τὰ διάφορα χόρτα τοῦ βουνοῦ, τὰ ὁποῖα διαλαλοῦνται στὰ Γιάννινα ὡς μαζώματα.

Λαψάνα (ή) τὰ εἶδη τοῦ γένους *Sinapis* γνωστὰ ὡς ἀγριοσυνάπια. Ἡ *S. pubescens* εἶναι γνωστὴ στὴν Ἠπειρὸ ὡς ἀγριολαψάνα ἢ λαψάνα τοῦ βουνοῦ, ἡ δὲ *S. incana*, ὡς λάχανο τοῦ βουνοῦ. Περιληπτικῶς ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη εἶναι γνωστὰ ὡς κουμπρολάχανα. Ἐκ τούτων ἡ *S. pubescens* εἶναι χόρτον μὲ καθαριστικὰς ιδιότητας καὶ τὴν ἀποφεύγουν ὡς τροφίμον, διότι προκαλεῖ εὐκοιλίότητα. Καὶ ἡ ὀνομασία λαψάνα προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. λαμπάσδω, σημαῖνον ἐνεργῶ, καθαρίζω.

Λειάσα (ή) κρημαστὸ γεφύρι ὑπεράνω ποταμοῦ στερεωμένον εἰς τὰς δύο ὄχθας εἰς βράχους ἢ βαθύροισα δένδρα κλπ. Κατασκευάζεται δὲ ἡ λειάσα ὡς ἑξῆς: Καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ τοποθετοῦνται ἑναερίως εἰς ὕψος ποικίλον ἀπὸ 4 ἢ 5 μ. μέχρι 10 μ. ὑπεράνω τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος ἀκέραιοι (ἀτεμάχιστοι) κορμοὶ δένδρων προσδεδεμένοι εἰς τὰς ὄχθας μὲ σιροματόσχοινα. Ἐγκασιῶς πρὸς τοὺς ἐπιμήκεις κορμούς στερεώνονται μικρᾶς διαμέτρου κορμίδια ἢ κλάδοι καὶ ἡ ὅλη κατασκευὴ περιτυλίσσεται μὲ εὐλυγίστους κλώνους. Τὸ πλάτος τῆς κατασκευαζομένης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γεφύρας εἶναι ὀλιγώτερον τοῦ μέτρου. Ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν πλευρῶν τῆς λειάσας στερεώνονται ὄρθιοι κλάδοι, συνδεόμενοι μεταξὺ τῶν κατὰ τὸ ἀνώτερον ἄκρον δι' ἄλλων κλάδων, δημιουργουμένου ἔτσι εἶδους παραπέτου. Τὸ σύστημα δύναται νὰ ἀντέξῃ εἰς βάρος 100 κιλῶν περίπου, ὥστε μόνον ἕνας διαβάτης δύναται ἐκάστοτε νὰ περάσῃ, ἐνῶ ὀλόκληρος ἡ λειάσα κατὰ τὴν διάβασιν ταλαντεύεται κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς κατακορύφου. Λειασοπόρι δὲ λέγεται τὸ σημεῖον τοῦ ποταμοῦ ὅπου ὑπάρχει λειάσα.

Λέλεκας (ὁ) κ. Λελέκι (τὸ) πτηνὸν Πελαργὸς *Ciconia alb. L.* (ἀγγλ.) Stork. (γαλ.) Cigogne (γερμ.) Storch. (βλ. Πελαργός).

Λεπίδα (ἡ) καὶ λεπίδι (τὸ) ἔλασμα ἢ τμῆμα ἐλάσματος κοπτικοῦ ὄργανου, ὡς μαχαίρας. Εἰς τὸ νεροπόριον, λεπίδα ἢ λεπίδι καλεῖται τὸ κυρίως ποῖον τὸ ὁποῖον συνήθως ἔχει μῆκος 1,5 μ. πλ. 15—20 ἐκ. καὶ πάχος 3 χλστ. Στερεοῦται δὲ κατὰ τὰ δύο ἄκρα του σταθερῶς εἰς τὸ μέσον τοῦ τελλάρου (βλ. λ.) καὶ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑφίσταται πλεονικὰς πιέσεις καὶ κραδασμούς, οἱ ὅποιοι προκαλοῦν ἐπὶ τῶν ἐκ ποίσεως ἐπιφανειῶν γραμμώσεις διὰ τὴν ἔξαφάνισιν τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται κατόπιν πλάνισμα. Λεπίδα ἐπίσης λέγεται εἶδος γῆς ἀποτελομένης ἀπὸ λεπτὰ πλακίδια, ὁμοιάζοντα πρὸς λεπίδας. Εἰς τὴν Δυτ. Κρήτην ὀνομαζόνται «λεπιδόγης». Χρησιμοποιεῖται τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γῆς εἰς ἐπίστρωσιν καὶ στεγανοποίησιν δωμάτων.

Λέρι καὶ λεράκι (τὸ) μικρὸ ποιμενικὸ κουδουνάκι φερόμενον ἀπὸ τὰ μικρὰ ζῶα ἰδίως τὰ ἀρνάκια. Γιὰ τὰ κατοικάκια, γιδόλερο. Εἰς τὸ Ζαγόρι ὀνομαζέται ζίλι (βλ. Σκλαβέρι καὶ Τσάφαρο).

Λεύκα (ἡ) τὰ διάφορα εἶδη τοῦ δασ. δένδρου *Populus* ὡς *alba*, *nigra*, *tremula*. Ἡ ποικιλία πυραμοειδῆς *pyramidalis* Καβάκι (τουρκ.). Ἡ δημώδης Βοτανικὴ θέλει τὴν Λεύκην ἀνεμόφιλον εἶδος:

Ὁ πλάτανος θέλει νερὸ
κι' ἡ λεύκα θέλει ἀγέρα.

Λεπτοκαρυὰ καὶ φουντουκιά (ἡ). Τὸ θαμνώδες καὶ πρεμνοφυῆς δασικὸν εἶδος *Corylus avellana*. Οἱ καρποὶ λεπτόκαρα καὶ φουντούκια. Σχηματίζει δάση εἰς τὴν μέσην καὶ ἀνωτέραν κλιματικὴν ζώνην, καλλιεργούμενον δὲ τὸ εἶδος τοῦτο εἰς καλῆς ποιότητος ἐδάφη ἀναπτύσσεται εἰς δενδρῦλλον ἀποδίδον εὐμεγέθεις καρποὺς μεγάλης ἐμπορικῆς ἀξίας. Δασικῶς ἐκμεταλλεῖται ἀπὸ τοὺς λεπτοὺς κορμούς του διὰ προχείρου ἐπεξεργασίας τὰ σεπέτοξυλα χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν καλαθοπλεκτικὴν. Κατασκευάζονται οὕτω τὰ λεγόμενα σεπέτια, ἴητοι κάλαθοι κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ κατασκευαζόμενα ἀπὸ ἰτεόβεργες καλάθια ἢ κανίστρες κλπ.

Τὰ σεπέτια εἶναι καλάθια χωρὶς χερουλί, τὸ χεῖλος ὅμως τῆς ἐλευθέρως πανυφῆς των καταλήγει εἰς ἓνα στανκό τουτέστιν εἰς μίαν μαύρην βίτσαν ἀπὸ λεπτοκαρυᾶν ἐπίσης, μὲ τὴν ὁποῖαν στανκὼνεται γύρω γύρω τὸ σεπέτι, ὥστε ἂ μὴ ξεφτίζει.

Τοπωνύμια ἀπαντῶσι πολλαχού, ἐν Ζαγορίῳ κοινότης Λεπτοκαρυᾶς ἐκ μεωνομασίας τῆς ἀλβ. Λιασκοβέτσι σημαῖνον λεπτοκαρυά.

Ἐν Σκαμνελίῳ τοῦ Ζαγορίου καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου ἀπαντᾶ εἰς ὀλίγα ἄρμα τὸ δενδρῶδες εἶδος *Corylus colurna*.

Λίγωση καὶ λίγωψη (ἡ). Ἡ ἐλάττωσις, ἢ ἀπομείωσις τοῦ ξύλου ἄλλου προϊόντος. Κατὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ χρησίμου ξύλου (τεχνόξυλου) ὁ κατέρχαστος κορμὸς παρουσάζει σφάλμα ἢ κακὴν διαμόρφωσιν, μὲ ἀποτέλεσμα δίδει μικροτέρας διαστάσεις μὴ συμφώνους πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις πού πρέπει νὰ ἠροῦνται κατὰ τὸ συμπεφωνημένον διαστασολόγιον. Διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἄγματα ὁ πελεκητὴς τῆς ξυλείας καὶ νὰ μὴ σπαταλήσῃ τὸ ξύλον, κάμνει ἀποψοῖσιν κατὰ τὴν κατεργασίαν, ὥστε ἡ ἔλλειψις νὰ μὴ γίνεταί αἰσθητῆ. Τὸ σφάλμα δηλ. τοῦ κορμοτεμαχίου χάνεται διὰ περιτέχνου κατεργασίας. Ἡ ἔκφρα-χρησιμοποιεῖται ἐπίσης εἰς δῆλωσιν τῆς ἀπομείωσεως τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου. γουν «τὸ φεγγάρι εἶναι στὴ λίγωψη» (βλ. Φεγγάρι).

Λιθόπετι (τό). Ἡ ἀπόστασις εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ βάλῃ ἕνας ὄριμος ἄνδρας μικρῶν διαστάσεων λίθον. Ἐπίσης, ὁ λιθῶν, ἡ σάρα, ἡ χαλιζαριά ἢ χαλίκι (βλ. λ.).

Λίπα καὶ Λιπανθιά. Τὸ δασικὸν δένδρον *Tilia argentea*. Ὀνομάζεται καὶ Φιλύρα, Φλαμουριά, Τίλιο. Πολλαγοῦ ἐν Ἠλείῳ τιν. ὡς ἐν Ζαγορίῳ, περιφέρειαι κοιν. Κήπων, θέσις Λίπα παρὰ τὰ ὄρια μὲ Τσεπέλοβον καὶ Νεγάδες (βλ. Τίλιο).

Λίσθας καὶ λίσθος (ὁ). Εἶδος γῆς χρησιμοποιούμενον μετ' ἀσθέστου ὡς ἐπίχρισμα (σοβάς) εἰς τοίχους, ἐρυθροκιτρίνου χρώματος.

Λογγιά (ἡ) παραποτάμιος γεωργικὴ καλλιέργεια (χωράφι, κῆπος). Προμ. —«κατὰ πού πᾶνε οἱ λογγιές, πᾶνε καὶ τὰ σοδέματα» λεγομένη διὰ τοὺς μεταξὺ πλουσίων γάμους. Τὰ κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν ὄχθων χωράφια εἶναι συνήθως μεγάλης γονιμότητος συνεπεία ἀφ' ἑνὸς τῶν προσχώσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ὕδατος. Ὡς ἐκ τούτου οἱ χωρικοὶ ρέπουν εἰς τὴν ἐκχέρσωσιν παραποταμιῶν ἐδαφῶν καταστρέφοντες οὕτω τὴν δίαιταν τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑποσκάπτει τὰς ὄχθας του καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη παρσύρει καὶ τὰ χωράφια μέχρις ὅτου φθάσει εἰς στερεὰν ὄχθην. Τότε ἀρχίζει νέα ἐργασία δημιουργίας παροχθίου πεδινῶν ἐδάφους μὲ τὰς προσχώσεις τῶν ὑπερεκχειλίσεων, ἀκολουθοῦν νέες λογγιές καὶ νέες καταστροφές καὶ διαρκῆς διεύρυνσις τῆς κοίτης εἰς μέγα πλάτος. Τοῦτο δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν εἰς τὸν Ἄραχθον παρὰ τὴν Ἄρταν, εἰς τὸν Ἀχελῶον κατὰ τὸ τμήμα τῆς ὄρεινῆς κοίτης του μεταξὺ τῶν τ. δ. Ἀργιθέας καὶ Τετραφυλλίας, εἰς τὸν Ἀῶν ἀπὸ τῆς ἐξόδου του εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κονίτισης μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ἀλβανίας καὶ ἀλλαγῶν.

Λόγγος (ὁ) θηλ. λόγγα, πλ. τὰ λόγγα καὶ οἱ λόγγοι. Σημαίνει δάσος. Κατὰ τὸν φιλόλογον καθηγητὴν Κ. Στεργιόπουλον «λόγγους ὀνομάζουσι (ἐν Ἠλείῳ) τὰς δασώδεις ἐκτάσεις αἰτίνες δὲν ἔχουν μεγάλα δένδρα, ἀλλὰ μικρὰ καὶ πυκνά». (Συμβολὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν Ἠπειρωτικῶν τοπωνυμίων. «Ἠπειρ. Χρονικά». Τόμ. 8ος σ. 124). Ἦτοι λόγγος εἶναι τὸ χαμηλῆς προεμφανουῦς διαχειριστικῆς μορφῆς δάσος. Τοιαύτην ὅμως ἐρμηνείαν δὲν ἀπηντήσαμεν ἐν Ἠλείῳ ἀν καὶ μετὰ τῶν δασοβίων πληθυσμῶν ἐπὶ μακρὸν διειρήσαμεν. Ἐπάρχει ὅμως εἰς τὴν δασικὴν βιβλιογραφίαν καὶ ἡ ἀντίθετος ἐρμηνεία, ἧτοι λόγγος εἶναι τὸ ὑψηλὸν σπερμοφυτῆς δάσος, ὡς ἡ γαλλικὴ λέξις *longue* ὑποδηλοῖ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀρθὸς οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἐρμηνεία. Τοῦτο ἀντιλαμβανόμεθα ἀν θυμηθῶμε τὴν ποσὴν λευσιν τοῦ δασικοῦ αὐτοῦ ὄρου. Ἀρχικῶς λόγγος ἐσήμαινε λίμνη ἢ τόπον κατακλυζόμενον ἀπὸ νερά, ἔκτασιν ὑγρᾶν, ἢ ὁποία συνήθως εἶναι καὶ δασώδης καλυπτομένη ἀπὸ ὑδροχαρῆ κυρίως εἶδη. Ἐντεῦθεν καὶ Μεσολόγγι. Ἔτσι ὁ ὄρος μετέπεσε νὰ ὑποδηλῶνῃ δάσος καὶ μάλιστα ὑδροχαρὲς δάσος. Σύνθετα. Πευκόλογος. Ἐλατόλογος. Στρολόγγος (ἀπὸ Ὀστράαν ὡς τὸ δασύλλιον τοῦ Ἄη Γιώργη εἰς τὸ χωρ. Ἐλάτη Ζαγορίου) Καστανόλογος, ἀλλὰ καὶ βαρύλογος (;) μοναστηριακὸν δάσος ἐν τῇ Ἐπαρχ. Καλαμπάκας, μαυρόλογος (βαθέως πρασίνου χρώματος ἐλάτινον δάσος Ὀξόλογος κλπ. Καταχρηστικῶς λόγγος δύναται νὰ λέγεται καὶ ἐπὶ καρποφόρων ἢ ὀπωροφόρων δένδρων. Ἔτσι κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ὁ ἐλαίων τῶν Ἀθηνῶν ὀνομάζετο λόγγος. Δὲν εἶναι ὅμως ὀρθὰ τὰ νεοελληνικά, ὡς λεμονοδάσος, διότι τὸ δάσος ἀποτελεῖται ἀπὸ δασικά δένδρα, χαρακτηρίζονται δὲ ὡς δασικά τὰ δένδρα ἐκεῖνα τῶν ὁποίων καρπὸς εἶναι ἡ κυτταρίνη δηλ. αὐτὸ τοῦτο τὸ δένδρον καὶ ὄχι ὁ καρπὸς του ὑπὸ τὴν βοτανικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Ἐπίθ. Λογγήσιος, ὁ τοῦ λόγγου: «λογγήσιοι ἄνθρωποι εἴμαστε, μὲ λογγήσια φαγητὰ σὰς φιλεύουμε» (Χ. Χριστοβασίλη, Διηγήματα τῆς Στάνης).

Παροιμ. —«Ἄλατι πάει στὴν ἀλυκὴ καὶ ξύλα πάει στὸ λόγγο» (Ἄραβαν.).

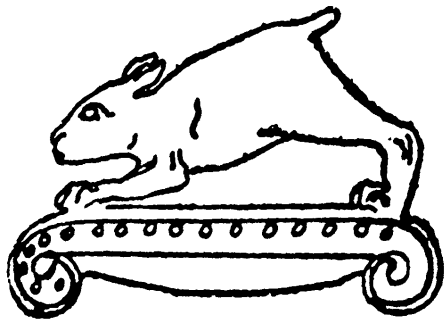
—«Λόγγος γιά κάρβουνα» ἢ γνωστὴ νοσταλγία τοῦ γύφτου.

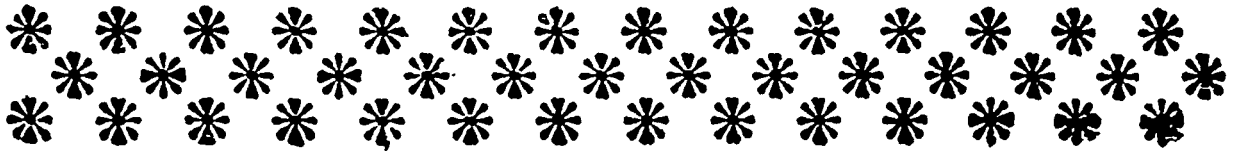
—«Πιάνει τὸ λόγγο μὲ τὸ ράμμα» (Ἀραβ. 1100) ἐπὶ ἀγωνιζομένων σκοπίμως εἰς ἀκατόρθωτα ὥστε νὰ εἶναι δικαιολογημένη ἡ ἀποτυχία.

—«Τὸ στιλιάρι τῆς τσεκούρας, μέσ' ἀπὸ τὸ λόγγο βγαίνει». Τὸ ὄργανον καταστροφῆς του παρέχει ὁ ἴδιος ὁ λόγγος, ὅπως πολλάκις ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ὑπαίτιος τῆς καταστροφῆς του.

· **Λογόστεμα** (τὸ) προφορικὴ συμφωνία, δέσμευσις διὰ λόγου. Αἱ μετὰξὺ δασεμπόρων καὶ δασεργατῶν συμφωνίαι μισθώσεως ἐργασίας καὶ ἡ καταβολὴ προκαταβολῶν ἄνευ τῶν ὁποίων οἱ δασεργάται δὲν ξεκινοῦν γιὰ τὸ δάσος, γίνονται προφορικῶς. Τὰ συμβαλλόμενα μέρη εἶναι λογοστεμένα. Κυρίως ὅμως ἡ ἔκφρασις εἶναι συνήθης ἐπὶ μνηστείας ὅπου δὲν χωρεῖ καμμία ἔγγραφος ἢ συμβολαιογραφικὴ πράξις. Λογοστεμένος, ὁ ἀγγαζαρισμένος, ὁ ἀραβωνιασμένος. Στὸ δημοτ. τραγούδι εὐρίσκουμε τὴν ἔκφρασιν «ἀκόμη ὁ λόγος ἔστεκε» δηλ. μόλις εἶχε εἰπωθῆ.

Λούρα (ἡ) καὶ κατ' ἀρσ. ὁ λούρος. Ἡ βέργα, ὁ κλώνος, τὸ παραβλάστημα. Καὶ εἰς σύνθετα ὑποδηλοῦνται τὴν ὕλην ἐξ ἧς εἶναι κατασκευασμένη ἡ λούρα, ὡς κρανόλουρα, λούρα ἐκ Κρανιαῆς.

ΒΑΣ. Β. ΠΑΥΛΙΔΗ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ*

(ΤΕΥΧΟΣ Β' ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ)

148) Τὸ λιάσιμο τοῦ ἀρκουδόπουλου.

Τὴν πρώτη μέρα τῆς χρονιάς δὲν πρέπει νὰ εἶναι καλὸς καιρὸς, γιὰ νὰ μὴν λιάση ἡ ἀρκούδα τὸ ἀρκουδόπουλο. Ἐὰν τὸ λιάση δὲν θὰ μᾶς πᾶν εὐτυχισμένη ἡ χρονιά.

149) Τὰ χιονισμένα Φῶτα.

Ὅταν τὰ Θεοφάνεια ἡ γῆ εἶναι στρωμένη χιόνι, θὰ πᾶνε καλὰ οἱ σοδειές. Ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ βρέξῃ καὶ τὸν Ἀπρίλη. Σχετικὴ παροιμία, πού τὴν λέγανε ὄλοι οἱ παλιοὶ καὶ τὴν λένε ἀκόμη καὶ σήμερα καὶ νέοι γεωργοὶ (ὅταν δὲν φοβοῦνται μὴν τοὺς κοροῦδέφουν γιὰ καθυστερημένους), λέγει:

Nᾶν, τὰ Χριστούγεννα στεγνὰ
τὰ Φῶτα χιονισμένα
κα ἡ Λαμπρὴ βοεχούμενη
ἀμπάρια γιομισμένα.
Ἄς βρέξ' ὁ Ἀπρίλης δώδεκα
ὁ Μάρτης κάνα - δύο
θὰ γίνῃ μπερεκέτι.

150) Ἡ Ὑπαπαντή.

Ὅ,τι καιρὸς κάνει τὴν μέρα τῆς Παπαντῆς (Ὑπαπαντῆς) κρατᾶει σαραντα μέρες.

151) Ὁ κουτσοφλέβαρος καὶ ὁ Μάρτης.

Ὁ Φλεβάρης εἶναι κουτσός, γιὰτὶ δάνεισε δύο μέρες στὸν Μάρτη. Καὶ νὰ πῶς...

Μιά φορά, μιὰ γριά, κατώρθωσε νὰ φτάσῃ ὡς τὶς 29 τοῦ Μάρτη χωρὶς νὰ ξεπαγιάσῃ καὶ χωρὶς νὰ τῆς παγώσουν τὰ κασικία τῆς. Τὴν τελευταία μέρα, ξεθαρρεύτηκε καὶ λέει:

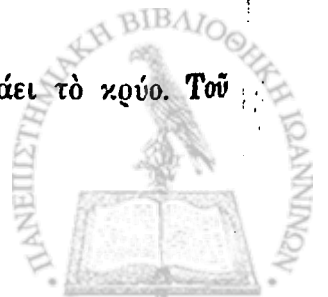
— Πρίτσι Μάρτη μου, τὰ ξεχάμασα τὰ κασικία μου.

Θυμῶναι ὁ Μάρτης καὶ παίρνει δύο μέρες ἀπὸ τὸν Φλεβάρη καὶ κάνει ἕνα χιόνι παχὺ καὶ ἕναν παγωμένο βοριά, πού ψόφησαν τὰ κασικία τῆς γριάς, πάγωσε καὶ ἡ ἴδια καὶ πέθανε. Γιὰ τοῦτο καὶ δύο τελευταῖες μέρες τοῦ Μάρτη εἶναι Φλεβαρίσιες καὶ κάνει κρύο καὶ κάποτε καὶ χιόνι.

152) Ἡ καλωσύνη τοῦ Φλεβάρη.

Ὁ Φεβρουάριος, ὅσο καὶ ἂν κάμῃ κακοκαιρία, δὲν κρατᾶει τὸ κρύο. Τοῦτο λέγεται ἐμμέτρως:

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 316.

Ὁ Φλεβάρης κι' ἄν φλεβίση
καλοκαῖρι θὰ μυρίση.

Οἱ ἐν συνεχείᾳ στίχοι: μὰ κι' ἄν τύχη καὶ κακιώση μὲς τὰ χιόνια θὰ μᾶς
χώση, δὲν λέγονται στὴν περιοχὴ μας.

153) Τὰ ὄψιμα κροῦα.

Ὁ Μάρτης δὲν ἔχει μπέσα (ἐμπιστοσύνη). Αὐτὸ λέγεται μὲ δύο παροιμίες:

Μάρτης - γδάρτης
καὶ κακὸς παλονκοκαύτης. Καὶ ἡ ἄλλη:
Τὸν Μάρτη ξύλα φύλαγε,
μὴν κάψ'ς καὶ τὰ παλούκια.

154) Τὸ Μαρτίτσι.

Ὁ Μάρτης μαυρίζει τὸν κόσμο, μικροὺς καὶ μεγάλους. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε
να ξεοκιστῆ μὲ μαρτίτσι.

Τὸ μαρτίτσι ἦταν μιὰ κλωστή ἄσπρη καὶ μιὰ κόκκινη, περασμένη σὰν βρα-
βίλι στὸ ἀριστερὸ συνήθως χέρι, εἴτε σὰν δαχτυλίδι σὲ ἓνα δάχτυλο. Τὸ φοροῦσαν
ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς 1ης Μαρτίου σχεδὸν ὅλοι. Μέχρι πρὸ 20 ἐτῶν τὸ
φοροῦσαν τὸ πλεῖστον τῶν ἀγοριῶν καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀνυπάνδρων κοριτσιῶν ἀ-
πὸ βρέφη μὲχρι 25 -καὶ βάλε- ἐτῶν. Καὶ σήμερα μὲ τὸν Μάρτη φανερώνονται καὶ οἱ
γεγυμένους κλωστὲς στὰ χέρια, μόνο πού δὲν κάθονται σύμφωνα μὲ τὸ ἔθιμο ὡς τὰ
λιδόνια.

Πάντως κατὰ τὴν πρόληψιν, τὸ μαρτίτσι, πού προφυλάγει ἀποτελεσματικὰ
τὸ μαύρισμα, πρέπει νὰ φοριέται ἕως τὴν ὥρα πού θὰ δῆς χελιδόνη ἢ λέλεκα.
Ἐπὶ τὸ βγάξεις καὶ τὸ κρεμᾶς σὲ μιὰ τζαναοργιά (κορομηλιά) νὰ τὸ πάρουν τὰ χελι-
διὰ, εἴτε τὸ πετᾶς στὴν φωλιά τοῦ λέλεκα.

Καὶ στὰ μαντριὰ βάζανε μαρτίτσι, τὸ πατοῦσαν μὲ δυὸ πέτρες, γιὰ νὰ
τὸ πάρουν σβάρα καὶ τὸ πατοῦν τὰ ζῶα.

155) Τὸ Μεγαλοβδόμαδο.

Γιὰ νὰ προκόψη ὁ κῆπος, προπαντὸς γιὰ νὰ προκόψουν ποτιστικὰ κρεμμύ-
καὶ πατάτες πρέπει νὰ φυτευτοῦν Μεγαλοβδόμαδο.

156) Ἡ πρώτη Ἀπριλίου.

Ἄμα τὴν πρωταπριλιά μὲ τὸ παλὸ βρέξι, τότε τὰ κλαριά δὲν κρατᾶνε
καδὴ τὰ ὀπωροφόρα δὲν δένουν καρπὸ).

Ἡ παρατήρησις αὐτὴ εἶναι σωστὴ, διότι ἡ βροχὴ κατὰ τὴν ἀνθοφορίαν εἰ-
λεπιζήμιος, μιὰ καὶ ξεπλένει τὴν γῆριν, ἐμποδίζει καὶ τὰ ἔντομα νὰ κάμουν τὴν
γόνιαν, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω τὴν αἰτίαν τοῦ ἐντοπισμοῦ σὲ μιὰ ὥρι-
νη μέρα αὐτῆς τῆς ζημιᾶς ἐκ τῆς βροχῆς.

157) Ὁ Ἀγιαρσένης.

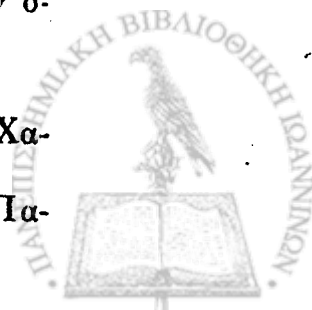
Ἄμα κρατήση (ἄν κάμης ἀργία) τὸν Ἀγιαρσένη, δὲν σὲ πειράζει τὸ

Ἄμα κρατήσης τὸν Ἄγιον Ἀρσένιον (ἄν κάμης ἀργίαν τοῦ Ἄγιου Ἀρ-
σένιον), δὲν σοῦ κάνει ζημιὰ τὸ χαλάζι.

158) Ὁ Ἀη-Χαράλαμπος.

Ἄμα κρατήσης τὸν Ἀη-Χαράλαμπο (ἄν κάμης ἀργίαν τοῦ Ἄγιου Χα-
ράλαμπο), δὲν σοῦ κάνει ζημιὰ τὸ χαλάζι.

Ἡ πρόληψις γιὰ τὸν Ἀγιαρσένη ἐπεκτείνεται μόνο στὴν κοιλάδα τῆς Πα-

ραμυδιᾶς, ἐνῶ διὰ τὸν Ἅγιον Χαράλαμπον σὲ ὄλην τὴν περιοχὴν.

159) Ἀηλιᾶς.

Ὅταν βρέξῃ τ' Ἀηλιῶς (τοῦ Προφήτου Ἠλία) τότε θὰ γίνουν τὰ γεννήματα, ὅταν δὲν βρέξῃ, δὲν θὰ γίνουν.

Ἡ πρόληψις ἔχει ἀρκετὴν βᾶσιν λογικῆς. Ἡ οἰκονομία τῆς περασμένης γενεᾶς ἐστηρίζετο στὸ ξηρικό ἢ ποτιστικό καλαμπόκι, τὶς σκούπες, τὸ λιανοκαλάμποκο καὶ τὰ λιανοφάσουλα, ὅλα δὲ αὐτὰ ἤθελαν θερινὲς βροχές, ἔσιω κι' ἂν ἦσαν ποτιστικά.

Σχετικῶς, εἰς τὸ χωρίον Ξηρόλοφος ἀκούσαμε καὶ τὴν παροιμία:

Ἄν βρέξῃ τ' Ἀηλιᾶ
Θὰ γίνῃ στάρι στὰ βουνά.

Ἄν δὲν βρέξῃ
Θὰ γίνῃ μόνο στὰ βαρκά.

Βαρκὰ λέγονται ὅσα κρατᾶνε ὑγρασία, βαλτώνουν.

Κανονικὰ τὸ σιτάρι ἔχει πλέον ἄλωνιστῆ κι' ὅλας στίς 20 Ἰουλίου, ἀλλὰ ἡ παροιμία θέλει νὰ δηλώσῃ τὴν ἀφθονίαν, λέγοντας στάρι στὰ βουνά.

160) Δρύμες.

Ἀπὸ τὴν 1ην Αὐγούστου μέχρι καὶ τῆς 12ης συμπεριλαμβανομένης ἡ ἐποχὴ λέγεται δρύμες. Σημειωτέον ὅτι ὅπως καὶ τὰ περισσότερα μετεωρολογικά, ὑπολογίζονται ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ (Ἰουλιανοῦ) Ἡμερολογίου.

Ὡς πρὸς τὴν κηπουρικὴν, κατὰ τὶς δρύμες ἀπαγορεύεται νὰ βγάξῃς ἀπὸ τὸν κῆπο κρεμμύδια καὶ πατάτες γιατί σέπονται (σαπίζουν). Ὡς πρὸς τὸν καιρὸν, ἡ πρώτη Αὐγούστου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν μῆνα Αὐγούστον, ἡ δευτέρα πρὸς τὸν Τριτὴ (Σεπτέμβριον) ἢ 3η πρὸς τὸν Ἀη - Δημήτριον (Ὀκτώβριον) ἢ 4η πρὸς τὸν Ἀξιόρχην (Νοέμβριον) ἢ 5η πρὸς τὸν Ἀντρεῖᾶ (Δεκέμβριον) ἢ 6η πρὸς τὸν Γενάρην (Ἰανουάριον) ἢ 7η πρὸς τὸν Φλεβάρην (Φεβρουάριον) ἢ 8η πρὸς τὸν Μάρτιον, ἢ 9η πρὸς τὸν Ἀπρίλιον, ἢ 10η πρὸς τὸν Μάϊον, ἢ 11η πρὸς τὸν Θεοφάνη (Ἰούνιον) καὶ ἢ 12η πρὸς τὸν Ἀλωνάρην (Ἰούλιον).

Παρατηροῦν λοιπὸν ὄλην τὴν ἡμέραν τί καιρὸς θὰ κάμῃ, ἀπὸ ποῦ θὰ φέρῃ σήξῃ ἀέρας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ προφητεύουν τί καιρὸς θὰ κάμῃ ὅλον τὸν χρόνον. Αὐτὸ κυρίως τὸ κυττάζουν ὠρισμένοι βλάχοι, ἀποφθέγγονται σὰν σεουχιολάμιδες τῆς μετεωρολογίας καὶ τὰ λόγια τους ξαπλώνονται, γενόμενα δεκτὰ χωρὶς ἀντίρρησης «Τὸπε ὁ βλάχος», λένε. Ποιὸς, ποῦ καὶ πότε, δὲν ἐξετάζουν.

161) Ἀη Μηνᾶς.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, πιάνεται ὁ χειμῶνας. Τότε πλέον δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν κοπάδια στὰ βουνά.

162) Τὸ βασίλεμα τῆς Πούλιας.

Τῆς Παναγοπούλας (21 Νοεμβρίου, Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου) πέφτει ἡ Πούλια στὴν θάλασσα καὶ τελειώνουν ἀπὸ σπορὰ τὰ προῶμα.

163) Ἡ ἔντασις τῆς κακοκαιρίας.

Ὁ χειρότερος καιρὸς εἶναι τ' Ἀη - Νικόλα. Τοῦτο διατυπώνεται ἐμμέτρα

α) Μπρὸς καὶ πίσω τ' Ἀη - Νικόλα

Ἡ καρδούλα τοῦ χειμῶνα.

β) Ἀη - Βαρβάρα βαρβαρίζει

Ἄγιο - Σάββας σαβανώνει,

Ἀη - Νικόλας παραχώνει.

Τὸ πρῶτο λέγεται κάτω ἀπὸ τὴν Σκάλα τῆς Παραμυθιάς καὶ τὸ δεύτερο πάνω ἀπὸ τὴν Σκάλα.

164) Ἐξορκισμὸς κεραυνῶν.

Γιὰ νὰ ἐξορκίσῃ τοὺς κεραυνὸς προληπτικῶς, πρέπει νὰ κρατᾶς (κάμης ἀργία) τὴν ἡμέρα τ' Ἀη - Κηρύκου, στὶς 13 Ἰουλίου.

Ὁ Ἅγιος Κηρύκος τιμᾶται μόνον ἀπὸ Καλαμᾶ μέχρι Κανελακίου καὶ μόνον στὰ χωριά τὰ δυτικῶς τοῦ ἄξονος Ζουπάνου — Ἰταμος — Γκορίλας — Σταυροῦς — Φερούλι — Ἀηλιᾶς — Χότζας — Φλώρι. Ἡ γραμμὴ αὐτὴ εἶναι κορυφογραμμὴ χωρίζουσα τὰ ὄρεινά ἀπὸ τὰ πεδινά.

Τὴν ὥραν τῶν κεραυνῶν, ἐξορκίζονται μὲ τὸ «Πάτερ ἡμῶν».

165) Ἐξορκισμὸς μὲ τὴν κρεμαστάλα.

Ἡ κρεμαστάλα, εἶναι ἡ σιδερένια ἀλυσίδα μὲ τὴν ὁποία κρεμοῦν τὴν τέτσηρη, γιὰ νὰ μὴν τὴν βάζουν στὴν πυροστιᾶ, ὅποτε δὲν χορταίνει ἡ οἰκογένεια φωτιά.

Ἄμα πέφτει δυνατὸ χαλάζι ἢ βροχὴ, μὲ συχνοὺς κεραυνούς, πού πέφτουν ἀπὸς σιμά, τότε ξορκίζομε τὸ κακὸ πετῶντας ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τὴν κρεμαστάλα, κάποτε δὲ μαζὶ καὶ τὴν πυροστιᾶ καὶ τὸ σιδερένιο φτυάρι τῆς γωνιάς.

Ἡ πρόληψις αὐτὴ ἔχει τὴν λογικὴν βᾶσιν ὅτι πᾶν σιδηροῦν εἶναι καὶ εὐηκτραγωγόν.

166) Τὸ πλάγιασμα τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἄμα τὸ φεγγάρι εἶναι δίπλα, τότε θὰ κάμῃ κακοκαιρία, ἄμα ὅμως εἶναι ὀρθὸ θὰ κάμῃ καλὸς καιρὸς.

Σχετικὴ παροιμία, μᾶς λέγει:

Ὅρθὸ τὸ φεγγάρι - δίπλα τὸ παλληκάρι.

Δίπλα τὸ φεγγάρι - ὀρθὸ τὸ παλληκάρι.

167) Τὸ ἀλῶνι τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἄμα τὸ φεγγάρι ἔχει ἀλῶνι, τότε ὁ καιρὸς θὰ χαλάσῃ.

168) Ἡ μάννα.

Μάννα λέγεται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Παραμυθιάς, τὸ πρὸς τὸ Νιοχῶρι μα τοῦ ὀρίζοντος, τὸ ΒΔ.

Ὅταν βασιλεύῃ ὁ ἥλιος καὶ ἡ μάννα εἶναι κόκκινη, τὴν ἄλλη μέρα θὰ κάβέρας.

Ὅταν βουρκώνῃ ἀπὸ τὴν μάννα, θὰ κάμῃ κακοκαιρία.

Ὅταν ξανοίγῃ (ξαστερώνῃ) ἀπὸ τὴν μάννα, θὰ κρατήσῃ (θὰ κάμῃ κακοκαιρία).

169) Ὁ πατέρας.

Πατέρας εἶναι τὸ Νότιον τμήμα, τὸ πρὸς τὸ Φανάρι. Ὅταν συννεφιάσῃ τέρας, θὰ κάμῃ κακοκαιρία.

170) Τὸ χιόνι.

Ἄμα πέσῃ χιόνι μὲ μούγλια (μὲ νοτιᾶ) δὲν κρατᾶει.

Ἄμα μπουμπουνίξῃ βαθειά, χωρὶς νὰ ἀκούεται πολὺ (ὑπόκωφα μπουμπουνηχωρὶς ν' ἀκούεται μπουμπουνητὸ ἀστραπή), σημαίνει πὼς θὰ πέσῃ χιόνι.

171) Ἡ Σκάλα τῆς Παραμυθιάς.

Ἡ παρατήρησις αὐτὴ ἰσχύει διὰ τὴν περιοχὴν ἀπὸ Πειουσίου καὶ Βαλαμῆ μέχρι Ἐλεξνας — Τσεριτσάνων καὶ γενικᾶ τῆς κυρίως Λάγκας Σουλίου, ν ὁποῖαν τὸ τμήμα ὀρίζοντος πού ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ ΒΔ, ὅτι δηλαδὴ ἡ μάντον κάμῃ τῆς Παραμυθιάς.

Ἄστροάφτει ἀπὸ τὴν Σκάλα τῆς Παραμυθιάς, θὰ κἀνὴ κακοκαιρία, ξαστε-
ρώνει ἀπὸ τὴν Σκάλα, θὰ κρατήσῃ.

172) Τὸ Ζάλογγο.

Γιὰ τὴν Ντουσκάρα, τὸ Ζάλογγο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μάνα ἢ τὴν Σκάλα
Παραμυθιάς.

Ἄστροαπὲς ἀπὸ τὸ Ζάλογγο, σημαίνουν χιόνι ἢ χαλάσι. Ἐπόκωφες σημαί-
νουν πολὺ χιόνι.

Παροιμία: Ἄστροαφ' ἀπ' τὸ Ζάλογγο,
δέσε μέσα τ' ἄλογο.

173) Τὰ βαλάνια.

Ἄμα τὰ πουρνάρια καὶ οἱ βαλανιδιῆς δένουν πολλὰ βαλάνια, θὰ κἀνὴ βα-
ροὺς χειμῶνας.

174) Τὰ γκόρτσα.

Ἄμα οἱ γκορτσιῆς δέσουν πολλὰ γκόρτσα, θὰ κἀνὴ βαροὺς χειμῶνας καὶ
κακοκαιρίες.

175) Τὰ ζελενόκοκκα καὶ οἱ φάσσες.

Ἄμα οἱ ζελενιῆς κἀνουν πολλὰ ζελενόκοκκα (καρποὶ μαῦροι σὰν σπειροῦ
μαυροπίπερο) θὰ κἀνὴ βαροὺς χειμῶνας.

Ἄμα πέσουν πολλὲς φάσσες, πάλι τοῦτο ἀποτελεῖ σημάδι πὼς θὰ κἀνὴ βα-
ροὺς χειμῶνας.

176) Τὰ καρμπούσια.

Καρμπούσια λέγονται τὰ στελέχη ἀπὸ τὶς μπουροδέγκες. Ἄμα ἔχει ὁ κάμ-
πος τῆς Παραμυθιάς πολλὲς μπουροδέγκες καὶ πολλὰ καρμπούσια, θὰ κἀνὴ βαροὺς
χειμῶνας.

Ἡ πρόληψις αὐτὴ ἐπεκτείνεται μόνον στὰ ἐκατέρωθεν τοῦ Κωκυτοῦ χωρία.

177) Οἱ μῦγες.

Ἄμα τὸ μεσημέρι τοιμποῦν πολὺ οἱ μῦγες, ἀσφαλῶς θὰ βρέξῃ.

178) Ὁ μποῦφος.

Ἄμα ὁ μποῦφος λαλάῃ (κρῶζει) στὸ ἀνήλιο, προβλέπεται βροχὴ, σὶ
προσῆλιο, προμηνιέται ξηρασία.

179) Ὁ ἄγριοπέτος.

Ἄγριοπέτος εἶναι ὁ ἔτοψ, ὁ τσαλαπετεινός.

Ἄμα ὁ ἄγριοπέτος λαλάει τὴν νύχτα στὸ ἀνήλιο, τότε προμηνιέται βροχὴ
στὸ προσῆλιο ξηρασία.

180) Ὁ πετεινός.

Ἄμα ὁ πετεινὸς λαλήσει σὲ ὥρες μὴ συνηθισμένες, τότε θὰ ἀλλάξῃ ὁ και-
ρὸς. Ἄν βρέξῃ θὰ κρατήσῃ, ἂν εἶναι καλοκαιρία, τότε ὁ καιρὸς θὰ χαλάσῃ.

181) Καταχνιὰ στὸν Καλαμᾶ.

Ἄμα στὸν Καλαμᾶ καὶ στὸν Παραπόταμό του Τύρια εἶναι καταχνιὰ
πρωί, τότε ἡ μέρα θὰ εἶναι καλή.

182) Καταχνιὰ στὸν Κωκυτό.

Ἄμα πέφτῃ πρωί - πρωί καταχνιὰ στὸν κάμπος τῆς Παραμυθιάς, κατὰ
καρπὸς τοῦ Κωκυτοῦ, ὁ καιρὸς θὰ χαλάσῃ σὲ μιὰ - δυὸ μέρες.

183) Σύννεφο στὸν Γκουρίλα.

“Όταν στὴν κορφή τοῦ Γκουρίλα (κάποτε καὶ μέχρι Ἰταμο καὶ Ζουπάνου) σταθῆ σύννεφο, σὰν καπέλλο, ὁ καιρὸς θὰ χαλάσῃ.

184) Τὸ νερὸ τῆς ἀκρίβειας.

“Όταν πρὸ τῆς Σκάλας τῆς Παραμυθιάς, στὴν κορφή τῆς Σβάρας (σβάρες εἶναι θέσεις ὄλο χοντρὸ χαλίκι, ποὺ πατᾶς καὶ γλυστρᾶς τὸν κατήφορο) βγῆ τὸ νερὸ τῆς ἀκρίβειας, ἢ «σφαῖρα» (δηλαδὴ ἡ ἀτμόσφαιρα) δὲν εἶναι καλὴ, ὁ καιρὸς θὰ πάῃ ἀντίθετος, δὲν θὰ γίνῃ τὸ γέννημα καὶ ὁ κόσμος θὰ πεινάσῃ. Τὸ νερὸ αὐτὸ λέγεται νερὸ τῆς ἀκρίβειας, διότι πάντοτε ἡ ἐμφάνισις του συνέπεσε μὲ ἀκρίβεια καὶ ἰδυστηγία.

Νερὸ τῆς ἀκρίβειας προμηνύει εἴτε ἀνομβρίαν, εἴτε χαλαζοπτώσεις μὲ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα.

185) Ὀλονυκτίες.

Ἡ Ξηρασία καταπολεμεῖται μὲ λιτανεῖες καὶ ὀλονυκτίες σὲ ἐξωκκλήσια. Ἄναφέρονται περιπτώσεις, ποὺ δὲν πρόφτασαν νὰ τρυπώσουν καὶ τοὺς ἔκαμε λούτσα ἡ βροχὴ ψηλὰ στὴν λιτανεία.

186) Τὸ Κύργιε βρέξε.

“Όταν χρειάζεται βροχὴ καὶ ἐνῶ συννεφιάζῃ δὲν βρέχει, ἐξορκίζεται ἡ πρόφησις βροχῆς μὲ ὁμαδικὴν παράκλησιν τῶν παιδῶν, ἀδόντων μὲ στεντορείαν φωνήν:

Κύργιε βρέξε

νὰ γίν'ν τὰ καλαμπόκια

καὶ τὰ παρασπόρια.

Νὰ φᾶνε τὰ ρωμιόπ'λα

νὰ σκάσουν τὰ τουρκόπ'λα.

Τὰ τουρκόπουλα (ἔτσι λέγαμε τὰ ἀρβανιτόπουλα) ἀλλάζανε τοὺς στίχους: ἄ φᾶνε τὰ τουρκόπλα, νὰ σκάσουν τὰ ρωμιόπ'πλα.

187) Ἡ περπερούνα.

“Όταν ἦταν μεγάλη Ξηρασία, τὰ καμπίσια χωριά, ἑλληνόφωνα καὶ ἀλβανόφωνα καὶ οἱ ἀρβανῖτες ἀκόμη, ἔντυναν ἓνα μικρὸ κορίτσι «περπερούνα» τὸ βλίζαν μὲ ἄνθη καὶ μετὰ ἐν συνοδείᾳ μικρῶν καὶ μεγάλων ἔφερνε γύρω τὸ χωριὸν τὰ σπαρμένα ἐνῶ τὰ παιδιὰ τραγουδοῦσαν:

Περπερούνα περπατεῖ

τὸ Θεὸ παρακαλεῖ

γιὰ νὰ πιάσῃ μιὰ βροχὴ.

ΤΕΛΟΣ Β' ΤΕΤΧΟΥΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ

ΚΩΝΣΤΙΝΟΥ ΚΙΤΣΟΥ

Διευθυντοῦ Παιδαγ. Ἀκαδημίας

ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὴν πρώτη ὥθηση γιὰ τὴν ἔρευνα τοῦ φαινομένου τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας εἶχαμε ἀπὸ μιὰ ἐπίσκεψή μας με τοὺς σπουδαστὰς τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας σ' ἓνα δημοτικὸ σχολεῖο τῆς ἀγροτικῆς περιοχῆ τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ, ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, χρόνια ἄρκετά, μοχθοῦσε νὰ καταστήσῃ μὲ τὸ ἐσωσχολικὸ καὶ ἐξωσχολικὸ ἔργο του αὐτοδύναμους καὶ αὐτάρκες στὴ ζωὴ τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου, νὰ τοὺς συνδέσῃ μεταξὺ τῶν μὲ ἀγνῆ καὶ ὀλόψυχη φιλότιτα καὶ νὰ τοὺς καλλιεργήσῃ τὴ συνείδηση τῆς βαθύτερης ἀνθρώπινης οὐσίας τῶν. Τὰ χειροπιαστὰ ἀποτελέσματα τῶν παιδαγωγικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν προσπαθειῶν του, οἱ ρυτίδες τοῦ μόχθου στὸ πρόσωπό του, ἡ ταπεινὴ του ἔκφραση καὶ ἡ αἰσιόδοξη, ἡ ἥρωική του, διάθεση ἀπὸ δεῖκνυαν τὴν ἀφοσίωσή του στὸ ἔργο τῆς παιδείας τῶν ἀνθρώπων τοῦ χωριοῦ.

Σ' αὐτὰ τὰ πρῶτα δεδομένα μας ἔχουν προστεθῆ ἄρνώτερα παρόμοια δεδομένα ἀπὸ τὸ παιδευτικὸ ἔργο δασκάλων καὶ καθηγητῶν στὴν Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Τριπόλεως, ὅπου ὑπηρετοῦμε, ἐπὶ τρία τώρα χρόνια, μὲ ἐπισημνῆ ἐυθύνη. Ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, ποὺ βρίσκουν τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς τῶν στὸ διδακτικὸ τους λειτούργημα μέσα στὴ σχολικὴ τάξη, στὴν ἐνασχόλησή τους μὲ τὴν προετοιμασίαν τῶν παιδευτικῶν μέσων, στὴν ὀργάνωσιν γονίμων δραστηριοτήτων σχολικῆς ζωῆς, στὸν ἔλεγχον ἐργασιῶν τῶν τροφίμων τους καὶ στοιχείων τῆς μαθητικῆς ἀποδοτικότητος ἐργαζόμενοι, προχωρημένους νυκτερινὰς ὥρας, στὸ σπίτι τους, λειτουργοί, τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ, σὲ κάθε στιγμή τοῦ εἰκοσιετραώρου, συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα, ποθεύσκει καὶ διεργάζεται κάποιον ἀγαθὸν γιὰ τοὺς μαθητὰς, τοὺς σπουδαστὰς καὶ τὸ σχολεῖο τους, δάσκαλοι καὶ καθηγηταί, ποὺ ἀναζητοῦν ν' ἀνανεώσῃ τὴν τέχνη τους καὶ τὰ ὄραματά τους καὶ ταυτίζουν τὴν προκοπὴ τοῦ ἰδρύματος τῶν μὲ τὴν προσωπικὴ τους ἀξιοπρέπεια καὶ εὐτυχία, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐγείρουν τὸ διαφέρον νὰ παρακολουθήσῃ καὶ νὰ χαρῆς τὴ θαυμαστὴ ἀφοσίωσή τους στὴν παιδαγωγία.

Οἱ ἄμεσες ἐμπειρίες μας ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου τῆς ἀφοσίωσης στὸ ἔργο τῆς παιδείας δὲν ἀπετέλεσαν μόνον μιὰ πολύτιμη διδαχὴ γιὰ τοὺς σπουδαστὰς μας, τοὺς ὁποίους προωρίζαμε γιὰ ἓνα παρόμοιο ἔργο, ἀλλὰ πῆρξαν καὶ γιὰ μᾶς τὰ ἄμεσα δεδομένα καὶ τὰ πρῶτα κεντρίσματα, ποὺ ὥθησαν καὶ μᾶς ἐβοήθησαν στὴν ἀνάλυσιν τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, ὅπως ἀπορροιασθῆται σ' ὀρισιμένους μεγάλους φορεῖς του.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀφοσίωσης στὴν παιδείαν ἀνήκει στὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος καὶ δὲν ἔχει ἐρμηνευθῆ ὡς φαινόμενον, ποὺ ὑφίσταται

καί, κατὰ συνέπεια, ὅπως μπορεῖ νὰ συναντηθῆ σὲ πολλοὺς φορεῖς του, γιὰ νὰ ἐξαχθοῦν τὰ κύρια γνωρίσματά του.

Ἐχομε, βέβαια, στοχασμοὺς παιδαγωγῶν γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα ἀφοσιώσεως στὴν παιδεία, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν προσωπικὲς συλλήψεις ἢ θεωρητικὸς δογματισμὸς καὶ παραινέσεις καὶ συνθέτουν μιὰ ἰδεατὴ εἰκόνα τῆς προσωπικότητος τοῦ παιδαγωγοῦ. Ὅλα, ὅμως, αὐτὰ δὲν ἀναφέρονται στὴ συγκεκριμένη ζωὴ καὶ στὴ δράση παιδαγωγῶν, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἱστορικὰ καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους γίνεται παραδεκτό, κατὰ γενικὸ τρόπο, ὅτι ἦσαν ἀφωσιωμένοι στὴν παιδεία.

Ἐχομε, ἐπίσης, μονογραφίες, πού ἀναφέρονται σὲ μεγάλους παιδαγωγούς, μὲ περιγραφὲς τῶν σταθμῶν τῆς βιοτικῆς των πορείας καὶ ἀνάλογες ἀξιολογήσεις τοῦ ἔργου των. Δὲν ἔχομε, ὅμως, οὔτε τὴ συστηματικὴ διερεύνηση τοῦ φαινομένου τῆς ἀφοσιώσεως στὴν παιδεία γιὰ ἕναν, ἔστω, παιδαγωγό, οὔτε ἀκόμη μιὰ εἰδικὴ μελέτη, πού ν' ἀναφέρεται στὸ φαινόμενο αὐτὸ καὶ νὰ περιλαμβάνη ψυχολογικὲς ἀναλύσεις, συγκρίσεις δεδομένων ἀπὸ τὴ ζωὴ πολλῶν παιδαγωγῶν, κοινὰ ψυχολογικὰ στοιχεῖα στοὺς φορεῖς του καὶ ἀνάλογα συμπεράσματα καὶ χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὴ φύση του.

Κατὰ τὴν ἐρευνητικὴ μας ἐργασία, ἔχουν ἀναζητηθῆ μεταξὺ μεγάλων παιδαγωγῶν, ἐκεῖνοι, πού θὰ μπορούσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς φορεῖς αὐτοῦ ποῦ φαινομένου, καὶ κατόπιν ἔγινεν ἡ συγκριτικὴ μελέτη τῶν δεδομένων τοῦ ἔργου καὶ τῆς ζωῆς των. Ἔτσι, καταλήξαμε καὶ παρατηρήσαμε συστηματικὰ τὸ φαινόμενο τοῦτο στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνα Σωκράτη, τοῦ Ἑλβετοῦ Πησταλότσι (Pestalozzi) καὶ τοῦ Γερμανοῦ Κερσενστάινερ (Kerschensteiner). Μὲ τίς σχετικὲς συγκρίσεις καὶ τὴν ἀποκάλυψη ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν, βρεθήκαμε μπροστὰ σὲ δεδομένα, τὰ ὁποῖα μᾶς ὠδήγησαν νὰ χαρακτηρίσωμε τὸ φαινόμενο τῆς ἀφοσιώσεως στὴν παιδεία ὡς πάθος παιδαγωγίας.

Ἡ ἐρευνα μᾶς ἔφερε στὴ θεώρηση τοῦ παιδευτικοῦ ἐνεργήματος αὐτῶν τῶν τριῶν παιδαγωγῶν καὶ στὴ διαπίστωση μιᾶς πρωτοτυπίας του, πού υνίσταται στὴν ἐνέργεια μιᾶς κοινῆς προχωρητικῆς πορείας παιδαγωγοῦ καὶ αθητῶν, ἡ ὁποία τελεῖται μὲ βάση δύο χάρτες, τὸν χάρτη τῶν ἰδανικῶν ὁρίων τοῦ τελείου ἀνθρώπου καὶ τὸν χάρτη τῶν δεδομένων ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀτότητας καὶ τίς συνθῆκες ζωῆς τῶν παιδαγωγουμένων. Μὲ εἰδικὴ διατομὴ πόπιν ἔχει ἀποκαλυφθῆ ἡ ἰδιάζουσα ψυχικὴ δομὴ στοὺς τρεῖς φορεῖς τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας, τὴν ὁποία συνθέτουν ἡ ἔντονη διάθεσή τους γιὰ τὴν προνοσία τῆς ὑπάρξεώς των, ἡ φιλότητά τους πρὸς τὸν συνάνθρωπο, ἡ σύζευξις τῆς ψυχῆς των μὲ τίς ψυχὰς τῶν μαθητῶν τους καὶ ἡ ἥρωικὴ τους διάθεση.

Ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς μελέτης αὐτῆς ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ πάθος τῆς παιδαγωγίας εἶναι ἡ ἔντονη βίωση τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου ἀπὸ τὸν φορέα του καὶ ἡ ζωηρὴ ἐπιθυμία νὰ ἐκκολαφθῆ, νὰ καρποφορήσῃ καὶ νὰ κλωνίζεται αὐτὸ τὸ στοιχεῖο σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Μὲ βάση αὐτὰ τὰ συμπεράσματα, διατυπώνονται, κατὰ προέκταση, σκέψεις γιὰ τὸ συγκεκριμένο περιεχόμενο τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας γιὰ τὴν ἐποχὴ μας καὶ τὴ χώρα μας καὶ προσδιορίζεται τὸ αἴτημα ἰκανοποιήσεως τῶν δικαιωμάτων γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν μὀρφωση τοῦ ἐξελισσόμενου ἀνθρώπου μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ πλέον ἀντιμετώπιση τῶν σχετικῶν παιδευτικῶν προβλημάτων.

Ἡ ἐκπαίδευσις παιδιῶν, ἐφήβων καὶ ὠρίμων εἶναι πάντοτε δύσκολο ἔργο. Ἐποχὴ, ὅμως, ὅπως ἡ ἰδικὴ μας, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν πληθυσμιακὴ ἐκρηξή, τὴν πρωτοφανῆ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη καὶ τὴ νέα κοινωνικὴ καὶ

οικονομική διάρθρωση, τὸ ἔργο τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποβαίνει δυσχερέστατο. Γι' αὐτό, ἐὰν πάντοτε χρειάζονται οἱ ἀφωσιωμένοι στὴν παιδεία ἐκπαιδευτικοί, σήμερα ἡ ἀνάγκη αὐτὴ εἶναι πρὸ ἐπιτακτικῆς. Τὰ στοιχεῖα, πού πρέπει νὰ ζητοῦμε στὴν προσωπικότητα τῶν ἀφωσιωμένων στὴν παιδεία ἐκπαιδευτικῶν, ἀποδεικνύονται, μὲ τὴ μελέτη μας αὐτή, ὑπαρκτὰ στὰ μέτρα τῶν ἀνθρώπων, ὅποτε, μὲ τὶς ἀναλύσεις μας, προσφέρονται ἀσφαλῆ κίνητρα γιὰ τὴν ἀνάδειξη φορέων τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας στὴν ὑλόφρονα ἐποχὴ μας.

Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὶς ἀνάλογες ὑποκινήσεις καὶ τοὺς παραδειγματισμούς, στίς νέες γενεές τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, παρέχεται μὲ τὰ στοιχεῖα, πού ἀποκαλύπτονται στὸ πάθος δημιουργίας, τὸ ὁποῖο διακατεῖχε τὸν Σωκράτη, τὸν Πεσταλότσι καὶ τὸν Κερσενστάινερ, ἓνα μέτρο ἀξιολογήσεως κάθε παιδαγωγικῆς προσπάθειάς καὶ μιὰ δυνατότητα νὰ τοποθετήσῃ κάθε ἐκπαιδευτικὸς τὸν ἑαυτό του ἔναντι μεγάλων φορέων πάθους παιδαγωγίας πού ἐμόχθησαν σὲ δύσκολους καιρούς.

Ἔτσι, καθὼς παραδίδεται στὴ δημοσιότητα ἡ μελέτη αὐτή, τρέφεται ἡ ἐλπίδα ὅτι οἱ ἀναγνῶσται ἐκπαιδευτικοὶ θὰ ἔχουν κάποια στοιχεῖα, γιὰ νὰ θερμανθοῦν στὸν μόχθο τους καὶ στοὺς ὄραματισμούς των ἀπὸ τὴν ἄκτινοβολία τοῦ ἔργου μεγάλων παιδαγωγῶν, καὶ οἱ ἀναγνῶσται γονεῖς καὶ πολῖται θὰ ἔχουν δεδομένα, γιὰ νὰ ἐκτιμοῦν τὴν προσφορά τῶν δασκάλων καὶ καθηγητῶν καὶ νὰ συνεργάζονται μαζί τους γιὰ τὴν ἀνθρωποποίηση τῶν ἐξελισσομένων ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΟΝ

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑΣ

Περιεχόμενο καὶ σκοπὸς τῆς ἐρευνητικῆς ἐργασίας. 2. Βιογραφικὰ δεδομένα Σωκράτης, Πεσταλότσι, Κερσενστάινερ. 3. Πορίσματα: Ἡ εἰσαγωγικὴ ἐννοία καὶ τὸ ἀντικείμενο τοῦ πάθους τῆς Παιδαγωγίας. 4. Βιβλιογραφία.

1. Περιεχόμενο καὶ σκοπὸς τῆς ἐρευνητικῆς ἐργασίας.

Ἡ ἀποκάλυψη τῶν χαρακτηριστικῶν στοιχείων, πού συνθέτουν τὸ πάθος τῆς παιδαγωγίας, πρέπει νὰ βασισθῆ κατ' ἀρχὴν στὰ πορίσματα ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὴ δράση μεγάλων φορέων αὐτοῦ τοῦ πάθους.

Γι' αὐτὸ θὰ προτάξωμὲ τὰ δεδομένα ἀπὸ τὸ βίο ὠρισμένων παιδαγωγῶν πού μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν φορεῖς τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας καὶ θὰ πειραχθῶμὲ κατὰ τὴν ἔκθεσή τους τὴ χρησιμὴ γιὰ τὸ σκοπὸ μας διαστομῆς τῆς ζωῆς των, ὥστε νὰ φθάσωμὲ κατόπιν μ' αὐτὴ τὴν πρώτη ἀνίχνευση συμπεράσματα ἐκεῖνα, πού θὰ μᾶς διαφωτίσουν γιὰ τὴν γενικὴ, εἰσαγωγικὴ ἐννοία καὶ τὸ ἀντικείμενο αὐτοῦ τοῦ πάθους. Σὲ ἐπόμενα κεφάλαια θὰ κολουθήσουν ἀναλύσεις τοῦ παιδευτικοῦ ἐνεργήματος, ὅπως ἐξωτερικὰ συλλαμβάνεται, καὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἀγωγῆς, ὅπως βιοῦται ἐσωτερικὰ ἀπὸ τοὺς φορεῖς του, γιὰ νὰ συμπληρωθοῦν ἔτσι τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας.

Τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, πού ἐκθέτομὲ στὸ κεφάλαιο τοῦτο, βρίσκονται ἀσφαλῶς, σὲ εἰδικὲς βιογραφικὲς μελέτες ἀπὸ ἐκλεκτοὺς συγγραφεῖς καὶ λόγοι θὰ διευτύπωνε κανεὶς τὴ γνώμη, ὅτι δὲν προσθέτομὲ ἐμεῖς κάποια νέα στοιχεῖα. Σκοπὸς μας ἐδῶ δὲν εἶναι νὰ ξεδιπλώσωμὲ ὅλες τὶς πτυχὲς τῆς ζωῆς ὠρισμένων μεγάλων παιδαγωγῶν, ἀλλὰ ν' ἀναλύσωμὲ ἓνα κύριο χαρακ

ριστικό τῆς παιδαγωγικῆς των προσωπικότητος, τὴν ἀφοσίωσή τους στὴν παιδεία, τὴ φύση τοῦ πάθους, ποὺ κυριαρχοῦσε στὴ ζωὴ τους.

Ἔτσι, εἶναι πολὺ ἀπαραίτητο νὰ ἐκτεθοῦν ἐδῶ χρονογραφικὰ τὰ βιογραφικά τους δεδομένα. Τὸ νέο στοιχεῖο, ποὺ προσθέτομε ἐμεῖς, εἶναι ἡ ἰδιαιτέρα διατομὴ μας σ' αὐτά, ἡ εἰδικὴ σκοπιὰ θεωρήσεώς των καὶ οἱ ἀφορμὲς ποὺ βρίσκομε, γιὰ τὴν ἐξαγωγή νέων συμπερασμάτων γιὰ τὸ ἔργο τους καὶ γιὰ ἀνάλογες προεκτάσεις ἰδικῶν μας στοχασμῶν.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν παιδαγωγῶν, τοὺς ὁποίους θεωρήσαμε φορεῖς τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας, στηρίχθηκε στὰ ἑξῆς κριτήρια: Ἡ ἀφοσίωση στὴν παιδεία πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται ὄχι μόνον μὲ στοχασμοὺς γιὰ τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε μόνον μὲ τὴ συγκέντρωση ἐπιστημονικῶν δεδομένων γιὰ τὴ φύση τῆς ἀνθρώπινης ὄντοτης, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀπαραίτητη εὐεργετικὴ, συγκεκριμένη, πράξιν καὶ κυρίως μ' αὐτή, γιὰ τὴ διασφάλισιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ παιδαγωγία πρέπει νὰ θεωρηθῆ κυρίως πράξιν, ἡ ὁποία εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ φωτίζεται ἀπὸ τὴ θεωρία, ἀλλὰ παραμένει πάντοτε πράξιν εὐεργετικὴ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ μάλιστα πράξιν, ποὺ ἐκτελεῖται ἀπὸ τὸν παιδαγωγό, ὡς τὴν ὥρα τοῦ θανάτου του, ὥστε κ' αὐτὸς ὁ θάνατός του νὰ εἶναι μία πράξιν διδάσκουσα, μιὰ παιδαγωγία.

Γι' αὐτὸ ἀποκλείσαμε ἀπὸ τὴν ὁμάδα τῶν φορέων τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας μεγάλους ἴσως στοχαστὰς ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς Παιδείας, ὅπως καὶ ἀφωσιωμένους στὴν καθαρὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ψυχοπαιδαγωγούς. Ἐπίσης, ἔχουν ἀποκλεισθῆ καὶ ἐκεῖνοι, στὸ ἔργο καὶ τοὺς στοχασμοὺς, τῶν ὁποίων ἔχει διαπιστωθῆ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ἱστορικοὺς τῆς Παιδείας καὶ μὲ τίς σημερινὰς ἀξιολογικὰς κρίσεις σαφῆς ἀπόκλιση πρὸς τὴ διάπλασιν μονομερῶν τύπων ἀνθρώπων ἢ τὴν ἐξυπηρέτησιν ὠρισμένων μόνον ἀναγκῶν τῆς ἀνθρώπινης ὄντοτης.

Ἔτσι, μὲ τὰ κριτήρια αὐτά, σταθήκαμε ἰδιαίτερα στὴ μεγάλη μορφὴ τοῦ Σωκράτη, τοῦ Pestalozzi καὶ τοῦ Kerschensteiner. Ἴσως ἡ θέσιν καθενὸς ἐπ' αὐτοὺς νὰ εἶναι διαφορετικὴ στὴν ἀξιολογικὴ κλίμακα τῶν μεγάλων φορέων τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας (8, σελ. 13—20)¹. Ἀπὸ τὸ βίον τους ὅμως γ' ἀπὸ τὰ γραπτὰ τους θὰ διαφανῆ ὅτι, ἂν δὲν εὐεργέτησαν ἰσάξια τὸν ἄνθρωπο, εἶχαν τὴν ἴδια ἐσωτερικὴ ὀρμὴ καὶ τὴν ἴδια ψυχικὴ ποιότητα. Καὶ αὐτὰ τὰ τελευταῖα στοιχεῖα εἶναι ἐκεῖνα, ποὺ κυρίως μᾶς ἐνδιαφέρουν. Μᾶς ἐνδιαφέρει, ὅμως, ἀκόμη νὰ ἔχωμε ἀντιπροσώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν τόπων, ἐφ' ὅσον αἱ δυνατότητές μας γιὰ τὴν εὔρεσιν στοιχείων μᾶς τὸ ἐπιτρέπουν.

Γιὰ νὰ ξεπεράσωμε τὴ μεγάλη δυσκολία τῆς ἐκλογῆς ἀντιπροσωπευτικῶν μορφῶν στὴ «χώρα τῶν Ὁμοίων», ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Β. Οὐγκώ, ἦταν ανάγκη νὰ μελετήσωμε τοὺς Μεγάλους Παιδαγωγοὺς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα, ὅλων τῶν χωρῶν, ν' ἀναζητήσωμε δεδομένα μὲ βάση τὰ κριτήριά μας καὶ ν' ἀξιολογήσωμε τὴ συγκεκριμένη, τὴ χειροπιαστή, εὐεργετικὴ προσφορά τους σὲ σύγχρονους καὶ μεταγενέστερους.

Ἔτσι, καταλήξαμε καὶ δεχθήκαμε, ὅτι αὐτοὶ οἱ τρεῖς παιδαγωγοί, μὲ τὴ ζωὴ τους, τὸ παιδευτικὸν ἐνέργημα καὶ τὰ ἐσωτερικά τους βιώματα καὶ τὴ διενέργειαν τῆς ἀγωγῆς, θὰ μᾶς ἔδιναν τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ πάθους τῆς παιδαγωγίας. Κι' ἀρχίζομε, στὸ κεφάλαιον αὐτό, μὲ τὴν χρονογραφικὴν ἐκθεσὴ τῶν κυριωτέρων βιογραφικῶν τους στοιχείων καὶ τὴν ἐξαγωγή ἐπιλόγων συμπερασμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Ι. Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ (470 - 399)

Ὁ Σωκράτης², τὸ παιδί ἐνὸς γλύπτη, τοῦ Σωφρονίσκου, καὶ μιᾶς μαίας, τῆς Φαιναρέτης, ἀκολουθεῖ στὰ νεανικά του χρόνια τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γλύπτη, κοντὰ στὸν πατέρα του. Ἀποκτᾶ ἔτσι τὶς πρῶτες ἐμπειρίες ἀπὸ τοὺς ἐργαζόμενους ἀνθρώπους καὶ γνωρίζει τὰ προβλήματα μιᾶς τέχνης, ποὺ προσδίνει ἀνθρώπινη μορφή στὸν ὀγκόλιθο, τὴν ὑλικὴ ἔκφραση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Πυρῶνεται μὲ τὴ φλόγα τοῦ μεγάλου θρύλου τῆς Πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν γιὰ τοὺς πολέμους τῆς μετὰ τοὺς Πέρσας καὶ τρέφεται μὲ τὶς δοξασί-ες τῶν δογματικῶν φιλοσόφων (Ἴωνες, Ἐλεατικὴ Σχολή), τῶν στοχαστῶν μὲ τὸ κριτικὸ πνεῦμα (Γοργίας, Πρωταγόρας) καὶ τῶν μεγάλων ποιητῶν (Ὀμηρος, Ἡσίοδος, Πίνδαρος). Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τῶν ἀντιθέτων καὶ ποικίλων ἀπαντήσεων σὲ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου ἐγείρει τὸ διαφέρον του γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς ἀλήθειας.

Ἡ παιδεία τῆς ἐποχῆς του ἐνεργεῖται, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ ἀπὸ εἰδικούς τῆς γνώσεως, τοὺς σοφιστὰς. Ἀπ' αὐτοὺς ἄλλοι ἐπιδιώκουν τὴν πολυτεχνικὴ μὀρφωση (Ἴππίας ὁ Ἠλεῖος), ἄλλοι τὴν τεχνικὴ τοῦ λόγου (Γοργίας ἀπὸ τὸ Λεόντιο) καὶ ἄλλοι τὴ διάπλαση τοῦ καλοῦ πολίτη, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀγαθοῦ (Πρωταγόρας)³. Ἡ τρίτη μορφή παιδείας, ἀντιμετώπιζε τὸ πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς μὲ τὴν πλατύτερη κι' ἀνώτερη ἄποψή τῆς καὶ ἐνδιέφερε μιὰ ἐπείγουσα κοινωνικὴ ἀνάγκη: ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ κατάσταση, στὴν ὁποία ἡ παράδοση εἶχε σαλευθῆ, ἡ κοινὴ συνείδηση ἦταν ἀνήσυχη καὶ ἡ ἀγωγή εἶχε πάψει νὰ τελεῖται αὐθόρμητα, ὅποτε ἡ ἴδια εἶχε ἀποβῆ ἓνα σοβαρὸ πρόβλημα ἀναφερόμενο στὴν ἔννοια καὶ στὸν τρόπο μορφώσεως ἀνθρώπων τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἐτράβηξε τὸν Σωκράτη καὶ ἄρχισε νὰ τὸ διερευνᾷ στὶς συζητήσεις μὲ τοὺς συμπολίτας του. Αὐτὴ ἡ κοινὴ διερεύνηση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος, εἶναι ἡ παιδαγωγία του.

Τόπος τῆς παιδαγωγίας του ἦταν ἡ ἀγορά, τὰ γυμναστήρια, οἱ πλατεῖες στὶς ὥρες ποὺ συγκεντρωνόταν ὁ λαός, τὰ μικρομάγαζα μὲ τὶς φιλικὲς συντροφιές, τὰ ἐργαστήρια, οἱ στοές, ἡ σκιά τῶν δένδρων κοντὰ στὰ ἱερὰ καὶ στοὺς βωμοὺς. Συζητεῖ, μὲ γνωστούς καὶ ἀγνώστους, μὲ νέους καὶ ὠρίμους, μὲ δημόσιους ἄνδρες καὶ ἀπλοὺς πολίτες καὶ τεχνίτες, γιὰ τὴν ἀνδρεία (Λίχης), γιὰ τὴν φιλία (Λῦσις), γιὰ τὴν ἐγκράτεια (Χαρμίδης), γιὰ τὴν ὀσκητήτα (Εὐθύφρων), γιὰ τὴν ἀρετὴ (Μένων), γιὰ τὸν ἔρωτα ὡς «τόκον ἐψυχῆ» (Συμπόσιον), γιὰ τὴν ἐπιστήμη (Θεαίτητος), γιὰ τὴν δικαιοσύνη, τὴν ρητορικὴ καὶ τὴν ἀλήθεια (Πρωταγόρας, Γοργίας, Ἴππίας), γιὰ τὰ φαινόμενα τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ (Ξενοφ. Ἀπομνημ.), γιὰ τὴν πειθαρχίαν, στοὺς Νόμους καὶ γιὰ τὸ «εὖ ζῆν» (Κρίτων), γιὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα (Ξενοφ. Οἶκον.). Ἡ κοινὴ λοιπὸν διερεύνηση διενεργεῖται ἐπὶ ἠθικῶν, κοινωνικῶν, ψυχολογικῶν, αἰσθητικῶν, μεταφυσικῶν καὶ οικονομικῶν ζητημάτων μὲ ἀνθρώπους διαφόρων ἡλικιῶν καὶ καταστάσεων. Ὁ Σωκράτης ἐπιλαμβάνεται θεμάτων τοῦ συνόλου τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου.

Μέθοδος κατὰ τὴν παιδαγωγία του εἶναι ἡ διαλεκτικὴ, ποὺ ἐμφανίζεται σὰν ἓνα θαυμαστὸ καὶ πειθαρχημένο «παιγνίδι» μὲ τὸ ἀγνωστο, ποὺ ὑποκινεῖ τοὺς μαθητὰς του (συνομιλητὰς) στὴν προσωπικὴ ἔρευνα. Τὸ ψ

χικό υπόβαθρο τῶν παιδευτικῶν ἐνεργειῶν του εἶναι ὁ δημιουργὸς «ἔρως» πρὸς τὸν ἄνθρωπο.

Ἡ προσφορά του δὲν ἀναφέρεται μόνον στὴ γενικὴ παιδεία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ στὴ συγκεκριμένη βοήθεια στὶς ἀτομικὲς περιπτώσεις τῆς ζωῆς τῶν συνανθρώπων του (οἰκονομικά, κοινωνικά καὶ οἰκογενειακὰ προσωπικά ζητήματα). Ἡ παιδευτικὴ αὐτὴ ἐνέργεια ποὺ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ὄχι μόνον ἔμμεσα, ἀλλὰ καὶ ἄμεσα στὴ συγκεκριμένη ἀτομικὴ ζωὴ μὲ τὶς ἀνάλογες παρεξηγήσεις, δυσαρέσκειες καὶ ἐχθρότητες, ἀποδεικνύει τὴν ἔντονη διάθεση τοῦ Σωκράτη νὰ συμβάλῃ στὴν εὐτυχία τοῦ ἄλλου.

Ἡ ἐνάρετη ἀτομικὴ ζωὴ του (44—215—223) μὲ τὴν ἐγκράτεια, ὁ ἔντιμος πολιτικὸς βίος του μὲ τὶς ὑπηρεσίες του στὴν πατρίδα (συμμετοχὴ στὶς μάχες στὴν Ποτεΐδαια, Δῆλο, Ἀμφίπολη) καὶ τὶς θαρρετὲς κρίσεις του γιὰ τὰ σφάλματα τῶν πολιτικῶν (παράνομη ψηφοφορία γιὰ τὴν καταδίκη τῶν στρατηγῶν), ἡ διδασκαλία του χωρὶς μισθό, ὅλα αὐτὰ (31—35—1, II) συνθέτουν τὸ συγκεκριμένο ὑπόδειγμα ἀνθρώπου μὲ τὴν ἔμπρακτη συνέπεια τῆς θεωρητικῆς του διδαχῆς.

Κατὰ τὴν κατηγορία τῶν συκοφαντῶν του γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ παιδευτικοῦ του ἔργου καὶ τῶν ἰδεῶν του, ὁ Σωκράτης φέρεται ὡς «ἀδικῶν τὴν πόλιν»¹ καὶ καταδικάζεται σὲ θάνατο. Μὲ τὴν ἀπολογία του, τὴν γεμάτη θάρρος καὶ παρρησία, ἀπολογία ποὺ εἶχε περισσότερο διδακτικὸ παρά ἀμυντικὸ χαρακτῆρα, μὲ τὴν ἀπόκρουση τῶν προτάσεων τῶν μαθητῶν του νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴ (44—), πίνοντας ἀτάραχος τὸ κώνειο, ἀποβαίνει ὁ πρῶτος μάρτυρας τῆς ἐλεύθερης φιλοσοφικῆς σκέψεως. Ἀποδεικνύει ἀκόμη ὅτι εἶναι ὁ παιδαγωγὸς ποὺ ρυθμίζει τὶς πράξεις του σύμφωνα μὲ τὶς ἐνδόμυχες πεποιθήσεις του καὶ διδάσκει μὲ τὸν θάνατό του σύγχρονα τὸ αἰώνιο ἐκείνο μάθημά του, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φανερώνεται ὅτι οἱ ὑλικὲς καταστάσεις τῆς ὄντιότητός μας ὑπόκεινται στὴν αἰτιοκρατία καὶ τῇ νομοτέλεια τῶν ὑλικῶν φαινομένων τοῦ σύμπαντος (= σωματικὴ καταδίκη βάσει τῶν Νόμων τῆς Πολιτείας ποὺ ἀποτελοῦν τὶς μηχανικὲς δυνάμεις τῆς) καὶ ὅτι οἱ ἰδέες, οἱ πεποιθήσεις, τὸ πνεῦμα, κινούμενα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπαχθοῦν σὲ κάποια αἰτιοκρατικὴ νομοτέλεια, ἀκριβῶς, γιὰτὶ εἶναι πνεῦμα καὶ γιὰτὶ τὸ πνεῦμα εἶναι ἐλευθερία². Ἡ σωκρατικὴ παιδαγωγία καὶ τὴν τελευταία στιγμή τῆς ἀποδεικνύεται ὡς παιδαγωγία τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος, γι' αὐτὸ διατηρεῖ αἰώνια τὴν ἐπικαιρότητά της.

Τὸ 1951, ὁ Victor Martin, καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γενεύης, μακροῦσαι τὴν ἀνάγκη νὰ ξαναζήσῃ ἀνάμεσά μας ὁ Σωκράτης, μὲ τὸ σύγγραμμά του *Socrate parmi nous* (ed. la Baccconniere, Neuchatel, Suisse 1951), μὲ νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ πάλιν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος παιδαγωγὸς τὴν ἀρετὴ, τὴν ἀνάγκη ὑποταγῆς τῶν μέσων (τῆς σύγχρονης τεχνικῆς καὶ τῶν πολιτικῶν δημιουργημάτων) στοὺς σκοποὺς τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος.

II. O. J. H. PESTALOZZI (1746 - 1827 ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΙ)

Ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια ὁ Pestalozzi ζῆ καὶ ἀναπτύσσεται σὲ μιὰ πτωχὴ ἀγροτικὴ οἰκογένεια τῆς Ζυρίχης καὶ συνδέεται σφικτὰ μὲ τὸν ἀγροτόκομο καὶ τὸν προορισμό του (6, 8—, 36—, 39—,). Τὰ βασάνα τοῦ ἑλβετικοῦ λαοῦ οἱ πνευματικὲς συντροφίές του, οἱ διδασκᾶς τῶν δασκάλων του καὶ τὸ πνευματικὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς του, διαμορφώνουν μέσα του ζωηρὰ διαφέροντα γιὰ

τὴν ὑπαιθρο καὶ τὸν λαὸ τῆς καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη (4—). Αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ γίνῃ ὁ ἐκπολιτιστὴς τῶν ἀγροτῶν, συγκεντρώνει τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις καὶ τὴν ἀνάλογη ἐμπειρία καὶ προχωρεῖ στὴν ὀργάνωση ὑποδειγματικῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας σὲ ἓνα κτῆμα ποῦ ἀγοράζει μὲ δάνειο (στὸ Μύλιγκεν). Γιὰ τὴ βελτίωση τῆς κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὴ γενικώτερη λαϊκὴ ἐπιμόρφωση, προσφέρει τὰ σημαντικὰ συγγράμματά του⁶ καὶ τὰ ἄρθρα του στὰ περιοδικά, τὰ ὁποῖα διαβάζονται ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς χώρας του καὶ ἄλλων χωρῶν, προσφέρει τὶς ιδέες του μὲ ὁμιλίες καὶ τὴ συμβολὴ του στὴ λύση κοινωνικῶν προβλημάτων μὲ τὶς συναντήσεις προσωπικοτήτων. Ὁ Pestalozzi, λοιπόν, λαμβάνει ἐνεργὸ θέση ἐναντι τῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν ζητημάτων καὶ ὑπηρετεῖ, ἀνάμεσα σὲ δυσυπέρβλητα ἐμπόδια, τὸ λαὸ του (31 —σελ. 159—182, 10—, 49—, 32—, 24—, 50—, 16—).

Θεωρεῖ ἀπαραίτητο νὰ ἐργασθῆ παράλληλα καὶ γιὰ τὰ βιοτικὰ καὶ μορφωτικὰ προβλήματα τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας. Συγκεντρώνει στὸ Neuhof (1775) τὰ φτωχὰ καὶ παραστρατημένα παιδιά τῆς περιοχῆς καὶ μὲ τὰ εἰδικὰ μαθήματα καὶ τὴν ἀγροτικὴ καὶ χειροτεχνικὴ ἐργασία τους ἐκεῖ, τὰ βοηθεῖ νὰ γίνουν ἄνθρωποι αὐτάρκεις στὴ ζωὴ καὶ ν' ἀποκτήσουν τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας. Ἰδρύει Ὁρφανοτροφεῖο στὸ Stans (1798), στὸ ὁποῖο συγκεντρώνει τὰ ὄρφανὰ καὶ ἀπροστάτευτα παιδιά, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ τὴν δυστυχία ποῦ ἐπέφεραν στὴν πόλιν ἡ φιλογαλλικὴ Κυβέρνησή τῆς καὶ τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα, γιὰ νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάσταση τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας. Ἀναλαμβάνει τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία σχολείου σὲ μιὰ συνοικία τοῦ Berthoud (1800), ἐφαρμόζει τὶς διδακτικὰς μεθόδους τῆς ἐποπτείας καὶ τῆς ἐργασίας, δημοσιεύει ἀξιόλογες μελέτες γιὰ τὴν μέθοδό του⁷ καὶ γίνεται γνωστὸς σ' ὅλη τὴν Εὐρώπην ὡς ὁ μεθοδικὸς δάσκαλος. Στὸ Yverdon (1804) ἰδρύει Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ Διδασκαλεῖο γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τῆς περιοχῆς καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση Δασκάλων, οἱ ὁποῖοι σκορπίζονται στὶς χώρες τῆς Εὐρώπης, καὶ ἀναδεικνύεται ἐκεῖ Μεγάλος Παιδαγωγός (25—). Ἡ δραστηριότητά του γιὰ τὴν παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ ἡλικία συναντᾷ πολλὰ ἐμπόδια καὶ κυρίως οἰκονομικά, γιὰ τὴν ὑπερπήδηση τῶν ὁποίων διαθέτει τὴν περιουσία του, τὴν συνεχῆ καὶ ἐντατικὴ ἐργασία του καὶ ὀλόκληρη τὴν ὄντοτήτά του. Οἱ οἰκονομικὲς δυσκολίες γιὰ τὴν λειτουργία τοῦ κάθε ἐκπαιδευτικοῦ τοῦ ἰδρύματος καὶ τὰ ποικίλα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ γεγονότα, συντελοῦσαν στὴν ματαίωση ὀλοκληρώσεως τῶν ἔργων του. Σὲ κάθε ἀποτυχία του ἢ ματαίωση τῶν προσπαθειῶν του πονεῖ περισσότερο γιὰ τὰ παιδιά, ποῦ δὲν μπορεῖ πιά νὰ βοηθῆ, ὑποφέρει ἐσωτερικὰ καὶ ὀδηγεῖται σὲ νέες τολμηρὰς ἀποφάσεις, ἕως ὅτου ὅλες αὐτὲς «οἱ περιπέτειες τῆς ζωῆς» του⁸ τοῦ ἀφαιρέσουν καὶ τὶς τελευταῖες δυνάμεις του. Ὁ Pestalozzi, λοιπόν, προσφέρεται ὀλοκληρωτικὰ στὴν προστασία καὶ στὴν γενικὴ καὶ πρακτικὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων.

Ἡ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Pestalozzi γιὰ τὸν φτωχὸ καὶ ἀπαιδευτὸ λαὸ τῆς χώρας του καὶ τὸ προστατευτικὸ καὶ μορφωτικὸ ἔργο του γιὰ τὰ παιδιά καὶ τοὺς ἐφήβους, συνθέτουν τὴν παιδαγωγία του καὶ καταδεικνύουν τὴν ἀπέραντη ἀγάπην του γιὰ τὸν ἄνθρωπο (30—σελ. 12—15). Ὁ Pestalozzi διέκρινε καὶ κατενόησε βαθύτατα τὸ βασικὸ πρόβλημα τῆς ἀνιμώσεως τῆς ζωῆς τῶν συμπατριωτῶν του μὲ τὴ γενικὴ καὶ πρακτικὴ παιδεία τους καὶ ἀνήγαγε τὴ λύση του σὲ προσωπικὸ ζήτημα τοῦ δικοῦ του ἐπίγειου προορισμοῦ.

Ἐπηρετήσε «μὲ τὰ πάντα» του αὐτὸν τὸν ὑπέροχο προορισμό του. Ἡ

παιδαγωγία του ἀποτελεῖ τὸ ὑπόδειγμα⁹ ἀφοσιώσεως στὴν ὑπηρεσία τῶν βιοτικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ 1961, ὁ L. Meylan, ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάννης, τονίζει μὲ ὀλόκληρο σύγγραμμα (L' actualite de Pestalozzi, ed. du Scarabee, Paris) τὴν ἐπικαιρότητα τοῦ Pestalozzi. Ὑποστηρίζει ὅτι καὶ σήμερα μπορεῖ νὰ διδάσκη, ὅτι πρέπει νὰ εἴμαστε πρῶτα ἄνθρωποι καὶ κατόπιν πολῖτες, ὅτι ὅλοι εἴμαστε σὲ θέσιν ν' ἀναπτύξωμε τὴν ἀνθρωπιὰ μας, ὅτι τὰ κατάλληλα μέσα ἀγωγῆς εἶναι ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖο καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὅτι ὁ Παιδαγωγὸς πρέπει νὰ πληροῦται ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπο.

III. O. GEORG KERSCHENSTEINER (1854-1932 KERRENSTAÏNER)

Ὁ G. Kerscheneiner μεγαλῶνει σὲ πολυμελῆ πτωχὴ οἰκογένεια μὲ αὐστηρὰς ἠθικὰς ἀρχὰς. Σπουδάζει στὸ Διδασκαλεῖο, ἐργάζεται κατόπιν ὡς δάσκαλος καὶ συνεχίζει τὶς σπουδὰς του στὰ Μαθηματικά καὶ Φυσικά. Ἐργάζεται ὡς καθηγητὴς σὲ Γυμνάσια καὶ Ἐμπορικὰς Σχολὰς καὶ φροντίζει νὰ ἰκανοποιῆσθαι τὶς ἀνησυχίας καὶ τὰ προβλήματα τῶν ἐφήβων ὄχι μόνον μέσα στὴ σχολικὴ του αἴθουσα, ἀλλὰ καὶ στῆ συντροφιά του μαζί τους. Ἐπιμελεῖται γιὰ τὸν πνευματικὸ ἀνεφοδιασμό του, ἀσχολεῖται μὲ φιλοσοφικὰς καὶ παιδαγωγικὰς μελέτας καὶ ζητεῖ μὲ τὴν θεωρίαν τῆς παιδείας νὰ κατευθύνῃ τὴν μορφωτικὴν του δραστηριότητα. Ἔτσι, προσφέρεται μὲ ὅλη τὴν εὐσυνειδησία του καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου του στὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων (1—, 18—, 8—, 20—,).

Καλεῖται ἀπὸ τὴν Πολιτεία (1895) νὰ προσφέρῃ τὶς ὑπηρεσίας του ὡς Σχολικὸς Σύμβουλος καὶ ὡς Διευθυντὴς τῆς Ἐκπαιδεύσεως στὴν πόλιν τοῦ Μονάχου (3—). Ἀναδιοργανώνει τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα μὲ τὴν αὔξησιν τῶν ἐπέτων φοιτήσεως (8ον ἔτος), μὲ τὴν εἰσαγωγή νέων μαθημάτων (χειροτεχνία, ἀγωγή τοῦ πολίτου) καὶ μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν νέων παιδαγωγικῶν ἀρχῶν τοῦ Σχολείου Ἐργασίας (μέθοδος ἐργασίας, ἀλτρουϊστικὸ πνεῦμα, θυσία γιὰ τὴν κοινωνικὴν ἐργασίαν) (27— σελ. 60—88). Ἀναμορφώνει τὰ σχολεῖα γενικῆς ἐπιμορφώσεως μετὰ τὸ Δημοτικὸν καὶ τὶς ἐπαγγελματικὰς Σχολὰς τοῦ Μονάχου, γιὰ ν' ἀνταποκριθῆ στὴν κρίσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς μαθητείας στὴ Βαυρία καὶ στὴν ἀνάγκην γενικῆς μορφώσεως καὶ κατευθύνσεως τῶν ἐργαζομένων καὶ ἐμπορευομένων πολιτῶν. Εἰσάγει σ' αὐτὰ τὰ σχολεῖα περισσότερα τεχνικὰ μαθήματα καὶ στοιχεῖα ἀγωγῆς τοῦ πολίτου. Ἰδρύει (1900) 52 νέα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα ποικίλων τεχνικῶν ἐιδικοτήτων μὲ ἡμερήσια καὶ βραυνὴ λειτουργία¹⁰ καὶ βοηθεῖται σημαντικὰ στὸ ἔργον αὐτὸ ἀπὸ τὴν Πολιτεία. Στὰ σχολεῖα αὐτὰ δίδεται κοινωνιστικὴ κατεύθυνση μὲ ἐπιδίωξιν τὴν ἀλλιέργειαν ἀρετῶν καλοῦ πολίτου (σεβασμὸς τοῦ ἄλλου, ἀφοσίωσις στὰ κοινὰ)¹¹, ὥστε νὰ καταπνιγῆ ὁ ἀνταγωνισμὸς καὶ ἡ συμφεροντολία, πού ἀναπτυσσάνταν, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, παράλληλα πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, στὴ Γερμανίαν. Μὲ τὸ ὀργανωτικὸ τοῦτο ἔργον τοῦ ἐπιθυμεῖ ὁ Kerscheneiner νὰ γίνῃ χρήσιμος στὴν ἐθνικὴν ὀλότητα, βοηθώντας στὴ μόρφωσιν καλῶν πολιτῶν, ἰκανῶν γιὰ αὐταπάρνησιν, καὶ ὠφέλιμος στὸ ἄτομον, προσφέροντάς του σταθερὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν καὶ καλλιεργώντας τὸν χαρακτῆρα του, ὥστε νὰ μπορῆ ν' ἀνεβαίῃ τὶς βαθμίδας τῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας μὲ τὴν τίμιαν ἐργασίαν του καὶ τὴν ξύπνια νοημοσύνην του.

Γιὰ νὰ καταστήσῃ γνωστοὺς τοὺς οἰκονομικοὺς, κοινωνικοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς λόγους, πού ἐπέβαλαν τὴν νέα ὀργάνωσιν τῶν σχολείων, καὶ νὰ δια-

οφαλίσθη τὴν ὀλόθυμην συμπάρστασιν τῶν γονέων, τῶν βιομηχάνων, τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας καὶ ἀκόμη γὰρ νὰ διαδώσῃ τις ἀντιλήψεις τοῦ γὰρ τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν βαθύτερην οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀναπτύσσῃ ἕνα πολύτιμον διαφωτιστικὸν ἔργον μὲ διαλέξεις, συνέδρια, συζητήσεις καὶ ἐκλεκτὰ συγγράμματα¹².

Στὶς προσπάθειάς του συναντᾷ σημαντικὰ ἐμπόδια, ἐπικριτὰς καὶ ἐχθρούς. Οἱ Ἐρβαρτιανοὶ πολεμοῦν τὴν ἀντιλήψιν του, στελέχη τῆς διοικήσεως τοῦ παρουσιάζουν προσκόμματα εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς παιδείας καὶ πολῖτες, ἐπιχειρηματίες καὶ γονεῖς ἀμφιβάλλουν γὰρ τὰ ἀποτελέσματα τῶν Νέων Σχολείων. Ἀγωνίζεται μὲ ἀμείωτη διάθεσιν ἐναντίον ὅλων τῶν ἐμποδίων, κατορθώνει νὰ ἔχη τὴν συμπάρστασιν τῶν ἐργαζομένων πολιτῶν, τῶν βιομηχάνων, τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ τῆς Πολιτείας καὶ συντελεῖ μὲ τὸ ἀνακαινιστικὸν ἔργον τοῦ εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τὴν ἀνανέωσιν τοῦ πνεύματος τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

Ἡ εὐσυνειδήτη μορφωτικὴ ἐργασία του εἰς τὰς σχολεῖα, ἡ προσαρμοσμένη εἰς οἰκονομικοκοινωνικὰς ἀνάγκας ἀναδιοργάνωσιν τῶν δημοτικῶν καὶ τεχνικῶν σχολείων καὶ τὸ πλούσιον διαφωτιστικὸν ἔργον του, συνιστοῦν τὴν παιδαγωγίαν τοῦ Kerschoner, ποὺ σκοπεύει τὴν ἀνάδειξιν εὐσυνειδήτων καὶ μορφωμένων ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ καλῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ ἐπάγγελμά τους καὶ τὸν ἔθνικόν τους πολιτισμὸν θὰ ζοῦν ὡς ἠθικοὶ ἄνθρωποι καὶ θὰ εἶναι προσηλωμένοι εἰς ἀνώτερες ἀξίας τῆς ζωῆς. Ἔτσι ἀνταποκρίνεται μὲ ὅλην τὴν ζωὴν εἰς οἰκονομικά, κοινωνικά καὶ μορφωτικὰ αἰτήματα τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ τόπου του καὶ διανοίγει νέους δρόμους, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦν σύγχρονοι καὶ μεταγενέστεροί του ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ ἀπὸ ἄλλες χώρας¹³. Τὸ βαθύτερον περιεχόμενον τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου τοῦ Kerschoner ἐνέχει σήμερον ὅλην τὴν ἐπικαιρότητα, γὰρ, εἰς τὴν ἐποχὴν μας μὲ τὴν μεγάλην βιομηχανικὴν πρόοδον καὶ τὴν σοβαρὰς πολιτικὰς κινήσεις καὶ ἀνακατατάξεις, ὁ μέγας ἐκεῖνος παιδαγωγὸς μπορεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ πολλὰ γὰρ τὴν καρποφόρον ἀναδιοργάνωσιν τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, γὰρ τὴν παιδείαν τοῦ πολίτου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, γὰρ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ συστήματος σχολικῆς ἐργασίας καὶ γὰρ τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἱεράρχησιν τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών.

Σημειώσεις :

1. Ἡ βιβλιογραφία καταχωρίζεται εἰς τὸ τέλος κάθε κεφαλαίου.
2. α) Ξενοφ. Ἄπομν. (ἀκριβέστερη ἢ συνέχεια τῶν σκέψεων τοῦ Σωκράτη εἰς κείμενα τοῦ Ξενοφάντος), β) Οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος (οἱ καλύτερες πηγὴς γὰρ τὴν παιδαγωγικὴν μορφήν καὶ τὸν ψυχικὸν δυναμισμόν τοῦ Σωκράτη, ἴσως ἐνὸς ἐξιδανικευμένου ἀπὸ τὸν Πλάτωνα Σωκράτη), γ) Μελέτη εἰς τὴν ζωὴν καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Σωκράτη (5 - σελ. 69—70, 9 - σελ. 9—39, 11—12, σελ. 1—27, 14—21).
3. Οἱ μορφὲς αὐτὲς ἀγωγῆς πηγάζουν ἀπὸ κοινωνικὰς ἀνάγκας καὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀπαίτησιν μιᾶς γενικῆς μορφώσεως γὰρ τὸν μαθητευόμενον τῶν τεχνῶν ἢ προπαρασκευῆς γὰρ τὴν σταδιοδρομίαν τῶν πολιτικῶν (8 - σελ. 24—49).
4. «Ἄδικεῖ Σωκράτης οὐκ ἔστιν ἢ πόλις νομίζει Θεοῦ οὐ νομίζων, ἔτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσηγοῦμενος· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων» (Ξενοφ. Ἄπομν. Α, Ι, 1).
5. Κάθε κοινωνία μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἕνα μηχανικὸν σύστημα σχηματισμένον ἀπὸ συλλογικὰς παραστάσεις, ὅπου κάθε σχολικὴ ἀνάγκη καὶ κάθε δημιουργικὴ ἐλευθερία δὲν ὑπάρχουσιν πλέον. Ἡ στερεοποίησιν καὶ ἡ μηχανοποίησιν αὐτὴ ἀναπτύσσονται, ὅταν οἱ συλλογικὰς παραστάσεις γίνωνται καθιερωμέναι ἀρχαί (Νόμοι). Οἱ καθιερωμέναι ἀρχαί ἀποτελοῦν, ὅ

μιά κοινωνία, τὰ πράγματα, τὸ μέρος, τὸ ὕλικὸ τῆς φύσεως, ποὺ ἀνήκει στὴν κοινωνία, ἐνῶ οἱ πεποιθήσεις ἀποτελοῦν τὶς ἐλεύθερες ιδέες. Ἔτσι, οἱ Νόμοι ἀποτελοῦν τὶς ἐλεύθερες ιδέες. Ἔτσι, οἱ Νόμοι ἀποτελοῦν τὶς μηχανικὲς δυνάμεις τῆς, οἱ ὁποῖες, ὡς γνωστόν, λειτουργοῦν μὲ τὴν αἰτιοκρατία τῶν ὕλικῶν φαινομένων τοῦ σύμπαντος. Ἡ συμμόρφωση ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ κοινωνία (στοὺς Νόμους τῆς), δὲν εἶναι πλὴν τὸ ξεπήδημα τῶν ἰσχυρῶ καθαρῶν προσωποποιήσεων ἀπὸ τὴν αἰτιοκρατία τοῦ σύμπαντος (βλέπε 19 - σελ. 322—290). Οἱ Νόμοι τῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας, εἶναι οἱ μηχανικὲς δυνάμεις, ποὺ κυριαρχοῦν στὸ σῶμα τοῦ Σωκράτη (σωματικὸς θάνατος), γιατί ὡς «ὕλικες δυνάμεις» κυριαρχοῦν στὴν ὕλικὴ φύση τῆς ὄντοτή- τός μας, γιατί οἱ ιδέες εἶναι ἡ πνευματικὴ φύση τῆς ὄντοτήτός μας, ἡ ὁποία πάντοτε μένει ἐλεύθερη.

6. α) Παρατηρήσεις γιὰ τὴν βιομηχανία, τὴν παιδεία καὶ τὴν πολιτικὴ (1822), β) στὴν ἀγνότητα, στὴν σοβαρότητα καὶ στὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς τῶν καιρῶν μου καὶ τῆς χώρας μου (1815).

7. Ἔννοια καὶ σκοπὸς τῆς μεθόδου, β) Ὁδηγοὶ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν θεωρητικῶν ἰδεῶν του στὴν ἀνάγνωση, γραφὴ, ἀριθμηση καὶ μέτρηση, γ) Πῶς ἡ Γερτρούδη διδάσκει στὰ παιδιὰ τῆς.

8. Στὶς μελέτες του: «Οἱ περιπέτειες τῆς ζωῆς μου» καὶ «τὸ Κύκνειο ἄσμα μου» περιγράφονται ἀπὸ τὸν ἴδιο οἱ ψυχικὲς καταστάσεις του σὲ κάθε βῆμα τῶν δραστηριοτήτων του.

9. Πολλὰ ἰδρύματα προστασίας καὶ ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν σὲ πολλὲς χώρες, ἔχουν ἐμπνευσθῆ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Pestalozzi

(βλ. Χωριὸ Pestalozzi, Ἑλβετία). Στὴ Ζυρίχη ὡς γνωστόν λειτουργεῖ ἀπὸ χρόνια τὸ ἴδρυμα Pestalozzianum, τὸ ὁποῖο ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν διάδοση τῶν ἰδεῶν τοῦ Pestalozzi

Ὁ L. Meylan τονίζει: Ἀρκετὰ ἰδρύματα, ἀπὸ τὰ πιὸ σύγχρονα, κ' ὄχι μόνον τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα, ἐνεργοῦν καὶ σήμερα ἀκόμη σύμφωνα μὲ τὸ δικό του παράδειγμα καὶ τὸ δικό του ἔργο... Ὁ Claparède εἶχε τὴν περιέργεια νὰ μετρήσῃ (τὸ 1927) τὶς σελίδες ποὺ εἶχαν ἀφιερῶσαι γιὰ τοὺς 14 νεωτεριστὰς Παιδαγωγοὺς ἀπὸ τὸν Ἔρασμο ὡς τὸν Ἐρβαρτο, οἱ συγγραφεῖς τῶν τριῶν μεγάλων Παιδαγωγικῶν Ἐγκυκλοπαιδιῶν (Buisson, Rein, Monro) καὶ τῶν τεσσάρων Γενικῶν Ἱστοριῶν τῆς Παιδαγωγικῆς. Παρατήρησεν ὅτι ὁ Pestalozzi ἐρχόταν πάντοτε πρῶτος...» (βλ. 8 - σελ. 285—286).

10. Στὴν περιοχὴ τοῦ Μονάχου, ποὺ δὲν ἔχει ὑπόγειο πλοῦτο καὶ θαλάσσιους δρόμους, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ παράγονται ἄριστα προϊόντα, γιὰ νὰ βρίσκουν εὐκόλες ἀγορὰς. Οἱ ἐργαζόμενοι στὴν βιοτεχνία καὶ στὰ ἐργοστάσια ἔπρεπε νὰ εἶναι εἰδικευμένοι, ἐνῶ οἱ ἔμποροι ἔπρεπε νὰ ξεύρουν μεθόδους γιὰ τὴν διακίνηση τῶν προϊόντων. Ἡ προσπάθεια τῶν σχολείων ἔπρεπε νὰ συνδιασθῆ μὲ ἐκείνην τῶν ἐπιχειρηματιῶν, ὥστε νὰ μορφωθοῦν ἐργάτες καὶ ὑπάλληλοι μὲ πραγματικὴ ἐπαγγελματικὴ ἀξία.

11. Ὡς καλὸς πολίτης κατὰ τὸν Kershensteiner θεωρεῖται ὄχι μόνον ὁ εὐπειθὴς στὴν ἀπειθεία, στὴν ἔθνικὴ κοινότητα, πολίτης, ἀλλὰ τὸ μέλος μιᾶς ἠθικῆς κοινότητος: βλέπε: - σελ. 89—94.

12. Οἱ τίτλοι ὁρισμένων διαφωτιστικῶν ἔργων του: 1) Πολιτειακὴ ἀγωγή τῆς Γερμανικῆς Νεότητος (1901), 2) Ἐξέλιξη τῆς ἰκανότητος γιὰ τὸ ἰχνογράφημα (195), 3) Οἱ οὐδοὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν σχολείων, 4) Ἡ ἔννοια τοῦ σχολείου ἐργασίας (1912), 5) Ἡ ἔννοια καὶ ἡ διάπλαση τοῦ χαρακτῆρος (1912), 6) Ἡ ψυχὴ τοῦ Παιδαγωγοῦ (1921), 7) Θεωρία τῆς μορφώσεως (1928), 8) Θεωρία τῆς ὀργανώσεως τῆς παιδείας (1932).

(Συνεχίζεται)

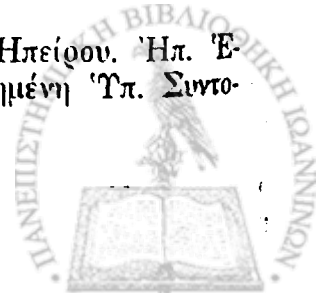
ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ*

- Λαζαρίδου Κ.: Οί Τουρκοί Σπαχήδες. 'Ηπειρ. 'Εστ. Α και Β με ἀρκετὰ ἔγγραφα διὰ τὸ Ζαγόρι.
Τὸ δασικὸ πρόβλημα τοῦ Ζαγορίου. Σειρὰ ἐκ 14 ἄρθρων εἰς 'Ηπειρωτικὸν Ἀγῶνα Ἰωαννίνων Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1962.
- Λαμοῦρ Φιλ.: Διευθέσεις τῆς περιοχῆς 'Ηλείου. Ἀθῆναι 1958. Ἔκδοσις ἑλληνικοῦ κέντρου παραγωγικότητος.
- Λαμπρίδου Ι.: Περὶ τῶν ἐν 'Ηλείῳ ἀγαθοεργημάτων. Ἀθῆναι 1880.
'Ηπειρωτικὰ μελετήματα. Ἀθῆναι 1887. Ἰδίως τὰ «Προλεγόμενα» τοῦ β. τεύχους σχετικῶς μετὰ τὰς ἰδιοκτησίας τοῦ στέμματος καὶ τὴν Εἰσαγωγὴν διὰ Σπαχήδες.
- Λάμπρου Σπ.: Σελίδες ἐκ τῆς Ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρία καὶ Αὐστρία Μακεδονικοῦ πολιτισμοῦ. Ν. Ἑλληνομνήμων τόμ. 8. τεῦχος Γ σελ. 257 - 300.
Πρωτανικὸς λόγος 26.2.1912 κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν.
Τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Βενετικὸν προξενεῖον καὶ τὸ μετὰ τῆς Μακεδονίας ἐμπόριον τῶν Βενετῶν. Ν. Ἑλληνομνήμων τόμ. 8 τεῦχος Β. σελ. 206 - 228.
Περὶ Καλορρυτικῆς τέχνης. Ὡς ἄνω σελ. 440 τόμος Γ.
'Επιμνημόσυνος εἰς Γ. Ἀβέρωφ. Λόγοι καὶ Ἄρθρα σελ. 318 - 324 καὶ Φωνὴ τῆς 'Ηλείου 30.7.1899.
Λόγος ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ. 27 Ἀπριλ. 1908. - Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Βορρᾶ σελ. 44 - 56. - Προσφωνήσις ἐπὶ τῇ καταθέσει στεφάνου εἰς τὸν πρὸ τοῦ σταδίου ἀδριάντα.
- Λάμπρου Παύλου: Περὶ τῶν ἐν Καλορρυτῶν χρυσοχόων καὶ τῆς τέχνης αὐτῶν.
Περ. «Κλειώ», 1887 ἀρ. 72.
- Λύσκαρι Μιχ.: Σημειώσεις περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πάργας κατὰ τὸν ΙΖ αἰῶνα.
'Ηπ. Χρ. 1927 σελ. 170 - 172 συμπλήρωμα ὁμοίας μελέτης Α. Ἀνδρεάδη.
- Leak W. M.: Travels in northern Greece 1835. Ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ Ι. τόμος σελ. 463 - 527 ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ μέρος τῆς Ἀλβανίας.
- Λελοβίτη Παύλου: Ἡ στενότης τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν προκαλουμένη δημογραφικὴ πίεσις εἰς τὴν Ζώνην Πειραματισμοῦ καὶ ἐπιδείξεως Ἠλείου - Κερκύρας - Λευκάδος. Ἠπειρ. Ἔστ. τεῦχος τεῦχος 125 - 6 σελ. 733 - 747.
- Livio A. Iacchi: Οἰκονομικὴ καὶ Κοινωνικὴ Ἀνάπτυξις τῆς Ἠλείου. Ἠπ. Ἔστία τεῦχος 110 καὶ 111 καὶ ἔκδοσις πολυγραφήμην Ἰπ. Συντο-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 347.

νισμοῦ 1960, σελ. 37.

Μάζος Νιζ. Τὰ δάση τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου. Ἡ γεωγραφικὴ καὶ οἰκονομικὴ σημασία αὐτῶν. Ἀθῆναι 1935. (Ἔκδοσις Ἀκαδ. Ἀθηνῶν μετὰ πολλῶν στατιστ. πινάκων. σ. 95).

Μαζαρί: Ἡ ἀνάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας εἰς τὴν Ζώνην Πειραματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως Ἠπείρου. Ἠπ. Ἔστια τεύχος 124, σελ. 660 - 666.

Maccas Leon: La Question Gréco - Allanaire Παρίσιοι 1921. Ἰδίως σελ. 214 - 229.

Μαῦρης Στ.: Ἡ σημασία τοῦ δάσους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ τόπου. Ἀθῆναι 1930 σελ. 23.

Μαῦρος Ι.: Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀγρότη ἀπὸ τὰ δεσμά του; Ἡ στυγνὴ ἱστορία ἐνὸς προτύπου τυροκομεῖου στοὺς Φιλιάτες. Ἐφημ. «Τὸ Βῆμα», 20.11.1964.

Μαρινάτου Ι. (Μητρ. Ξάνθης): Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μοσχολέως. Ἀθῆναι 1939. Ἰδίως αἱ σελ. 72 - 80 περὶ σπαχήδων καὶ μορτζιλήδων, 110 - 112 καὶ 163, 169 - 173 περὶ ἐμπορίου καὶ ἀποδημίας Μοσχοπολιτῶν.

Μεντρά Ἐφρ.: Κοινωνιολογικὴ διερεῦνησις τριῶν πεδινῶν καὶ τριῶν ὄρεινῶν κοινοτήτων τῆς περιοχῆς Κονίτισης. Ἠπ. Ἔστ. 1960.

Μορτζίου Κωνστ.: Ἀλληλογραφία ἐπὶ τῶν κληροδοτημάτων μεταξὺ Ἰωαννίνων καὶ Βενετίας 1764 - 1796. Ἠπ. Χρονικὰ τόμος 11 σελ. 203 - 213.

Ἰωάννινα - Βενετία. Ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία τῶν ἐτῶν 1723 - 1730. Ἠπ. Χρον. 1936 σελ. 257 - 284.

Ἡ Πρέβεζα ὑπὸ τὴν Ἐνετοκρατίαν. Ἠπ. Λο. 1936 σελ. 285 - 294.

Ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς Ἠπείρου (μερικαὶ πρακτικαὶ συμβουλαί). Ἐφημ. «Καθημερινὴ» Ἀθηνῶν 30 Αὐγούστου 1949.

Τὸ ὑδροηλεκτρικὸν φράγμα τοῦ Λούρου. Ἐφημ. «Ἠπειρωτικὸν Μέλλον» 13 Σεπτ. 1949.

Ὁ Χατζῆς Παναγιώτης Ζωσιμαῦς. Ἠπ. Ἔστ. 1952 σελ. 650 - 654.

Μεῦ Α.: Ἡ ἡπειρωτικὴ κτηνοτροφία. Ἐφημ. Ἐλευθέρα Γνώμη» 20.2.1936.

Μολοπούλου Φ.: Ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ τέχνη τῆς Μοσχολέως. Νέα Ἔστια Ἀθηνῶν τεύχος 339 σελ. 105 - 112.

Μοσχόπολις (Αἱ Ἀθῆναι τῆς Τουρκοκρατίας 1500 - 1769) Ἀθῆναι 1941.

Ἠπειρος καὶ Βόρειος Ἠπειρος (Ἱστορικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐνότης τῆς χώρας). Ἐφημ. «Ἔθνος» Ἀθηνῶν 11 καὶ 22 Αὐγ. 1946.

Μ. Γ. Ἡ Ἠπειρος Ἠπειρ. Ἐργασία 3 Ὀκτ. 1931.

Μαυ J. Le Vilager de Janina. Notes Statistiques.

Μαυ Ἀλ.: Οἱ ὄρεινοὶ πληθυσμοί. (Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν κοινοτικῶν δασῶν τῆς Ἠπείρου ὡς καὶ τῶν δασοτεμαχίων. - Τὰ «ρόγια». - Τὸ μέλλον τοῦ ὄρεινοῦ κόσμου. - Ὁ πλοῦτος τῶν βουνῶν μας). Ἠπειρ. Ἔστια τεύχος 40 - 41 σελ. 815 - 822.

Γεωργικὴ καὶ κτηματικὴ πίστις. Ὑποδείξεις διὰ τὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1929 σ. 84.

Μ. Ε.: Projet d'un réseau de Chemin de jer avec prolongation en Epire et Thessalie. Παρίσιοι 1880.

Μου C. Contribution à la Geologie de l'Epire - Environs de Janina

Βουκουρέστι 1914.

Sur la géologie du système des chaines ioniennes de l'Épire méridionale. Βουκουρέστι 1917.

Contribution à la géologie du système montaneux du Pin-te épirote Βουκουρέστι 1907.

- Οικονομίδου 'Αθαν.: Πωγωνιακά. Εἰς «Ἡπειρωτικά» Μιλτιάδου Οἰκονομίδου (υἱοῦ τοῦ συγγραφέως) τόμ. Α σελ. 128 - 133. Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου μονογραφίας «Ἡ Παλαιὰ Πωγωνιανή» ἀπὸ τοῦ 1770 - 1840, περιεχομένης διαταγᾶς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ σχετικᾶς μετὰ τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἐπαγγελμάτων.
- Πωγωνιακά. Ἡ Παλαιὰ Πωγωνιανή ἀπὸ 1780 - 1840. Εἰς Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον Μιλτ. Οἰκονομίδου 1911, σελ. 169 - 183. Σχετικὰ μετὰ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Πωγωνίου καὶ τὰ αἰτία τῆς ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἀπεμπολήσεως τῶν χωρίων.
- Οἰκονομίδου Λεων.: Τὸ Ζαγόρι καὶ τὰ δάση του. Εἰς Ἡπειρωτικὴν Ζωὴν τεύχος 3 καὶ 4 σελ. 14 - 24 καὶ 7 - 9.
- Πάνου Δ.: Τὸ κτηνοτροφικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος. Γεωργικὸν Δελτίον, Νοέμβριος 1936.
- Παπαδοπούλου Χρ.: Ἀνεκδότα ἠπειρωτικὰ νομίσματα. Ἑβδομ. Ἐπιθ. Νεολόγος Κ)λεως 1892 σελ. 603, 618 - 62 ὅλα Νικοπόλεως.
- Παπαντωνίου Ζ.: Περὶ τῶν ἐν Ἠπειρῷ χρυσοφόρων. Ἐφημ. «Ἐλεύθερον Βῆμα» Ἀθηνῶν 24 φεβρουαρίου 1928.
- Παπασταύρου Χρ.: Ἡ Ἠπειρος καὶ αἱ πλουτοφόροι τηγαί της. Ἡπειρ. Ἑστία Α σελ. 39 - 40, Γ 247 - 250 μετὰ στατιστικὸν πίνακα.
- Πατσέλη Ν.: Ὁ Τουρισμὸς εἰς τὴν Ἠπειρον. Περ. «Ἐργασία» τεύχος 240, «Ἡπειρωτικὸν Βῆμα» Ἀθηνῶν 29.7.1934, Ἠπ. Ἑστίαν 1956 σελ. 741 - 743.
- Ἡ Οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ ὁ πλοῦτος Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Ἀρχείου Οἰκον. καὶ Κοιν. Ἐπιστημῶν τεύχος Ε 1936.
- Οἱ Τοῦρκοι Σπαγῆδες. Ἡπειρ. Ἑστία τεύχος σελ. 787 - 793, ἔκτ. Β τεύχος Α σελ. 25 - 32.
- Τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα ἐν Ἠπειρῷ ἐπὶ Τουρκοκρατίας. «Ἡπειρωτικαὶ Μελέται» τεύχος Β.
- Παυλίδη Βασίλ.: Μέτρα καὶ σταθμὰ στὴν περιοχὴ Παραμυθιάς. Ἡπειρ. Ἑστία τεύχος 124 σελ. 635 - 642.
- Παχὺ Κ.: Τὸ ἐν Ἠπειρῷ ἀγροτικὸν ζήτημα. Ἀθῆναι 1881. Προσεκλογικὸν ποῦγραμμα δυνάμενον νὰ μεταβάλλῃ τοὺς χωρικοὺς τῆς Ἄσπης εἰς διοικήτας, ἀπελευθερῶνον αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς «κυρίους τῶν τσιφλίων» ἦτοι τὸν Καραπάνον.
- Poly (Συμβούλου τοῦ Ο.Ε.Κ.Δ.): Ἡ δημιουργία γενεαλογικοῦ βιβλίου στὴ Ζωὴ Πειραματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως Ἠπειροῦ. Ἠπ. Ἑστία, τόμ. 100, 1961.
- Γεωργίου Πατσούρου: Περὶ μεταναστεύσεως. (Ἐσωτερικὴ καὶ ἔξωτερικὴ μετανάστευσις ἐκ τῶν Νομῶν εὐθύνης τῆς Ἰππ. Περιφ. Ἀνατολ. Ἑστίας Ἠπειροῦ). Ἡπειρ. Ἑστία, τόμ. 13ος, 1964.
- Πουλίτσα Παν.: Σύνοψις κώδικος Δρυϊνουπόλεως, Ἡπειρ. Χρ. 1930 σελ. 76 - 113 ἔνθα ἀρκετὰ ὑποδείγματα χρεωστικῶν γραμματίων κοινοτήτων.

- Πιὸ Ρενέ: Οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐφ. Πελασγὸς 3 Νοεμβρ. 1920 κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ παρισινοῦ Χρόνου.
- Προσινέλα Β.: Τὰ ἀρπαγέντα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κτήματα τῶν Βρετῶν. Ἠπ. Χρον. 1938 σελ. 123 - 141.
- Ραπτάργη): Ὁ βαρῶνος Σίμων Σίνας (μετὰ εἰκόνας). Περ. «Ἐπτάλοφος» ἔτος Β φύλλον 45 σελ. 308 - 31 (Κωνσταντινούπολις).
- Ρηγοπούλου Ἀνδρ.: Λόγος εἰς Παντελῆν Φακίρη. Πάτριαι 1868 σελ. 28. Ἀρκετὰ διὰ τοὺς ἡπειρώτας ἐμπόρους.
- Ροδᾶ Μιχ.: Τὰ πετρελαιοφόρα στρώματα εἰς τὴν λεκάνην Ἰωαννίνων. Ἐφ. «Ἐλεύθερον Βῆμα» 25 Μαΐου 1926.
- Ῥοῦζη - Μπαλάνου: Σχολὴ Ἡπειρωτικῆς Λαϊκῆς Τέχνης. Ἠπειρ. Ἐστία τεύχος 39 σελ. 670 - 672.
- Roussy - Jules: Ἡ πώλησις τῆς Πάργας. (Ἐπεισόδιον συγχρόνου ἱστορίας), γαλλιστί, Παρίσι 1873, σελ. 200.
- Ρωμανοῦ Ι.: Περὶ βουδρωτοῦ. Δελτ. Ἱστορ. Ἐθν. Ἐταιρ. 1896 τόμος Γ σελ. 548 - 550. Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν συμμαχίαν (229 π.Χ.) μέχρι τῆς ἀλώσεώς της ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν (1798 μ.Χ.).
Τὸ Δεσποτάτον τῆς Ἠλείου. Κέρκυρα 1895. Ἀρκετὰ διὰ τὰ νομίσματα τοῦ Δεσποτάτου.
- Ῥοῦζη Κ.: Χρονικὸν ἀνέκδοτον Ἠλείου. Εἰς Πανδώραν ΙΕ 1.9.1864 φύλλον 347. Ἰδίως τὸ Α μέρος «Ἱστορία τῶν ἐξουσιασάντων σπαχήδων ἐν τῇ Ἠλείῳ» σελ. 261 - 66 καὶ 285 - 288.
- Ρελλαιοῦ Κ.: Περὶ Μοσχοπόλεως. Περ. Πανδώρα 1853 τόμ. Θ σελ. 344 καὶ τόμ 4 σελ. 425.
- Ρελλοπούλου Γ.: Ἡ Ἠπειρος ὡς γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ περιοχὴ. Ἠπειρ. Ἐστία τεύχος Α σελ. 33 - 38.
Γενικαὶ κατεψύχσεις ἀναμορφώσεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Ἠλείου. Ἐνθ. ἄνωτ. Β σελ. 158 - 260 καὶ Γ σελ. 251 - 253.
Σχέδια ἐπανεποικισμοῦ καὶ ἀξιολογήσεως Ζαγορίου. Ἠπειρ. Ἐστ. τεύχη 51 - 53 σελ. 735 - 740 μὲν στατιστικὸς πίνακας.
Κοινωνικοπολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάστασις Ἠλείου. Ἠπ. Ἐστία τεύχη 28 - 29 σελ. 850 μὲν ἀρκετοὺς στατιστικὸς πίνακας.
- Ρεμάζου Δ.: Τὰ Ἰσνάφια καὶ τὰ ἐπαγγέλματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἠπειρ. Ἀγῶν Ἰωαννίνων 25 - 30.9.1950 καὶ 1. 3. 5. 8 - 10. 14 καὶ 16.9.50.
- Ρεῖνη Γ.: Ἄς στραφῶμεν πρὸς τὴν γῆν. Ἐφ. «Ἠπειρωτικὸν Βῆμα» Ἀθηνῶν 17.10.1934, ἀφορᾷ τὸ Ζαγόρι.
- Ρεῖμ (Μητρ. Ἄρτης): Δοξίμιον Ἱστορικῆς τινος περιλήψεως τῆς ποτε ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου ἡπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης καὶ τῆς ὡσαύτης νεωτέρας πόλεως Προεβέζης. Ἀθῆναι 1883. Ἰδίως κεφάλαια ΙΗ «περὶ τροφίμων καὶ προϊόντων», ΙΘ «περὶ ἐπιτηδευμάτων καὶ τεχνῶν», ΛΓ «περὶ φθῶρων» καὶ σελ. 384 - 390 καὶ 396 - 7 περὶ σπαχήδων.
- Ρεῖνη Σ.: Περὶ Ἠλείου καὶ Ἀλβανίας πρὸς τὸν Γεωγραφικὸν πίνακα τοῦ Κυρίου Δι Γουβερνάτη καὶ περὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ Συνδέσμου. «Παρνασσός» 1883 σελ. 293 - 334.
- Ρεῖνη Εὐριπίδου: Ἡ Ἠπειρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἠπειρ. Χρον. 1937 σελ. 133 - 150. Διπλωματικὴ ἔκθεσις τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Προξένου τῆς Αὐστρίας Zwiedinek 1868 περιγράφουσα τὴν οἰκονομικὴν, κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῆς χώρας κατὰ τὴν τελευταίαν ἐ-

- κατονταετίαν τῆς Τουρκοκρατίας.
 Ἱστορικά Σημειώματα. Ἐπαρχία Κονίτσης καὶ Ἀλβανοὶ μπέηδες.
 Ἡπειρ. Χρον. 1937 σελ. 151 - 156. Δημοσιεύονται ἔγγραφα σχετι-
 κά μὲ τὴν κατάργησιν τῶν φόρων «Ἀγαλίκια» καὶ «Σουμπασλίγια»
 εἰς τὴν ἑπαρχίαν Κονίτσης.
 Ἡ ξυλογλυπτικὴ τέχνη στὴν Ἐπαρχία Κονίτσης. Ἡπ. Ἐστ. τεύχος
 57 σελ. 39 - 43.
- Σπύρου Ματθαίου: Τὸ ἐκκοκιστήριον βάμβακος Πρεβέζης καὶ ἡ βαμβακοκαλλι-
 ἐργεῖα τῆς Ἡπείρου, τεύχος Η, Ἐστία, 132 σελ. 340 - 348 καὶ
 133 - 4 σελ. 420 - 434.
- Σκληροῦ Ν.: Πειραματικὰ προγράμματα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Ἡ-
 πείρου. Ἡπειρ. Ἐστ. τεύχος 114 σελ. 947 - 949.
- Schönholzer A.: Ἐκθεσις ἀναφερομένη εἰς τὴν δημιουργίαν κέντρου χειμερινῶν
 σπόδ εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης (ὄρεινὸν ὄγκον τῆς Τύμφης). Ἡ
 πειρωτικὴ Ἐστία, τόμ. 11ος, 1962.
- Spon Jacob. Voyage d' Halie, de Dalmatie de Grèce et du Levant fait aux
 annees 1675 - 1576. Τόμοι τρεῖς Ὁ συγγραφεὺς ἐπισκεφθεὶς τὰ
 Ἰωάννινα νὰ εὔρη διαπρέποντα ἐπὶ πολυανθρωπία, λαμπρότητα
 καὶ ἔμπορικῶ πλούτῳ.
- Στασινοπούλου Κ.: Ἡ Ἐπίμορτος καλλιέργεῖα ἐν Ἡπείρῳ. Πολιτικὴ Ἐπιθεώρη-
 σις Α. σελ. 38.
- Στεργιοπούλου Κ.: Τὸ Συνοικιστικὸ πρόβλημα τῆς Ἡπείρου. Ἡπειρωτικὴ Ζωὴ
 τεύχος Α σελ. 5 - 7.
- Στέργιος Ε. Σ.: Διοκλητιανὸς ἀλχημιστὴς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Περ. «Χρυσάλλις», τ.
 1ος Γ. σελ. 341 - 344.
- Στεφάνου Ἀναστ.: Ἀνασυγκρότησις τῆς Ἡπείρου. Ἡπειρ. Ἐστία τεύχος 70 σελ.
 142 - 153. Περίληψις ἀνεκδότου μελέτης ὑπὸ τὸν τίτλον «Γεωγραφ.
 φικὴ ἐξάπλωσις τῶν δασικῶν εἰδῶν ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ καὶ
 οἰκονομικὴ τούτων σημασία» ἐπαινεθεῖσα παρὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀ-
 θηνῶν τὸ 1932.
- Στούρνα Κ.: Ἡ Ἡπειρος καὶ ὁ τουρισμός. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις» 26. 2.1935.
- Σωτηριάδου Γ.: Γάμοι καὶ γαμήλια δῶρα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐπει-
 ρίς Παρνασσῶ, ἔτος 10, περίοδος Β σελ. 211 - 218 ἔξ ἀνεκδότου
 ἔγγραφου 20 Σεπτεμβρ. 1816.
- Serofani X.: Viaggio in Grecia fatto nell' anno 1794 - 1795 Λονδίνον 1795
 τόμοι τρεῖς. Ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις φέρει τὸν τίτλον Voyage en
 Grèce fait en 1794 - 1795 traduit de l' Italien par J. E. Blanvillain
 Παρίσιοι - Στρασβοῦργον 1801.
- Ταγκοπούλου Δ.: Βιογραφία καὶ Διαθήκη τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου
 Ἀβέρωφ. Ἀθῆναι 1899 - 8 σελ. 16.
- Τσακμάκη Σ.: Τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα ἐν Ἡπείρῳ. Ἐφημ. «Νέα Ἑλλάς» 28 Ἰαν.
 1914.
- Τσοῖτσα Στεργ. Μετσόβιτου: Συνοπτικὴ πραγματεία περὶ τῆς τῶν κληροδοτη-
 τῶν καὶ ἐτέρων συνεισφορῶν σχηματισθεῖσης καὶ εἰς διάφορα μέρη
 εὐρισκομένης περιουσίας τῆς Κοινότητος Μετσόβου. Ἀθῆναι 1816
 σελ. 32.

- Τσαλόγια Γ. Κ.: Ἡ Ἠπειρος ἀντιμετωπίζει οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ ζητεῖ ἐνίσχυ-
σιν διὰ τὴν ἀντιμετώπισίν της, Ἐφημ. «Ναρτεμπορικὴ» 16.6.1954.
Ἐπιπέδου δυνατότητες τονώσεως τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως τῶν
Ἰωαννίνων. Ὡς ἄνω 17.6.1954.
- Τσιγαρᾶ Νικ.: Ἠπειρωτικά ἢ περὶ τῶν ἐν Ἠείρῳ ἡφαιστειῶν. Εἰς Ἀττικὸν Ἡ-
μερολόγιον Ε. Αἰσωπίου 1886 σελ. 290 - 316. Ὁ συγγραφεὺς δια-
τείνεται τὴν ἔπαρξιν ἡφαιστειῶν εἰς Μιτσιζέλι Ἰωαννίνων, τὸ ὄρος
Ἰσοβορον (μεταξὺ Κονίτισης καὶ Λευκοβιζίου) εἰς Ποστένιαν, παρὰ
τὴν Πρεμετὴν καὶ Ὀστανίτσαν παρὰ τὴν Διπαλίτσαν.
- Τσόγκα Εὐθ.: Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς καλλιιεργείας τῶν κτηνοτρ. φυτῶν ἐν
Ἠείρῳ. Ἠπ. Ἐστία τεύχος 139 - 140 σελ. 888 - 901.
Τὰ φυσικὰ κοφτολεῖβαδα τοῦ λεκανοπεδίου Ἰωαννίνων. Ἠπειρ. Ἐ-
στία τεύχος 150 σελ. 753 - 763.
- Τσοποτοῦ Δ. Γ.: Γῆ καὶ γεωργοὶ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Βόλος
1912, ἰδίως σελ. 189 - 214 κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐποχὴ Ἀλῆ
πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων».
Ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία τοῦ Βελῆ πασᾶ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐ-
πετηρὶς Παρνασσοῦ περίοδος Β 10ον ἔτος σελ. 39 - 63. Συμβολὴ
εἰς τὴν γεωργικὴν στατιστικὴν τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ κ.τ.λ.
Τὸ Σουλτανικὸν φερμάνιον καὶ ὁ περιβόητος κανονισμὸς τῶν γεωρ-
γικῶν ἐν Θεσσαλίᾳ σχέσεων. Ὡς ἄνω σελ. 64 - 98 καὶ Ἐφ. «Ἐμ-
πρὸς» Ἀθηνῶν 10.2.1911.
- Τσιώτου Σπ.: Τὰ καλλιεργητικὰ συστήματα ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1937 σ. 235.
Ἐννέα ἄρθρα εἰς ἔφημ. «Ἠπειρωτικὸς Ἀγὼν» Ἰωαννίνων 10 - 23
Ἰανουαρίου 1936 δημοσιευθέντα ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν βουλευτικῶν ἐκ-
λογῶν τῆς 26.1.1936 σχετικὰ μὲ τὸν γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν
πλοῦτον τῆς Ἠείρου.
Περὶ ἀυξήσεως τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος τῶν ὄρεινῶν κατοίκων
τῆς Ἑλλάδος. Ἀνάπτυξιν ἐκ τοῦ περιοδ. Ἀγροτικὴ Οἰκονομία 1938
καὶ ἀφορᾷ κυρίως τὴν περιφέρειαν Ζαγορίου.
- Τζημηχάλη Ἀγγελ.: Ἠπειρωτικὴ Λαϊκὴ Τέχνη. Ἠπειρ. Χρον. 1930 σελ. 253 -
284. Πρὸβλ. καὶ Εἰκόνες Ἠείρου τεύχη 18 - 22.
- Τρη Π.: Γεωργοοικονομικὴ μελέτη τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀχελώου. Περ. Ἀγροτι-
κὴ Οἰκονομία 1955, τεύχος 2 σελ. 41 - 62.
- Τροβασίλη Χρ.: Ἡ Ἰμλιακοποίησις τῶν Κεφαλοχωρίων τῆς Ἠείρου κ.λ.π.
Ἀθῆναι 1915, σ. 23.
- Τροχόου Μ. (Ζιτσαίου): Ἠπειρωτικά.
- Τζημηχάλη Βάννα: Ὁ πανάρχαιος πολιτισμὸς τῆς Ἠείρου μὲ τὸν ἔντονον το-
πικὸν χαρακτῆρα, Ἐφημ. «Τὸ Βῆμα» 11.2.1962.
- Τρα Δ.: Πῶς θὰ ἐνισχυθῆ ἡ ἀσημουργία τῆς Ἠείρου. Ἐφημ. «Τὰ Νέα» 11.
4.1937.
- Τρυμνοὶ Συγγραφεῖς.
Ἀνακάλυψις πετρελαιοπηγῶν εἰς Ἠπειρον. Ἐφημ. «Καθημερινὴ»
24.6.1936
Ἐνωσις γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Ἠείρου. Ἐφ. «Πατρίς» 2.3.
1936.
Ἐπετηρὶς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἠπειρωτικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ

Συλλόγου 1872 - 1874.

Ζωσιμάδων Λαμπραϊ συνεισφοραί. Λόγιος Έρμής 1820 σελ. 502 - 505.

Διαρκής Έκθεσις εἰς Ἡπειρον. Οἶκον. Ταχυδρόμος 2.6.1935.

Δυνατότητες τῆς Ἡπείρου. Ἐλεύθερον Βῆμα 24.7.1937.

Έκθεσις περὶ Γεωργίας, Βιομηχανίας, Ἐμπορίου ἐν Ἡπείρῳ. Δελτίον Ἑπουργ. Ἐξωτερικῶν 1912, τεύχος 8ον.

Ἀπογραφικαὶ σημειώσεις Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας. Παρουσῶς 1858 σελ. 150 - 151. Οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ διλαετίου Ἰωαννίνων ἐν τινος ἐκθέσεως τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Γάλου Ἑποπροξένου.

Περὶ τοῦ πληθυσμοῦ Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Ὡς ἄνω σελ. 224 - 229.

Πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας Δελθίνου. Ἰδιον σελ. 393 - 395.

Περὶ κυρώσεως συμβάσεως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν σιδ. γραμμῆς Καλαμπάκας — Κοζάνης — Σόροβιτς — Ἰωαννίνων — ΒΔ. 9.7.1914 Ἐφημ. Κυβερν. ἀρ. 192A τῆς 14.7.24. Σύμβασις 2)15 Ἰουλίου 1914 μετὰ τῆς γαλλικῆς ἐταιρίας κατασκευῶν Batignoles.

Στατιστικὴ τῶν νομῶν Ἰωαννίνων, Μοναστηρίου, Θεσσαλονίκης καὶ Ἀδριανουπόλεως. Ἐλληνισμὸς 1920 ΙΓ σελ. 248 - 250.

Περὶ τοῦ ζητήματος τῶν κτημάτων τῆς Ἡπείρου. Ἐφημ. Κλέος «Νεολόγος» 12 Αὐγούστου 1881 ἀρ. 3719.

Ἡ Οἰκονομικὴ Ἡπειρος. Περ. Οἰκονομικὴ Ἑλλάς ἔτος Α. ἀρ. σελ. 638 - 640.

Ἑλληνοαλβανικὴ ἐμπορικὴ σύμβασις. Οἰκονομολόγος Ἀθηνῶν 14. 1927.

Ὁ ἀνεκμετάλλετος πλοῦτος τῶν δασῶν τῆς Πίνδου. Ἐφημ. «Ἑστία» 30.10.1927.

Ἡ Ἀδελφότης τῶν Ζωσιμάδων. Περ. Πανδώρα 1856 σελ. 84 - 88 Διαθήκη Μιχαὴλ Τσοῖτσα. Ἀθῆναι 1857.

Ἡ διαθήκη τοῦ ἀοιδίμου Παύλου Πασγάλη, Γραικοῦ τῆς Νίξου ἐκ τῆς κωμοπόλεως Καπεσόβου κειμένης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰωαννίνων καὶ εἰς τὸ τμήμα Ζαγορίου. Ἀθῆναι 1853, σελ. 56.

Οἱ Καραπάνοι. Ἱστορικὴ σημείωσις. Ἀθῆναι 1893 σελ. 16.

Τὸ Ἑδροσηλεκτρικὸν ἐργοστάσιον Λούρου. Ἡπειρ. Ἑστία τεύχος 1 σελ. 202 - 205. Περιγραφὴ τελετῆς ἐγκαινίων 13.6.1954 καὶ ἐκτελεσθέντες λόγοι.

Ἡ διαθήκη τοῦ Νικολάου Ζωσιμά, εὐγενοῦς γραικοῦ καὶ ἱπποκόου τοῦ τάγματος τοῦ Σωτήρος. Ἡπ. Ἑστ. 1954 σελ. 1123 - 1127.

Ἡ ἱμπλαζοποίησις τῶν 79 κεφαλαιοχωριῶν τῆς Ἡπείρου καὶ οἱ γῶνες τῶν κατοίκων πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῶν ἀπὸ τε τῆς Τουρκοκρατίας καὶ Ἑλληνοκρατίας. Ἀθῆναι 1925.

Περὶ τῆς ἐν Πάργα ἰδιοκτησίας. Ἀθῆναι 1914. Ἑπόμνημα ἐπίλυσιν τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος.

Περὶ τῶν ἱμπλαζίων τῆς Ἡπείρου. Ἰωάννινα 1910. Ἑπόμνημα οἰκῶν εἰς τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν.

Οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀλῆ πασῆ. Περ. «Νέοι Δρόμοι» σελ. 39 - 41

Γεώργιος Ἀβέρωφ ὁ ἐκ Μετσόβου. Ἐφημ. Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως 1873 ἀρ. 1333.

Οἱ δαισιζῆς ἐκτάσεις τῆς Ἠπείρου. Περ. Ἠπειρωτικὴ Ζωὴ ἀρ. 1 σελ. 6 - 8 καὶ 2 σελ. 15 - 18.

Οἱ Μπερατλίδες ἢ Ἐπίτιμοι Διερμηνεῖς. Ἡμερ. «Δωδώνη» Γ. Γάγαρη 1899 σελ. 135 - 141.

Β'

ΕΙΔΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

- Σπύρου Ματθαῖος: Αὔξεις τῆς δυναμικότητος τοῦ Συνεταιρισικοῦ ἐκκοκκιστηρίου τῆς Ε.Γ.Σ. Πρεβέζης κατὰ 50%.
- Σπύρου Ματθαῖος: Ἐγκατάστασις Σπορελαιουργείου εἰς Πρέβεζαν.
- Σπύρου Ματθαῖος: Βελτίωσις Τυροκομείου Ν. Βίγλας.
- Ducruet Pierre: Ἐγκατάστασις προτύπου Τυροκομείου εἰς Συστροῦνι.
- Ducruet Pierre: Διευθῆταισι τῶν ἀποθηκῶν, ἐκσυγχρονισμός καὶ μηχανοποιήσις τοῦ Τυροκομείου Μετσόβου.
- Ducruet Pierre: Ἴδρυσις προτύπου Τυροκομείου εἰς Ἀνθοχώρι Μετσόβου ἐν συνδυασμῷ μὲ κατασκευὴν τυραποθήκης ὠριμάσεως τυροῦ Roque Fort διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ προσφερομένου φυσικῶς ψυχροῦ ὕδατος.
- Γελέκης Στάθης: Μέθοδος προσδιορισμοῦ τοῦ ζῶντος βάρους τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἐκτρεφόμενων ἀγελάδων φυλῆς «Φαῖά τῶν Ἀλπεων» διὰ σωματομετρήσεως.
- Γελέκης Στάθης: Μέθοδος ἀριθμῆσεως καὶ ἐγγραφῆς εἰς τὸ γενεαλογικὸν βιβλίον βοοειδῶν τῆς φυλῆς «Φαῖά τῶν Ἀλπεων».
- Γελέκης Στάθης: Συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἐκτρεφόμενων ἀγελάδων «Φαῖά τῶν Ἀλπεων» ἀναλόγως τῆς χώρας προλεύσεώς των.
- Ὑγερινός Στυλ.: Ἐπὶ τῆς πλευροπνευμονίας τῶν προβάτων.
- ὄνος Ἀνδρέας: Ἐπὶ τῶν ἐλμινθιάσεων τῶν κυνῶν.
- ὄνος Ἀνδρέας: Ἀσθένειαι τῶν πουλερικῶν.
- λαχοχρῆστος Κ.: Ἀναδάσωσις ἀκτῆς Νικοπόλεως Πρεβέζης, ἀρχαιολογικῶν χώρων Νεκρομαντείου Πρεβέζης, Δωδώνης καὶ περιοχῆς Ἰχθυογεννητικοῦ Σταθμοῦ Λούρου.
- λαχοχρῆστος Κ.: Ἐκπόνησις τοπογραφικῶν διαγραμμάτων διὰ τὴν σύνταξιν μελετῶν στερεώσεως ὀλισθαινόντων ἑδαφῶν καὶ διευθετήσεως κοίτης χειμάρρων. (Ἐν συνόλῳ 30).
- ύρου Ματθαῖος: Ὁλοκλήρωσις τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ λειτουργίας τοῦ Συνεταιρισικοῦ Τυροκομείου Κονίτισης.
- λαχοχρῆστος Κ.: Ὀριστικὴ μελέτη ὁδοῦ προσπελάσεως εἰς ἀναδασωτέαν ἔκτασιν Καστροσυκιᾶς Πρεβέζης μήκους 2.500 μέτρων.
- καρί: Μελέτη οἰκονομικῆς ἐκτάσεως τῆς οἰκογενειακῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως εἰς περιοχὰς Ζαγορίου - Κονίτισης - Περακαλάμου.
- έκης Στάθης: Μέθοδος ἐκτιμήσεως καὶ βαθμολογίας τῆς σωματικῆς διαπλάσεως τῶν ἀγελάδων «Φαῖά τῆς Ἑλλάδος».
- λαχοχρῆστος Κ.: Συμπληρωματικὴ μελέτη διὰ τὴν ἀναδασωτέαν ἔκτασιν Νικοπόλεως Πρεβέζης.

- Βλαχοχορηστος Κ.: 'Αναδάσωσης περιοχῶν Πλαταριάς - Σιβώτων Νομοῦ Θεσπρωτίας καὶ Πάργης, Ριζῶν, Καστροσυκιᾶς, Καναλίου Νομοῦ Πρεβέζης.
- Σπύρου Ματθ.: 'Αξιοποίησις ἀγελαδινῶν γάλακτος 'Αγρῶν - Κερκύρας.
- Σπύρου Ματθ.: 'Αξιοποίησις ἀγελαδινῶν γάλακτος Κοινότητος Βίγλας Ἄρτης.
- Βλαχοχορηστος Κ.: 'Αναδάσωσης 1.578 ἑκταρίων εἰς διαφόρους περιοχὰς Νομῶν Θεσπρωτίας καὶ Πρεβέζης.
- Βλαχοχορηστος Κ.: 'Αναδάσωσης τῆς θέσεως Ἀγριοσυκιᾶς - Σπυροτύλας (Πρεβέζης).
- Βλαχοχορηστος Κ.: 'Οριστικὴ μελέτη διανοίξεως ὁδοῦ προσπελάσεως μήκους 1.000 μέτρα εἰς ἀναδασωτέαν ἑκτασιν Καστροσυκιᾶς - Πρεβέζης.
- Βλαχοχορηστος Κ.: 'Αναδάσωσης τῶν θέσεων Φανερωμένη - Φρόνη Νομοῦ Λευκάδος.
- Βλαχοχορηστος Κ.: Δενδροφύτευσις τοῦ ὑπὸ ἴδρυσιν Πάρκου πόλεως Ἰωαννίνων.
- 'Αλτιπαράμαχος Ἄργ.: Συμβολὴ εἰς τὴν γεωργοοικονομικὴν διερεῦνησιν τοῦ Νομοῦ Κερκύρας.
- Σούλης Ν.: 'Ελαιοφυτεύσεις περιοχῶν Νομοῦ Πρεβέζης.
- Σπύρου Ματθ.: Σχέδιον προγράμματος βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς γαλακτοκομίας εἰς τὸν χώρον δράσεως τῆς Ὑ.Π.Α.Π.
- Βλαχοχορηστος Κ.: Ἐκτελεστέαι ἐργασίαι εἰς τὸ ὑπὸ ἴδρυσιν Πάρκον πόλεως Ἰωαννίνων.
- Βλαχοχορηστος Κ.: 'Αναδάσωσης περιοχῶν Μελιγγῶν καὶ Μαντείου τῆς περιοχῆς Ἄρχειας Δωδώνης.
- Μπέγκας Κ. - Σπύρου Μ.: Μελέτη κτηριακοῦ καὶ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ Βιομηχανίας Γάλακτος Καλπακίου.
- Μπέγκας Κ. - Σπύρου Μ.: Μελέτη κτηριακοῦ καὶ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ Βιομηχανίας Γάλακτος Κονίτσης.
- Κατακουζινὸς Δ. - Καφίρης Δ.: Ἐδαφολογικὴ ἔρευνα Ζώνης Πειραματισμοῦ.
- 'Εξάρχου Ι.: Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὸν χώρον τῆς Ὑ.Π.Α.Η.
- Σπύρου Μ.: Τεχνικοοικονομικὴ μελέτη ἐγκαταστάσεως κλιματισμοῦ εἰς Τυροκομείον Βίγλας.
- 'Εξάρχου Ι.: Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Βοοτροφίας Ἠλείου.
- Σπύρου Ματθαῖος: Τεχνικοοικονομικὴ μελέτη Ταπητουργείου Καλπακίου.
- 'Εξάρχου Ι.: Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Προβάτου.
- Σκοτίδας - Ζούνης: Μελέτη παραστατικῆς παρουσιάσεως τῆς ὑφισταμένης οἰκονομικῆς καταστάσεως Ἠλείου.
- Γεωλογικὸν Ἴνστιτούτον: Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἠλείου.
- Σπύρου Μ.: Διάρθρωσις τοῦ Βιομηχανικοῦ Δυναμικοῦ τοῦ χώρου Ὑ.Π.Α.Β.Ι. (Μακεδονίας).

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΧΩ ΕΝΑ ΚΑΔΡΟ

Έχω ένα κάδρο από τὰ Γιάννινα:
Μιά γειτονιά μέσα στήν νύχτα.
Μιά νύχτα σὲ μιὰ γειτονιά.

Ὅπως κι' ἂν δεῖς, ὅτι κι' ἂν πεῖς
μοῦ τ' ὀμορφαίνει,
γερὸ ἕνα δέντρο, ὀλάνθιστο,
στὰ χεῖλη ἑνὸς πεζοδρομιοῦ,
μπροστὰ ἀπὸ δυὸ —καὶ ἀντικρυστὰ—
παμπάλαια σπίτια.

Διαβάτης εἶμαι, γέρος, νοσταλγός,
μὲ νέα καρδιά πού δὲ γεράζει.

Έχω ένα κάδρο ἀπὸ τὰ Γιάννινα:
Οὐρανὸς θαμπός, πόρτες κλειστές,
παράθυρα μισοανοιγμένα στὸ σκοτάδι.
Κάπου ἕνα φῶς ἀνήμπορο,
κάπου ἕνα φῶς ἀπὸ κερί,
καὶ κάποια ἀνταύγεια κίτρινη
χωμένη ἐκεῖ στὸ δρόμο.

Πόσο τὴν ζῶ τὴ γειτονιά!
Πόσο προσμένω ἕνα φεγγίτη
ν' ἀνοίξει, νὰ μοῦ πεῖ ψιθυριστὰ
«πέρασε μέσα, ξένε».

Έχω ένα κάδρο ἀπὸ τὰ Γιάννινα
πού μὲ γεμίζει στοχασμοὺς
γιὰ μάταιες κλήσεις.

Γάκης Τσιάκος

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν ΝΙΚΟΛΑ Γ ΔΟΥ

◇ Β Α Μ Π Ο Υ Λ Η Σ
(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ἡ μέρα εἶχε γεμίσει φῶς ἀπὸ τὸ πρωῒ. Τὰ σύννεφα κουράστησαν νὰ ρίχνουν βροχή, ὁ ἀέρας ἔπαψε νὰ φυσᾷ, τὸ σκηνικὸ ἄλλαξε ἀπότομα. Τίποτα δὲν ἔδειχνε τὴν ὀργὴ τῆς θύελλας, ποὺ πέρασε τὴ νύχτα κυνηγημένη ἀπὸ τὸ νοτιά.

Τὸ πουλὶ πέταξε στὸ δωμάτιο, ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο καὶ κάθισε στὸ μικρὸ τραπέζι τῆς γωνίας. Ὑστερα βάλθηκε νὰ κοιτάζῃ περίεργα τοὺς τοίχους, ποὺ πρώτη φορὰ ἔκανε τὴ γνωριμία τους. Σὲ λίγο ἔκλεισε τὰ μάτια του καὶ μαζεύτηκε στὸν ἑαυτό του. Ἡ προσπάθεια γιὰ νὰ καταλάβῃ τοῦφερνε μιὰ γλυκειὰ νύστα στὰ βλέφαρα.

Ἡ Φούλα μπῆκε ἀνάλαφρη γιὰ νὰ συγυρίσῃ τὸ δωμάτιο. Ὁ νοικάρης εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ πρωῒ γιὰ ἓνα πολυήμερο ταξίδι, ὅπου τὸν καλοῦσαν οἱ δουλειές του. Τὰ πράγματα ἦταν σπαρμένα σ' ὅλες τὶς γωνιές, μ' ἐζεινὴ τὴν ἀταξία, ποὺ εἶναι τὸ γνώριμο χαρακτηριστικὸ τῶν ἀνδρῶν. Ἡ ἔφημερίδα τσαλακωμένη στὸ πάτωμα, τὸ μυθιστόρημα μὲ ἀνακατεμένες τὶς σελίδες, οἱ πυζάμες κουλουριασμένες καὶ πεταγμένες, σὲ διάφορα σημεῖα. Καὶ τὰ χαλάκια σὲ τέτοια κατάσταση, λές κι' εἶχε δώσει μάχη μὲ τελῶνια καὶ δράκοντες, ποὺ εἶχαν ἔρθει τὴ νύχτα γιὰ νὰ ταράξουν τὸν ὕπνο του.

Ἡ Φούλα ἄρχισε νὰ καθαρίζῃ τὸ δωμάτιο, μὲ μιὰ διάθεση συγκατάβασης γιὰ τὶς ἀδυναμίες τῶν ἀνδρῶν. Ἦταν ἓνα κορίτσι γεμάτο καλωσύνη, ἐκλεπτυσμένη εὐαισθησία καὶ παράξενες ἀντιδράσεις. Δένονταν συναισθηματικὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν καταλάβαινε πῶς θᾶχε τὴν ἐκτίμησή τους καὶ τὴν ἀγάπη τους. Λυπόταν τὸ λουλούδι ποὺ μάραινε σ' ἀνθογυάλι, ἔπασχε μαζὶ μὲ τοὺς ἥρωες τῶν μυθιστορημάτων, ἔκλαιε γιὰ τὰ πιὸ ἀσήμαντα παθήματα τῶν ζώων τοῦ σπιτιοῦ. Ἐνας χτύπος ἦταν ἱκανὸς νὰ κἀνῃ τὴν καρδιά της νὰ πεταρίσῃ κι' ἓνα μαραμμένο φύλλο τοῦ φθινοπύρου νὰ τὴ γεμίσῃ συναισθήματα, ποὺ ἔσταζαν μελαγχολία... Κάποτε κλεινόταν ἐρημητικὰ στὸν ἑαυτό της, κι' ἔπαιρνε τότε τὸ πρόσωπό της μιὰν ἔκφραση ὀδύνης. "Ἄλλες φορές, πάλι, ἦταν ἐκρηκτικὴ σὲ ἐκδηλώσεις της, ἀποτέλεσμα ἐσωτερικῆς εὐφορίας καὶ χαρᾶς ποὺ τὴν πλημμύριζε. Τότε, ἦταν, ποὺ ρωτοῦσε ὅλους γιὰ τὴν ἀγάπη τους. «Μ' ἀγαπᾶτε; φώναζε πιεστικά. Κι' ἀλλοίμονο σ' ἐκείνον ποὺ θᾶξ ἀντίρρηση νὰ φανερώσῃ τὴν ἀγάπη του. "Ἦθελε ὅλοι καὶ ὅλα νὰ τὴν ἀγαποῦν, γιὰτὶ κι' αὐτὴ εἶχε γεμίσει μὲ ἀγάπη τὸν κόσμον ποὺ ἦταν κοντὰ της.

Τὸ κορίτσι, συγυρίζοντας, ἄρχισε ἓνα τραγούδι, ποὺ ἦταν σωστὸς κελαιομοίος. Εἶχε μιὰ σπάνια φωνή, κι' ὅταν βρισκόταν σὲ καλὴν τῆς, γέμιζ τὰ δωμάτια μὲ τρίλλιες. Κι' ἦταν τὸ τραγούδι της χαρὰ καὶ πόνος μαζὶ. μὲ ἐπιβεβαίωση τῆς παρουσίας τῆς ζωῆς, ποὺ ξεχείλιζε ἀπὸ κάθε μὲρο τοῦ κορμιοῦ της καὶ μιὰ διαμαρτυρία μαζὶ γιὰ τὰ ἀπραγματοποίητα ὄνειρά της.

Τὸ πουλὶ ξαφνιάστηκε, τέντωσε τὰ φτερά κι' ἔτρεξε νὰ γκρεμιστῇ τὴ φυλακὴ του γιὰ νὰ ξεφύγῃ. "Ὅμως οἱ τοῖχοι ἔμειναν ὀρθοὶ κι' ἀνάλητοι σὲ θέση τους, κι' οὔτε κἄν ἔνοιωσαν τὴν πυρωμένη ἀνάσα του. Ἀφοῦ κουρ

στηκε νὰ φέρνη κύκλους στὸ δωμάτιο, ἔπασσε στὸ πάτωμα μ' ἀνοιγμένα φτερά. σημεῖο ὑποταγῆς στὴ μοῖρα του. Μάγαια τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τοῦκανε νεύματα καὶ τὸ καλοῦσε. Ἡ ἐλπίδα εἶχε πεθάνει πὰ γι' αὐτό...

Ἡ Φούλα ἄφησε μιὰ κραυγὴ κι' ἄρχισε νὰ μετραῖη τοὺς κύκλους ποὺ σχεδίαζε τὸ πουλί. "Ὅταν ἔπασσε, ἔτρεξε σιμὰ του καὶ τὸ ἄρπαξε στὰ χέρια της. Τῷφερε στὸν κόρφο της καὶ τὸ κράτησε μὲ τὴ λαχτάρη τῆς μάνας ποὺ σφίγγει τὸ μωρό της. «Ἀγάπη μου... ἀγάπη μου...» ψιθύριζε καὶ τοῦ χαιδεύε τὰ φτερά, πασχίζοντας νὰ συνταιριάσῃ τοὺς χτύπους τῆς φοβισμένης τοῦ καρδιάς μὲ τοὺς δικούς της. «Ἀγάπη μου...», ξανάπε, «καλῶς ὤρισες στὸ σπίτι μας... Μικρό μου... Βαμπούλη μου...».

Τ' ὄνομα τῆς ἦρθε στὰ χεῖλη ἀπροσδόκητα. Χωρὶς προσπάθεια, χωρὶς πρόθεση νὰ δώσῃ σ' αὐτὸ περιεχόμενο. "Ἐτσι σὰν ἀποτέλεσμα μιᾶς ξαφνικῆς ἐσωτερικῆς διεργασίας, ποὺ ἔγινε στὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς της. "Ὅταν ἀργότερα προσπάθησε νὰ δώσῃ μιὰ λογικὴ ἐξήγηση, κάποιες μνημεις τὴν ἔφεραν σὲ μιὰν ἀσήμαντὴ μακρινὴ χώρα. «Τὸ Μπουρούντι δὲν εἶναι στὴν Ἀφρική;» ρώτησε τὸ νοικάρη, ὅταν γύρισε ἀπὸ τὸ ταξίδι του. «Τὸ Μπουρούντι; ναί... στὴν Ἀφρική... νομίζω... δὲν εἶμαι βέβαιος...», ἀπάντησε ἐκείνος, παραξενεμένος γιὰ τὴν ἐρώτηση.

Ἡ Φούλα ἦταν βέλαιη, πὼς τὸ πουλί ἦρθεν ἀπὸ χῶρες ἐξωτικές. Ἦταν ἓνα ζωάκι ἀσυνήθιστο, ποὺ κινεῖτο ἀμέσως τὴ συμπάθεια καὶ προκαλοῦσε τὴν ἀγάπη. "Ὅχι πὼς δημιουργοῦσε ἐνδιαφέρον μὲ τὴν ἐντυπωσιακὴ ὁμορφιὰ τῶν πολύχρωμων φτερῶν ἢ τὶς χαριτωμένες κινήσεις μιᾶς εὐγενικῆς καταγωγῆς. Εἶχε κάτι τὸ ἀκαθόριστο στὸ χρῶμα του, μιὰν ἐλαφρὴ ἀπόχρωση σκούρου, ἔτσι σὰν τὴ φθινοπωρινὴ ὀμίχλη. Ἐκεῖνο ποὺ ἔδινε ἰδιαιτέρου τόνο στὴν ἐμφάνισή του ἦταν τὸ κεφάλι του. Δυὸ ματάκια, γεμάτα βουβὴ ἰκεσία κι' αὐτοεγκατάλειψη. "Ἐνα στόμα, ποὺ ἔμεινε πάντα μισάνοιχτο, σὰ νὰ ζητοῦσε βοήθεια γιὰ νὰ ἐκφράσῃ μὲ τὸ τραγούδι τὸν πόνο του. Καὶ μιὰ κλίση τοῦ κεφαλοῦ, ἔτσι ποὺ νὰ μοιάζῃ σὰ μικρὸς ἐσταυρωμένος...

Ὁ Βαμπούλης ἀναστάτωσε τὴ ρουτίνα τοῦ σπιτιοῦ κι' ἔγινε τὸ κέντρο τῆς ζωῆς του. Ὁ πατέρας ἔφευγε τὸ πρωῖ καὶ γυρνοῦσε τὸ μεσημέρι ἀπὸ τὴ δουλειά, ἔχοντας τὸ πουλί στὴ σκέψη του. Ἡ μητέρα ἄρχιζε καὶ τέλειωνε τὶς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὴν ἔγνοιά του καὶ τὴν περιποίησή του. Κι' ἡ Φούλα, στὸ γραφεῖο της, χανόταν στὶς ὄνειροπολήσεις καὶ σχεδίαζε σὲ φύλλα καρτιοῦ χῶρες ἐξωτικὲς καὶ πουλιὰ παράξενα...

Ἦταν κι' ὁ νοικοκύρης. Κι' ὁ Κώστας κι' ἡ Μαρία καὶ τὰ δυὸ παιδάκια τους, φίλοι τοῦ σπιτιοῦ. Δέθηκαν κι' αὐτοὶ μὲ τὸ πουλί καὶ προσαρμόστηκαν πρὶν ἀτόσφαιρα ποὺ δημιουργήθηκε. Ὁ Βαμπούλης εἶχε γίνῃ τὸ πρὸ ἀγαπημένο πρᾶγμα, ποὺ μπορούσε νὰ ὑπάρξῃ. Κάτι ποὺ τὸ ἀναζητοῦσαν χρόνια οἱ ψυχὲς καὶ τὸ βρῆκαν ἀνεπάντευχα. «Ἀγάπη μου...», ἔλεγε ἡ Φούλα καὶ τὰ μάτια της ἔλαμπαν. Κι' ὅλων οἱ καρδιὲς γέμιζαν μὲ καλωσύνη καὶ τρυφερότητα. "Ἐνα τόσο δὲ πουλάκι δονοῦσε συναισθηματικὰ τοὺς ἀνθρώπους κι' ἔδινε φτερὰ στὶς καρδιές τους.

Τὸ δράμα ἄρχισε ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες. Τὸ πουλί ἔνοιωθε νὰ τὸ ἔξῃ βασανιστικὰ ἢ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων κι' ἔκανε ἀπεγνωσμένες προσπάθειες γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν κλοιό, ποὺ τοῦχαν στήσει τὰ σύρματα τοῦ κουβιοῦ. Κι' οὔτε νοιαζόταν γιὰ τὴ ζωὴ του. Αὐτὸ ζητοῦσε τὸν καθαρὸ ἀέρα καὶ τὶς χρυσὲς ὀκτίνες τοῦ ἡλίου, τὶς δροσοστάλες τῆς αὐγῆς καὶ τὶς μελιχρὲς οὐρές τοῦ σοῦρουπου. Διψοῦσε γιὰ ἐλεύθερα πετάγματα στὸ γαλανὸ οὐρανό...

Στὴν ἀρχὴ κάτι γευόταν ἀπὸ τὰ πλούσια ἐδέσματα ποὺ τοῦ παρέθεταν

καὶ δρόσιζε μὲ νερὸ τὰ φρυγμένα χεῖλη του. Ποτὲ ὅμως δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα του γιὰ ἓνα κελαδισμό. Οὔτε γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴν «ἀγάπη» τους...

Ἀπὸ τὴν πέμπτη ἡμέρα τὸ πουλὶ δὲ δεχόταν τίποτε πιά. Ἡ μητέρα προσπαθοῦσε νὰ τὸ κρατήσῃ μὲ τὴ βία στὴ ζωὴ καὶ τοῦβαζε σπόρους στὸ μισάνοιχτο στόμα του. Αὐτὸ ἀντιδροῦσε μ' ὅσες δυνάμεις τοῦ ἀπέμειναν κ' ἀρνιόταν κάθε περιποίηση. Τὸ νερὸ ἔμεινε στὸ φλυτζάνι ἀνέγγιχτο καὶ τὰ χλωρὰ φύλλα μαραίνονταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του. Κι' ἡ Φούλα μάταια προσπαθοῦσε νὰ τὸ ξυπνήσῃ μὲ τὰ χάρδια καὶ νὰ τὸ ζεστάνῃ μὲ τὴν ἀγάπη της.

Τὸ βράδυ, ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες, ἦταν ὅλοι συγκεντρωμένοι στὴν κουζίνα τοῦ σπιτιοῦ. Ψηλὰ στὸ τραπέζι τὸ κλουβὶ κ' ἐκεῖ σὲ μὴν ἄκρη του, ὁ μικρὸς μάρτυρας ξεφύλλιζε τὶς τελευταῖες σελίδες ἀπ' τὸ ἡμερολόγιο τῆς ζωῆς του. Εἶχε μισανοίξει τὰ φτερά κ' εἶχε γύρει τὸ κεφάλι του στοὺς ὤμους. Κι' ἔμεινε στὴ στάση αὐτή, περιμένοντας ν' ἀναμετρηθῇ μὲ τὴ μοῖρα του. Γύρω του εἶχε στηθῇ μιὰ παράξενη σιωπὴ, ὅμοια μ' ἐκείνη πού φέρνει ὁ θάνατος στὸν ἐρχομὸ του. Κι' αὐτὸς πέρασε σὰν μιὰ πνοὴ ἀνεπαίσθητη καὶ πῆρε μιὰ ζωούλα, πού τόσο πολὺ ἀγαπήθηκε... Τὰ φτερά ἔκλεισαν ἀπαλὰ κ' ὁ Βαμπούλης σωριάστηκε στὴν ἄκρη τοῦ κλουβιοῦ...

Τὴ σιωπὴ ἔσπασαν τὰ δάκρυα, πού ὕγραναν τὰ μάτια ὀλονῶν. Τίποτε ἄλλο... Ἕνα βουβὸ μοιρολόγι γιὰ κάτι πολὺ ἀγαπημένο, πού μὲ τόση διάκριση σημάδεψε τὸ πέρασμά του.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Φούλα ἔθαψε τὸ πουλὶ σὲ μὴν ἄκρη τοῦ κήπου καὶ γέμισε μὲ λουλούδια ἀνοιξιὰτικα τὸ μνήμα του. Πέρασε πολὺς καιρὸς ὥσπου νὰ ξαναπάρῃ τὸ πρόσωπό της τὴ γνώριμη ἔκφρασή του. Ὁ Βαμπούλης εἶχε θρονιαστῇ στὴν καρδιά της καὶ τὴ γέμιζε θλίψη ἢ ἄρνησή του νὰ ἀνταποκριθῇ στὴν ἀγάπη της. Κι' ἴσως γιὰ πολὺ ἀκόμα θὰ τὴν τυραννᾷ ἡ μνήμη του...

ΕΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ ΣΤΗΝ ΛΑΣΠΗ

Τὰ λευκά σου φτερά ἔχεις λερώσει περιστέρι μου
πὺ στὸ ράμιφο σου πέταλα ὀνείρων κρατοῦσες.

Καίει στὰ δάχτυλά μου τὸ δάκρυ σου
τῆς φωνῆς σου τὸν ἦχο, νὰ κεντρίζῃ τὴ σκέψη μου αἰστάνομαι
κι ἀναζητῶ στῆς πολιτείας τοὺς δρόμους τὴ νεκρὴ σου ψυχῇ.

Ἡ γκρεμισμένη φωλιά σου στὴν μνήμη μου
τῆς ζωῆς ἢ πορεία στὰ μάτια μου
κι ἡ συννεφιά, ἡ συννεφιά στὴν ψυχῇ μου.

Α. ΠΩΓΩΝΙΤΗΣ

Τρία ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας
ΦΙΛΙΠΠΟΥ τοῦ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΣ*

Ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ Ἄκτιο καὶ τὸν Ἀκτιακὸ πόλεμο (31 π. Χ.)

Μετάφραση: ΒΑΣ. Ι. ΛΑΖΑΝΑ

I ὦ οὐ ποὺ κυβερνᾶς τοὺς βράχους τῆς Λευκάδας Φοῖβε
τοὺς μακροθώρητους, στητούς, ποὺ ζώνει ὀλοῦθε γύρω
τὸ κῦμα τοῦ Ἴονίου τὸ γλαυκὸ, παρακαλῶ σε:
Δέξου τὸν ἄρτο αὐτὸ ὡς σπονδὴ κι' αὐτὸ τὸ λύχνο ἐπίσης
ποὺ τὰμυδρὸ του φῶς τὸ λιγοστὸ τὸ τρέφει λάδι.
Ἴλεως γενοῦ καὶ οὔριους ἀνέμους, Θεέ μου, δῶσε
νὰ φτάσουμε στὸ Ἄκτιο μὲ τὰ πανιὰ ὑψωμένα!
(Βιβλίον Υἱ, 251)

II Γιὰ τὴ Λευκάδα, τὴν πολύκαρπη Ἀμβρακία, τὸ Θύρρειο,
τὸ Ἄργος τὸ Ἀμφιλόχοιο, τὸ Ἀνακτόριο καὶ τὶς ἄλλες
τὶς πόλεις ποὺ τοῦ πολέμου ἔχει ἐρημώσει ἢ δίνη,
ἐμένα τὴ Νικόπολιν ὁ Καῖσαρ ἔχει χτίσει
καὶ στὸ θεὸ τὸ Φοῖβο τὴν ἀφιέρωσε· κι' ἐκεῖνος
ἐδέχτη τὴ τιμὴ γιὰ τὴ λαμπρὴ στὸ Ἄκτιο νίκη!
(Βιβλίον ΙΧ, 553)

III Ἐμβολα χάλκινα, τῶν караβιῶν νερόχωρα ὄπλα,
κείμεθα ἐδῶ, τεκμήρια τοῦ Ἀκτιακοῦ πολέμου·
τώρα εἴμαστε ἀπ' τῶν μελισσῶν κατάμεστα τὰ δῶρα
καὶ γύρω, ὀλόγυρα, βομβεῖ πασίχαρο τὸ σμάρι.
Ἄς μακαρίσουμε τοῦ Καίσαρος τὴν εὐνομίαν,
ποὺ τῆς εἰρήνης τοὺς καρποὺς κι' ἐδῶ χαρίζει ἀκόμη!
(Βιβλίον Υἱ, 236)

* Ὁ Φίλ. εἶναι Ἐπιγραμματοποιὸς τοῦ πρώτου μετὰ Χριστοῦ αἰῶνα. Ἡ Παλατινὴ Ἀνθολογία περισώζει 80 περίπου ἐπιγράμματά του. Τὰ δύο τελευταῖα ἐπιγράμματα εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν πόλεμο στὸ Ἄκτιο (31 π.Χ.) μετὰξὺ Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου. Ὅπως εἶναι γνωστὸν ὁ Ἀντώνιος κατετροπώθη.

ΝΙΝΑΣ ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ - ΝΑΧΜΙΑ

ΜΕΙΝΑΜΕ ΜΟΝΟΙ ΜΑΣ ΤΗΒ

Ἡ «μαντάμ» φοροῦσε πάντα τὸ ἴδιο καπέλλο ὅταν πήγαινε στὴν ἀγορὰ καὶ κρατοῦσε τὴν ἴδια τσάντα. Ἐρριχνε μιὰ ματιὰ στὸν καθρέφτη καὶ μουρμούριζε. «Δὲν εἶμαι ὡραία;» Ἡ φωνή της δὲν ἀκουγόταν πιά. Μέσα στὸ μεγάλο σπίτι ποὺ ζοῦσε μόνο ὁ Τήβ κι' αὐτὴ δὲν χρειαζόταν καμιὰ φωνή. Ἀκόμα κι' ὁ Τήβ προτιμοῦσε τὸ κλουβί του πλάϊ στὴν πολυθρόνα τῆς «μαντάμ» καὶ δὲν τραγουδοῦσε πλέον. Ἡ μαντάμ τὸν ἔπαιρνε στὴ χούφτα της καὶ μπροστὰ στὸ καθρέφτη ρωτοῦσε ἔτσι ἀπὸ συνήθεια. «Δὲν εἶμαι ὡραία;» Ὁ Τήβ τότε ταραζόταν κάπως, γιατί μάντευε τὴν ἔξοδο τῆς μαντάμ κι' ἔβλεπε μάλιστα στὴν ἄκρη τῆς μεγάλης τσάντας νὰ κρέμεται ἓνα μαρουλόφυλλο ποὺ θὰ μοιραζόνταν οἱ δύο τους. Ἐφτανε. Λίγες μέρες εἶχαν περάσει ἀπ' τὸ στερνὸ ξεπροβόδιμα τοῦ «Μουσιοῦ». Ἡ μόνη παρηγοριὰ τῆς μαντάμ ἦταν ποὺ τὸν βγάλανε ἀπ' τὸ σπίτι σὰ βασιληᾶ, παρ' ὅλο ποὺ πολλοὶ βασιληάδες δὲν ἦταν σὰν τὸν Μουσιοῦ.

«Νὰ χτενίζεσαι, νὰ ντύνεσαι καὶ νὰ μὲ ρωτᾶς σὰ νᾶμαι κοντά σου... δὲν εἶμαι ὡραία;» αὐτὴ τὴν παραγγελιὰ του ἡ μαντάμ τὴν κρατοῦσε τελετουργικὰ παρ' ὅλο ποῦβλεπε στὸν καθρέφτη θαμπὰ μιὰ φτεροῦγα πουλιοῦ σὰν τὴ μόνη ζωντανὴ εἰκόνα. «Τήβ. Μείναμε μόνοι μας Τήβ». Καὶ τίποτε ἄλλο.

Ἡ Γεωργίτσα, ἡ ὑπηρετριά τοῦ διπλανοῦ σπιτιοῦ, κάθε βράδυ κοιμόταν στῆς μαντάμ γιὰ συντροφιά. Ἐτρῶγε μάλιστα καὶ τὸ βραδυνὸ της ἐκεῖ κι' ἔτσι γλύτωνε ἡ κυρά της τὸ φαῖ. Καμιὰ τύψη γιὰ τὴ Γεωργίτσα, ποὺ ἦταν μᾶλλον καθυστερημένη κι' ὄνειρευόταν κλουβιά μὲ ἀνοικτὲς πόρτες καὶ πουλιὰ ἐλεύθερα. Τὸ μεράκι της ἦταν τὸ μεγάλο συρματένιο κλουβί τοῦ κοπτᾶ τῆς γειτονιάς ποὺ πολλὰ ὡραῖα πουλιὰ στριμώγγονταν κεῖ μέσα. Λέγανε πῶς ἡ Γεωργίτσα βγῆκε ἀπ' τὴ γῆ. Εἶχε δύο σημάδια στὰ μπράτσα σὰ νᾶταν ραγισμένη. Φοροῦσε ἓνα κόκκινο μπλουζάκι ξεσχισμένο καὶ ἄσπριζε τὸ κρέας της. Ἡ μαντάμ. Ἡ Γεωργίτσα, καὶ ὁ Τήβ, τὸ ἀδέλφι τοῦ κάθε μοναχικοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Μουσιοῦ πότε πότε ἔλεγε στὴ Γεωργίτσα παραμύθια κι' ἐκείνη τώρα μὲ τὴ σειρά της τὰ ξανάλεγε στὴ μαντάμ καὶ στὸν Τήβ μέχρι ποὺ κι' οἱ τρεῖς τους ἀποκοιμιόταν κοντὰ στὸ κλουβί. Ἡ Γεωργίτσα τότε ἀνειρευόταν, μιὰ Ἰφιγένεια ποῦγινε βουβάλι καὶ μιὰ μοδίστρα Ἰφιγένεια ποῦχε ἀκουστὰ καὶ ποὺ τάχα τῆς ἔνωσε τὰ μανίκια ἀνάποδα γιὰ νὰ φαίνωνται τὰ σημάδια τῶν μπράτσων της.

Στις 8 παρατέταρτο κάθε πρωῖ πήγαινε στὸ φούρνο. Περνοῦσε ἀπ' τὸν κοπτᾶ καὶ κύτταζε τὰ πουλιὰ. Κύτταζε ἄγρια τὸν κοπτᾶ κι' ἔφευγε. Κάθε πρωῖ, Ἡ μαντάμ ἦταν ἄρρωστη δυὸ μέρες τώρα. Δὲν μπορούσε νὰ φέρῃ τὸν Τήβ κοντὰ στὸ κρεβάτι της καὶ ἔστειλε τὴ Γεωργίτσα. Ἡ χαζούτσικη ὑπηρετρία δὲν φώναξε σὰν βρῆκε τὸ πουλιὸ πεθαμένο. Τῶβαλε στὸν κόρφο της νὰ τὸ ζεστάνῃ. Μπορεῖ νὰχε κρυώσει μόνο... κρυφοκύτταζε τὴ μαντάμ ποὺ λαγοκοιμόταν, ἀνοίξε τὴν πόρτα τοῦ κλουβιοῦ, ἀνοίξε καὶ τὸ παράθυρο...

«Εἴμαστε μόνοι μας Τήβ. Γιατὶ πιά δὲν τραγουδᾶς... Τήβ...».

Δὲν εἶπε τίποτα ἢ μαντὰμ γιὰ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τὸ παράθυρο. Οὔτε κι' ἡ Γιωργίτσα. Κυττάζονταν στὰ μάτια μόνο κι' ὁ κόμπος ποῦοταζε ἀπ' τὰ μάτια τους ἐνωτόταν στὴν καρδιά τους.

«Πῆς λοιπὸν τί ἔγινε τὸ πουλὶ τῆς μαντὰμ, τ'όκλεψες ἔ;»

Ἔλεγε ἡ κυρὰ καὶ χτυποῦσε τὴ Γιωργίτσα στὸ κεφάλι. Μιλιά ἢ χαζούτοικη, μόνο ἀπὸ μέσα της οχεδιάζε τὴν ἀνάσπηση τοῦ Τήβ. Δὲν τὴν ἐννοιαζε ἂν πέθαινε κι' ὁ κόρφος της ποῦχε θάψει τὸν Τήβ. Οὔτε κι' ἂν τὴν ἔτρωγε ὁ λύκος στὸ μεγάλο δάσος... Κάποιος οἴγουρα θὰ τὴν ἔβαζε στὸν κόρφο του νὰ ζεσταθῇ ν' ἀναστηθῇ καὶ θὰ ζοῦσε μιὰ ἄλλη ζωὴ. Σὰν τὴν Ἰφιγένεια τοῦ Μουσιοῦ.

«Μαντὰμ εἶδα τὸν Τήβ στὸ δέντρο ἀπέναντι, αὔριο πρωῖ θάναι στὸ κλουβί του».

Στὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ εἶχε μαζευτὴ κόσμος περίεργος. Κάποιος φώναζε πὼς ἡ χαζούτοικη ἔκλεψε ἓνα πουλὶ τοῦ κοτῆ. Ἡ κυρὰ της φώναζε τὴν ἀστυνομία. Ἡ Γιωργίτσα βαστοῦσε στὰ χέρια της ἓναν τρομαγμένο Τήβ. Ἡ μαντὰμ σηκώθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι ἀδυνατούλα καὶ ζαρωμένη. Τὰ μάτια της μεγάλα καὶ ξενικὰ γαλανὰ. Κι' ἡ χαζούτοικη οὔτε ἄκουγε οὔτε μιλοῦσε. Ζοῦσε μονάχα τὴ ζωὴ ποὺ ἀνάδευε στὶς χουφτες της. Ὁ ἀστυνόμος ρώτησε.

«Εἶναι δικό σας τὸ πουλὶ μαντὰμ; ὁ κοτῆς λέει ὅτι... τὸ κορίτσι λέει...»

Ἡ μαντὰμ πῆρε τὸ πουλὶ ἀπ' τὶς χουφτες τῆς Γιωργίτσας μαζὶ μὲ τὴ ματιά της. Τὴ ζέστανε πολὺ ἢ ἄλυσσίδα μὲ τὴ βέρα τοῦ Μουσιοῦ ποὺ φοροῦρε στὸ λαιμό της. Ὁ ἀστυνόμος ξαναρώτησε.

«Εἶναι δικό σας τὸ πουλὶ μαντὰμ; Ὁ κοτῆς λέει πὼς τοῦ τ'όκλεψε...».

Ἡ κυρὰ τῆς χαζούτοικης στεκόταν στὸ κεφαλόσκαλο. Πλάϊ της ἡ γάτα. Εἶχαν κι' οἱ δυὸ πράσινα μάτια. Τῆς γάτας ἦταν πιδ ὅμορφα. Ἀνάδευαν κι' οἱ δυὸ τὰ μουσάκια τους. Ἄξαφνα ἡ γάτα ἔμπηξε μιὰ φωνὴ σὰν ἐρωτικὸ κάλεσμα κι' ὤρμησε κατὰ τὴ Γιωργίτσα... Ἡ κυρὰ ὤρμησε κι' αὐτὴ κι' ὁ ἀστυνόμος φώναξε. «Ἀφίστε μας νὰ κάνουμε τὴ δουλειά μας ἐπιτέλους... Μαντὰμ τὸ πουλί...»

Κεῖνη τὴ σιγμὴ ἦρθε κι' ὁ κοτῆς σκουπίζοντας τὰ χέρια του στὴ ματωμένη ποδιά του. Γέμισε ἡ σκάλα πούπουλα. Ὁ κόσμος μῆκε πιά μέσα στὸ σπίτι. Ἡ μαντὰμ ἀκούμπησε τὸ μάγουλό της στὰ φτερά τοῦ πουλιοῦ. Κι' εἶναι τρομαγμένο τὴν τοίμπησε. Ὁ Τήβ ποτὲ δὲν τὴν τοιμποῦσε... μὰ φεύγουν οἱ ἄνθρωποι, ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι, φεύγουν τὰ πουλιὰ κι' ἔρχονται τὰ πουλιὰ. Τόσο μεγάλο τὸ σπίτι, τόσο μικρὸ τὸ κλουβί. Νᾶταν λέει ἡ μαντὰμ ὁ κλουβί, νᾶχη νὰ πεθυμᾶει κάτι παραπάνω ἀπ' τὸ θάνατο. Κάθησε στὸ αλοπάτι. Κουλουριάστηκε. Ἔγινε μιὰ σιαλιά. Ὁ κοτῆς μιλοῦσε γρήγορα ἀσυνάρτητα.

«... λοιπὸν κυρ ἀστυνόμω τοῦτο τὸ χαζὸ μπουρ μπουρ... κατάπια ἔ- πούπουλο, μπουρ μπουρ καινούργιο τὸ πουλὶ ὅτι μοῦ τὸ φέρανε τ' ἄρπα- μπουρ μπουρ, δόστο μου περιμένουν στὸ μαγαζὶ νὰ γεμίσω στρῶμα πού- πουλα μπουρ μπουρ...»

Ἡ μαντὰμ σηκώθηκε μὲ τὸ πουλὶ πάντα στὸ μάγουλό της κι' ἄρχισε ἀνεβαίνη πὶς σκάλες... «Ὁ Τήβ, ὁ δικός μου ὁ Τήβ» μουρμουρίζε... «ὅ,τι ἂν ἀπόμεινε σ' αὐτὸ τὸν κόσμο κύριε... Εὐχαριστῶ...»

Κανεὶς δὲ μπόρεσε νὰ πῆ τίποτα... Ἡ μαντὰμ ἀνέβαινε πὶς μαρμα- ρες σκάλες καὶ ξοπίσω της ἡ Γιωργίτσα μ' ἓνα μικρὸ καθρεφτάκι ποὺ ἔ- κνε πὶς γραμμὲς τῶν χειλιῶν της ὅπως ἔλεγε «μαντὰμ»...

Ἡ πόρτα τοῦ κλουβιοῦ ἦταν πάντα ἀνοιχτὴ. Τὸ πουλὶ δὲν ἤθελε νὰ

μπή. «Μή στέκεσαι μπροστά στο σπίτι του μαντάμ... όταν υπάρχει φύλακας κανείς δεν θέλει να μπή... ούτε κι' εγώ...» είπε ή Γιωργίτσα και προσπάθησε να κρύψει μιὰ φτερούγα που βγήκε απ' τον κόρφο της. Ή μαντάμ έκανε πώς τίποτα δεν είδε... ούτε άκουσε τὸ καπάκι τοῦ σκουπιδοτενεκιέ ποῦ κλεινε προσεχτικά.

Ή Γιωργίτσα τραγουδοῦσε μπροστά στο κλουβί τοῦ πουλιού.

«Ὁ Τήβ είναι τὸ ἀδέρφι μου... τὸ μικρό μου ἀδέρφι...»

«Δὲν εἶμαι ὡραία Μουσιού;» τραγουδοῦσε κι' ή μαντάμ μπροστά στον καθρέφτη καὶ στὴ φωτογραφία του.

«Τί λέει ὁ Τήβ μαντάμ;» ρώτησε ή χαζούτσικη.

«Ή Γιωργίτσα είναι τ' ἀδέρφι μου... να αὐτὸ λέει» είπε ή μαντάμ.

ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟ ΦΥΛΑΚΙΟ

Προχωρημένο φυλάκιο.
 Ἄσάλευτο καὶ σιωπηλό.
 Πέρα απ' τὰ σύνορα
 τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ὄνειρου.
 Στοῦ πυρπολημένου καιροῦ
 τὸ μεταίχιμο.
 Τυλιγμένο μὲ τῆς ποίησης τὸ μυστήριο.
 Τὸ βαθὺ κι ἀξειδιάλυτο.
 Ἔγινα κῦμα νὰ σὲ τραγουδήσω.
 Βράχος νὰ σὲ προστατεύσω.
 Ἄνεμος νὰ σὲ πολεμήσω.
 Χωρὶς νὰ σὲ κατακτήσω ποτέ.
 Χωρὶς ποτὲ νὰ σὲ πλησιάσω.
 Ἐπειτα πῆρα τὴ θέση σου
 καὶ σὺ τὴ δική μου.
 Ντύθηκα τὴν ψυχὴ σου.
 Μὲ πολεμᾶς κι ἀντιστέκομαι
 μὲ τὴ σιωπή.

Χρυσάνθη Ζιτσαλα

ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ

Κανένα μήνυμα στη θύελλα τοῦ χρόνου.
Μαράθηκαν στοὺς κήπους τὰ λουλούδια
ἀπ' τῶν χρωμάτων τῆ μαγεία ξεχασμένα
ὅπως τὰ θεϊκὰ τῶν ποιητῶν ὄραματα
στις σκοτεινὲς τοῦ ἔμπορίου ἀποδηῆες.

Τὸ φῶς, ναυάγησε στῶν ἄστρον τὶς σπηλιές.
Καὶ ἂν τὰ περιβόλια ἀνθοβολήσουν πάλι.
στις κίτρινες ἀνθολογίες ὁ νεκρωμένος λόγος
ΦΑΝΤΑΣΜΑ

θὰ ἱστορεῖ τὴν ματαιότητα τῶν ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

ΖΑΛΟΓΓΟ

“Ὅσο πολὺ κι’ ἂν ἔθρεψες τῆς σκέψης μου τὰ στάχυα
κι’ ἔκανα λόγο τὸν καρπὸ καὶ σ’ ἔψαλα —ὦ φυλὴ—
στὸν τόπο αὐτὸ ἃς μιλήσουνε τὰ θάμνα καὶ τὰ βράγια
τί, πιὸ πολλὰ μᾶς λέν αὐτὰ στὴν ἄγια τους σιωπὴ...”

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΗΛ. ΠΕΤΡΟΥ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ

Ξεκινώντας από μιαν ανακοίνωση, πού έκαμε (άρχες Αύγουστου) ο κ. Μ. Παλλάντιος (Άκαδημαϊκός και Διευθυντής του Ώδειου Αθηνών), σχετικά με την ίδρυση της «Έταιρείας Πολιτιστικής Ένημερώσεως της Έπαρχίας», είχαμε δημοσιεύσει, στην εφημερίδα «Το Βήμα», μιαν επιστολή. Εκεί, έντελώς καλοπροαίρετα, εκφράσαμε τις απόψεις μας, σχετικά με την απουσία, στα ιδρυτικά μέλη (πολλοί ακαδημαϊκοί, καθηγητά πανεπιστημίων, εξέχοντες άνθρωποι τών Γραμμάτων και τής Τέχνης, αλλά κανένας δεν μένει στην έπαρχία) αυτής τής Έταιρείας, πνευματικών ανθρώπων τής έπαρχίας. Και, με την επιβαλλόμενη σοβαρότητα ευθύνης ενός διανοουμένου, διατυπώσαμε τις αντιρρήσεις μας (πάνω στο θέμα τούτο). Έτσι, άλλωστε, πιστεύαμε πώς, με την ανταπόκρισή μας τούτη, προσφέραμε μιαν υπηρεσία, για την καλύτερη θεμελίωση μιās τέτοιας προσπάθειας. Όμως, απ' την άλλη πλευρά ο κ. Παλλάντιος, πού εκπροσωπεί την Έταιρεία Πολ. Ένημερώσεως τής Έπαρχίας, ταράχθηκε απ' τον αντίλογο. Και, καθώς φαίνεται από μιαν απάντησή του στην ίδια εφημερίδα («Βήμα» 13.8.70), έχασεν ένα μέρος απ' την απαραίτητον ήρεμία, πού απαιτείται, προκειμένου να στηθεί ένας εποικοδομητικός διάλογος στον Τύπο. Δυστυχώς. Το γεγονός αυτό, πού, όσο κι' αν δεν δείχνει να ενδιαφέρει ευρύτερα, είναι —όπωςδήποτε— μιὰ ένδειξη για το πώς αντιμετωπίζεται απ' τον εκπρόσωπο τής κίνησης αυτής (πού γίνεται για την έπαρχία), μιὰ έκδηλωση, πού προέρχεται απόναν πνευματικόν άνθρωπο κι' έναν παράγοντα τής πνευματικής ζωής τής Έπαρχίας. Νομίζω πώς, ύστερα απ' αυτήν την άπλη παράθεση τού ιστορικού, δεν θα πρέπει να έπεκταθούμε κι' άλλο. Μονάχα, για μιαν απάντηση, στα όσα έγραφε, στην επιστολή του ο κ. Παλλάντιος, είμαστε υποχρεωμένοι να προσθέσουμε και λίγα ακόμα. Κι' αυτό, με βαθύτατη πικρία, γιατί, αναγκαζόμαστε ν' αντιδικήσουμε με την θέση πού πήρε, στην επιστολή του εκείνη.

Μόνο πού, στην προκειμένη περίπτωση, δεν γνωρίζομε αν, ή θέση του αυτή (πού είναι θέση πρόθεσης για αντιδικία με τη γνώμη πνευματικών ανθρώπων τής έπαρχίας), είναι και θέση όλων, όλων ανάλαβαν την πρωτοβουλία για την ίδρυση τής Έταιρείας Πολιτιστικής Ένημερώσεως τής Έπαρχίας. Γιατί, γνωρίζομε από συζητήσεις, πού είχαμε, με πολλούς απ' αυτούς, στο παρελθόν, πώς, δεν υπήρξε ποτέ διαφωνία μαζί τους (όπως λ.χ., με τον κ. Σωκρ. Καραντινό, πού, κάνοντας, έδω και χρόνια, μιὰ ήρωική προσπάθεια για την δημιουργία μιās ανανεωτικής πνευματικής έπαφής με την έπαρχία, όταν είχε ιδρύσει την «Αττική Σκηνή», είχαμε προβληματιστεί πάνω στο θέμα τούτο), σχετικά με την όργάνωση και την αξιοποίηση τής πνευματικής ζωής στην έπαρχία. Θα είταν, πράγματι, μιὰ αποθαρρυντική διαπίστωση, αν ο διάλογος (έστω αυτός ο πενιχρός), άρχιζε με την άδικαιολόγητην ευθιξία και με την μετάλλαξή του, σ' ένας χώρο αντιδικίας, σε μορφή κλονισμένης ψυχραιμίας. Έτσι, για την εποικοδομητική συζήτηση, κατ' αρχήν, θα είταν καλόν, τόσοσν τὰ ιδρυτικά μέλη τής έν λόγω έταιρείας, όσο κι' ο πνευματικοί άνθρωποι τής έπαρχίας, να διευκρινίζουν —αν νομίζουν πώς αυτό είναι αναγκαίο— τις θέσεις και τις απόψεις τους σε τέτοια θέματα.

Έν τούτοις, απαντώντες στην παραπάνω επιστολή τού κ. Παλλάντιου, για λόγους γενικώτερους, πού αναφέρονται στα όσα γράφει σχετικά με τις δικές μας απόψεις και, ειδικώτερα για λόγους ακόμα πνευματικής άμυνας, θεωρούμεν αναγκαίο να παρατηρήσουμε κάπως ειδικώτερα το θέμα.

Πρώτα - Πρώτα, πιστεύομε πώς είναι όντως θλιβερό, πού, αντί οι απόψεις μας

να θεωρηθῶν, ἀπ' τὸν κ. Παλλάντιο, σὰν ἕνας ἐνδιαφέρων ἀντίκτυπος, ποὺ προέκυψε, ὀλίγερα καλόπιστα, σ' ἕνα ἐπίπεδο ἡμεροῦ ἤθους καὶ εὐγενικῆς ἀντίρρησης ἠπίου τόνου, ἀπ' τὶς ἀνακοινώσεις του, ἀντιμετωπίσθησαν μὲ τὴν ἐνοχλημένη ἐκείνη εὐαισθησία, ποὺ δημιουργεῖ, ἐκ προοιμίου, τὴν στάση τοῦ ἀντιδίκου. Εἶναι θλιβερό, γιὰ τὴν προκειμένη περίπτωση, ὑποχρεώνεται κανεὶς νὰ διερωτηθεῖ: αὐτὴ εἶναι ἡ ἀντίδραση τῆς Ἑταιρ. Πολιτ. Ἐνημερώσεως τῆς Ἐπαρχίας, σὲ μιὰ καλοπροαίρετη ἄποψη, ποὺ προέρχεται ἀπ' τὴν ἐπαρχία, ποὺ περιμένει νὰ βοηθηθεῖ ἀπ' τὴν κίνηση τούτη; Δηλαδή, θὰ εἴμασταν καλύτεροι, ἂν χειροκροτούσαμε μονάχα, ἀντὶ νὰ κρίνουμε;... Ἡ ἀπαστοάπτουσα πρωτεύουσα κι' ἡ μεγαλόστομη ἠχηρότητά της δὲν ἀφήνουν περιθώρια γιὰ ἀντιρρήσεις; "Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε, βεβαίως, εἴμαστε ἀντίδικοι. Γράφει, ὁ κ. Παλλάντιος, γιὰ τὶς συγκινητικὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ «ἀκολούθησαν τὴν ἀναγγελίαν τῆς μελετωμένης ἰδρύσεως τῆς Ἑταιρείας», χωρὶς, ὡστόσο, ν' ἀναφέρει πῶς κι' ἡ δική μας εἶταν μιὰ ἐκδήλωση, ποὺ κάτω ἀπ' τὸ ἴδιο πρῖσμα ἀξιολόγησής, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶταν κι' αὐτὴ ἀξιόπροσεκτη (ἂν ὄχι ὡς συγκινητικὴ, τούλάχιστον, ὡς ἐνοχλητικὴ). Δὲν πρέπει νὰ κρίνει ἀνάχα ἀπ' τὶς ἐκδηλώσεις αὐτές, γιὰ τὸ ἴδιο συγκινητικὲς ἐκδηλώσεις, προκάλεσε ἡ δική μας ἐπιστολὴ (μέχρι καὶ συνδιαλέξεις καὶ ἐπιστολές, ὄχι μονάχα ἀπ' τὴν ἐπαρχία, ἀλλὰ κι' ἀπ' τὴν ἴδια τὴν πρωτεύουσα), καὶ πού, ὅταν παραστῆ ἀνάγκη, εἴμαστε σὲ θέση νὰ τὶς δώσωμε στὴν δημοσιότητα.

Γράφει, ἀκόμα, πῶς τὰ ἑβδομήντα πέντε (μέχρι τὴν ὥρα) ἰδρυτικὰ μέλη τῆς Π.Ε.Ε. δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ ἔρθουν μὲ τὸν ἀέρα τοῦ μεγαλόσχημου, ἀφήνοντας νὰ ἐνῆσουμε πῶς ἡ ἀκτινοβολία, τὸ ἔργο κι' ἡ θέση τους στὴν πνευματικὴ, στὴν καλλιτεχνικὴ καὶ στὴν ἐπιστημονικὴ ζωὴ τῆς χώρας μας εἶναι τόσο μεγάλο, ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται ἕναν ἀντίλογο, πού, ἔστω κι' ἂν εἶναι ἀπόλυτα καλοπροαίρετος, θὰ εἶχε νὰ δώσει ἀπὸ τὴν ἀπόψεϊς, διοφορετικὲς ἀπ' τὶς δικές τους. Γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουμε, ἐδῶ, τὴν θέση, δηλώνομε πῶς, γιὰ τὰ πρόσωπα καὶ γιὰ τὴν ἀξία τους, δὲν ἐκφράσαμε καμμιάν ἄποψη. Καί, δὲν καταλαβαίνομε γιὰ τὸ κ. Παλλάντιος ἐθεώρησεν ἐπιτρεπτό νὰ τὸ φέρει αὐτό, ἐφ' ὅσον, ἄλλωστε, ἐμεῖς δὲν εἴπαμε πῶς αὐτοὶ θὰ ἔρθουν μὲ τὸν ἀέρα κηδεμόνα, ἀλλὰ πῶς, σὲ παρόμοιες περιπτώσεις, ὑπάρχουν μεγαλόσχημοι ποὺ ἔρχονται κι' ἔτσι. Δὲν εἴμαστε, λοιπόν, ἐμεῖς ποὺ δώσαμε αὐτὴν τὴν πρόθεση. Καί, γι' αὐτὸ δὲν κατανοοῦμε γιὰ τὸ κ. Παλλάντιος, στὴν ἐπιστολὴ του, θέλησε ν' ἀπομονώσῃ τὶς λέξεις. "Ὅσο γιὰ τὴν ἐπιφάνεια, γιὰ τὸ ἔργο καὶ γιὰ τὴν ἀξία τῆς προσώπου τοῦ καθένα μας (βλέπετε πῶς πρέπει νὰ βάλομε δῶ καὶ τοὺς ἐπαρχιώτες) στὴν ἐπιφάνεια πνευματικῆς μας ζωῆς, ἡ ἀποτίμησις αὐτὴ γίνεται μονάχα ἀπ' τὴν ἀντοχὴ μας χρόνου κι' ἀπ' τὸ μέτρο τῆς συμβολῆς, γιὰ τὸν καθένα πάλι, στὴν γενικώτερη κλίμακα τοῦ ἐθνικοῦ μας πολιτισμοῦ. Πάνω σ' αὐτό, ἐλπίζομε νὰ μὴν διαφωνοῦμε, ὅπως, οὔτε μὲ τὸν κ. Παλλάντιο. Μόνο πού, γιὰ τὶς ἐκφράσεις μας, ποὺ ἐπικαλεῖται στὴν ἐπιστολὴ του: «ὑψος ἐνεργείας», «φτωχοὶ συγγενεῖς» (δὲν ξέρω, ἀκόμα τί ἤθελε νὰ φέρῃ, ἀπὸ τὴν δική του φράση: καὶ ἄλλα παρόμοια), θὰ θέλαμε νὰ παρατηρήσουμε ὅπως, οὔτε μὲ τὸν κ. Παλλάντιο, δὲν τὶς χρησιμοποιοῦν μονάχα ἀγενεῖς — μήπως γιὰ τοὺς εὐγενεῖς ἀπαγορευμένες;—, ὅταν, στὴν θέση τους, μποροῦν νὰ μποῦν ἄλλες, ποὺ θίγουν τὸν ἄνθρωπο καὶ πού, μὲ τὴν ἀναγωγή τους σ' ἐπικλήσεις τῆς εὐγένειας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, θὰ μὴν εἶναι τόσο ἄκακες, ὅσο οἱ πρῶτες.

Τέλος, ὡς πρὸς τὶς ἀπόψεις, ποὺ ὑποστηρίξαμε (στὴν ἐπιστολὴ μας, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ «Βῆμα» τῆς 13.8.70 καὶ ποὺ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Παλλάντιου), σχετικὰ μὲ τὴν ἀνάγκη νὰ φτιάξομε (ὄχι νὰ βοηθήσομε) τὴν μορφὴν ἐπαγγελματικῆς ζωῆς στὴν ἐπαρχία, ὁ κ. Π. θέτει τὸ ἐρώτημα: γιὰ τὴν ἀπάντησιν ἀπ' αὐτούς. Καὶ συμπεραίνει, πῶς ἀναγνωρίζοντας κι' ἐμεῖς τὴν ἀνάγκη αὐτὴν κίνησης, διαφωνοῦμε στὸ ὅτι, δῆθεν, θὰ θέλαμε νὰ γίνομε μέλη τῆς ἐταιρείας... πνευματικοὶ Ἕλληνες. Στὸ πρῶτο, θ' ἀπαντήσομε, ἐνῶ, στὸ δεύτερο, ἐπειδὴ ἡ ἀπόπειρα πνεύματος σὲ βάρος μας, θὰ τὸ ἀντιπαρέλθομε. Λοιπόν, πρέπει νὰ πληροφορηθεῖ ὁ κ. Παλλάντιος πῶς, ἀπὸ χρόνια πολλά, κά-

νομε, ὅτι εἶναι ἐφικτὸ μέσα στὴν ἑλληνικότατη ἐπαρχία μας (εὐτυχῶς ποὺ δὲν ἔχουμε τόσο ἰσχυρὴ τὴν πίεση ἀπ' τοὺς σύγχρονους ἐρεθισμοὺς τῆς μεγάλης πόλης μὲ τοὺς οὐδέτερους κραδασμοὺς καὶ τὴν στιλπνότητα τῶν προθηκῶν τῆς), ἀναλωνόμενοι ὅπως οἱ καιόμενες λαμπμάδες, γιὰ νὰ μὴν εἴμαστε χωρὶς πνευματικὴ φυσιογνωμία. Κι' αὐτὲς οἱ ἀναμμένες ἐστίες, ποὺ ὑπάρχουν στὰ ἐπαρχιακὰ κέντρα, συντηροῦνται καὶ φωτίζουν μὲ τὴν ἰσχνὴ ἀνάσα τῶν ἀσκητῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς στὴν ἐπαρχία. Γι' αὐτὸ, ἐκεῖνος ποὺ ὀρίζει πορεία γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐπαρχία, δὲν πρέπει νὰ ξεκινάει ἀπ' τὰ γραφεῖα τῆς πρωτεύουσας. Ὅσες φορὲς χρειάστηκε, κάτω ἀπ' τὰ ἐρείπια τῆς παρακμῆς, ν' ἀνανεωθεί ὁ κόσμος, οἱ ἡγήτορες ξεκίνησαν, ὅπως ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἀπ' τὴν ἐπαρχία. Τελειώνοντας, θὰ θέλαμε, ἀκόμα νὰ ὑπογραμμίσουμε, μὲ ὄσην αὐστηρότητα ἐπι- τρέπει μιὰ πολιτισμένη συζήτηση, πὼς ὁ κ. Παλλάντιος δὲν ἐκφράσθηκε ὅπως θὰ ἔπρεπε, σχετικὰ μὲ τὴν καλοπιστία μας, ὅταν γράφει πὼς: «καθὼς θέλω νὰ πιστεύω»: Εἶναι θέμα πού, γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους τῆς πνευματικῆς ἐπαρχίας, δημιουργεῖ παρεξηγήσεις, γιὰτὶ δὲν ἔχουμε, πίσω ἀπ' τὴν καλόπιστη κριτικὴ μας, κανέναν ἄλλον λόγο ἐξὸν ἀπ' τὴν ἀγάπη κι' ἀπ' τὸν πόνο γιὰ τὸν τόπο μας.

ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Α. ΜΙΡΑΜΠΕΛ (Ἕνας φιλλέληνας πέθανε)

Σημ.: Τὸ κατωτέρω νεκρολογικὸ σημεῖωμα εἶναι ἀπ' τὸν καθηγητὴ καὶ διακεκο- μένο νεοελληνοιστὴ συνεργάτη μας γ. Roland Hibon.

Ὁ Ἀντρέας Μιραμπέλ, καθηγητὴς στὴ Σορβόννη καὶ προτῆτερα Διοικητὴ τῆς Σχολῆς τῶν Ἀνατολικῶν Γλώσσων τοῦ Παρισιοῦ πέθανε φέτος στὶς 4 τοῦ Ἰουνίου μετὰ μιὰ σοβαρὴ καὶ σύντομη ἀρρώστεια. Γεννήθηκε τὸ 1900.

Ὁ φιλελληνισμὸς ἔχει πένθος. Ἔχασε ἓναν ἀπὸ τοὺς πιὸ μορφωμένους καὶ σπουδαίους ὑπερασπιστὲς του.

Ἔχε δάσκαλο τὸν Ἰ. Ψυχᾶρη ὁ ὁποῖος τόσο ἐκτίμησε τὸ φοιτητὴ πὺν καί- παῖνεσε τὴν ἀξία τῆς ἐπιστήμης του σ' ἓνα γράμμα στὸν G. Boissy τότε διευθυν- τὴ τοῦ περιοδικοῦ COMOEDIA. Ἐπίσης ὁ Ἀ. Μιραμπέλ μ' ὄλο πὺν ἀναγνώρι- σὶς ὑπερβολῆς τοῦ δασκάλου στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ἐκτιμοῦσε τὸν ἀγωνιστὴ καὶ λι- τρενε τὸ λόγιο καὶ τὸ φίλο.

Εἰλικρινῆς δημοκράτης καὶ πατριώτης πίστευε ὅτι μπορεῖ ἡ κοινωμία νὰ γίνῃ καλλίτερη ἀπὸ φρόνιμες μεταρρυθμίσεις μὰ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴ πὺν ξυπνά τὰ χυδαῖα ἔνστικτα καὶ εὐνοεῖ τοὺς ἀρροβίστες. Σχετικὰ μὲ τὰ πρόσφατα συμβᾶ- τα πὺν κλονίσανε θλιβερὰ τὰ πανεπιστήμια μας, μὺν ἔγραφε: «Εἶμαι ἀηδιασ- νος». Λίγους μῆνες ὕστερα μπῆξε σὲ κλιδική.

Ἀνάμεσα στὰ ἔργα του πρέπει ν' ἀπαριθμῆση κανεῖς τὰ παρακάτω:

Etude descriptive du parler maniote mèridional, 1929

Etude de quelques textes maniotes, 1929

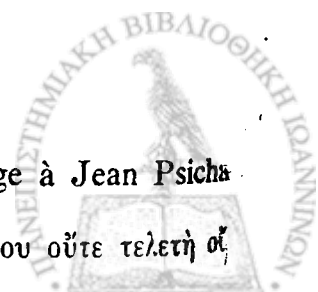
Grammaire du Grec moderne, 1939

Introduction au Grec moderne, 1948

Anthologie de la Prose néohellénique, 1950

Συνεργάστηκε σὲ μερικὰ ἔργα —ἰδιαίτερα σὲ Hommage à Jean Psichas 1950— καὶ ἔγραψε σὲ πολλὰ περιοδικὰ.

Σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη του, δὲν ἔγιναν στὴν κηδεῖα του οὔτε τελετὴ σὲ

λόγος. Καὶ δὲ θέλησε οὔτε ἄνθη οὔτε στεφάνια. Μόνο στὴν κάσσα του μιὰ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ.

R. H.

Avignon, 1970 (Roland Higon)

ΜΙΑ ΔΩΡΕΑ ΤΟΥ ISTITUTO SICILIANO DI STUDI BIZANTINI E NEOELLENICI

Τὸ ISTITUTO SICILIANO DI STUDI BIZANTINI E NEOELLENICI ποὺ διευθύνει ὁ γνωστός διακεκομμένος Καθηγητὴς καὶ Νεοελληνιστὴς κ. BRUNO LAVAGNINI, εἶναι ἓνα ἀπ' τὰ μεγαλύτερα πνευματικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα ποὺ, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἔρευνα καὶ τὴς εἰδικῆς σπουδῆς ποὺ προσφέρει σὲ πτυχιούχους ἐπιστήμονες ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον, ἔχει πραγματοποιήσει ὡς τώρα καὶ μοναδικῆς σειρῆς ἐκδόσεων, διεθνoῦς κύρους, κυρίως στὸν τομέα τῶν βυζαντινῶν καὶ νεοελληνικῶν σπουδῶν. Ἔτσι, τὰ σπάνια καὶ πολυτιμώτατα αὐτὰ συγγράμματα, ποὺ καλύπτουν τὴν περίοδο τῶν δέκα τελευταίων αἰῶνων (τούλάχιστον), ἀποτελοῦν, στὴν παγκόσμια βιβλιογραφία, ἓνα μεγάλο κεφάλαιο καὶ συνιστοῦν ἓναν ἀλόκληρο θησαυρὸ γιὰ οὐμανιστικὰ γενικώτερα θέματα. Πράγματι, οἱ ἐκδόσεις τοῦ ἰδρύματος αὐτοῦ, ποὺ ἐδρεῖται στὸ Παλέριο τῆς Ἰταλίας, παρουσιάζουν ἓνα ἐνδιαφέρον ξεχωριστῆς σημασίας. Καί, ιδιαίτερα, γιὰ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορικὴ καὶ φιλολογικὴ ἔρευνα καὶ μελέτη γενικά, ἐφ' ὅσον ἡ ἔνλη καὶ ἡ ἐργασία, ποὺ ἀπαιτήθηκε γιὰ τὴν σύνθεσή της καὶ τὴν συγγραφή της, ἀνήκει καθαρὰ στὸ χῶρο τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς (βυζαντινῆς, μεταβυζαντινῆς καὶ νεώτερης), ὡς εἶναι φυσικόν, οἱ ἐκδόσεις εἶναι καί, ὅπωςδήποτε, κάτι τὸ ἀναπόσπαστο ἀπ' τὴν δική μας πνευματικὴν ὑπόσταση.

Γιὰ τὸν εἰδικὸν αὐτὸν λόγο, ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ἡ ὁποία παρακολουθεῖ καὶ ξεχωρίζει τὴν δραστηριότητα τοῦ ISTITUTO SICILIANO, ἐξήτησε ἀπ' τὸν κ. BRUNO LAVAGNINI, γιὰ τὴν βιβλιοθήκη της, ὁρισμένα ἀπ' τὰ παραπάνω συγγράμματα, ποὺ, κατὰ κάποια ἐκτίμηση ἐνδιαφέροντος, θὰ τῆς εἶταν ἀναγκαῖα γιὰ τὴν πληρέστερη ἐπαφή της μὲ τὴς ἔρευνες καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἰδρύματος. Καί, ὁ κ. B. LAVAGNINI, προθυμώτατα καὶ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον, ἀπέστειλε γιὰ τὴν βιβλιοθήκη τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», τελῶς δωρεόν, τὰ βιβλία ποὺ τοῦ ἐξήτησαμε. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἑξῆς:

1. «LES ACTES GRECS DE S. MARIA DI MESSINA» (ENQUETE SUR POPULATIONS GRECQUES D' ITALIE DU SUD ET SICILE - XI - XIV. PAR: ANDRE GUILLO) SECRETAIRE GEN. DE L' ECOLE FRANCAISE DE ROME PALERMO 1963.
2. GIUSEPE AGNELLO: «LE ARTI FIGURATIVE NELLA SICILIA BIZANTINA» PALERMO, 1962.
3. ANDRE GUILLOU: «CARTES ET PLANCHES DE S. MARIA DI MESSINA» PALERMO 1963.
4. «TESTI NEOGRECI DI CALABRIA» (PARTE I: INTRODUZIONE, PROLEGOMENI E TESTI DI ROCCAFORTE A CURA DI GIUSEPPE ROSSI TAIBBI - PARTE II: TESTI DI ROCHUDI, DI CONDOFURI, DI BOVA E INDICI A CURA DI GIROLAMO CARACAUSI) PALERMO 1959.
5. BARLAAM CALABRO: «EPISTOLE GRECHE» (I PRIMORDI EPISODICI E DOTTRINARI DELLE LOTTE ESICASTE) —STUDIO INTRODUTIVO E TESTI A CURA DI: GISEPPE SCHIRO— PALERMO 1954.
6. MARGUEERITE MATHIEU AVEC UNE PREFACE DE M. HENRI GREGOIRE: «LA GESTS DE ROBERT GUISCARD» PALERMO 1961.
7. LEON - ROBERT MENAGER: «LEC ACTES LATINEΣ DE S. MARIA DI MESSINA (1103 - 1250)» PALERMO 1963.
8. «EUSTAZIO DI TESSALONICA: LA ESPUGNAZIONE DI TESSALONICA» (TESTO CRITICO INTRODUZIONE ANNOTAZIONI DI STILPON KYRIAKIDIS PROEMIO: DI BRUNO LAVAGNINI - VERSIONE ITALIANA

- DI VINCENZO ROTOLO) - PALERMO 1961.
9. VINCENZO ROTOLO: «A. KORAIΣ E LA QUESTIONE DELLA LINGUA IN GRECIA» PALERMO 1965.
 10. «VITA DI S. LUCA» (VESCOVO DI ISOLA CAPO RIZZUTO) - TESTO E TRADUZIONE A CURA: DI GIUSEPPE SCHIRO. PALERMO 1954.
 11. «BTZANTINO - SICULA» (SCRITTI DI: G. AGNELLO, E. FOLLIERI, V. LAURENT B. LAVAGNINI, A. PERTUSI, G. SCHIRO: A. TUSA. PALERMO 1966.
 12. BRUNO LAVAGNINI: «GRECIA 1859 NEL DIARIO DI FRANCESCO CRISPI» PALERMO 1967.
 14. «ELITIS» (21 POESIE) - TRADOTTE DA: VINCENZO ROTOLO. PALERMO 1968.
 15. «SEFERIS» - TRADOTTE DA: BRUNO LAVAGNINI. PALERMO 1966.

Τὰ παραπάνω βιβλία, πού, γιά τὸ περιοδικό μας, ἀποτελοῦν ἓνα πνευματικὸ ἀπόκτημα πολῦτιμο, ἐνέχουν ἀκόμη καὶ τὴν ἔννοια μιᾶς οὐσιαστικῆς ἐπαφῆς καὶ γνωριμίας μετὰ τὴν προσφορά, στὴν ἐπιστῆμη καὶ στὴν ἔρευνα τὴν φιλολογικὴ, τοῦ ISTITUTO SICILIANO. Καὶ τὰ δεχόμαστε, ὡς δωρεὰ καὶ ὡς ἀνταπόκριση στὴν παράκλησή μας, μετὰ τὴν θερμὴ εὐχαριστίαν. Τέλος, βεβαιώνομε πῶς, στὴν βιβλιοθήκη τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», τὰ ἔργα αὐτὰ θὰ βοηθήσουν πολὺ τοὺς συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ καὶ θὰ διαβαστοῦν, γενικώτερα, ἀναγνώστες πού εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἀξία τους.

ΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ὁ θερμὸς φίλος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» καὶ φιλόμουσος Ἡπειρώτης δικηγόρος κ. Στέφανος Βασιλάκος, πού, ὡς γνωστόν, προσφέρει μιὰ τιμητικὴ εἰσφορά σὲ τὸ περιοδικὸ ἀπὸ 3.000 δρχ. ἑτησίως καὶ πού, ὅπως θὰ θυμούνται οἱ ἀναγνώστες μας ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεύχος, ἐδημοσίευσε μιὰν ἐπιστολή, στὴν ὁποία προτείνει νὰ ἐκδίδεται, κάθε χρόνο, μιὰ Ἡπειρωτικὴ Γραμματολογία (γιά τὴν ὁποία προσφέρει ἄλλο 3.000 δρχ.), καλώντας καὶ ἄλλους φιλόμους Ἡπειρώτες νὰ τὸν μιμηθοῦν, τώρα, καὶ γνωρίζει πῶς, ἀπὸ τὸν ἐπόμενον χρόνο, ἀυξάνει τὴν τιμητικὴν του συνδρομὴν πρὸς τὴν «Ἡπειρωτικὴν Ἑστία» σὲ 5.000 γιά κάθε χρόνο. Εἶναι, πράγματι, συγκινητικὸν πρὸς τὴν ἀύχμηρὴν τούτην ἐποχὴν μετὰ τὴν λείαν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν ἡχηρότητα στὴν καθημερινότητα τοῦ βίου, ὑπάρχουν τέτοιες ἐκδηλώσεις, πού στηρίζουν τὸν παραπαίοντα ἄνθρωπον τοῦ αἰῶνα μας στὴν πίστη τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν. Καί, ὅσο καὶ ἂν εἶναι λίγοι, δημιουργοῦν μιὰν ἀφόρμηση γιά ἓναν προβληματισμὸν καί, πρὸ παντός, δίνουν μιὰ ἐνθάρρυνση. Γι' αὐτό, εὐχαριστοῦμε διπλὰ τὸν κ. Στ. Βασιλάκον καὶ τὸν συγχαίρομε γιά τὴν πρωτοβουλία καὶ γιά τὴν θυσία, πού ἀναλαμβάνει καὶ πού πρῶτος κάνει τόσο πρόθυμα δίνοντας ἓνα παράδειγμα. Ὅσο γιά τὴν ἀπήχηση, πού εἶχε ἡ ἐκκλησίᾳ του γιά τὴν Ἡπειρωτικὴν Γραμματολογία, εἶναι εὐχάριστο πού ἤδη καὶ ἡ κ. Ἡλέκτρα Δημ. Σαμάγκα (ἡ χήρα τοῦ ἀειμνήστου Τάκη Σαλαμάγκα), ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα καὶ ὑποθήκη τοῦ συζύγου της, ἀνταποκρίνεται στὴν ἐπιστολήν τοῦ κ. Βασιλάκου, προσφέροντας καὶ αὐτὴ ἄλλες 3.000 δρχ. γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

Ἔτσι, γίνεται ἓνα ξεκίνημα πού, ἂν συγκεντρώσει τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον καὶ οἱ ἄλλοι, θὰ καταστῆ δυνατὸν ἡ πρότασις τοῦ κ. Στ. Βασιλάκου νὰ γίνῃ πραγματικότητα, πρᾶγμα πού τόσο τὸ εὐχόμεσθε καὶ πού, καθὼς δηλώσαμε καὶ στὸ προηγούμενον τεύχος, θὰ προσφέρουμε κι' ἐμεῖς πρῶτοι τὴν ὑπηρεσίαν μας.

Καί, μιὰ πού ὁ λόγος γιά τιμητικὰς συνδρομὰς, θεωροῦμε ὑποχρέωσή μας ὑπενηθίσει καὶ ἐδῶ, πῶς, ἐκτὸς ἀπ' τὸν κ. Βασιλάκον, ὁ Μητροπολίτης Πρεβέζης Στυλιανός, ἀπὸ πέρυσι προσφέρει κι' αὐτὸς στὴν «Ἡπειρωτικὴν Ἑστία» 5.000, ἑκατὸν δρχ. ἑτησίως, (ἀπὸ τὰ προσωπικά του ἔσοδα), συνεχίζοντας τὴν εὐκλεῆ παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Νικοπόλεως. Τέλος, ὁ συνδρομητὴς μας κ. Κων. Ἐξάρχου, μαζί μετὰ τὴν ἐνοικίαν του συνδρομὴν, προσέφερε, τιμητικὰ, γιά τὸ περιοδικὸν καὶ μιὰν ἄλλην συνδρομὴν (150 δρχ.), δίνοντας ἔτσι ἓνα μέτρο τῶν εὐγενικῶν καὶ φιλόμουσων προθέσεων.

Έχει για τὸ ἔργο τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας». Εὐχαριστοῦμε καί, για τὴν ἱστορικὴ μαρτυρία τῆς πράξεως αὐτῆς, τὶς καταχωροῦμεν ἐδῶ...

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σωκρ. Δ. Γεωργούλα: «Λαϊκὲς ζωγραφιὲς ἀπ' τὴν Ἡπειρο», Ἰωάννινα, 1968.

Ἡ Λαογραφία, ποὺ κρατᾷ τὴν ἱστορικὴ μνήμη καὶ τὴν πνευματικὴ παράδοση τοῦ ἔθνικοῦ μας βίου, εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἔθνητικὴ φυσιογνωμία ποὺ ξεχωρίζει τὸν Νεο-Ἕλληνα στὴν σύγχρονη ἐποχὴ. Γι' αὐτὸ, νομίζω, δὲν χρειάζεται νὰ ὑπογραμμίσουμε ἐδῶ τὴν ἀξία τῆς προσφορᾶς, ποὺ ὁ κ. Σωκρ. Γεωργούλας, παράλληλα μὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸ τοῦ ἔργο (εἶναι δάσκαλος σ' ἓνα χωριὸ τῆς περιοχῆς Πρεβέζης καὶ Ἄρτης), κάνει, στὴν σχετικὴ βιβλιογραφία μας. Περισσότερο θὰ πρέπει νὰ σταθοῦμε στὴν πληρότητα, στὴν αὐτάρκεια τῆς μελέτης καὶ τῆς συλλογῆς τῶν λαογραφικῶν στοιχείων, ποὺ, πέρ' ἀπ' τὴν ἀξία τῆς προσφορᾶς τοῦ αὐτοῦ, χαρακτηρίζουν τὴν ἐργασία του. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐργασία, ποὺ ἔγινε μὲ τὴν ἀγάπη, τὴν θέρημ τῆς προσωπικῆς συμμετοχῆς στὴν ζωὴ τῶν κατοίκων καί, πρὸ παντός, μὲ τὴν ἀμεσότητα τῆς ἐπαφῆς καὶ τῆς ἐμπειρίας, ποὺ δίνει στὸν συγγραφέα ἡ καταγωγή του ἀπ' τὴν ἴδια τὴν περιοχὴ, ποὺ ἀναφέρεται ἡ μελέτη του. Ἔτσι, τὸ βιβλίο τοῦτο τοῦ κ. Γεωργούλα, ἐκτὸς ἀπ' τὴν συστηματικὴ καὶ τὴν μεθοδικὴ διάρθρωση τῆς ὕλης του, ἡ ὁποία εἶναι ἀντλημένη ἀπ' ὀλόκληρο τὸν κύκλο τῆς ζωῆς τῆς περιοχῆς Ξηροβουνίου Ἄρτης, παρουσιάζει καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ ἔχει ἕναν προσωπικὸ, ὑποκειμενικὸ τόνο, τοῦ, κοντὰ στ' ἄλλα, τοῦ δίνει καὶ ἕνα κλίμα πρὸ βιωμένη αἰσθησι. Κι' αὐτὸ, ποὺ, γιὰ τὴν Λαογραφία, ἀποτελεῖ τὴν οὐσιαστικώτερη ἀξία τῆς ἰδιαίτουσας μορφῆς τῆς, εἶναι ποὺ τοποθετεῖ, ἐντελῶς ἰδιαίτερα, τὴν προσφορὰ τοῦ ἀκούραστου αὐτοῦ δασκάλου καὶ συγγραφέα, πράγμα ποὺ, καθὼς πιεζόμαστε, θὰ πρέπει νὰ προσεχθεῖ ξεχωριστά. Πράγματι, ἂν πολλοὶ ἀπ' τοὺς δασκάλους, ποὺ ἔρχονται σὲ ἀμεση ἐπαφὴ καὶ ὄχι, ὡς ἕνα σημεῖο, μοιράζονται ἀκόμα τὴν ζωὴ καὶ τὴν παράδοση τοῦ χωριοῦ, ἔχουν ὅ,τι κάνει ὁ κ. Γεωργούλας, (ὁ ὁποῖος ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἔχει ἐκτελέσει λαογραφικὴ ἐργασία, ἐκδομένη καὶ ἐκδοτὴ καί, παράλληλα, δημοσιεύει μετὰ τὴν ἐκδοτὴ στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»), θὰ ἔχουμε κερδίσει πρὸς πολλὰ, στὴν προσπάθειά μας γιὰ τὴν ἀνάσχεση τοῦ ἀποχρωματισμοῦ τῆς σύγχρονης ζωῆς καὶ θὰ ἔχουμε κεντρώσει τὸ λαογραφικὸ ὕλικο, ποὺ ἔχεται, καθὼς ἡ εἰσβολὴ τῆς νέας ζωῆς,

ἀφοίση καὶ χωρὶς μνήμη, ἔρχεται καὶ στὴν ἐπαρχία. Γι' αὐτὸ, ὁ συγγραφέας εἶναι ἀξίος καὶ ἐπαίνου καὶ προσοχῆς καὶ βοήθειας.

Τάσου Ζάππα: «Στὸ Ἴονιο μὲ μιὰ βάρκα» (Β' ἔκδοση), Ἀθήνα, 1970.

Εἶναι συγκινητικὸ ποῦ, ἐδῶ καὶ τριάντα τριὰ ὀλόκληρα χρόνια, ξανάρχεται τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ κ. Ζάππα, χωρὶς νὰ ἔχει χάσει τίποτα, παρ' ὅλο, ποῦ, στὸ μεταξύ, ἀλλάξε ἡ ζωὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι νοιώθουν πὼς τὸ διάστημα αὐτὸ καλύπτει δέκα συνταρακτικὸς αἰῶνες. Κι' αὐτὴ ἡ διαπίστωση, ποὺ καταξιώνει τὸ ἔργο καὶ τὸν συγγραφέα του, δίνει ἀκόμα καὶ ἕνα μέτρο γιὰ προβληματισμό, πάνω στὴν ἀντοχὴ ἐνὸς λογοτεχνήματος. Ἔτσι, διαβάζοντας τὸ βιβλίο τοῦτο, ποὺ εἶναι καμωμένο μὲ τὴν ἀλκὴ τῆς ἐφηβικῆς γεύσης καὶ μὲ τὴν ἀσυννέφιαστη ματιά, ποὺ ὁ Τ. Ζάππας περπάτησε στὸ Ἴονιο ἕνα καλοκαίρι, μαζώνοντας τὴν ἀμύθη, τὸ φῶς καὶ κιντίζοντας τοὺς λυρικὸς ὀρίζοντες, ξανάρχεται τώρα γιὰ νὰ δοκιμασθεῖ καὶ κάτω ἀπ' τὸ πρῖσμα τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ὄρασης. Καί, ὄχι μονάχα ἀντέχει, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ νέες ὀροθετήσεις, γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε καλύτερα τὴν προπολεμικὴ ταξιδιωτικὴ πεζογραφία μας. Πράγματι, στὸ «Ἴονιο μὲ μιὰ βάρκα», δὲν κρατιέται μονάχα ἡ συγκίνηση καὶ ἡ νεανικὴ ρέμβη μπρὸς στὴ θάλασσα, ἀλλὰ μεταξιώνεται πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ, σ' ἕνα λόγο ἀπλῆς ὁμορφιάς καὶ ἐκφραστικῆς ἀνεσης ποῦ, ἐνῶ τὰ χρόνια ποὺ μεσολάβησαν ἀνοίξαν χάσμα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τῶν διῶ γενεῶν, αὐτὸς ἔμεινε ἀπείραχτος. Κι' ἐδῶ ἔγκειται ἡ ξεχωριστὴ ἀξία τῆς προσφορᾶς τοῦ συγγραφέα.

Νίκου Τουτουτζάκη: «Λυρικὴ ζωὴ» (ποιήματα), Ἀθήνα, 1970.

Τριανταπέντε ὀλόκληρα χρόνια, ἡ θητεία τοῦ Νίκου Τουτουτζάκη στὰ ἑλληνικὰ γράμματα, εἶναι ἕνα ξεχωριστὸ κεφάλαιο, ἀπ' τὰ πρὸς πολὺτιμα, τὰ πρὸς γνήσια καὶ τὰ πρὸς καταξιωμένα ποὺ ἔχουμε στὴν σύγχρονη ποίησή μας. Γιατί, ὁ ἀθόρυβος καὶ εἰσασθητός αὐτὸς ποιητὴς ἀπ' τὴν Ἰωνία, δὲν εἶναι μονάχα ἕνας βαθύτατα λυρικὸς μιᾶς ἡμερῆς ἐνανθρώπισης τῆς συγκινήσεων, ἀλ-

λά κι' ένας σωπηλός καλλιτέχνης που αγριάζει κάποιους όριζόντες πέρα από την γαλήνη ανθρώπινη φθορά. Έτσι, έχοντας έναν λόγο γιομάτον από πεκνωμένη αίσθηση και χριστιανική ηρεμία ενόσω της ανθρώπινης υπαρξιακής μυθογονίας, στέκεται στην ακαθόριστη εκείνη ποιητική διάθεση, για να απαλλοτριώσει την ύληκή δέσμευση και να εντάξει τον άνθρωπο στην διαφεύγουσα αλήθεια της ψυχικής και πνευματικής ζωής. Πράγματι, στο έργο του Ν. Τουτουτζιάνη δένεται η μεταστοιχείωση της πρώτης συγγραφής σ' έναν χώρο καθαρά πνευματικό, για να γίνει, κατόπιν, μία θεώρηση, από την αρχαίαν όραση του ποιητή, της ανθρώπινης υπαρξης. Γι' αυτό, θα μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει ήχηστερες λέξεις, αν η σεμνή και ήλιτη αγάπη του στίχου του το επέτρεπε. Θα έπρεπε να είχε μεγαλύτερη επαφάνεια προβολής, ή ποίηση του Τουτουτζιάνη, διότι πάντα είναι μεγάλο και όρατο χώρο στην σύγχρονη πνευματική μας ζωή.

Η «Λυρική Ζωή», που είναι το τελευταίο από τα βιβλία του, είναι μια αντιπροσωπευτική εξισορροπημένη πορεία στον ποιητικό χώρο, καθώς το σημειώνει ο ίδιος, αντί για πρόλογο. Και περιζιεύει, περτώνει, έναν κόσμο μάς ζωής, χρησιμοποιώντας στα δικά του αίσθημα, στην δική του όραση και στον δικό του λυρικό μονόλογο. Η προσφορά του αυτή, που περιέχει την απόσταξη από την δική του αγωνία σ' ένα περπάτημα πάνω στην φλεγόμενη βάση ή στην ακύμαντη ρέμβη, που έφωσαν την έσωτερική πραγματικότητα στις διαστάσεις ενός όνειρου, είναι που ξεχωρίζει το βιβλίο αυτό.

... Απλώσε το χέρι σου, Μάννα,
... ανούμησέ το, προσδοκία εύφρο-
συνη,

στον γερόντο ήμο μου.

Χλόσε το παρατημένο αίτρι
... ούτε μίαν ανεμώνα στο ματόβρο-
χο κάμπο

Ειρηνικά κι' ανώδινα, Κύριε - Κύ-
ριε,
ή στερνή μου να κλίσει έσπέρα.

Χρήστου Σ. Σολομωνίδη :
«Σπύρος Μελάς», Αθήνα, 1969.

Ο συγγραφέας, που έφερε κι' έμνημιση, στην σύγχρονη γραμματεία μας την μεγάλη χαμένη πατρίδα της Ίωνας, ακοίμητος και ακούραστος κοινωνός της πνευματικής μας ζωής, τώρα, με το παραπάνω βιβλίο του («Σπύρος Μελάς»),

συγγέντωσε αξιολογικά και συνέθεσε σ' έναν τόμο από 216 σελίδες, την προσοπαζότητα και το έργο του Σπύρου Μελά. Είναι να θαυμάζει κανείς, όχι μόνον την ζωτικότητα και την ανεξάντλητη πνευματική άντοχη του Χρήστου Σολομωνίδη, αλλά και την αυταρξία μιας τέτοιας έφρασης. Γιατί, πέρα από την προσοπαζική εμπειρία και την άμεσότητα, στην επικοινωνία του με το έργο του Σπ. Μελά, ο συγγραφέας των αξιών της Σμύρνης, χρειάστηκε να αξιολογήσει, να ξεχωρίσει και να τοποθετήσει, γενικότερα, την ζωή και το έργο ενός κληρονομού και πολυέδρου πνευματικού ανθρώπου, που η προσφορά του κλύπτει διάκληρες δεκαετίες και ατάναι ως τα αρχαία όρια των ήμερών μας. Πράγματι, το έργο που ανέλαβε και που το έφερε εις πέρας — μάλιστα τόσο σύντομα — είναι μία σημαντική προσφορά στην σχετική βιβλιογραφία, που έχουμε για τα πνευματικά γεγονότα της σύγχρονης γραμματείας μας. Και, όπως σ' όλα τα βιβλία του, ο Χρ. Σολομωνίδης, έτσι κι' εδώ έφωσθη με κάποιον έφθικό ζήλο, με άνοιχτη καρδιά για την αγάπη του φίλου και του έργου του, δίνοντας έναν τόσο έστο και μία οξεία σκοπιά αξιολόγησης. Γι' αυτό, το βιβλίο αυτό δεν είναι μια απλή αποθησαύριση και κριτική παρουσίαση, αλλά, από την αρχή, είναι και μια τοποθέτηση ενός εκτεταμένου έργου και μιας διάκληρης ζωής πάνω στην πνευματική όραση, που πάνω από μισόν αιώνα, έζησε σε στά ελληνικά γράμματα κι' άφησε ένα σημαντικό πέρασμα.

Σωκράτη Καραντινού: «Πρό-
το αρχαίο δράμα», Αθήνα, 1969.

Ο Σωκράτης Καραντινός, ο άνθρωπος που έχουμε υπόθεση ζωής το θέατρο και που, διακρινόμενος ως ιερέας της σκέψης και ως άμερομένο δάσκαλος και έφθω διανοούμενος, ανέλαθε κριτικώς να αυτό, συνιστά το μεγαλύτερο γεγονός που έχουμε σ' αυτόν τον τομέα. Γι' αυτό, Σ. Καραντινός, τώρα που οι συζητήσεις οι προβληματισμοί κι' η βαθύτερη μελέτη από το πρόβλημα της αναβίωσης του αρχαίου θεάτρου πήρε κάποιον όραμα και οσιαστικότερης έφρασης, έπρεπε να μιλήσει. Γιατί, ο άνθρωπος αυτός, που έφωσε έλάχιστοι στον κόσμο πάνω από το πρόβλημα του, έζησε και το έστησε σε όλα τα θέατρα της Ελλάδας με δικές λύσεις, είναι άσπαστος ο πιο ένδοξος να έχει μια γνώμη έφραση. Από την αρχή, όταν ήταν καθηγητής της Αρχαιολογίας,

του Λόγου, Σκηνοθέτης του 'Εθνικού Θεάτρου και Δ)ντής τῆς Σχολῆς του 'Εθνικοῦ Θεάτρου, ἔκαμε κατὰ καιροὺς συγκινητικὲς ἐξορμήσεις γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα νέο θεατρικὸ κίνημα (ποῖός δὲν θυμᾶται τὴν τόσο ὑποσχετικὴ ἐκείνη 'Αττικὴ Σκηνή, πού, γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία, εἴχε γίνῃ ἕνα ὠραῖο ξεκίνημα κι' ἀγκάλιασε ὅλους τῆς τοὺς διανοουμένους;) καὶ μιὰ λαμπρὴ παράδοση. Καὶ μέχρι πού, ὡς προχθὲς ἀκόμα, εἶταν Γενικὸς Δ)ντής τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου 'Ελλάδος, ὁ Σοκράτης Καραντινός, ἐγένεσε τὶς σκηνὲς μὲ τὸν ἴσχιό του κι' ἔδωσε ἕναν μεγάλον ἀριθμὸ ἀπὸ γαλόνες καὶ ἄξιους ταλαντούχους ἠθοποιούς. Ἔτσι, λοιπόν, ἡ μαρτυρία του, πού φέρνει μὲ τὸ τελευταῖο τοῦτο βιβλίον, εἶναι ἰδιαίτερα πολὺτιμη. Μάλιστα, ἂν λάβοιμε ὑπ' ὄψη μας πὼς τὸ ἔργο του αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ μελέτες, κριτικὲς, ἀπόψεις, καὶ θέσεις πού ἔχει δημοσιεύσει σὲ μιὰ περίοδο τριάντα καὶ παραπάνω χρόνων τότε, θὰ δινηθοῦμε νὰ ἐκτιμήσοιμε καλύτερα τὴν ἀξία τῆς προσφορᾶς του. Πράγματι, ἔδω καλύτερα μιὰ πορεία μιᾶς ὀλόκληρης γενεᾶς πρὸς τὸ ἀρχαῖο δράμα, πού, ἔχοντας καὶ τὴν δοκιμασία τοῦ χρόνου, κρατᾷ ἕνα εἰδικὸ βάρος σημασίας γιὰ τὸ θέατρο γενικότερα καὶ, εἰδικότερα, γιὰ τὴν προσπάθεια τῆς περιλάλητης ἀναβίωσης τοῦ ἀρχαίου τραγικοῦ λόγου. Καί, ἡ μαρτυρία τοῦ Σ. Κ., πού γίνεται μὲ ἡμερο ἕφος καὶ ἀκριτὴ παρηγοσία, ἐνέχει πάντα τὴν δόνηση ἀπ' τὴν ἀγωνία του γιὰ τὸ θέμα τοῦτο καὶ τὴν ἐμπειρία του ἀπ' τὴν δική του διακονία. «... Αὐτὰ πού λέω τώρα, κι' ἐκεῖνα πού θὰ τυπώσω ἀργότερα, ξέρω πὼς θὰ πιεράνοιν πολλούς, ἀγαπητοὺς μάιστα φίλους, πού ζοῦν στὸ θεάτρο μας καὶ εληματικά ἢ ἀθελά, συνειδητὰ ἢ ἀσύνειδα, εἶναι λίγο - πολὺ υπεῖθνοι, καθὼς εἴμαστε ὅλοι, γιὰ τοῦτο τὸ κακό. Καὶ θὰ καλώσω μεριζούς. Καὶ θὰ κάνω, ἂν θέλετε, ἡ ζωὴ μου δυσκολότερη. Ἄλλὰ τί νὰ γίνῃ;», γράφει ὁ ἴδιος στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου. Καί, πράγματι, τὰ κείμενα, πού γαφέρονται σὲ προσπάθειες, σὲ πρόσωπα καὶ «γραμμὲς» ἐρμηνείας, πού εἶναι τὲς πάντων ἕνας πολυσήμαντος σύλλαβος καμίων καὶ θεωρητικῆς θεμελίωσης ἀπόρων τῶν πρόξενων καὶ τῶν λόγων γιὰ τὸ γαῖο θέατρο, παρ' ὅλη τὴν ἡμερὴ καὶ τὴν εὐαίσθητη καρδιά τοῦ Σ. Καραντινοῦ, δημιουργεῖ τέτοιες δυσκολίες γι' αὐτόν. Ἡ τὸ γεγονός αὐτό, συνδυαζόμενο μὲ τὶς πρὸς τὸν συγγραφέα (τὸν καθαρό καὶ ὀληρωμένο λόγο, τὴν κατοχὴ καὶ τὴν ρύθμιση τῆς ἐκφρασης τῶν θεμάτων καὶ θεωρητικὴ δομὴ τῆς φράσης), δίνουν ἕνα προσφορὰ τούτῃ τοῦ Σ. Καραντινοῦ ἡ ἀναντίρρητη δικαίωση τῆς ἀκτινοβο-

λίας, πού ἔχει ἀπ' τὴν ἀνάλωσή του στὴν ὑπόθεση τοῦ θεάτρου καί, εἰδικότερα, στὴν ἀγωνία του γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ ἀρχαίου δράματος. Εἶναι ἕνα βιβλίον πού θὰ εἴταν ἀσυγχώρητο νὰ περάσει χωρὶς μιὰ γόνιμη συζήτηση καὶ χωρὶς νὰ προσεχθεῖ ἐντελῶς ξεχωριστά.

Σ πύρου Κυριαζοπούλου: «Ἡ πολιτικὴ θρησκεία τῆς 'Ελλάδος», Ἀθήνα, 1969.

Εἶναι ἰδιαίτερα ἐνθαρρυντικὸ, ὅταν νέοι καθηγητὰ Πανεπιστημίων, στὴν ἐκπληκτικὴ τούτῃ ἐποχὴ τοῦ ἡχηροῦ αἰῶνα τῶν μεγάλων ἐπιστημονικῶν ἐπιτεύξεων, τολμοῦν ν' ἀγγίξουν μὲ καινούργια σκέψη τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ὑπαρξιακῆς ἀγωνίας κάτω ἀπὸνα μέγιστο πρίσμα φιλοσοφικῶν διαστάσεων. Γιατί, πρὸ παντὸς τώρα πού ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρώπινης δυνατότητας ἔχει ξεφύγει ἀπ' τὸν ἐλεγχόμενον ὀρίζοντα τῆς ἀτομικῆς θεώρησης, ὁ ἄνθρωπος τοῦ αἰῶνα μας ἔχει ἀνάγκη πνευματικῆς χειραγώγησης καὶ φιλοσοφικῆς συζήτησης. Καί, στὸ παραπάνω βιβλίον, ὁ Σπ. Κυριαζόπουλος, καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, αὐτὸ κάνει, ξεκινώντας ἀπ' τὴν μυθογονία καὶ τὴν μετάλλαξή της, στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, τῆς ἀνθρώπινης πνευματικῆς ὄντοτητας, γιὰ νὰ ὀρίσει, μὲ θαρραλέα κριτήρια φιλοσοφικῆς ἀξιολόγησης, μιὰ νέα καὶ ὑπαρξιακὴν δρασση πού δίνει τὶς σύγχρονες ἐκτιμήσεις στὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης ἐνατένισης. Τὸ ἔργο του αὐτό, πέραν τῆς ἐπιστημονικῆς του ἀναφορᾶς, ἔχει τὸ ζέον ὄνειρο τοῦ διανοουμένου καὶ τοῦ στοχαστῆ καί, καθὼς εἶναι ἐννοιολογικὰ καὶ φραστικὰ ἐνορχηστρωμένο μὲ τὴν θέρη ἐνὸς δοκιμίου, ξεχωρίζει τὸν συγγραφέα καὶ στὸν κατ' ἐξοχὴν χῶρο τῶν σύγχρονων γραμμάτων, εἰδικὰ στὸν τομέα τῆς κριτικῆς σκέψης. Στὸ σημεῖο τοῦτο, ἀκριβῶς, «Ἡ πολιτικὴ θρησκεία τῆς 'Ελλάδος», παίρνει τὴν θέση τῆς στὴν γενικότερη πνευματικὴ μας ζωὴ καὶ γίνεται, μάλιστα, ἕνα ἀπ' τὰ πολυσήμαντα κεφάλαια, πού ἔχοιμε στὴν νεώτερη βιβλιογραφία μας. Καὶ τὸ γεγονός αὐτό, πράγματι, εἶναι πού, ὄχι μονάχα συνιστᾷ μιὰ πολὺτιμη προσφορὰ στὸ στοχαζόμενο ἄνθρωπο καὶ στὴν φιλοσοφικὴ σκέψη γενικά, ἀλλὰ, ὅπως τονίσαμε καὶ στὴν ἀρχή, μιὰ συγκινητικὴ ἐνθαρρυνση γιὰ τὴν τύχη τῆς ἀνθρώπινης πορείας, ἐνώπιον τῶν ἀσυλήπτων δυνάμεων, πού μπορεῖ νὰ ἔχει στὰ χέρια του ὁ σημερινὸς καὶ ὁ αὐριανὸς ἄνθρωπος.

Θεοκλήτου Γ. Σετάκη: «Ὁ ὕμνος τῆς 'Ακαθίστου 'Ακολουθίας». Βέροια, 1966.

Αὐτὸ τὸ βιβλίον, πού, ἀπ' ὅσο γνωρίζω,

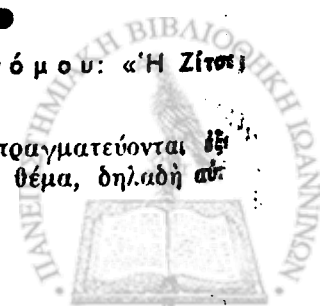
πέρασε περίπου χωρίς να προσεχθεί και να συζητηθεί όσο θα έπρεπε, είναι πράγματι ένα καλοσυνγεροτημένο πρωτότυπο δοκίμιο, που, κατά την γνώμη μας, αν υποβάλονταν ως διδακτορική διατριβή, θα είχε να πλουτίσει την νεότερη φιλολογική έρευνα. Γι' αυτό, τιμάει ξεχωριστά, όχι μονάχα τον συγγραφέα, αλλά και τον κληρο γενικότερα. Γιατί, ιερωμένοι στοχαστές αυτής της γλώσης, που να διαθέτουν, εκτός απ' τον φιλολογικόν όπλισμό, μιὰ πνευματική επάρκεια και μιάν αναντίλεκτη κριτική σέψη κι' αίσθητική καλλιέργεια άκραιάς μορφής, είναι πολύτιμο κεφάλαιο για την διακονία της εκκλησίας στην εποχή μας. Πρώτα, διότι σπανίζουν και, δεύτερα, είναι οι πιο ζωντανές δυνάμεις που, στον ταραγμένο τουτον αιώνα της επιστημονικής κατάπληξης και της αποξένωσης του ανθρώπου απ' τον συνάνθρωπο, απομένουν να δώσουν την ενθάρρυνση και την πνευματική χειραγώγηση, που περιμένουμε, αλληλοσφάζομενοι και αλληλομισούμενοι πάνω στον γήινο χώρο, απ' την μητέρα εκκλησία του Θεού της αγάπης και της ειρήνης. Κάτω απ' τις σκέψεις αυτές, που τις γεννάει ή πρώτη γνωριμία με το δοκίμιο του 'Αρχιμανδρίτου κ. Θ. Σετάκη, ή αξιολόγηση της προσφοράς του, όπως είναι επόμενο, παίρνει κάποια ιδιόζουσα ατμόσφαιρα, γιατί γίνεται μέσα σ' ένα κλίμα. Και, αφού το βιβλίο τουτo δέν είναι μονάχα επιστημονική έρευνα, αλλά και λογοτεχνική έκφραση και όργάνωση της όλης δομής της, δέν νομίζω πως, εν προκειμένο, ή αναφορά μας στο πρόσωπο του συγγραφέα, και στις απόψεις μας γενικότερα νοθεύουν τα κριτήριά μας. Το βιβλίο, που, κατά την γνώμη μας, θα έπρεπε να είχε καλύτερη τύχη στην δημόσια συζήτηση (δηλ. ή κριτική θα έπρεπε να το είχε προσέξει ξεχωριστά), είναι μιὰ φιλολογική και λογοτεχνική μαζί μελέτη για τον ύμνο της 'Ακαθίστου 'Ακολουθίας. Δέν πρόκειται για καμιάν απ' τās συνειθισμένες έρεινες, που εξαντλούνται στην ιστορική και, το πολύ-πολύ, στην φιλολογική και την μουσική μορφή γύρω απ' αυτό το ωραίο ποιητικό μνημείο της βυζαντινής ύμνογραφίας. 'Η μελέτη του κ. Θ. Σετάκη είναι μιὰ ευρύτερη, αισθητική θεώρηση και μιὰ αξιολογική ανάλυση, όπου ή ιστορική αναφορά και τα δεδομένα της φιλολογικής μαρτυρίας, μεταγόμενα σ' έναν χώρο καθαρά πνευματικής μετάλλαξης, όργανώνονται σε μιάν αντήρεια ενός πονήματος, που καλύπτει τόσο τις επιστημονικές προθέσεις, όσο και τις λογοτεχνικές απαιτήσεις για την έκφραστική του ολοκλήρωση. Κι' εδώ, που συναντάται ή πίστη του ιερωμένου με όρίζοντες του διανοούμενου, έχουμε —άσφαλως— μιὰ

σύνθεση που κρατάει μέσα της την ήρεμία, την πνευματική γαλήνη, τον ήμερο λόγο και την άποβολή κάποιας δέσμευσης. Έτσι, ο συγγραφέας εδώ, με όλ' αυτά τα προτερήματα και, ακόμα, διαθέτοντας μιὰ πάρα πολύ καλλιεργημένη λογοτεχνική γλώσσα, που φτάνει ως τα πιο προχωρημένα επίπεδα της δημοτικής, κατορθώνει να όργανώσει όλη αυτή την ύλη και όλες τις απόψεις της πιο σημαντικής βιβλιογραφίας γύρω απ' το θέμα τουτo, και να αναπτυχθεί ως την εξάντληση των δυνατοτήτων μιās τέτοιας μελέτης. Γιατί, όπως είπαμε και παραπάνω, ο κ. Θ. Σετάκης, κρατημένος περισσότερο στην ποίηση και στην έσωτερική διάσταση του ύμνου αυτού, παρά στην ουδέτερη εξέταση από κάποια επιστημονική θέση, καταφέρνει, χάρη στην ευαισθησία, στην λογοτεχνική ύψη ενός σοβαρού στοχαστή, στον γερό φιλολογικόν όπλισμό του και, ακόμα, στον τόσο καλλιεργημένο και, σχεδόν, ποιητικό λόγο του, να κρυσταλλώσει τις σκέψεις και την συγκίνηση του από μιὰ πνευματική μέθεξη στην μορφή ενός καλοσχεδιασμένου δοκιμίου. Έστερα, ή έκφραστική άνεση που του παρέχει ή γλώσσα κι' ή απελευθέρωση απ' το στόμα και την κόψια ήχηρότητα, που του δίνει ή αναζήτηση ενός διανοούμενου, έρευνώντας, φιλοσοφεί και προεκτείνεται ως την άπόλυτη έλευθερη σκέψη, δίνει στο βιβλίο του κ. Θ. Σετάκη μιὰ διάσωση, στην όλη δομή της εργασίας του που την αίρει πάνω απ' τα κοινά μέτρα που την κάνει μιὰ προσωπική και αναπαλλοτριωτή πνευματική εργασία. Κι' αυτή την ιδιαίτερη αξία, που δέν την βρίσκουμε παρά μονάχα όπου υπάρχουν οι προϋποθέσεις, που προσδιορίσαμε σχετικά, θα θέλαμε να τονίσουμε και να επισημάνουμε ξεχωριστά. Γιατί, πράγματι, συνιστά μιὰ δύναμη και μιὰ υπόσχεση και μιὰ ενθάρρυνση, που προέρχεται από έναν άνωτερον ιερωμένο κληρικό. Για τον ίδιο δέ τον συγγραφέα, είναι μιὰ θέση στα έλληνικά γράμματα, που δίνει και το μέτρο των δυναμειών του. Οι σελίδες της «'Ηπειρωτική 'Εστία», που έχουν τακτικούς και από τ' αρχής της ιερωμένου συνεχώρες (δρα τον ιερέα Γ. Παΐσιο, τον αρχιμανδρίτη Φιλ. Βιτάλη), ύψηλης προσφοράς και σκινητικής ανάλωσης, καταχωρούν και την παρουσία του κ. Θ. Σετάκη.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Βασ. Κ. Οικονόμου: «'Η Ζίτις»
'Αθήναι, 1970.

Οι μελέτες, που πραγματεύονται ήπλητικά κάποιο ειδικό θέμα, δηλαδή απ'

πὸν ἔχουν μορφὴ μονογραφίας, σπανίζουν. Πλείστα ὅσα ἀξιόλογα θέματα προσφέρονται. Ἀνάμεσα σ' αὐτά, ξεχωρὴ θέσι ἔχουν οἱ κομπολόις, οἱ πολιτιστικὲς ἐστιές τοῦ τόπου μας, πὸν ἀγωνίστηκαν σκληρὰ καὶ μὲ αἰσθησι ἐντονης εὐθύνης στὴν μεγάλη ὑπόθεσι τῆς ἐθνικῆς ἐπιβίωσης καὶ τῆς ἐθνικῆς προκοπῆς. Στὶς ἡμέρες μας, μὲ τὴν σπουδὴ τῆς φυγῆς καὶ ἐγκαταστάσεως στὰ μεγάλα ἀστικὰ κέντρα, καὶ οἱ κομπολόις στερήθηκαν τοῦ πληθυσμακοῦ των δυναμιζοῦ σὲ ἀνησυχητικὸ βαθμὸ. Μὲ θυσίες τοῦ κράτους πρέπει νὰ κρατηθοῦν ὄχι γιὰ συναισθηματικούς λόγους, ἀλλὰ γιὰ ἐθνικούς.

Ὁ κ. Βασίλειος Κ. Οἰκονόμου μὲ κίνητρο τὸ πάθος γιὰ τὴν γενέθλια γῆ, ἐργάστηκε πολὺ καὶ παρουσίασε χρήσιμη μονογραφία μὲ θέμα «Ἡ Ζίτσα κομπολόη τῆς Ἡπείρου Ἱστορικὴ, Κοινωνικὴ καὶ Λαογραφικὴ Μονογραφία» Ἐκδόσις τῆς ἐν Ἀθῆναις ἀδελφότητος Ζιτσαίων. Ἀθῆναι 1969 σελ. 280. Ὁ τίτλος, ὁ ὑπότιτλος καὶ ἡ παραθετικὴ ἐπιγραμματικὴ ὑπογράμμισι τοῦ χαρακτῆρα τῆς ἐργασίας, μαρτυροῦν τὸν τόπο καὶ τὶς πλευρὲς τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ ἀπὸ τὸν κ. Οἰκονόμου.

Σ' αὐτὴν ἀσχολεῖται μὲ τὴν περιγραφὴ, χρονολογία, κτίσεως, ὄνομα, σύνορα, ἀρχαιολογικά, γλωσσικά, ὕδρευσι, φωτισμὸ, ξύλεισι, ἀμπελοργία, οἰνοποιία. Ἡ Ζίτσα κατὰ τὴν Τουρκοκρατία, τὰ χρόνια κατοχῆς (1941 - 44), ἐκκλησίες, μοναστήρια, παιδεία, εὐεργέτες, κληροδοτήματα, διαθήκες εὐεργετῶν, μεγάλοι ἄνδρες, ἐνδυμασίες κατοίκων, ταξίδια, ἥθη καὶ ἔθιμα, ἐπισκέψεις Ἁγίου Κοσμά.

Τὸ ἀνωτέρω πολὺπλευρο καὶ οὐσιολογικὸ θεματικὸ διάγραμμα ἀκολουθεῖ ὁ σ. στὴν μονογραφία του, πὸν μαρτυρεῖ ἰδιαίτερη ἀγάπη γιὰ τὴν γενέτειρα. Μὲ ἀπλότητα, σαφήνεια καὶ γνωστικὴ πληρότητα ἀναπτύσσει ὁ κ. Οἰκονόμου τὰ θεματὰ του. Ὅπου θεωρεῖ καλὸν προβαίνει καὶ σὲ παραπομπές. Σὲ μιὰ δεύτερη ἐκδόσι καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀναφερθῆ καὶ ἡ ἐκτενὴς βιβλιογραφία, πὸν ἀσφαλῶς χρησιμοποίησε. Οἱ φωτογραφίες τῆς Ζίτσης καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς προσφέρουν τὸ κατάλληλο ἐποπτικὸ ὄλικὸ νὰ σχηματίσῃ ὁ ἀναγνώστης ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τῆς ἀτμοσφαιρας τῶν θεάτων του.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Οἰκονόμου εἶναι χρήσιμη καὶ πρέπει νὰ συγκεντρώσῃ τὶς εὐχαστίες ὅλων μας.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

ρήστου Π. Κλειώση: «Δημοτικὴ καὶ Κοινοτικὴ Περιουσία». Ἀθῆναι.

Ἡ πολυνομία εἶναι ὁ πῶ ἀνασχετικὸς φραγμὸς στὴν ἀσκησι τοῦ ἔργου τῆς Διοικήσεως. Ἐρωτὸ πὸν κατὰ καιροὺς ἔχει ἐπισημανθῆ καὶ πὸν σπουδαία καταβάλλεται, τὸν τελευταῖο καιρὸ, προσπάθεια γιὰ τὴν ριζικὴ θεραπεία του.

Ἔτσι ἔχουμε τὶς συνεχεῖς φροντισμένες κωδικοποιήσεις νόμων, πὸν γίνονται μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἐπιμέλεια ὀνομαστῶν ὀργάνων του. Μὲ τὴν κωδικοποίηση ἐπιτυγχάνεται ἡ συγκέντρωσι ὁμοειδῶν νόμων καὶ παρακάμπτεται τελεσφόρα ἡ δυσχέρεια στὴν ἀνέυρεσι τοῦ νομοθετικοῦ ὄλικου. Οἱ κωδικοποιημένες ὁμως συλλογές παραθέτουν ἀπλῶς τὰ κείμενα καὶ ἐναπόκειται στὴν ἱκανότητα καὶ τὴν κρίσι τοῦ ὀργάνου ἡ ἔκτασι καὶ ἡ ὀρθότητα ἐφαρμογῆς. Λεῖπει δηλαδὴ ἀπ' αὐτὲς ἡ ἐρμηνεία τῶν διατάξεων καὶ ἡ συναφῆς νομολογία πὸν ὄχι ἀπλῶς ὑποβοηθοῦν ἀλλὰ θετικὰ συμβάλλουν στὴν πρόκρισι ὀρισμένης ἐνεργείας.

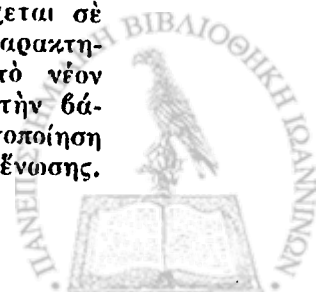
Τὸ κενὸ ἀκριβῶς αὐτὸ καλύπτουν διάφορες ἐξειδικευμένες ἐκδόσεις, προερχόμενες ἀπὸ ἀνθρώπους πὸν θητεοῦν σὲ νευραλγικούς τομεις τῆς κρατικῆς δραστηριότητας καὶ διαχειρίζονται ὑπεύθυνα διάφορες ὑποθέσεις. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς συγκαταλέγεται καὶ ὁ Τμηματάρχης τοῦ Ἐσωτερικῶν Χρ. Κλειώσης, Προϊστάμενος τῶρα τῆς Ἐπιτελείας Ἐξυπηρετήσεως καὶ Ἐρεῖνης Παραπόνων Πολιτῶν τοῦ Ἐργείου.

Ἡ ἀναφερόμενη στὴν Δημοτικὴ καὶ Κοινοτικὴ Περιουσία ὄλη παρουσιάζει μεγάλη νομικὴ πολυμορφία. Ἀκόμη πολὺ ἐκτεταμένη εἶναι καὶ ἡ σχετικὴ νομολογία τοῦ ἀνωτάτου διοικητικοῦ δικαστηρίου τῆς χώρας. Παρ' ὅλες τὶς δυσκολίες ὁ Χ. Κλειώσης προσέφερε ἕνα εὐχρηστο βοήθημα, χάρις στὴν ἐπιτυχὴ παρουσίασι καὶ διάταξι τῆς ὄλης, τὴν ἀναλυτικὴ παράθεσι τῆς νομολογίας καὶ τὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία τῶν οἰκειῶν διατάξεων.

Τὸ πόνημά του εἶναι πράγματι πολύτιμο γιὰ ὅσους ὑπηρετοῦν τὴν Νομαρχιακὴ Διοίκησι, τὴν Τοπικὴ μας Ἀυτοδιοίκησι, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλους τοὺς ἐνασχολουμένους μὲ τὰ διοικητικὰ θέματα.

Θεμιστ. Ἡλ. Πέτρου: «Ἑλλάς καὶ Ε.Ο.Κ.», Μελέτη, Ἀθῆναι.

Δώδεκα χρόνια μετὰ τὴν ἴδρυσή της καὶ τὸν τεματισμὸ τῆς μεταβατικῆς περιόδου, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινὴ Ἀγορά εἰσέρχεται σὲ νέα φάσι ἐξέλιξις. Καὶ πρῶτο χαρακτηριστικὸ οἰκονομικὸ σημάδι εἶναι τὸ νέον Σχέδιον Barre, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν βάση γιὰ τὴν μεχρὶ τὸ 1978 πραγματοποιήσι τῆς οἰκονομικῆς καὶ νομισματικῆς ἑνώσεως.

Ἄλλὰ πέρα ἀπ' τοὺς οικονομικοὺς σκοποὺς, ἀπ' τὴν εὐδότηση τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ εὐημερία τοῦ συνόλου τῶν μελῶν, ὑπάρχει τὸ πολιτικὸ καὶ πολιτιστικὸ θέμα, γιὰ τὸ ὁποῖο μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση ὁ διευθυντὴς Βιομηχανικῶν Ἐπιχειρήσεων Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ε.Ο.Κ. κ. Τουλμὸν ἐτόνισε πρόσφατα: «Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ βασικαὶ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου ἔχουν ἰκανοποιηθῆ ἢ πρόκειται νὰ ἰκανοποιηθοῦν συντόμως, καθίσταται ὁλονὲν περισσότερον ἀναγκαῖα ἡ ἔρευνα τόσον ἐπὶ τῶν μεθόδων ζωῆς ὅσον καὶ τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς. Γιατὶ βασικὸς σκοπὸς τῆς Κοινότητος εἶναι ἡ δημιουργία προτύπου Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ».

Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ βαθύτερο μήνυμα τῆς Ε.Ο.Κ. στὸν εὐρωπαϊκὸ πνευματικὸ ὁρίζοντα, ὅταν μάλιστα ὕστερα ἀπ' τὴ Συμφωνία τῶν Ἀθηνῶν (9 Ἰουλίου 1961) ἡ χώρα μας ἐνετάγη εἰς αὐτὴ μὲ ἀπλή ἀλλὰ προνομιακὴ σύνδεση; Μιὰ ἐπιστημονικὰ θεμελιωμένη ἀπόκριση στὸ καιρῖο αὐτὸ ἐρώτημα εἶναι ἡ παραπάνω μελέτη τοῦ Θεμ. Πέτρου. Οἰκονομικὸς ὑπάλληλος, ὁ ἴδιος, μὲ ἀριστη οἰκονομικὴ ἐπιστημονικὴ κατάρτιση, ζεῖ πρὸ κοντὰ τὴν ἀγωνία τῆς φυλῆς ποὺ ξανοίγεται μὲ τὸ ἀγροτικὸ ὄνι στὸ χέρι καὶ ἄσθεστη πίστη γιὰ τὴν πολυδυναμικότητα τοῦ γένους, νὰ συναγωνισθῆ τοὺς μεγάλους τῶν συγχρόνων τεχνολογικῶν κατακτήσεων. Μὲ μιὰ πρωτότυπη ἀνάλυση τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων καὶ φαινομένων, προχωρεῖ σὲ μιὰ ὀρθὴ τοποθέτηση τοῦ προβλήματος καὶ ἀναλύει μὲ περιζήτηση τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς μελέτης στὸ γεωργικὸ μας καθεστῶς ποὺ μένει ἀκόμη μετέωρο τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῶν Ἑξ, τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῶν Ἀγγριμπλίνες. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ μιὰ συγκρατημένη αἰσιοδοξία διαποτίζει ὅλο τὸ ἔργο. Ἴσως γιὰτὶ «μᾶς παρέχεται διὰ τῆς Συνδέσεώς μας μὲ τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν μοναδικὴ εὐκαιρία ὀρθολογικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐξειδίκευσεως τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς» ἢ «γιατὶ θὰ μᾶς προσκαλέσῃ ὅλους ἀνεξαρτήτως εἰς ἓνα πάνδημον Συναγερμὸν διὰ μιαν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν τοῦ τόπου Ἀναγέννησιν».

Πέρα ὅμως ἀπ' τὸ πάντα ἐπίκαιρο ἑλληνικὸ ἀγροτικὸ πρόβλημα ἡ μελέτη συμβάλλει θετικὰ στὴν ἀξιολόγηση τῶν σκοπῶν τῆς Ε.Ο.Κ., ὥστε νὰ καθίσταται ἓνα ἀξιοπρόσεχτο πόνημα - βοήθημα γιὰ τὴ σπουδάζουσα νεολαία καὶ τὸν σύγχρονο προβληματιζόμενον ἄνθρωπο. Γιατὶ, σὲ τελικὴ ἀνάλυση, ἡ ἰδρυση τῆς Ε.Ο.Κ. ἀποτελεῖ τὴν ἐνομόρφωση τοῦ ἰδανικοῦ γιὰ μιὰ Ἐνοποιημένη Εὐρώπη μὲ βάση τὸ ἀνθρωπιστικὸ ἑλληνικὸ ἰδεώδες, συζευγμένο ἀρμονικὰ μὲ τὶς οἰκονομοτεχνικὰ ἐπιτεύξεις τοῦ

καιροῦ μας.

Θεμιστ. Ἡλ. Πέτρου: «Τρεῖς Ὠδῆς» (Ποιήματα), Ἀθῆναι.

Ἡ ποίηση τοῦ καιροῦ μας χαρακτηρίζεται ἀστόχαστα ἐρημητικὴ καὶ ἀπόκρυσμη. Ἴσως γιὰτὶ ὁ στίχος, καίτοι ἐνδοσκοπεῖ χαμηλόφωνα τὴν ἀνθρώπινη παρουσία, ὑπηρετεῖ μὲ πάθος τὴν συμβολικὴν τεχνολογία ὅπου ἡ Ἰδέα, ἔμπνευση καὶ ρυθμὸς, παίρνει τὴν διάσταση μιᾶς ἐσωτερικῆς μουσικῆς εἰκονολατρίας. Μὰ ὁ λόγος γίνεται ποίηση μονάχα ἂν περάσῃ ἀπ' τὸ θεῖο ἐργαστήρι τῆς Τέχνης. Καὶ τότε ὁ τρόπος ἔκφρασης γίνεται μέσον κοινωνίας τῆς πανανθρώπινης μεταλαβίας, νοῦ καὶ ψυχῆς, καὶ ὄχι σκοπός.

Τρεῖς κυρίως Ὠδῆς συνθέτουν τὴν παραπάνω συλλογὴ. Γιὰ τὸν Ἄνθρωπο, τὸν Ἔρωτα καὶ τὴν Πατρίδα. Καὶ σ' ὅλα ἐντονῶς διαφαίνεται ἡ αἰσθησιμότητα τοῦ ρυθμοῦ, ἡ εἰκονογραφικὴ δεξιότητα καὶ ἡ τεχνικὴ ἀριότητα. Στίχοι παραδοσιακοὶ μὲ εὐστοχὴ χρήση τῆς ῥίμας, ἀπληλαγμένοι ἀπ' τὸ βάρος ἐνὸς νοσηροῦ ρητορισμοῦ:

...Νᾶναι κ' ὁ τόπος νεοβλαστος
καὶ νᾶναι οἱ παπαροῦνες
ἢ κάθε μιὰ κ' ἓνας κλημὸς
κ' ὁ κᾶμπος μιὰ φωτιά
κ' ἀσώπαστα, λυπητερά
τοῦ καλαζικοῦ οἱ κουροῦνες
νὰ κλαῖνε γιὰ τὸ χωρισμὸ
καὶ γιὰ τὴν ξενητεία.

Ἡ ξενητεία. Τὸ αἰώνιο θέμα ποὺ ἀπασχολεῖ βασανιστικὰ τὸν Ἠπειρώτη, σ' ὁρᾶς τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του. Καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο ἡ ποίηση ἔχει δώσει, εἴτε μὲ τὴν λαλιά τοῦ λαοῦ εἴτε μὲ τὴν φωνὴν τοῦ τραγουδιστοῦ, τι καλύτερο κρῦβει ἢ ἀνεξάντλητη εὐαισθησία τῆς ψυχῆς του.

Μὰ ὁ Θεμ. Πέτρου δὲν εἰκονοπορεῖ στὸν ρυθμὸ τοῦ τραγουδιοῦ, ἀλλὰ ἀνεβάζει τὴν εἰκόνα μαστορικὰ σὲ τέτοια περιωπὴ ὥστε νὰ γίνῃ σύμβολο καὶ ἰδανικὸ. Εἰδικὰ οἱ στίχοι τοῦ στίχου Ὠδῆ πρὸς τὴν Πατρίδα πρὸς τοὺς μελωδικοὺς τόνους ἐθνικοῦ μεγαλείου. Καὶ ἀκόμη μιὰ εὐφρόσυνη νοσταλγία ἀπαλαίνει λυτρωτικὰ τὸν ἀναγνώστη ἀπ' τὸ ἀκούσιο βάρος τῆς καθημερινότητος:

...Νᾶρες, Φοινίκι μου, νερό, νὰ γ
νονταν τὸ θάμα,
ἀπὸ τὴν ξενητεία
σ' ἓνα παγοῦρι θάγραφα νὰ μὲ
στελναν γιὰ ἀνάμνηση,
καὶ γιὰ μεταλαβία.

Ἡ ποίηση τοῦ Θεμ. Πέτρου προχωρεῖ:

σιγουριά στο ασυνόρευτο βασίλειο της 'Ωραιουσίνης και αποτελεί θετική συμβολή για μιὰ ὕγιᾶ ἀνανέωση τοῦ ἑλληνικοῦ Παρνασσού.

ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

ξίων, ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς δημιουργοὺς των, εἶναι, πρὸ παντός, χρέος τῶν ζώντων.

Δ. Κ.

ΗΛΙΑΣ Π. ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

Π. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸν Ἀπρίλιο, ἐπίσης, πέθανε, στὴν Θεσσαλονίκη, ὁ γνωστὸς καὶ ἡμερὸς λυρικός, ὁ «Νέστορας» —ὅπως τὸν ἐχαράκτηρισε ὁ τύπος τῆς Θεσσαλονίκης— τῶν Γραμμάτων ἐκεῖ Ἡλίας Π. Κατσόγιαννης. Ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶναι πρὸ πρωτοστάτησε ὅσο κανένας ἄλλος καὶ πρὸ στάθηκε σὲ ὅλη τὴν νεώτερη πνευματικὴ ζωὴ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ κεντρικὸς πρωταγωνιστὴς γιὰ κάθε προσπάθεια (ἐκδόσεις περιοδικῶν, φιλολογικὴ καὶ λογοτεχνικὴ κίνηση, καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, συγέντρωση τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ἀγῶνες στὸ Δῆμο Θεσσαλονίκης γιὰ τοὺς λογοτέχνες τῆς καὶ γιὰ τὴν Δημοτικὴ τῆς Βιβλιοθήκη), πρὸ θὰ ἐφτιαχνε τὴν τόσο στέρεια καὶ καλὴ τῆς ὑποδομὴ γιὰ πνευματικὴ αὐτοτέλεια. Ἀκόμα, μέχρι πρὸ πέθανε, παρὰ τὴν προχωρημένη του ἡλικία, ὄχι μονάχα ἐξακολουθοῦσε νὰ γράφει καὶ νὰ κρατεῖ ἐπαφὴ μὲ πνευματικὸς ἀνθρώπους ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἶχε, στὸ Φαρμακεῖο του, ἕνα ἀναντικατάστατο πνευματικὸ ἐντευκτήριο, πρὸ συγκέντρωνε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τῆς Θεσσαλονίκης. Ἦταν μοναδικὸ καὶ συνέβαλε, ὅσο τίποτε ἄλλο, στὴν σύνδεσὴ τους καὶ στὴν δημιουργία ἐνὸς πνευματικοῦ κοινοῦ οἴκειου περιβάλλοντος. Ἡ Θεσσαλονίκη, βέβαια, ἐτίμησε τὸν Ἡλία Π. Κατσόγιαννη καὶ, ὅταν πέθανε, ὁ θάνατός του ὑπῆρξεν ἕνα ἀπ' τὰ σημαντικὰ γεγονότα τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς τῆς ζωῆς, ἐνῶ ὀλόκληρος ὁ τύπος τῆς, ἀφιέρωσε στήλες καὶ ξεχωριστὲς συνεργασίες, σχετικὰ μὲ τὸν ποιητὴ, τὴν προσφορὰ, τὸ ἔργο του καὶ τὴν ζωὴ του (εἰδικότερα, τὸ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ «Νέα Πορεία», πρὸ διευθύνει ὁ Χρῆστος Ντάλιας, ἀφιέρωσε εἰς μνήμην Ἡλίας Π. Κατσόγιαννη, ἰδιαίτερες συνεργασίες καὶ ἀνθολογία ἀπ' τὸ ἔργο του).

Δ. Κ.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ χρόνου τούτου, ἦρεμα καὶ χωρὶς κανένα θόρυβο στὶς ἐφημερίδες καὶ στὰ περιοδικὰ, πέθανε ὁ ποιητὴς τῆς Πάτρας Π. Χρονόπουλος. Ὁ λογοτέχνης αὐτὸς, πρὸ εἶχε μιὰν βαθύτατη ἀνθρώπινη καρδιά καὶ στὴν ποίησή του, τὸν λιτὸ λυρικὸ φωτισμὸ καὶ τὴν πικρία μιᾶς πληγωμένης καλωσύνης, ἄφησε στὴν γραμματολογία τῶν ἡμερῶν μας ἕνα ἔργο ἀξιόλογο καὶ προσωπικὸ. Εἶναι ὁ ἀνθρώπος πρὸ, ἀφοῦ γεύθηκε τὴν ἐμπειρία μιᾶς ὀλόκληρης περιόδου ζωῆς, πρὸ ἔζησε χρόνια στὴν Ἀμερική (ὅπου καὶ σπούδασε ὡς ὀδοντογιατρός) καὶ πρὸ, κάνοντας βίωμα καὶ πνευματικὴ συμπύκνωση ὅλον τὸν συναισθηματικὸ του βίον, μᾶς ἔφερε μιὰ δικὴ του ποίηση, βγαλμένη ἀπ' τὸν σύγχρονον πάσχοντα ἀνθρώπο τῆς ταραγμένης ἐποχῆς. Καί, ἀκόμα, μᾶς ἔδωσε, διηγημάτα τῶν γιοματὰ μὲ νοσταλγία καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν ξομάχο τῆς πατρίδας καὶ μὲ τὴν ἐκκληξίη γιὰ τίς ἀνακατατάξεις τῶν ἀξίων ἡς ζωῆς. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», πρὸ ὄν εἶχε καὶ ἀνεργάτη καὶ πρὸ εἶχε προῖξει ξεχωριστὰ τὴν ἀξία καὶ τὴν παρουσία στὰ γράμματα μας τοῦ Π. Χρονόπουλου, μὲ πολλὴ θλίψη τῆς, σημειώνει αὐτὴν τὴν ἀπώλεια. Καί, ἀπευθυνόμενη πρὸς ὡς πρὸ κοντινοὺς πνευματικοὺς φίλους του, χεται νὰ ἀναληφθεῖ μιὰ πρωτοβουλία γιὰ νὰ συγκέντρωση καὶ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἔργου τοῦ Π. Χρονόπουλου καὶ γιὰ τὴν γγραφή μιᾶς εἰδικῆς μελέτης γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὸν ἴδιον ὡς παρουσία πνευματικῆ. καί, ἡ μνημείωση τῶν πνευματικῶν ἀ-

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ

ναί μιὰ ὀφειλόμενη τιμὴ, πρὸ ἔχουμε μᾶς στὴν προσφορὰ καὶ στὶς θυσίες πνευματικῶν μας ἀνθρώπων, καθὼς μιὰ δίκαιη ἰκανοποίηση, γι' αὐτούς, ἡ νῶμισή τῆς μ' ἕναν τρόπο πρὸ, ὅπως, νὰ ἐξέρχεται ἀπ' τὴν μορφὴ καὶ

τὴν ἔκταση τῶν συνηθισμένων. Ἀλλωστε, στὸ τόπο μας, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ κότινος πρὸ ἔχουν νὰ πάρουν, αὐτοὶ οἱ ὄντως ἀφανεῖς σκαπανεῖς, πρὸ, παλεύοντας μὲ τὴν σκληρότητα ἐνὸς τεχνοκρατούμενου αἰώνα, πᾶσχουν νὰ διαστρώσουν τὴν ζωὴ μας μὲ

την άναπνοή και με την ψυχή του σύγχρονου ανθρώπου και να θεμελιώσουν, με τις πνευματικές αξίες που έχει ή φυλή μας, τον εθνικό μας πολιτισμό.

Έτσι, ή σεμνή και ώραία πνευματική γιορτή, που οργανώθηκε έφέτος στο Κέντρο Σπουδών Γ. Δολιανίτη ή «Κωστής Παλαμάς», για να τιμηθή ή ποιητής Τάκης Τσιάνος και τό έργο του, είχαν μιá συγκινητική πρωτοβουλία κι' ένα πνευματικό γεγονός, που, εκτός απ' την δικαίωση και την αναγνώριση της καταξίωσης για τον λεπταίσθητο, άκρατο λυρικό και έστεμμένο με την πνευματική γύρη ποιητή, είχε και για τους ξεχωριστούς φίλους του και, γενικότερα, για τους ανθρώπους των γραμμάτων, τό περιεχόμενο άπόνα έλάχιστο αντίδωρο. Πράγματι, στην γιορτή αυτή, που συγκέντρωσαν ένα πυκνό και ξεχωριστό καλλιεργημένο άκροατήριο και που ανάμεσα του, απ' τους πρώτους κι' οι πνευματικοί συναθλητές του τιμώμενου Διαλεχτή Ζευγώλη - Γλέζου, Γιώργος Πράτσινας, Γ. Σταμπολής, Κούλης 'Αλέπης, Γεράσιμος Γρηγόρης, ή άλησμόνητος τώρα Γιάνκος Πιερίδης, Μαρία 'Αρκαδίου, 'Ηλίας Σιμόπουλος, Δημ. Γιάνκος, 'Αντώνιος Πρόκος, Τάσος Ζάππας, Θ. Μακρής, Γιώργος Πολιτάρχης, Κ. Πηγαδιώτου, Δ. Σταμέλλος, 'Αντ. Μπλούζας, 'Αχ. Βήτας, Καίτη Βέλλιου - Τσουγιοπούλου, καθώς και Καθηγητές Πανεπιστημίου, άλλοι έπιστήμονες και γενικά άνθρωποι με πνευματικά ενδιαφέροντα, υπήρξε μιá υπόσχεση και μιá άπόδειξη, πώς ή άνθρωπος της εποχής μας δεν άλλοτριώθηκε απ' την δύναμη της μηχανής κι' απ' την ήχηρότητα της ύλικής εήμερίας. Κι' αυτό, δεν είναι μονάχα ένθαρρυντικό, αλλά και χαρακτηριστικό μέτρο άντοχής, τώρα (πρό παντός) που, κάτω απ' τό πρίσμα της αξιολόγησης της ζωής με τά μέτρα των έπιστημονικών έπιτευξεων, φτιάχνουμε μιá καινούργια όραση, για να κητάξουμε τον σύγχρονο κόσμο.

Η τιμητική τούτη εκδήλωση για τον Τάκη Τσιάνο, που έγινε με όμιλία του λογοτέχνη Θ. Λαλαπάνο και που, σ' ένα κλίμα ποιητικής εύφορίας, διανθίστηκε με άπαγγελίες από άστραφτερούς, κομψούς και καλοχτισμένους στίχους του ίδιου, νότισε με την βαθειά και την άφατη εκείνη σιωπηλή συγκίνηση που έχει ή ώραία άρρενωπότητα κι' ή μακρινή μέθη της αναπόλησης στην ποίησή του όλο τό άκροατήριο κι' έδωσε, στον άνχημό της καθημερινότητας, ένα κομμάτι πολύτιμης ζωής. Γι' αυτό, κοντά στον ξπαινο, που αξίζει σε όσους είχαν την εμπνευση να οργανώσουν την γιορτή τούτη, νομίζω πως θα πρέπει να μάς συγχωρήσει, ή μετριοφροσύνη του ξεχωριστού αυτού ποιητή, να τονί-

σουμε πως άποτελεί καθήκον, για κάθε άνθρωπο που δεν τρέφεται μονάχα με «άφρον», να χαιρετίσει τό γεγονός και σαν ένα καλό σημάδι για την εποχή μας.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

Μιάν άλλη, παρόμοια σε περιεχόμενο, γιορτή, που οργανώσαν οι Σχολές Δημοσιογραφίας και Δημοσίων Σχέσεων «Όμηρος», στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», έτίμησε τον Τάκη Δόξα, τον γνωστό και ξεχωριστό λογοτέχνη της έπαρχίας, που μένει μόνιμα στον Πύργο 'Ηλείας. Κάτω απ' τό ίδιο πρίσμα θεώρησης, κι' ή εκδήλωση τούτη, άποτελεί ένα ένθαρρυντικό γεγονός. Γιατί, εκτός απ' την τιμή και την αναγνώριση που όφείλεται στον συγγραφέα τούτον, έτσι τιμάται και ή μόχθος των πνευματικών ανθρώπων της έπαρχίας και δικαιοώνεται ή μεγάλη πνευματική προσφορά τους, που ξεκινάει και που φέρνει ένα νέο και καθαρά έλληνικό μήνυμα απ' την ζωή που ύπάρχει έξω απ' τό κλεινόν άστν.

Γι' αυτό, στην αίθουσα του «Παρνασσού», που γέμισε από πνευματικούς ανθρώπους, καθώς κι' από ένα άκροατήριο ύψηλης στάθμης (έπιστήμονες, άνθρωποι των Γραμμάτων και των Τεχνών, 'Ηλείοι συμπατριώτες και πολλοί φιλόμονοι άλλοι), τόσο ή όμιλία για τό έργο και την προσφορά του τιμώμενου, που έκανε ή Ζ. Νίκος Τσοφρας και που έχαιραν ή Δημ. Γιάνκος κι' ή Δ)ντής του «Όμήρου» κ. Δ. 'Αβραμίδης, όσο ή άνάγνωση κι' άπαγγελία απ' τά έργα του, που άπέδωσαν οι ξεχωριστοί καλλιτέχνες (ή κοριφαία 'Αλέκα Κατσέλη κι' ή πρωταγωνίστης της 'Εθνικής Σκηνης Γκίκας Μπιναρή), έδωσαν ένα περιεχόμενο κι' απ' την ιδιαίτερη γένση του έργου του Τάκη Δόξα. Άκόμα, ή εκδήλωση αυτή, που οργανώθηκε με την εύκαιρία των σαράντα χρόνων της πνευματικής ζωής και προσφοράς του εκλεκτού αυτού λογοτέχνη της έλληνικής έπαρχίας, άποτελεί και μιá στέψη συγκινητική, που χαιρετίζεται ιδιαίτερα απ' όλους τους πνευματικούς ανθρώπους, που ζούν και πάσχουν έξω απ' την μεγάλη πρωτεύουσα. Πράγματι, ή αναγνώριση ενός λογοτέχνη, που είναι τόσο γνωστός και φίλος με τους πνευματικούς ανθρώπους της έπαρχίας και που επί τέσσερες σχεδόν δεκαετίες, διακονεί στα έλληνικά γράμματα χωρίς να έγκαταλείψει την έπαρχία, σνιστά άναντίρρητα κι' ένα μεγάλο κεφάλαιο για την πνευματική ζωή, ειδικότερα της έπαρχίας.

Έτσι, με ιδιαίτερη χαρά και ιδιαίτερη ίκανοποίηση, ξεχωρίζουμε την τιμή αυτή.

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Κ. ΔΗΜ. ΓΑΛΑΝΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 1969

Ο διοικητής της Τραπέζης της Ελλάδος κ. Α. Γαλάνης, κατά την συνελθούσαν την 17ην Απριλίου 1970 τακτικήν έτησιαν γενικήν συνέλευσιν, ανέλυσεν εις έκθεσιν του ένώπιον των Μετόχων της έν λόγω Τραπέζης, τά άποτελέσματα της χρήσεως 1969. Η έκθεσις, περιληπτικώς έχει ως άκολούθως :

Συμφωνως προς την άνάλυσιν των άποτελεσμάτων χρήσεως του 1969, έτόπισεν ο κ. διοικητής, τά ακαθάριστα έσοδα της Τραπέζης εκ των έν γενει έργασιών της, άνήλθον εις 1.093.100.586 δραχμάς. Έντός της αύτης χρήσεως, αί δαπάναι λειτουργίας της Τραπέζης, συμπεριλαμβανομένων των άποσβέσεων και προβλέψεων, άνήλθον συνολικώς εις 778.463.551 δραχμάς. Κατά συνέπειαν προέκριναν καθαρά κέρδη εκ δραχμών 314.637.735 έναντι 282.103.493 δραχμών της προηγουμένης χρήσεως.

Έκ των καθαρών κερδών της χρήσεως προτεινόμεν την διάθεσιν ποσού 15.731.850 δραχμών εις πρόβλεψιν συμφώνως προς τόν άρθρον 71 του Καταστατικού. Κατ' έφαρμόγην του αύτου άρθρου, ως έτροποποιήθη άπό του Α.Ν. 278)1968, προτεινόμεν προς μίας, ύπως εκ των καθαρών κερδών διαθήκη ποσόν 13.440.000 δραχμών διά την ηρωικήν πρώτου μερίσματος προς 8% έπί του μετοχικού κεφαλαίου της Τραπέζης, ήτοι 168 δρχ. κατά μετοχήν, ως και έτερον ποσόν 6.720.000 δραχμών διά την πλημνήν προσθέτου μερίσματος προς 4% έπί του μετοχικού κεφαλαίου, ήτοι 84 δραχμών κατά μετοχήν. Προτείνεται, έν άλλοις λόγοις, ή διανομή συνολικού μερίσματος εκ δραχμών κατά κεφαλήν ή 12% έπί του μετοχικού κεφαλαίου. Προτεινόμεν έπίσης διάθεσιν του ύπολειπόμενου εκ των κερδών της χρήσεως ποσού, ήτοι δραχμών 745.185, ύπερ του Δημοσίου έναντι άνόμοιως διατεθέντος αύτῷ ποσού κατά τόν 1968 εκ δραχ. 248.838.493.

Ακαθάριστα έσοδα της Τραπέζης κατά την έξεταζομένην χρήσιν, ένεφάνισαν ποσόν εκ 37.528.160 δραχμών ή 3,6%.

Παράλληλως τά πάσης φύσεως έξοδα λειτουργίας της Τραπέζης, συμπεριλαμβανομένων των άποσβέσεων και προβλέψεων, έσημείωσαν αύξησιν, έναντι του 1968 κατά 29.994.618 δραχμάς ή 4%. Ειδικώτερον, τά έξοδα του έν ενεργεία προσωπικού ηύξήθησαν κατά 4 εκατ. δρχ. ή 0,8% μόνον. Μεγαλυτέραν αύξησιν έσημείωσαν αί δαπάναι δι' άποζημιώσεις και λοιπάς παροχάς εις έξελθόντας ύπαλλήλους. Η εξέλιξις αύτη συνδέεται κατά βάσιν με την άσκηθείσαν κατά τά τελευταία έτη πολιτικήν περιορισμού του άριθμού του προσωπικού. Τά άποτελέσματα της πολιτικής ταύτης αντικατοπτρίζονται εις την κατά την τελευταίαν τριετιάν μείωσιν των δαπανών διά τόν έν ενεργεία προσωπικόν κατά 14 εκατ. δρχ. ή 3% περίπου, παρά την συμφώνως τῷ νόμῳ και τῷ κανονισμῷ βαθμολογικήν εξέλιξιν των ύπαλλήλων.

Εις τās άρχάς του τρέχοντος έτους, διά του ύπ' άριθ. 413)1970 Ν. Δ)τος άφ' ένός παρετάθη ή διάρκεια λειτουργίας της Τραπέζης μέχρι τέλους του έτους 2000 και άφ' έτρον ηύξήθη τόν μετοχικόν κεφάλαιον αύτης, εκδοθεισών 20.000 νέων μετοχών συνολικής όνομαστικής άξίας 42 εκατ. δρχ. Κατόπιν της αύξήσεως ταύτης, τόν όνομαστικόν κεφάλαιον της Τραπέζης άνήλθε συνολικώς εις 210 εκατ. δρχ., κατανεμόμενον εις 100.000 μετοχάς.

ΕΤΝΟ-ΙΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟ 1970 — ΣΤΗΝΕΧΙΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΟΔΟΥ ΤΥΠΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΝ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ

Η εκ των πλείστων ένδείξεων προκύπτουσα έδραίωσις εύμενοϋς ψυχολογίας και κλίματος αισωδοξίας, ως προς τόν οικονομικόν μέλλον της χώρας, συνιστά βαρυνούσης σημασίας προϋπόθεσιν διά την συνέχισιν των αναπτυξιακῶν εξέλιξεων της ελληνικής οικονομίας. Τόν κυριαρχούν κλίμα σταθερότητος και έμπιστοσύνης άποτελεί

γινε στον άξιο λογοτέχνη, στον δρασο πνευματικό άνθρωπο και στον πιστό Πύργου.

και ευτύχημα πού, στην τόσο έντυπωσιλιπνότητα της σύγχρονης ζωής πρωτεύουσα και, γενικά στις μεγάλες φτασμένοι πνευματικοί άνθρωποι με

προσόντα και με έργα άκτινοβολίας, παραμένουν στην επαρχία. Άποτελοϋν, τόν λιγώτερο, έστίες άναμμένες για την άντοχή της ελληνικότητας και για την έθνική μας πνευματική φυσιογνωμία.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

πολύτιμον παράγοντα εϋνοϊκῶς ἐπηρεάζοντα τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀποταμειντικῶν τάσεων καὶ τὴν ἀνάληψιν ἐπιχειρηματικῶν πρωτοβουλιῶν καὶ προσφέρει, ὡς ἐκ τούτου, θετικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν στήριξιν αἰσιδόξων προβλέψεων ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς οἰκονομίας. Πλέον συγκριμένας βάσεις, πρὸς στήριξιν εϋνοϊκῶν προοπτικῶν ἐξελίξεως τῆς οἰκονομίας ἐξασφαλίζουν αἱ ὑφιστάμεναι ἐνδείξεις περὶ προεκτάσεως, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ τρέχοντος ἔτους, τῶν ὑψηλῶν αὐξητικῶν ρυθμῶν, τόσοσιν τῆς τρεχοῦσης παραγωγῆς, ὅσον καὶ τῆς ἐπενδυτικῆς δραστηριότητος εἰς τοὺς κυριώτερον οἰκονομικοὺς τομεῖς. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι, ἐν προκειμένῳ, διὰ μὲν τὴν ἐν ἐξελίξει παραγωγικὴν κινήσιν, ἢ σημειουμένη ἀνοδος κυρίως εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν, τὰς ἐξαγωγὰς βιομηχανικῶν προϊόντων, τὰς κατασκευὰς καὶ τὴν τουριστικὴν κίνησιν, διὰ δὲ τὰς διαγραφόμενας προοπτικὰς τῶν ἐπενδύσεων, ἢ παρατηρουμένη ἀνοδος τῶν ἐγκρίσεων ἀφ' ἑνὸς διὰ τὴν χορήγησιν μακροπροθέσμων τραπεζικῶν δανείων διὰ παγίας ἐγκαταστάσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν εἰσροὴν ξένων ἐπιχειρηματικῶν κεφαλαίων. Εἰδικώτερον ἀξιαὶ μνείας, ἐν προκειμένῳ, εἶναι αἱ ἀναμενόμεναι μεγάλαι ἐπενδύσεις τῶν ἐπιχειρήσεων ἀλουμινίου, χάλυθος, νικελίου καὶ λιπασμάτων, συνολικοῦ ὕψους ἀ-

νωτέρου τῶν 120 ἑκατ. δολλ., ὠρισμένα τῶν ὁποίων εὐρίσκονται ἤδη ἐν ἐξελίξει. Ἐνισχυτικὴν ὠθησιν εἰς τὸν τομεῖα τῶν ἐπενδύσεων προσδίδει καὶ τὸ περαιτέρω σημαντικῶς ἠϋξημένον κατὰ τὸ τρέχον ἔτος πρόγραμμα ἐπενδύσεων τοῦ Δημοσίου. Ἐκτεταμένην ἐξ ἄλλου διεύρυνσιν τῶν ἐπενδύσεων ἐπὶ μακροχρονίου βάσεως, συνεπάγονται τὰ παραλλήλως πρὸς τὴν ἀναμενόμενην ὁμαλὴν συνέχισιν τῶν συνήθους μορφῆς ἐπεκτάσεων καὶ ἰδρύσεων νέων βιομηχανικῶν μονάδων, ἐκτελεσθησόμενα ἐκτάκτως ἔργα εἰς τὰ πλαίσια τῶν τελευταίως ἀναγγελθεισῶν δύο μεγάλων συμβάσεων. Ἡ προβλεπόμενη ὑπ' αὐτῶν δημιουργία εὐρέων καὶ συγχρονισμένων βιομηχανικῶν συγκροτημάτων εἰς ἐξόχως παραγωγικοὺς τομεῖς, ὡς ἡ μεταλλουργία, ἡ χημικὴ βιομηχανία, ἡ θερμοηλεκτρικὴ ἐνεργεια, ἡ ναυπηγικὴ, ἡ διύλισις πετρελαίου καὶ ἡ ἐπεξεργασία παραγῶγων αὐτοῦ, συνολικῆς ἀξίας 800 περίπου ἑκατ. δολλαρίων, συνιστᾷ παράγοντα ἐντόνως προωθητικὸν τῆς οἰκονομίας, τόσοσιν συνεπείᾳ τοῦ μεγάλου ὕψους, ὅσον καὶ λόγῳ τῆς φύσεως τῶν διενεργηθησομένων ἐπενδύσεων. Ἡ ἐκ τούτων προωθητικὴ ἐπίδρασις θὰ κλιμακωθῆ, βεβαίως, κατὰ τὰ ἀμέσως προσεχῆ ἔτη, προκαταρχτικαὶ ἐκδηλώσεις αὐτῆς ὅμως ἀναμένονται, εἰς μικρὰν κλίμακα, καὶ ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΣ ΙΘ'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ · ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1970

ΤΕΥΧΟΣ 221 · 222

ROLAND HIBON

Ο ΑΓΓΛΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣΥΝΘΕΤΗΣ

ΚΛΕΜΕΝΤ ΧΑΡΡΙΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΒΙΛΗΣ

Ὁ νέος Ἄγγλος μουσικοσυνθέτης Clement Hugh. Gilbert Harris πέθανε γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἡπείρου στίς 23 Ἀπρίλη 1897.

Στὸ ἔμπα τῆς ἀγγλικῆς ἐκκλησίας στὴν Ἀθήνα, δεξιὰ βρίσκεται μιὰ ἐπιγραφή ποὺ θυμίζει τὴν ἠρωϊκὴν αὐτὴ θυσία γιὰ τὴν πρὸ ἱερὴ τῶν παρίδων.

Τὸ ἐρχόμενο χρόνο θὰ εἶναι ἡ ἑκατονταετηρίδα τῆς γεννήσεως τοῦ ἱάρρις (γεννήθηκε στίς 8 Ἰούλη 1871 σὺν τὸ Wimbledon κοντὰ σὺν τὸ Λονδίνο). Ἐν αὐτὸ μᾶς φαίνεται κατάλληλο νὰ ἀναφέρωμε μερικὰ ἱστορικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὸ νέον Ἄγγλο καὶ συνάμα μὲ τὸν Μαβίλη.

Ὁ Νίκος Κογεβίνας ποὺ ἦτανε καθὼς ὁ Μαβίλης μνημένος στὴν Ἐθνικὴ Ἐταιρεία πῆγε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ συναντήσῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς πατριωτικῆς καὶ μουσικῆς ἐταιρείας αὐτῆς. Ἀλλὰ πέθανε, γρήγορα νικημένος ἀπὸ σοβαρὴ ἀρρώστια, τὸ Γενάρη αὐτοῦ τοῦ χρόνου 1897. Δὲ ξέρομε ἀκριβεία ποιά ἐντολὴ τοῦ παράδωσε τὸ τμήμα τῆς Κερκύρας, μὰ πιθανότατα ἔγινε λόγος γιὰ στρατιωτικὰ ἐπιχειρήσεις. Μὲ τὸν Ν. Κογεβίνα, ἕναν ἀπὸ τοὺς πρὸ στενοὺς φίλους ἔχασε ὁ Μαβίλης. "Ἐμεινε ἄγρυπνος ὅλη τὴ νύκτα, ὄρθιος κοντὰ σὺν τὸ πτώμα φερμένο πίσω στὴν Κέρκυρα".

"Ἄν καὶ οσοδὸς εἶναι τέτοιος πόνος, σβήνεται ὅμως μπροστὰ στὴν ἐθνικὴν κακομοιρίαν. Ἐπρεπε οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες νὰ ἀπελευθερώσουν τοὺς πατριώτες τῆς Ἡπείρου. Καὶ σὺν τὸ τμήμα τοῦ ὁποίου ἦτανε πρόεδρος, ὁ Μαβίλης ἐξακολουθεῖ θερμὰ νὰ ἐτοιμάζῃ ἕνα σῶμα ἐθελοντῶν γιὰ τὴν Ἡπείρον, «μὲ Κερκυραϊκὸ ἔρανο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Νίκου Κογεβίνα»³ καὶ «μ' ἔξοδά του καὶ μ' ἔξοδα τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας» ὅπως ἔγραψε ὁ Κώστας Πασαγιάννης σὺν τὸ ἄρθρο του τῶν Γραμμῶν (τεῦχ.

³ Ὁ Ν. Κογεβίνας (1856 - 1897 μεταφραστὴς καὶ ποιητὴς, ἦταν καὶ πολὺ θερμὸς δημοσιοποιστὴς. Τὸ ἔργο του δημοσιεύτηκε σὺν τὰ 1916.

⁴ Ὁ κ. Σωζοῦτης Κογεβίνας, γιὸς τοῦ Νίκου μᾶς τὸ εἶπε σὺν τὰ 1965.

⁵ Βλ. γράμμα τοῦ Ν. Παρμενιῶτη (2.ΧΙ, 1938) σὺν τὸν κ. Θ. Μαζοῦ, δημοσιευμένο σὺν τὰ Κερκυραϊκὰ Νέα (29.ΧΙ, 1948).

